Misc. I.T. b.63

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO
G
2
d
68

עלינו · להיותו ריחו טוב ף יהיה לו עם טוב ניחוח מותו ·
וכמו שאמר לשם שמיך קונים · וגם שיהיה הקרבן ההוא ריח
ניחוח ליי' וישלם עמנו הפיוסים · והרוח תנוח על האלהים אשר
בתוכה · ולפי שהיה הפסח הזכר על המות והפסד הגוף נזה
שתהיה הכוונה בתחזוקה על הפעם · ולא יתכנו לחריו כלום
באמר הוא קוף כל האדם ותחלית הדרך · ולפי שחיי האדם כמו
שזכרו הרופאים כללים בארבעה זמנים · בשרות ונחלות
זקנה ושיבה כמו שזכרתי לכן תקנו לעשות ארבעה כוסות כי
ארבעה המיני ישתה האדם נהניין · הנה התבאר מזה כלו מחג
המצות הרמוז על בריאות האדם וחייו ומספר שנותיו ועברת
הבהמתו וכניסת יצרו ועצר גופו ושלמות נפשו וסופו המעולה
לפני הכסא · ולכן היה זה חג ליי' לדורות · ואמרו הקדושים
חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים לפי שאם
שיזכור ויזמין עליו היציאה והחג בכל חקותיו ומשפטיו יכלול
לכל האדם בכל דור ודור · ולכן היקה יציאת מצרים סורם בכל
המצות ולשאר מופתי יי' לפי שהוא למוד והוראה על כל ימי
חדלנו · ולכן כתוב להמשיך מיד מכבר ארבעה הפיוסיות
שפסח ממעט פרקי פלאים וגבולי זמנו · כמו שאמר ופסחתם לכם

ממחרת השבת שבע שבתות תמימות תהיינה לפי שר הפסח
ההוא עומד על ימי תענוג כלם להגיע ף השלמות הרוחני
שקבלנו בסיני תורה והיה יום אחד להודות על מחדות הנותן
יתברך והמתנה · והרמז הזה שעמו מיוחדות האדם ושבועות נף
גם כן נהג הכוכות וזכר' חג האסיף על אסיפת האדם מהשולם
הזה כמו שאמ' באספך את מעשיך והקפת שנת יחי החג ושבע
הקפות היום הפנימי · הכל נף לזכור ימי עולם שמות דור
ודור כדי שיעיר אדם עיניו וחחי יתן ף לבו על פנימיות הענין'
לזכור ימי הבלו ולהדקדק עם נפשו על חשבון זמנו וידע כי קדם
קנו ומיושן פרי החג מורה עליו גם כן :

הנה כתתי בכל המצות הלזה רמז בכתב ואמתי ; פנימיו
והוא דרך יפר לפני היא להתהלך לפני יי' בתורות
החיים · ופה כאלם מה שרמיתי לבאר בזה · והתהלה לאל
אשר הייסיר לפני דרכו וכוונו פלי זרח · והיתה פעלמתו
בעיר מתבוננו ממחון הפוליטיק אשר מחלכות כאלוקים ביום
קרבנה שער ערב חג הפסח שנת לבו ליעקב שמחה :

אמן אמן :

ליל שביה מוסיף הסדר כמו בליל הראשונה רק שבליל
הראשון אומר מזמור כפיים · ובליל שני אומר
נבורתיך ואחר מהרל"ל דלפי המנהג שנהגו להתחזק שני הפיליון
לשתי הלילות אמור לעילות בליל הראשונה שאין יום טוב מכין
לחברו ובריך לתקנם מבעוד יום :

בשתי לילות הראשונות של פסח יקרא לפני מטתו
ברכת המפיל חבלי שינה · ופרשת קריאת שמע
אל ויהי בוסע ואחר פסוקים שקורין לשמירה לא יקרא בלילות
אלו הוא ליל שמורים מצומרים מן המזיקים · וכן מנהג זה
כתב נעל המנהיג · וכן בשור זרוע שבהגו מקדם שלא לבטל
הדלקות בלילות אלו · ויש מקומות שכופלים אבל לא בבריחים
חזקים וכל זה הוא להשמין כי לילות אלו הם מצומרי' מן המזיקים
ובדי שאם יבא המזיק שיוצא פתח פתוח · וכן פוקחים הפתח
כשאומרים שכוך כי בניסן אלו פתידין לבגאל :

יום הראשון של פסח כשחל בשבת יש הלוק בפוקחים בשבת ג'
כשדות וכפי המנהג שרגילין כהגיס הוא לעשות בשירות :

והרוצה לקדש בפסח ולעשות כל הסדר בבית חבירו
שיהיו בניו הוא רשאי ככך דאמרינן
בברכת הלחם על מנה ובברכת היין על קידוש היום אף על פי
שיש מוציא וכסם שמוציאין בברכת על מנה כך מוציאין בברכת
מזון אחד שמע הוא · והוא הדין בקריאת ההגדה וההלל
יכול להוציאם בקריאתו ושומעין ידי חובתן כמו שבאיזהו בפוק
לוקח הגזול · מי שהיה עבד או אשה או קטן מקריא לאחרן שהרי
אחריו הלאוה · וכסם בקריאת ההגדה וההלל מוציאין אף
שאכלו כך מוציאין מברכת היין שאמרו אבין שרי שעורין כום

דיכן אחד לבל בברכת המזון לוכו מוציאין ידי חובתו · ומברך
בעצמו בירושלמי · שבייב ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת
וברכת מי שאכל הוא יברך היאבך אם לאחרן כולן ברכת המזון
יכול לקדש ולעשות כל הסדר בבית אחד כיצד הולך ומקדש
בבית הראשון ושותה לשם כל הסדר שלפני השולחן והם יושבין
ושומעין מעשה והוא הולך ומקדש בבית שלשון ושותה לשם כל
הסדר כשסעד הראשון והן יושבין ושומעין מעשהן וכן הולך
ושותה כל הסדר בכל הבתים שירצה וחוזר בבית הראשון ומברך
לראשון ברכת המזון והבקי שומר לבניו את הבלל ומברך
בל יום רביעי הולך בבית משלון ומברך משלון לפנינו ברכת
המזון והבקי שומר לבניו את הבלל כשסעד הראשון והן הולך
ושותה כל הסדר בכל הבתים הראשונים והוא היכו שותה בבית
אחד מהם לא בתחלה ולא בסוף אלא שותה בניתו ושותה כל
הסדר בביתו או בתחלה או בסוף שהרי היכו רשאי לעשות אחר
מבת שאיכולין והיו לרוסיף על ארבעה כוסות · וכן כתב בעל
אלכות · וכן מנהג נדגי הגאונים ף · ומיבשיו לי היה היכה
דידיי לברוכי ברכת המזון הכי דלא ידעי לברוכי ברכת המזון
היכי עבדי · ומתתי לבעל הדברות ף · בכתב מהברדי אף
על גב דברוך ברכת המזון בניתו אכל בהדייהו · ומברך לאחריהו
ומברך לרו ברכת מזונה דמהתבר לעון היכים דבעי למיכל הרי
זמני בלילה לא מני לכיל וב"ד שיאכל כזית שנה בהאדוכה וכולי
דברי הכוחים ויברים למיזן לאחר אחד עד כאן לשון בעולי
הלקט ושיין בעור :

עם וכשלם שנת לאדון עולם :

נחיכך ולימוד התורה כדי שילמדו בן ידעו את ה׳ ויתדבקו
בדרכיו · וכבר כתבנו הטעמיים שלרגלם תקנו הסבה הזו
בכבר הרבה זמנים בשיעורו בחיי המדם · הזמן הראשון
הוא החגיב · הוא בכגד הילדות והשחרות וימי הבערות ·
והקיץ הוא בכגד זמן הבחרות שבו יתגבר הלחות וירבה החום ·
והחורף הוא בכגד זמן הזקנה שהם השלמות הבה · ולכן שם
היות בו הבקר והשרב קריש היו הבחרים חמיש להיות בו עדיין
מחום הקיץ והבחרות · והמתו הוא בכגד הישישות וחולשת
הבה וחפיסתו ולכן היה כלו קר ומכון למות · ומהבחינה הזאת
בחר השם שתהיה היציאה ממצרים בחדש החגיב שהוא דומגת
גאולתנו לעתיד העולם · וימי התשלומין להדגין והשבעל ולכן היש
בחדש הזה לבו רשע חדשים לרמוז על רשעות ימיהו וסכותיהו ·
וחמש לימור החמן מורה על הרחקת התלות החומריות כי
החמן והשלוך הוא שמן הוא יגר הרע והוא לשון קלקולו חלב
לשון שמשיכה ולכן זה יתגלה שבכל הקרבנות לא יקריבו כל
שלוך וכל דבש לפי שהשלוך דומה ליגר הרע והדבש ותיקות
בחיים הבחמיים כלשון שמו · ולכן לשון כי כל לוכל מחמצת
ובכרת הבפש היגן לפי שהחמן והיגר הרע הוא מחמית ומכרית
הבפש מהחגבה · והיה שביעיתו ביום הרביעה שבר להביר
שהרביעה שבר שבה הרשעים מחיי האדם חיכו בדם בר ע
ובכעין · לא בבית דין בלחבלה ולא בבית דין של משה ·
האדם משם ולילך יקבל עליו עול מלות ושבית ויבבל היגר
הרע השלוש שבשיבה · ולזה כיוצו בחומרש לור שלרגלם שבר
בזדקין את החמן לשלוש הגר · כי השלוש הרמז לבדוק בו החמן
אשר בדרכי האדם ובמחשבות לבו הוא הבתון בידו והוא השבל
שהתעורר בו בבוף שתי שבישיות השבים הרשעים ובמו
שלמר בר יו בשמת אדם הוסיפו שלשי חדשי בען · ולמר המלין
מעולם ע ור קדם רבי יהושע הספרדי בשבי בשי התורה והאדם
בר שלשים בלמן בזו פתילה בשתלת וכולי · ובמה בלין לישהר
בבר הוה בבח שתו לבדוק בו חורין וסדקין אשר בכל חדרי בשן
שהוא השלוש הסיוחי מעוכרת כראוי לה שיהיה כל כך שתלוף
את הבית · ותחריב את הבוף בהרחקת האוכל והמשתה
והדברים בשמיים בכללותם · ולא חלוקה שלא תשם ק לבלות
בשלד החטיאים · וכשבלת הכלים השהלבשים ובורך שהשתם
רוחניים בן על הלוקי כתות בבי אדם והכשרם · ובבר דקיתי
בשבת ויומא ששלחל רבי חניבא בן אחוה דרבי אלעזר אחד מיומי
שלשה אשרבשה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש אחד ליום
שלשה שם ותפוזה על כל אחת מהם · שבר על מלות עשה וששה
תפוזה לא זז משם עד שמודיעין לו · ועל זה בלמר שובו בבים
שובבים לדבלי משובותיכם · שבר על מלות לא תעשה וששה
תפוזה · תפוזה תולה ויום הכפורים מכפר · ועל זה בלמר
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתבם · שבר על חיבי
כריתות ואחרש מיתות בית דין וששה תפוזה · תפוזה ויום
הכפורים תולים · ויסורין מרקין · ועל זה בלמר ופקדתי
בשבט פשעם ובבגעים עוכם · אבל אם יש שם שהם חלול השם אין
בח בתשובה לתלות ולא ביום הכפורים לכפר ולא יסורין למרק ·
אבל כ׳׳ת תולין ומיתה ממרקת · ועל זה בלמר ובגלה בזכוי
יי׳ בעיבות אם יכופר השון הזה לבם עד תמותון · והבה התשובה
לפי דעת הבלם היא הטהרה והבגלה לבניבת החיץ והשלוש
והגוף · וידוע שבכלים שבשתשם בהם חמץ אחרבשה חיבי דיבים
לפי שים חבבי אדם חי שלא פשם בשעותו חחת חבל חטא׳ האדם
אשר לא תעשינה · אבל לא בזדון לעשות מלות עשה החוכבות
את הבפש · ובלבד חטא בשב ואל תעשה והחטא הזה הוא היותר
קל שבחטיאים · ועל זה יהיה קל השילה עם החרשה והתשובה
ויום הלומרו חיבו זו חשם עד שמודיעין לו · שבלמר שובו בשים
שובבים אחרבשה מדשובותיכם · ודוגמת החין הזה שם הכלים
שבשתשו בהם בעולם שדי להם בשעשה · ויש מי שאבר על
מלות לא תעשה ואף על פי שאיבם החמורות שבהם אבל מקום
אחר בתלמוד בשבו לבלול שלא תקבה בתשובה ממבו לבד מיום
הרחמון שלא בזכות הכפורים · ודוגמת זה הכלים שבשתשו בהם
בחתין שטשתין בפשוף והשלה · ויש מי שאבר על כריתות
ומיתת בית דין ע׳׳י שיחוף לחטוף בשבירות תמורות ·
והחיים אחר כיום לחיובים לבקיומו התשובה ויום הכפורים שם

לא על ידי יסורין דוגמת הכלים שבשתשו בהם על ידי האור
שבמו שלא יספיק להם עד שיבח בהם ממש · ויש מדרשה
דבריות אחר קשה מכלם · והוא החוטף בחלול השם שחיקלו
תקבה כי עם המות דוגמת כלי חרס שבשתשו בהם בחמין בכל
דבר חיסור שלא יקבלו שום תיקון ושטוכין שבויה ובויה · ועל
זה אמר הבויה בבי בין הקריס המעולפים בפו לויכה בחשבו
לבבלי חרס מעשה ידי יוצר רוצה לומר שחין להם תקבה אלא
בשבירה · ואמר העשב שבוה בפון הלוים הוא שבויהו להם כלי חין
חפן בו · הבה התעלר מזה לאמר בלחבר החמן והבלוור ולאמר
היתה בדיקתו והתחלת לימודו · והשלות הכלים שבשתשו בו
ביום לרבוך שבר לרמוז על שמות האדם בחשם התחיל השמירם
אמרו · ולאמרם שוה בלימודו שבעת ימים לפי שזה המספר חין
היחיש יעיר על ימי שמות האדם שהם שבעים שבה · ולרמוז לזה
גם בן בחן שביעיות הרבה בחמות מהם ויו החופה שבעת ימים
כדי שבהם יזבור האדם כמה שבוגים מלחה יבגרו עליו בימי
חיין ויתן אל לבו בימי שבותיו שבעים הם · ולאחרי החופש
יתחייב אדם בשמירת הבדה שבעת ימים ללמוד שבכל ימיו
יזבר מהשותלה ויבקש הבקיות · לאחר זה בשיוליד בן זבר בום
שלאחרי שבור עליו שבעת ימים יומל בשר ערלתו להגיד על זה
שבמו רוצה לומר בימול בשר ערלתו לבבו ויבדו · ולכן בח זה
בחשפר גם בן שבהרת החטורע ושבומלת החת ושבעת ימי
החלוחים לבהכיר יי׳ · והזהיר על בחות הבגים שיובשו כדי
שתיהי יהיה לבבר שיבוו חבין בטותיו · ומה טוב לומרו ביובל
שבפרו לן שבע שבתות בגים שבע שבע שהם שבעה שבועות
ורבה בוספרת לן דוקא על שבויך לתה מובה הבגים להיותם ימי
השמירה תלבד ימי הבפרות שלזבו חייב בבית דין של משלה ·
ולכן גם בן בשתר הבטיבים בזבר תמיד זה השפר · לתר כי
ליומיש עוד שבעה לכי מהעיר וגו מר ויתל שבעת ימים ויומלת
שבעת ימים לחרי הכות יי׳ לת היולר · שבעת ימים תוחיל עד
בולוי הלוך · בשבעה דרכים יבוסו לבניך שבע יפול בר ויך וקס ·
ובשבע לת יבא בך רש כי לת שבע בבכות תקח מידו · שבע על
חטלתיכם · ולכן היו שבעת ימי לבלות ושביעית רבות לחרות
בלו בשפרי הקדם ובלה לזהזיר לת האדם לת מספר ימי חלדו
כדי שיסתדל ללכת על מבשיו בהבמה ותבונה ובדבת ולא יוכיח
ימיו לבטלה · הבה שבוזל זה שבמו היו ימי לישוב החמן
שבשה לרמוז ליומי בבותיו שבעי ושבועל מרם כל החמן וכל שלוך
והיה היום הרחמן והלחרון לסוריש המלוכה לפי שבאדם
בילדותו בתהלת בזוי לבושם לין לו משפה ולא מלוכה וגם
בישישותו ובבודת ימיו הוא בחות · ולימו בבר רחוי למלוכת
העולם לבל בימים הרם ישפה בלבד אשר יחבל לבל בפש לפי
שלא יהות לבשרים בילדותם השחל והמלוכה כי אם לחפבם
בתורה ובמצות שזה יהיה מוכל לבפשם · וכן הזהיר בבוף שמותיו
לין רחוי שיתשבח בדב׳ לאחר כי אם בהכין בזה לרבוו והבלית
בפשו והוא אשר יחבל לכל בפש · לאחם הימים הלחשביים
הם ימי המשבה והבה בזה בחבר לרמוז אל הבחבת האדם בחיו
שתהיה בתחילת ושהרה מבלי יבר הרע ומחור לשבישה ולכן
הזהירו הקדושים שיסמר האדם בשבין הימה מבכת העחיבה
שהוא הזמן בבו מהחיל האדם לבבוד ולעתון לאחרי עבירי השולם
הזה כי מלו בדך לימור · והזהירו בם בן על ביעור השבה
בימודר האדם עיבתו והבהגתו בשיחותי בופו והותרו בחדם
בחפלל ובתורה · ובותה התורה מיחבל עם המבה מדור שהוא
רמז לבניבת היבר והבניבת אבחות השמיות כי זה ירגיש
האדם מריבות ובבר בשמיו כי לותו המריבות אשר ירגיש בופו
בבניבת יבדו יחתק לבפש · ולאחרם עבין הבסח יזמרו להספר
הגוף והפרד הבפש מהבו ולבן יחבל על מבות ומרוריש שבאשר
בבאת המות על הבריבה העובה ומדירות בניבת היבר יהים
הפסח קרבן ליי׳ ותהיה שחיטתו לאל מוכח יי׳ · ואחילתו
והספרו במקום קדוש ותהיה אחילתו בלילה שתדמות לשת
המות · ובד הבות אחות הני הישלכ · שהחני האחר הוא
מיוחס לבפש · ולא יוכל בו דבר גשמי · ולפי שהיה קרבן
הפסח רמז לבוף האדם בשותו והספדו לבן היה על כרעיו ובל
קרבו דוגמת האדם בשת מותו עם כל איבריו וסיחבל לחביש
לרמוז אל הבית קרובין וחוסנין בהיו · ובלא יהיה בחבל

עקבו עליו הכוס הרלעון • ותהיה הברכה לאחר כאחר כנו מכל
עם סגולה זה הלאחתו ניסי לוקחם ומזה במשך פרוסתנו מכל
לשונות החדשה • ובמשך מזה גם כן שקדמנו במנותיו • ונתן
לנו חוקים ותורות אמת לא עשה כן לכל גוי • כך במזה במשך
שנתן לנו בלילה רבה מושרשים למחה חגים ומועדים לשמון •
כי מלחמת יי׳ לאותנו נתן לנו מושרשים והגים לעמוס • ולהתערב
בשם מכללם חג המצות הזה שהוא יום עוד מקרא קדש ר״ל שיש
לנלנו • ומקרא קדש לכבי השם שהוא זמן חירותנו • וזה פירוש
יום עוד זכור • כי ש״ם היה לנו בצאתנו מעבדות לחירות •
וכנגד מה שאמר מקרא קדש ביאר ואמר בלילה מקרא קדש
זכר ליציאת מצרים • ל״ל בלתי זה עול מצות ולא עוכח כי לא
מצוה לאלהים ניתנה מלאכה מפורשת כדי שנזכור יציאת מצרים
ולפי שהדברים הללו שזכר מהמושרשים נתו על ד׳ ההמשך מפורשה
בחורה רחשובה עליה בתקנה הברכה לכן חזר ואמר כי בנו
בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ואתה מקדש ישראל והזמנים.
הרי לך מבואר מתשבע הברכה שהכוס הרלעון נתן לשבח את
השם על אותה בחירה רחשובה שבחר בנו ניתי מלהרים עוד
בנו פרה ונאל אותנו מידי לרזנים קדמים ולכן היה מעשב כוס
הברכה הזה אחר גאלנו ונאל את אבותינו ממצרים והגיענו
הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור • ובזמן שנית המקדש קיים
היו אומרים לאכול בו בשם מצה ומרור ולא היו אומרים עוד
אבל היו אותמים מיד נאל גאל ישראל • אמנם חכמי הגלות
סוסיפו בברכה כן י׳ אלהינו וי׳ אבותינו למועדים ולרגלים אחרים
וכו׳ • והכוס השלישי נתן להודות לי׳ על אחר מזוננו והגיענו
בגלות הזה בתוך ברינו ואויבינו והוא שומר אותנו ומציל אותנו
מכאשר זממים עלינו ונתן לנו לחם לאכול ובגד ללבוש ובכגד זה נאה
ברכת המזון שכוללת בשבח לשמו של אחר נתן לנו מזון ושל
הארץ ואחר השונות שקבלנו • ומיד בתחלת של גאולתנו רחם י׳
אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלי׳ עירך ועל ציון משכן
כבודך על הבית הגדול וכו׳ • ובשוב שאכלנו בגלות הזה ושבעו
זכרו פרסמנו וכו׳ ולכן נתחלל לשבחו שיהיה לנו מכל טוב ורוחנו •
ואל יצריכנו לידי מתנות בשר ודם שכל זה הוא לעורך הגלות •
וכן אמן בחייהו תבכה שיר ציון ונומר • שהשבין כלו מורה שבח
הכוס השלישי הזה שכנגד זמן הגלו׳ ולכן אמרו שאם יהיה לשעות
בין כוס שני לשלישי יתחה לפי שהיו שניהם בנדלים בהורחתם
השני הוא שכנגד גאולת מצרים • והשלישי שכנגד גאולתנו זה והרבן
בית המקדש • אמנם הכוס הרביעי שכנגד הגאולה העתידה •
שה בזה השלישי והרביעי הגלות הזה עם הגאולה העתידה •
ולכן תקנו לומר על הכוס הל׳ הזה ברכת השיר שלו יומר השיר
בארץ יהודה • ולאמר בו יהללוך י׳ אלהינו כל מעשיך לפי
שבגאולה העתידה יפרוך לך עמיך שפה ברורה לקרוא כלם
בשם י׳ כמו שפירשתי • ולפי שהלולו והשבח שהוא לא יפסק
ולא יחדל לכן היתה התחיתה ותעולה ועד עולם אתה אל ומלך
מהולל בתושבחות • ואולי במכבי זה אמרו המומרים שלין לברך
על הנפן ועל פרי הגפן כי הם על הכוס הרביעי הזה לפי שבזמן
התעוזה לזרתנך הנפן ועל תבונת ארץ ישראל ותהיה ארץ
חמדה עזובה ורחקה מקום שנתרחן העם היה שמחה כמהפכת
סדום ולכן נאמר בברכה הזאת רחם על עמך ועל עירך לפי
שהיא ברכת הגאולה • וכבר ידעו הבניתים שבזמן התעוזה
יקיזון נליות ידיהו התבונות והנפן תתן פריה וכל עני השדה
ימחאו כף • אמר יחזקאל ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו
ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא • כי הנני אליכם
ופניתי אליכם ועבדתם וזרעתם • והועם הבניין אמר והיה
ביום ההוא אעכה כאם י׳ לשמיה את השמים והם יענו את הארץ
והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצהר • והמה יענו
את יזרעאל • וזכריה הבניין אמר ועתה לא כימים
הללו׳ אני לשארית העם הזה נאם י׳ צבאות כי זרע השלום
הנפן תתן פריה והארץ תתן יבולה • והשמים יתנו טלם
והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה • והיה כאשר הייתם
קללה בני בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם
ברכה אל תיראו תחזקנה ידיכם :

חתימת האשר כגר כתבו חכמי האמת שהמנוח
שהיות מלבד מה שים בעייתן
מהעדות זהמשפטים והשמתים אשר זכרה התורה בהם עוד יש
בשבים רמזים והערות לשבים עליהן ולמדעים יקרים משבע
המניות והיערת בני אדם להשגת אלוהותו • כי גם זה לעומת
זה עשה האלהים מחנותיו • ולכן ראוי לך המעיין שם בעל כפם
שתה שתאמר בלבבך למה זה בחר האל ית׳ להזכיר עתו מצרי׳
בחדש האביב ולא בחחת מאחר תקופות השנה • ועל מה זה
אחר החתן • ועשה בחיבורו חומרת רבה שאמר כי כל אוכל
מחמצת ונכרתה הנפש ההיא • ועל זה נוה ביום הראשה עשר
לחדש החתן לאור הנר וכל דיני הבדיקה והשלת הכלים שזכרו
חלל ומדוע היה לימור החתן ויתי החג שבעת ימים ולא היה
יום אחד כיום מתן תורה ולמה היום הראשון והיום האחרון
אסורין במלאכתם לא מה בחיבל לכל נפש • ושאר הימים אסם
אסורים בה ולמה נוה בשביעית המנה בכל אותה שמירה ובקיאת
מהשחיטה ובישול הביטה ועל מה יורה על זה המרור והכפה •
ומדוע לא בחכל הפסח בשערים כמו המנה כי אם בבית י׳ ואחי
יתקבל לבו • ולמה היה רחצתו על כרעיו ועל קדרו • ולא בחכל
אלא בלילה • ולמה בחכל אלא עד חנות • ולמה בחכל אלא
למבו יין • ולמה בחכל אלא ולמה בחכל אלא על השבע ולא
היינו דבר זה במנה • גם שבין אחרבעה כוסות שאר הדברים
לון בפסח שחלבד הטבחים שבתורה בהם • ודרשו חלל
בדבריהם היקרים שהם כלם אחת ואין בהם בפחל ובקש עוד
לאלוה מלין וחבחות עליונות ותמוהים כפלאים בדברים הללם
רחוי לי לחקור עליהם פה מקום שלמות המלאכה • ובמחת היה
לבקש עליהם דרך יפר אחרי אחת ובאחר הם סוף כל הדבר יהיה
זכרון בפוף המלחמר • ואומר שפורש הדברים הללה כלם הוא
רחוי לבעלי הבבל השלמים שיבלו ויהי׳ בעיני ובמחשב בשמיים
ויקפידו על אחת פ״ת להוציאו לפועל ונם לחברה • אבל
השלמת בפסח כי יהי שכי האדם וחייו הוא הדבר אשר יבלו בו
להצלים את בפשו • וכמו שאמרו במשנה יפה שעה אחת
בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם וכו׳ • ואמר רבי
מאיר היו מחעצב בפשך ובעוון בתורה כלומר שלא יוציא ממנו
בדברים בעלים כי אם בהתקרב אל אלהיו כמו שאמר והגית בו
יומם ולילה וכדי שלא יעלה על הבעדת אמנו שיבלו לאחר החכמה
האלהית להעיר את האדם במחותיו על קוצר ימיו ומספר שבותיו
כדי שיהיה זה תמיד לנגד עיבלו • ובאמר רבי שמעון היום
קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים ושפחיו שיבלו בדלת
הבפ את עולמו במספר שבעת הימי׳ אחר בפש עשה את השמים
ואת הארץ ובזה הבבלו שבעת ימים ושבת • כדי שבאדם ידע וישכיל
בימי שבותיו בעשים עשה ושלא יהיו אותם לריק ולבהלה אבל
במעשים בשחרים בתעשה בורחם • ובזה הבבלו יהם ושבעות
בעולם הבזמות • וללמד להלדיק על האדם בחתת שבילו
בשרשה הק׳ בה לזבות את ישראל ולקח אותם לעם סגולתו עשה
בילית מצרים ובזה אותם על מבות ישרורו על ענין בריאתו
ויהיו והיו ויזה אותו • כי הבה היה העם הבחר במצרים עם
היותו זרע ארך י׳ מפאת טבעם ומולדתם ואבותיה׳ הם היו עם
במצור ובמצוק חשך ואפלה בחתי שולם • דמיון העובר היוצא
מבתי אמו כי עם היות בפפו הצורה מתחת לבה הבבדל הוא
עם בשרר השלמות מתבונם בדמיו • וכמו שעשה על זה העלם
רבי שמלאי מאמר גדול החכמה ויקר המציאות מאך באמרו למה
הולך דומה במבי אמו מקופל ומוכף בפיקם ובבי יהיו על שבי
בעדיו • ובבי לעולם על בבי ארבבותיו • ובבי עקבוני על בתי
עקבותיו • ורחמו מוכח לו בין ברכיו פיו בהום ועיבורו פתוח
וכר דולק על רחמו וכו׳ • כמו שבה בבדק החפלת וכמו שהולך
לא יבח לחויר השולם מבלתי פיתחדבו במקום אחר הוא יובב
שמה בלחים חוקים וחבלי יולדה • ככה בבהוניו הקדוש
ברוך הוא את ישראל ממצרים הבה בחדרים מכות רבות וכמו
שהולך בינותיהו לחויר השולם לא יורגל מיד בלקיחת התלכלים
הבשים כי אם מחלה וכבש ולכל עד הגיעו לבמול התחזקות
לאכול בסובבה • ועם זה יבטרך לחיובן וביחד ובלחתיר
בזת כדי שיתיעד בחשבון לאבין שבחים ככה בבאת ישראל
ממצרים • האבילה העם את סמן הדבשים שבה והבדילם בחדבר

שׁוֹבֵן מְעוֹנָה קוֹמֵם קְהַל מִי מָנָה קָרֵב
נַהֵל נִטְעֵי כַנָּה פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה:

אדיר הוּא יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב
בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ
בְּקָרוֹב אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה בְּנֵה בֵיתְךָ
בְּקָרוֹב: בָּחוּר הוּא יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב
בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב אֵל בְּנֵה
אֵל בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב: גָּדוֹל הוּא
יִבְנֶה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב דָּגוּל הוּא הָדוּר
הוּא וְדַאי הוּא זַכַּאי הוּא חָסִיד הוּא
טָהוֹר הוּא יָחִיד הוּא כַּבִּיר הוּא לָמוּד הוּ
נוֹרָא הוּא סַגִּיב הוּא עָזּוּז הוּא פּוֹדֶה
הוּא צַדִּיק הוּא קָדוֹשׁ הוּא רַחוּם
הוּא שַׁדַּי הוּא תַּקִּיף הוּא יִבְנֶה בֵיתוֹ
בְּקָרוֹב בִּמְהֵרָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב
אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה בְּנֵה בֵיתְךָ בְּקָרוֹב:

פרק

פרית העומר

סחרוסת לדעת רבי יוחנן שהוא זכר לעיט טהיו סמרור זכר לזה
לפי שהמרור בא לזכור מרידות חייהם וענבון כפסח. והחרוסת
הוא זכר לעיט שהוא חומר הטבול שממנו תחייב המרירות
והענבון הוא. ואחר כך בונל מנה שלישית ובונע ממנה
וכורכה עם מרור ואוכל ביחד זכר למקדש כהלל. לפי שהלל
היה כורך פסח מצה ומרור ואוכל לפניהם בעת שאחת מצוה בעת
על המצות ומרורים יאכלוהו. אמר רבי יוחנן מלמדים שעל
הבריות על הלל לדקדק יכול לא יהא אדם ידי חובתו אלא אם כן
כורכן בעת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר על
מצות ומרורים יאכלוהו ואפילו זה בעצמו. ואפשר הלל איתמר
לילכתא לא כהלל ולא כדבבן נשבה המנוה לדעת שביהם כי
דקמוכה בלבל מנה בפני עצמה ומרור בפני עצמו ואחר כך
בלבל המנה והמרור כרוכים יחד כמו שהיה הלל עושה במקדש
כשהיו אוכלים את הפסח. ולפי שראוי דעת רבנן יותר מספקא
עשינו המנוה לדעתם בברכה ובעשה המנוה לדעת הלל בלא
ברכה. וכתב הרי השלחי טעין לעולבן בחרוסת וכן בל מדברי
הרמ"ם והלא לא כתב שצריך לעולבן בחרוסת. וכן כתב רבינו
מפניה בשם רבי שבך היה הלל עושה לוכל פסח מצה ומרור
ועובל החרוסת. ובבן זה לגי שהם קבלו שבלילה הזאת
מעבילין שתי פעמים ושלין עובל הירקות בחומן מכלים לפי
שבתקנה בשביל התינוקות. ולבן יבנור הרמ"ם שב' העבולים
הם לאחד במנה ולאחד במרור. ולאר הפוסקים לא יקבלו סיבים
עבול למנה בחרוסת. לבל יסברו שהחרוסת יוחד למרור בלבד
ויהיו בני העבולים אחד למרור בפני עצמו ואחד למרור עם
המנה. ואחר זה יאכל בסעודתו. ואחר גמר הסעודה יאכלו
מהמנה האפורה תחת הפסח בלחודוה זכר לפסח שהיה נאכל
על השבע ויאכלנו בהסיבה ולא יבוך עליו. ויהיה זהיר לאוכלו
קודם חצות. ומוזגין כום שלישי ומברך עליו ברכת המזון
ושותה בהסיבה. ולא ישתה בלו"ן ובין כום רביעי לבל בין כום
שני לשלישי יוכל לשתות. ומוזגין כום רביעי וגומרין עליו ההלל

ומברך עליו ברכת השיר שזכרתי ושותה בהיסיבה. ואחרי
הכום הרביעי הזה יבוך על הגפן ועל פרי הגפן ומברך לפני
ברוך פרי הגפן מה שלין כן בשאר הכוסות. שעם"היות שלדעת
הי"ב שלפני הרמ"ם וה"ר שמשון ורב שרירא צריך לברך בכולהי
ברוך פרי הגפן אין מברכים אחריהם על הגפן ועל פרי הגפן
שלא על הכוס הרביעי. ואומים הל"ל כתב שלין צריך לברך
ברוך פרי הגפן שלא על כוס ראשון שהוא על קדוש היום ועל הב'
שהוא על ברכת מזון. לבל לא יברך על הבבי ועל הרביעי.

וגם בברכת על הגפן יש דעות לפוסקי' והלי"ם ל"ל הסיבים לדעת
הסוברים כי לין לאומרו כי אם בברכה האחרונה כמו שכתבתי
לאחר לפיק ומיין לין לאכול פוס דבר דתבן לין מסיקין לאחר
הסעודה לפיק ומיין. לבל אם רוצה לעשו כום המיבי יש מיספוקים
שכתבנו שהוא רשות. ויש מהם שאומרו שלבור לשתות לאחר ל'
כוסות. וכן כתב רב אלבס שלא יעשה לאחרי כום רביעי כלום
ויראה שלין זה מן המובה דאין מסיעירין לאחר הסעודה לפיק ומיין
דהייבו שלא לאכול לבל למיבי שרי. לבל המנהג אלמיבו נספרד
כן הוא כדי שלא להוסיף על הרגשה כוסות:

והבלל היוצא לבו שהמנות התלויות בלילה הזאת הם שש:
שתים הלה נטילות ידים. לאחר לאחרי קדוש היום קודם
לכילת הירקות. והשניה לאחרי ההגדה קודם
לכילת המנה. ומלבד זה הרגיל בעיס לאחרונים יעשה כתיקונו:
שני מיני ירקות יש בקערה לאחר לאחרון מהי זה ירק
עיבים שבול בחומץ ויברך עליו בורא פרי
האדמה קודם ההגדה. ולאחת לאחרים למרור טבול בחרוסת
ויברך על לכילת מרור:
שני תבשילין יש בקערה. לאחד זכר לפסח שהיה נאכל
בזמן בית המוקדש. ולאחר זכר לבגיגה
שהיה נאכל עמה ואין מזדרכין עליהם.
שני פעמים מטבילין בחרוסת. לאחד המרור בשני טעמו
ולאחד המנה בשני טעמה לדעת הרמ"ם
ולדעת הל"ם לא המנה עם המרור:
שני פעמים יאכלנו מרור לאחד בשני טעמו בברכתו.
ולאחר יכרוך עם המנה זכר למוקדש כהלל
בלא ברכה:
שני דברים בריכים הסבה לכילת המנה ויין של ד' כוסות
כי המרור לינו צריך הסבה כמו שזכרתי
למעלה:
ארבעה פעמים יאכלנו מנת מנוה בלילי הפסח. לאחת לברכת
המוציא. ולאחת לברכת לכילת מנה.
ולאחת עם המרור כהלל ולאחת לאפיקומין:
ארבעה מיני מטבילות הן מן הקערה. לאחת לירק ולאחת
למרור בשני טעמו. ולאחת למנה בשני טעמה
ולאחת למרור כרוך עם המנה זכר למוקדש כהלל:
ארבעה ברכות יברך על הקערה. בורא פרי האדמה.
והמוציא לחם מן הארץ. ועל לכילת מנה
ועל לכילת המרור:
ארבעה בוסות הם. לאחד לקידוש היום. ולאחד לברכת
הגאולה ור' לברכת מזון ור' לברכת השיר:
וראוי שבדש למה תקנו ד' בוסות בזה המספר. לא פחות
ולא יותר. ואפשו שלא יופיע על הבוסות ומה בינן
בום הבבי על הגאולה. ויראה שהגאולה היא שעמה
בברכת היום שבאמר בה אתה בחרתנו ורוממתנו מבל הלשונות
מגדיש. ולזה לא יסבקו בום לאחר בין הום הבלישי לרביעי.
כי עם היו' שאומרו מפני שלא יפסיק בין גאל ליחדל מלגמור את
ההלל אין בפק שב"ב בוונו בו דבר אחר. ובל' בזה מדרך הבבורה
הוא שבל הום הרחמון להודות ל"י על אחד מאד מאד שהיות לו
לעם סגולה. והבמיהים הזאת היתה ביתי הבחרה לבינו ביניות
המילה במו שאתה הקימותי את בריתי ביני וביניך וביו זרעך
לאחריך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך.
ובתיב לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך את בל ארץ בנען
לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים. ולהיות זה ההסד הרחמון
שקבלו אותנו ית' והקדוש בשעלה ובבה ליתר העובות בלם ובבן

רֹאשׁ מִבְּרִית רָשָׁע מָחַצְתָּ בְעֹז חַמְשִׁים
בַּפֶּסַח
תָּעוֹז יְדְךָ וְתָרוֹם יְמִינְךָ כְּלֵילֵי הִתְקַדֵּשׁ
חַג פֶּסַח

ואמרתם זבח פסח

כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה אַדִּיר בְּמַלוּכָה
בָּחוּר כַּהֲלָכָה גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ
לְךָ וּלְךָ לְךָ אַף לְךָ לְךָ כִּי לְךָ יְיָ
הַמַּמְלָכָה: כִּי לוֹ נָאֶה כִּי לוֹ יָאֶה
הָדוּר בְּמַלוּכָה הָדוּר כַּהֲלָכָה וָתִיקָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לוֹ נָאֶה
זַכַּאי בְּמַלוּכָה חָסִין כַּהֲלָכָה טַפְסְרָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לוֹ נָאֶה
יָחִיד בְּמַלוּכָה כַּבִּיר כַּהֲלָכָה לְמוּדָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לוֹ נָאֶה
מוֹשֵׁל בְּמַלוּכָה נָאוֶר כַּהֲלָכָה סְבִיבָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לוֹ נָאֶה
עָנִיו בְּמַלוּכָה פּוֹדֶה כַּהֲלָכָה צַדִּיקָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לוֹ נָאֶה
קָדוֹשׁ בְּמַלוּכָה רַחוּם כַּהֲלָכָה שִׁנְאַנָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לוֹ נָאֶה
תַּקִּיף בְּמַלוּכָה תּוֹמֵךְ כַּהֲלָכָה תְּמִימָיו
יֹאמְרוּ לוֹ לְךָ וּלְךָ כִּי לְךָ אַף לְךָ
יְיָ הַמַּמְלָכָה:

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה
וְעַל אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכוֹל מִפִּרְיָהּ
וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ וּרְחַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ
עַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל
מִקְדָּשֶׁךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם
עִיר קָדְשֶׁךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְהַעֲלֵינוּ בָהּ
וְשַׂמְּחֵנוּ בְּתוֹכָהּ כִּי אַתָּה טוֹב וּמֵטִיב
לַכֹּל בָּאֵי עַל הָאָרֶץ וְעַל פֵּרוֹתֶיהָ

חֶסֶל סִדּוּר פֶּסַח כְּהֲלָכָתוֹ כָּל
מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ כַּאֲשֶׁר
זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ זָךְ

ועל טיבול הרפתן וכן כתב בעל העיטור שקם להם שיטבלו
לין צריך כעילה לרבי מתיבולו נמשקה וכלו גלו כזה שהכעילה
הצריכה בשעורה היא לאחר הגדה שעורה לברכת המוציא.
אחכם הכעילה הרשות והאכל הירקות שטובלין נמוכן לא היה
מעשה מכוון לענינו כי אם כדי שהילדים ויוכלים יקדו עוד
פעור יגיעת הצרים. ולכן לא נזכר במשנה כי אם הגיעו לפני
מנה וחזרת וחרוסת לף על פי שאין חרוסת מנה וכו'. ולא
זכרו בלר ירקות. ונהגו להביא במקום הירקות החלה כדפם
לפי שפלשת התינות הרשעות הפוכות יש בהם פרך ועוד
הסרך היה רחון לפנים דגוף שהיו שועדים בפרך. ויקח הוא
החמנעית וינענה לפני. ויתן הני כמנה לשומרה לשמירה
זכר למשרותם נשרות במצלותם. וחניה הביצית יפים ניון
פתי הפלוחות. כדי שיפגע בעלמה החלה כביצה לברך ברכת
המוציא ממחכה יום לענוע עם היות שברלה מן הרשע
מהפרלוה נריך לברך המוציא מפני שהם עוכרי ה דרכו שלפני
ברכוסה לף כאן נפרוסה. ובעין פריסתה כדי שיהלה לה
לחתוך עביה על הפרוסה כדרך הפביים. וקורם שיברך המוציא
ויאכל מחכה כלל יחתוך לה לחתוך עביה עד שיה בשתה ואז יבוה
להביר הקערה מן השולחן כלאו כבר אכלו כדי שיסתלל התינוק
למה מהירין הפת ובדיון לף אכלנו. ומוזגין תיר כום שני כדי
שגם כן יפלאו התינוקות למה ידיחו כום אחר קודם הפעודה.
ואז מחזירין הקערה לפני בעל הבית ואומר ההגדה ואחרים
עמו פרקי ההלל עד שיגיעו מים וינרוך על זה ברכת גאולה
ההפגה ונזכרתי לפעלה ויפתה כים הפני. והקשה הרלף למה
לין מברכין על קריאת ההגדה כמו שמברכין על המקרא שנאה
והלא מצות עשה היא שכתוב והגדת לבנך וכו' ותירץ כי כמה
פלתר בקרוש היוה זכר ליציאת מצרים יצא והרב לא כתב שיכני
מצרים מצוה פלין לה קבוצה ידועה ואפילו נדפוס בפלתר שידבר
ביציאת מצרים יצא ידי חובתו אלא המצוה הרי זה מוטעה.
ויפול ידיו שבית שמאי הסיה דעתו מהבטילה הרשות בשעת
קריאת ההגדה ויבוא מהמת בלילה ויברך עליה ברכת המוציא
ולא יאכל ממנה עד שיקח יין הפרוסה ויכוין עליה על אכילת
מנה. ואז יאכל משתיהן יחד כזית מכל אחד ויהן נהכרכה.
ואם לא הביא לו יצא. וכתב הרמ"ם שיטעול המצה בחרוסת
ולא הכביתו נזה אלר שאר הפוסקים דאם משום מנה לדית נה מלית
ובריך עלה. ניטעל במלחה. וכן הוא לפון הירושלמי. ונוהר
הקשה בעל המכתיב שהמצה היא זכר לחירות והחרוסת היא
זכר לעוני. ואיך יתחברו זה עם זה לכן הפביאו אלין לבעל
שת המנה. אחר כן יקח כזית מן המרור ויטבילנו בחרוסת ולא
יטבול נתוכו כדי שלא יתעטל טעם מרירתו. והלוי שהדבר נזה
שלה דברים. דלשנה שהחרור נזמן הזה רוח מדברכן והיינו
מדלוריתה כי אם עם הפסח ורבנן תקנו סרף מבני כבה נשעה
אותו והפני שהחרור לא יהכל נה שנה. לכן אמרו נברני
פבהים לאיתתר מנה נריכא היכנה. אחור לין נריך היפנה.
והעשה זה לפי שהחרור הוה רמז לעבדו ומדירות היו לנותינו
והיכנה הוה זכר לחירות. ואין יהיו שני הכפים נכונה אחר
נזמן אחד. והנה לא תקנו לנרך על המרור נורת כרי הלדמה
לפי שנה אחר נרכת המוציא. והלא הוא לא אכל כי אם
הפעודה וכפת פוטרתו. ושליפית שהחרוסת היא מצוה מדברכן
וכבר פירש הרמ"ם נפירוש המשנה שאין החרוסת והכרכתה.
ולא שהחרוסת הוא תערובת פרי נו קרוי ודמות תבן והוא זכר
לעוני. ואכתבו כיוצא לזה כי סורין התינוק לו תמיהו ויכלים
אותם והכין לזה שר מיהעו ועד שיגיע הכל נחומץ ונותנין נו
מכולת נרך לו לזוב וכיוצא נו בלי שהוקים. ומכי נרוך לומר
מנור לדעתו שחייב לדם לנרך אחר קדעו נמצותיו ונוהו על
לכילת הרוסת ולין הלכה כז עד כאן. והרלף כתב שאין
מברכין על החרוסת לף ע"פ שהוא מצוה לפי שהוא טפל למרור
ומכין לפני שהוא הרוס קדושה להוא זכר למרור כי המרור
הוא זכר לעיממרו לת חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים
והחרוסת הוא זכר לחומר ענמו ולעיט אשר בו היו עמלים.
ולכן היה עכילת החרוסת מיוחלת למרור ולא לדבר אחר.
והכל יקה ברכה אחת לעכילתם הלא כתיהה אלי מרור לפי
פשוטו קיקר המצוה מדלוריתא. והכה הוכרכו ז"ל לעשות על

מְשְׁתַּבַּר בִּכְלֵי קֹדֶשׁ נָהֳרַגְנוּ בַּ לַּיְלָה
נוֹשַׁע מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בְּעָתוֹתַי לַיְלָה
שְׁנָאָה נָטַר אֲגַגִּי וְכָתַב סְפָרִים בַּ לַּיְלָה

ויהי בחצי הלילה

עוֹרַרְתָּ נִצְחֲךָ עָלָיו בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה
פּוּרָה תִּדְרוֹךְ לְשׁוֹמֵר מַה מִּ לַּיְלָה
צָרַח כַּשּׁוֹמֵר וְשַׁח אָתָא בֹקֶר וְגַם לַיְלָה

ויהי בחצי הלילה

קָרַב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה
רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם וְלָךְ הַ לַּיְלָה
שֹׁמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַ יּוֹם וְכָל
הַ לַּיְלָה
תָּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֲשֵׁיכַת לַיְלָה

ויהי בחצי הלילה

אֹמֶץ גְּבוּרָתֵךְ הִפְלֵאת בַּ פָּסַח
בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשֵּׂאתְ פָּסַח
גָּלִית לְאָזְרְחֵי חֲצוֹת לַיִל פָּסַח

ואמרתם זבח פסח

דָּלַתְּיוּ דַּפְקֵת בְּחֹם הַיּוֹם בַּ פָּסַח
הָסְעִיד נוֹצְצִים וּגוֹת מַצּוֹת בַּ פָּסַח
וְאֶל הַבָּקָר רָץ זָכָר לְשׁוֹר עֲרָךְ פָּסַח

ואמרתם זבח פסח

זָעֲמוּ סְדוֹמִיִּם וְלוֹהֲטוּ בְּאֵשׁ פָּסַח
חָלַץ לוֹט מֵהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בֶּקֶץ פָּסַח
מָאֲסוּ אַרְמַת מוֹף וְנוֹף בְּעֶבְרָךְ בַּ פָּסַח

ואמרתם זבח פסח

יָהּ רֹאשׁ כָּל אוֹן טָחַנְתָּ בְּלֵיל שִׁמּוּר פָּסַח
בַּבִּיר עַל בֶּן בְּכוֹר פָּסַחְתָּ בְּדָם פָּסַח
לִבְלְתִּי תֵּת מַשְׁחִית לָבֹא בְּפָתְחֵי בַּ פָּסַח

ואמרתם זבח פסח

מְסֻגֶּרֶת חֻגְרָה בְּעוֹתֶיךָ פָּסַח
נִשְׁמְדָה מִדְיָן בְּצָלִיל שְׁעֹרֵי עֹמֶר פָּסַח
שָׂרְפוּ מַשְׁמַנֵּי פּוּל וְלוּד בְּיַקֵּד יְקוֹד פָּסַח

ואמרתם זבח פסח

עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לַעֲמוֹד עַד גְּעָה עוֹנַת פָּסַח
פַּס יַד כְּתָבָה לְקַעְקֵעַ זוֹל בַּ פָּסַח
צָפָה הַצָּפִית עֲרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן בַּ פָּסַח

ואמרתם זבח פסח

קָהָל כִּנְסָה הַדַּסְתָּ צוֹם לְשַׁלֵּשׁ בַּ פָּסַח

והלכה רופפת יד תדם לחרי מנסב עירו · וירני יוחנן כמר
סנרכת הפיר תומר כמתת כל חי וחותם ביתמח וכתב הרב
לעלפי שמנהגה הוה כרב יהודה ורס כתב כיון דלא תיתמר
הלכתה לית כתר ולא כתר שבידיהן כתרויהו · ופס היות רב
יהודה ורבי יוחנן הולקים בנרכת הפיר מה היה הכה העכין
המכוון בשניהם לחד · ולכן תהיה החתימה בין לתר ובין לתר
מלך מהולל נתומחות :

ואחרי לתר כתר פירשתי מתורי ההגדה והחלני לחוי מבדרך
קנרה לכזכיר בכאן סדר הדברים לתר יעשה לותם
הדם ויפרש קדושיי לדם בליל הזה ליל שמורים ליי לה משעבין
הפסח והמצוה שהיו אבותינו פוטים בזמן שנתן המקדש קיים
כי עכשיו אין עכורת קרנות יכו החדיכו כוכו · ואין לכו שתה לה
לחלית פסח ולא לתר חגיגה · ולכן אין לכו שתה להתעסק
בהלכותם ובלכותם · שהרמ"ם הביאם בפרק ח מהלכות חמץ
ומצה בספר זמנים · לפל מזכור בלבד הדברים המועלים עליכו
לפסח והחגיגה שהיו אבותינו פוטים בזמן שנתן המקדש קיים
הלרי כן בזה בסר כיהם כפי הדין · ויש דעות חלוקות בהרבה
מהדברים · ואלחנו בלות ירושלם תלר בספרד היינו כוהגים כפי
דעת הר"ם ז"ל · ולכן תוכיר שכיכו דרך כלל ולחרי כן תעשם
כללים במנות הלילה הזה ולתלר עשותיהם עם זה ·

שמורים לכל בני ישראל לדורותם יתנו לכל לתר בפס
ישראל יכבה לבשים

וכמו שם כתם על דגיעית יין חי שכתתר חי חי הוא יורד ויקדש
תיד קודם בעלה בורח פרי הגפן וקדוש היום וברכת שהחיינו
ולילו מנרך שעשה בשים לפי שעתיד לחזירו בהגדה ואם הוא
בעת לתר תחלה ויכולו · ואם חל במוצאי שבת לומרי יקבץ ·
יין קדוש כל הכדלה זמן ויעשה דגיעית ההין בהיכבת שמלא ·
וכבר כתבו החכמי עשם להבישם שהוא רמז לחירות עבד שלמרו
לפי ערבי פסחים יין לילתי מסתי לכ כתוין לית בריך הבישם ·
ואילתר מסתיה דרך כתוין בריך ולא פליגי הא בתרי כפי קמלי ·
והא בתרי כפי בתרלי לתרי ליה להלי ניסח ולתרי ליה להלו
ניסח · תרי כפי בתרלי בריכי הכי הוה לן חירות · תרי כפי
קמלי לית בריכי היכא דלתרי לית הוה לן חירות · ולתרי לה
להלי ניסח תרי כפי קמלי בעיכן דהיינו עשרת הוה לן חירות
תרי כפי בתרלי לית כפי היכא דמלי הוה הוה · והכי דלתר
הכי ולתר הכי כולהו בריכי היכא כך כתב הרב הלפסי ·
ולתכם למה תהיה הסכה כל כך מחלל ולא על כך יתין ולא על
גבו ולא על כליו · פרט כדי שלא יקדים קבה לוכשו · והרמ"כם
כתב מפני שריך לאכול ולשתות בימיכו · ולם היה לם לתר יד יתיכו
מום בעליו · לחרי כן מביאין לפכיו קערה שיהיו בה ג' מצות
ומרור וחרוסת וחומן מפני שעמו ועשר ירקו מלי זה מין פירפה
ומכי תבשילין לחד זכר לפסח ולחד זכר לחגיגה · ונהגו לעשו
שם ב' קיסומים זרוע לחד ובילה לחד מבושלים · ולם חל פסח
במוצאי שבת לית יבשיו שלא תבטל לחד זכר לפסח ולא הבאי
פסיה כנגד החגיגה לפי שלו היתה חגיגה בלה עם הפסח
לפי שלילה דוחק לת השבת · לומם הפסקניס כתבו שכיכן שלין
זה שלא לזכר בעבודת בל יפכה לדש · וכועל ידיו לבורך עבודל
הרחמן שכל שעי בולו בחקה בריך בעלה · ומברך על בטילת
ידיים · ולוקח מן הירקות ויברך בורא פרי האדמה ומטבל
בחומן ולא בחרוסת שם היות שהר מנהג כתב שבילו בחרוסת
לפי שלילה דוחק לת השבת · לומם הפסקניס כתבו שכיכן שלין
זה שלא לזכר בעבודת בל יפכה לדש · וכועל ידיו לבורך עבודל
הרחמן שכל שעי בולו בחקה בריך בעלה · ומברך על בטילת
ידיים · ולוקח מן הירקות ויברך בורא פרי האדמה ומטבל
בחומן ולא בחרוסת שם היות שהר מנהג כתב שבילו בחרוסת
לפל שלר ספסקניס לתרי שהחרוסת מבושו עם המרור · ולין
לפכול מתרו עדם מבושו לפל יטבול בחומן וכן כתב הר"ם ז"ל
ולמעם למה הוצרכו לפכול בלר ירקות בהיות מבות התורה
במרור בלבד · כבר העירו עליו הר"ם שהוא כדי שיפשלו התינוקות
וכראם לי פלולת הסבה עצמה לת היתה בעלית הירקו בחרוסת
מפכי זה גם כן תקבו בעלית ידיים הראשוכה כדי שהבשרים
ילחו קדוש היום ובעלית הידיים ואכילת הירקות בחומן כמו
שהוא הסכה בתחלת הסעודה וילחו בעיכת המגה להפלין כלאו
מורה כל זה על התחלת הסעודה וכלשר ילחו לחרי זה שיפקדו
הקערה ותפסח הלילה שלאו · ומה ראו על ככה ומה הגיע
לפלים שהוא הבלעית בכל המעשה הוא קודם ההגדה ולולי
שמפכי זה כתב רבי מאיר מלובלנורק שלין לברך על בטילת ידיים

לַיְשָׁרִים בְּאָוָה תְּהִלָּה בְּפִי יְשָׁרִים
תִּתְהַלָּל וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ
וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם וּבְקֶרֶב
קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ׃

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה
יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר שֶׁכֵּן
חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ
לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה
וּלְקַלֵּס עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת
דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ׃

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל
הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וְשֻׁבָחָה הַלֵּל
וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדוּלָה וּ
וְגֵבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת
בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת אֵל
הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת הַבּוֹחֵר ב
בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ אֵל חַי הָעוֹלָמִים׃

אָז רוֹב נִסִּים הִפְלָאתָ בְּפֶסַח
בְּרֹאשׁ אַשְׁמוֹרֶת זֶה הַ לַּיְלָה

ויהי בחצי הלילה

דַּנְתָּ מֶלֶךְ גְּרָר בַּחֲלוֹם הַ לַּיְלָה
הִפְחַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאֶמֶשׁ לַּיְלָה
וַיְשַׂר יִשְׂרָאֵל לָאֵל וַיּוּבַל לוֹ לַּיְלָה

ויהי בחצי הלילה

זֶרַע בְּכוֹרֵי פַּתְרוֹס מָחַצְתָּ בַּחֲצִי הַ לַּיְלָה
חֵילָם לֹא מָצְאוּ בְקוּמָם בַּ לַּיְלָה
סִיסַרָא נִגִּיד חֲרֹשֶׁת סָלִיתָ בִּכְכָבֵי לַּיְלָה

ויהי בחצי הלילה

יַעֵץ מְחָרֵף לְנוֹפֵף אִוִּוי הוֹבַשְׁתָּ פְּגָרָיו
בַּ לַּיְלָה
רַעְבָל וּמַעֲבוּ בְּאִישׁוֹן לַּיְלָה
לְאִישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רַז חֲזוּת לַּיְלָה

ויהי בחצי הלילה

שהיו להודות להל' לפי שנתן לפתר וכו' וזה פנימו כיון בברכת הפיר בתחלתו יהללוך וי' שהיו כל מעשיו וחסידיו נדיקי עושי רצונך רוצה לומר שיכללוהו פעולותיו ויתקרבו במעשים הכשרים ויאות זה נפרש לנדיקים ולחסידים שהם עמו בית ישראל כמו שזכר · זו היא הכוונה הראשונה בזאת הברכה והכוונה הב' היא שהכתובים יאמרו כלם שבזמן הגאולה העתידה לא לבד האומה היא שתכונה לכל גם כל אחד מהאומות יכבשו בעתידות הלבבי ואמתת לאמתו · וכמו שאמר ישעיהו ע"ה והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית י' בראש ההרים וכתיב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא · והנה לא בית הגוים והבנו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר י' אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו כי מציון תצא תורה ודבר י' מירושלים · ובפיוט אמר כי הן להפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם י' ולעובדו שכם אחד מעבר לנהרי כוש פתרי ובת פוציי ובלון מנחתי · וכמו שדרשו הלל מה לעזה לך ולבחוך לכשתעזה לך לבחוך ובכבוד זה שכל הקטטות והמלחמה אשר לאומות שתבוא עליהם בעת ההיא לעזה על ירושלים כמו שאמרו במכל' בעת ההיא הר ציוני הר כיהלכי מיכיני ליה · ובפיוט שם שבעים ירדה שכינה לאומות העולם עם ישראל וכמו שאמרו להם תמצאון את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני הגידו לו שכל החולאים שבאומות העולם מביאים עלי לוכח הלח בשביל שאני אוהב והעשם לריחוק האומות ולכן יאמר השם לכשתעזה לך לבחוך ועל זה נאמר בתפלת רחם השבט ויחלוק כל המעשים ויעשתו לפניך כל הברואים ויעשו כלם לעזדה אחת לעשות רצונך בלבב שלם כמו שידעת י' אלהינו וכו' ומאחר בתפלת מוסף מליך על כל העולם בכבודך והכשה על כל הארץ ביקרך והופיע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך ידוע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו י' אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה . הנה בימינו שנזכה לגאולה העתידה כל הנאמר אליהם ולכן נראה שזה נאמר כאן בברכת הפיר אחרי שנזכר בהלל כל מה שנזכר מהגאולה העתידה יהללוך י' אלהינו כל מעשיך רוצה לומר שבזמן ההוא יהללו ויבחנו אותו כל האומות שהם משבח ידי הם כמו שיודוהו הנדיקים והחסידים עושי רצונו שהם עמו בית ישראל וכלם רוצה לומר האומות ויכלו יחד יודו ויברכו ויבחנו ויפארו לזכר מלכותו · והנה הקבו זה ד' לעיכול כל הודאה יודו ויברכו ויבחנו ויפארו לזכר מלכותו על הרבים מדרגות המעלות שיהללו את השם האחד מדרגת הדו מחניים שבני מדרגת השמיניים הם' מדרגת ישראל הד' מדרגת האומות ולפי שכל ברואי מעלה ומטה ישיבון יחדיון אחדותו ומלכותו לכן אמר עליהם יודו ויברכו ויבחנו ויפארו לשם קדשך כלמותו ומלכותו כפיוש שלא יחשבו ממנו כי חס השם מלבו · ורמזו זכר מלכותך בהתעת העולם ומחירתו ולזה נם כן אמר כי לך טוב להודות ולשמך נעים לומר לפי שבעבור התעות יכירו ויודו כל יושבי ותכוכי תבל כי לו' המלוכה ומושל בגוים · ולו נאה לומר והמלוך והשבח שהוא הכולל לא יפסק ולא יתבל כל ימי התבל נפי כל בשר והוא יאמרו ומשולם ועד עולם אתה אל והיתה התשועה מלך מהולל בתושבחות לפי שבזמן התשועה יפי' י' למלך על כל הארץ ויהיה מהולל בתושבחות בפי כל בשר · הנה התבאר שהברכה הזאת מיוחסת לזמן הגאולה העתידה . ולכן בקדושת ברכת השיר לדעת רב יהודה · לפי שבזכר בה השיר הכולל שיעודו ויבחנו תלוי בזמן הגאולה העתידה · ולכן לא נשבח בה זכר ליציאת מצרים · לפי שהיה בעבור הגאולה העתידה ויציאת מצרים יוחדה לכום שליחי כמו שיתבאר · והנה למה לא נזכרה בתפלת הלל כבר כתבו בו הפוסקים והר"ן כתב בתחומין שלפי שכבר ניתן בניית הבכבת לגמור את הלל לא הוצרך לבית בניית של הם ולתן כי היה מבכר כשר תנלו לקרות הלל בניית הכבת בלול פסח · ויתחייב מזה שלא לתן בניין בניית הכבת יעבור לבך על המוצאן לפני הלל כמו שמבארכין לחבריו · ורב עמרם ובה ג ורב נמח · וכיוצא להי כתבו שלתן מבארכין עליו לפי שלאמר כאמר על השולחן בתורת קריאת הלל אלא בתורת שיר והודאה בלבד ולכן יפסיק האדם בתתנציתו עם הכשורה ומברך ברכות הדבה · וברכת יהללוך היא ברכת הודאה בברכת הנשמות ולכן שיכה פותחת בברוך · ולפי שיש בדבר הזה דעות חלוקות

וַיֵּלֵא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים
וְהַמֵּקִיץ רְדוּמִים וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים
וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים
וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים
אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם וּלְשׁוֹנֵנוּ רַנָּה כַּמוֹן
וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ וְעֵינֵינוּ
מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ וְיָדֵינוּ פְּרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם
וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת אֵין אֲנוּ מַסְפִּיקִין
לְהוֹדוֹת לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
וּלְבָרֵךְ אֶת שְׁמֶךָ עַל אַחַת מֵאֶלֶף אֶלֶף
אַלְפֵי אַלָּפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים הַ
הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ
מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית
עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ בְּרָעָב זַנְתָּנוּ וּבְשׂוֹבַע
כִּלְכַּלְתָּנוּ מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ וּמִדֶּבֶר
מִלַּטְתָּנוּ וּמֵחֳלָאִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים
דִּלִּיתָנוּ עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא
עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ אַל תִּטְּשֵׁנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
לָנֶצַח עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ וְרוּחַ
וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּנוּ וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר
שַׂמְתָּ בְּפִינוּ הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ
וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְ
וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ כִּי כָל פֶּה לְךָ
יוֹדֶה וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תִּשָּׁבַע וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ
תִּכְרַע וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה וְכָל
לְבָבוֹת יִירָאוּךָ וְכָל קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ
לִשְׁמֶךָ כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב כָּל עַצְמוֹתַי ת
תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמֹכָה מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק
מִמֶּנּוּ עָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ מִי יִדְמֶה לָךְ וּמִי
יִשְׁוֶה לָךְ וּמִי יַעֲרוֹךְ לָךְ הָאֵל הַגָּדוֹל
הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ נְהַלֶּלְךָ וְנְשַׁבֵּחַךְ וְנְפָאֶרְךָ וְנְבָרֵךְ
אֶת שֵׁם קָדְשֶׁךָ כָּאָמוּר לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי
אֶת יְיָ וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ הַגָּדוֹל
בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ הַגִּבּוֹר
לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב
עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם
וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ

כנר מיצלו רליות מן התורה מן הנביאים מן הכתובים שהקל
ודבר בלות ורלוי מלין יתנרך . מן התורה דכתיב שירו לייי כי
גאה גאה סום ורוכבו רמה בים וכ' קע"ם שהקב"ה גיאה ואין
לנו מגיירין גדולתו . ובכל נדר"ם ורחמיה המתח"ל שירו לכביו
כיון שסום ורוכבו רמה בים ואין הנביאים מתה שבתרשם הנביא
יפעיהו בתחלה ככתבי היות הסדה תנין וכתיב ושכח כי אתתי
נמדבר מים להרות ניסיונון להשקות עמי בחיריי . עם זו יצרתי לי
תהלתי יספרו . ולא אותי קרלת יעקב וגו' ל"ל סיכ היות הסדה
עם היות עלין בה דעת ולא למוד וכן תנין וכתות ושכח עם כל
לרכיותיה ודעשתם יכנדוני ויהללוני לפי שכתתי במדבר מים
בהרות בלרן ינשתון עם היות שלא כצרתו המים ההם בעבורם
כי אם להקדות עמי בחיריי קל ואומר ומה אם הנעלי חיים
הנלתי מדברים התלה יכנדוני על העובה לאר עשיתי אף על פי
שלא עשיתי אותה לכבודם כל שכן וכל שכן שעמי עיצרתי לי
מרוי עם חכם וכעון ויצרתיו אף יותר לעבודתי שהי' לחוי שתהלתי
יספרו והם לא עשו כן והוא אומרו ולא אותי קרלת יעקב רוצה
לומר שלא נתת לי תהלה וכבוד ואתכם מן הכתובים מבואר הוא
מקרותיו מין מספר וכל"ל אומר כל הכעסתם תהלה יה הללויה .
הכה יראה מכל זה שהפצח וההלול שלנו יתנרך הוא דבר רלוי
והגון לעשותו . המתעם מנד לאר יראה שהין הפצח וההלול
דבר רלוי והגון בחוקו יתכרך מפנים מה שהמוכח יתכנד
ויותלם עם הפצח וההלול לאר יבואו לו והכה הפלת פלם בעניו
ולא יתלם עב דבר חון ממנו . ומה יועיל לם כן בחוקו הפצח
וההלול וכמו שלתיר לם בדקת מה תתן לו . ומהם לפי שהתוארים
פכתובים בהם לו יהיו ענניים לו מקדיים . ובקר פיהיו
ענניים לפי שהוא לאר יתנרך פכוס מכל נד . ולוך יהיו לו
תוארים רעים ענניים גם כי ענניותו ומהותו בלתי מוכר לזולתו
ולוך כוכל לם כן לתיר בפס . ובקר גם כן פיהיו התוארים
מקדיים לפי שהוא יתנרך לנו נוטף מקדים . והם לין לכו
תעיגים מעלותיו דבר לוך יתנרך לנו בחפנהו . וכבר לתר כל זה הודיענו
מה כתיב לו לא כערוך מפני חבך . והפלינ התמורה ללמד על
זה לך דומים תהלה אלהי בנין ואומר ר"ל המתיקה היא התהלה
הרלויה בת ונקי ולכן ההוא דכתיב קמיה דר' חניכא והיה מרנם
בתוארים בפצח הלל נער בו הפלם ההוא ואמר לו מיימתי יהנו
לכו לחי שבחי דמרוך וכו' . כמו שנת בפ"ק דברכות וכבר הרגנו
הרב המורה המכוכות על זה . לכל מה שלתיר שיתלר בחמתת
הדרוש הזה הוא שהפצח וההלול יש לו שתי בחינות הם לצורך
המצפה והם לצורך המצוכה . ודוגמא שבחינתו יתר' היות הפצח
וההלול דבר נעל ונלתי הגון כי הוא יתר' בלתי צריך להלול ופצח
בני אדם ולא מוכל לפצחו והללו כפי עלותו לעל ככפי הבחינה
הפצחית הפצח וההלול כלה והגון לצורך המתפלל לפי שהו' מורה
על כוכת לבבו והכנתו לת הפס והכרה חבדיו ושוכו ולכן הטיבו
לאר דברו פתוארים שיתולר בהם הפלית הם תוארי פעולותיו
ומעשיו לף דבר לאר כי הפעולות ההלהיות מוכנות לעליו .
ועליהם רלוי לפצחו ולצרך לותו וכללו מעניו פצחם הפה
ופצחוהו ויהללוהו וכבר נת הענין הזה בתפלת הפצח בלאר
ולפי פיכו מלת סירה כיום לפצחנו רבה בהיות נלוי ולכ אין אנו
מפסיקין להודות לך יי' אלהינו וכונה לומר אף על פי שקבלנו
דבוי התלות כיום ונלוי וכו' וכתרחבי הקריא ויהיו עיניכו
פיתירות כנרתים פשמיתים וכפיכו פרוצות פשמים כבכריס
ורגליכו קלות כחיות למצות לף היינו מפסיקין להודות לך יי'
אלהינו כפי פלמוכך ולף גם כן לנרך לת סדר מלכנו על לכן
קטון מהחסדים שעשית והוא לומרו על אחת מאלף אלפי אלפים
וכו'רבים וכפלות פעשית עמנו וכו' . ולכן אתם המתפלל
דברי נלומרו פין הפלול והפצח כפי פלוותו ולף ב"כ תגמול
חפדי לפל לפי ענני האדם פעתם יפצחוהו לפיותם פעולותיו .
וזהו לומרו על כן לתיכים פפלת נפו ורוח וכמה פכתת
נלפיכו ולפון לאר פתר פתת כפיכו הן הם יודו ויברכו וג' רוצה לומר
הם פעצמם יפצחוהו לפיותם פעולותיו . וכל פכן פיותת זה
לנדיקים ולישרים פסה יצרף והוא לומרו וכתוב הכהו נדיקים
ביי' כפי יפרים תתרומם ובדברי נדיקים תתנרך וכו' ובילר מה
הם הנדיקים והקדושים בלומרו בתקהלות ברנכות שיך נית
ישרחל . וכמו שלתר עוד פכן הוגת כל היגורים לפניך יי'

הודו לַיי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
הוֹדוּ לַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְרֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
אֶת הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְגֹזֵר יַם סוּף לִגְזָרִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְּיַם סוּף כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדוֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃
רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּייָ לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה׃

נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אַתָּה אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת אֲדוֹן כָּל תּוֹלָדוֹת הַמְהֻלָּל בְּרוֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְעַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל גִּבּוֹר בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת׃

יז הוא ברכת השיר ע"ז כנ"ל ובכיוצא מקום הוא לומר לפי הנושעה כח׃ ולפי שהתפוצה תלויה בתפוצת ישראל לפיכך תמר לכח הנושעה כח׃ הנלוים כיוצים שנאמר לזה מיכיכו שנאמר הללו ואומרו ברוך עוכים ׃ ואומר שנאמר לזה מיכיכו שנאמר הללו ואומרו ברוך הבח נפש יי"ל בדרך ומצורף יהיה מצית יי׳ כיון שהוא כח בעמו להתקרב לשבודתו ולפי כבח ליעשה מביישין קומו ואמר תל יי׳ ויאר לנו כי בהיותנו מתיעדים נגדו הוא יאיר לפניהו דרכו ואשם שהנוף הכנוף ויגר לב האדם רע שבכבודו מזה אתם ילמי יי׳ ומובני עמו לקדוש הנ בשבועתים ל"ל שאמרו הכבש הזה שהוא דמו לנוף ולעיר הנהמי שהרו אותו עד שיגיע ויבא אל קרבות מובח יי שהו תכליתו האמתי וכשיעיר יהיה זה אז תשבחו ואומרו אלי אתה ואודך אלהי ארוממך הודו לי׳ כי טוב כי לעולם חסדו ואשפר לפרש הפסוקים האלה על סדרן הלמות שזכר יאמר לפי הושיעה נא ליעקל ׃ אמנם יי׳ הבליחה נא לאמות הנפות לחסות תחת כנפיך שהוא תלטון ונלחה על יום רוח יי׳ ולכן יאמר כשנגדם כרוך הבח בשם יי׳ לפי שאתם בחים להתגייר ואשחטו בני ישראל ברכוכם בשם יי׳ ל"ל שתהיה נדכתו עליכם ׃ אנל האור הנכנסו׳ והשכיכה נאמת לה תחול כי אם בשם כבולתו וזסו ג יי׳ ויאר לנו עוד יאמרו לאמות מה שרחוי שיעשו להקדש אל האלהים והוא לומרו אסרו הג בעבותים עד קרנות המזבח ר"ל שביאתו הקדש בשמחה וכשירים ובשבועות התהנה עד שיגיע לקרנות המזבח כי כל קדש יקדש הנ ׃ כמו חגים יכקופו ואמר זה לפי שהמוטל על האומות הכבכות תחת ככפי הכשיבה הוא הקדש אתכם עם ישראל יאמר על עצמו כייחוד שי אתה ואודך ואומר הודו לי׳ כי טוב ואומר ותקשר לפרש עוד לנח יי הושיעה נא ׃ ואנח יי׳ הבליחה נא יי׳ על תשועת ישראל ואלולתם ׃ ואמר ברוך הבח בשם יי׳ על מנך המזיח משיחם וקניכם ׃ ואמר ברוך הבח בשם יי׳ על מנך המזיח כי כאשר הלית יוביש וינלוח לעמו יבוח מעיחו בשם יי׳ ויאמר ישראל ברכוכם מבית יי׳ ל"ל ברכתכם והספיתכם תהיה מביח יי׳ שהוא מכסה כבודו ומרום קדשו אל יי׳ ויאר לנו כיאיר כניו אלינו ויבוא את בני ישראל לעשות רב לי׳ בשמחה ובשיחים ׃ והוא לומרו אסרו הג בעבותים עד קרנות המזבח ר"ל לא תעשו החג בשחיכם כשהיותכם בעלות לגל בבית יי׳ בשיחו החג אסור בעבותים שהבה עד קרנות המזבח ׃ ואז תתהללו ותאמרו לפני אלי אתה ואודך אלהי ארוממך הודו לי׳ כי טוב כי לעולם חסדו ׃

אך למשלה כלומרו על חפדך ועל למתך ״ ועליהם למר כי גבר
עליהו חסדו ואמת ״ לעולם הוד׳ נוח כבוד חסדו שנבר עליהו
בתשובה ובעבור שמת המוטלת שתפרסם בכל העולם · והוא
אומרו ואמת ״ לעולם הללויה · ואמר פעם אות מהאומות
וכל לאומים ידוו שמו ושמתתו · הנה עם כבי ישראל רקוי פיעבו
שנה מיוחד בפני עצמו · והוא אומרו חודו ליי כי טוב כי לעולם
חסדו ויאמר נא ישראל כ״ל פעם ישראל ביחוד יאמרו חודו ליי׳
כי טוב כי לעולם חסדו כ״ל פהוא מהולל ומשובח ומעבי בחיבות
בחיבת בעלותו ועלמותו כי הוא העוב המוחלט ובחיב שבית
מבד חסדיו פעושה עם העולם בפמידתו ופטובתו · ולכן אמר
פהבלול הזה יאמר נא ישראל ואלת כח מלעון שתה יאמר בעלות
הם יאמר ישראל כי לעולם חסדו הוא על דרך האמרה כי חסדיו
בחמת לה הגיעונו בחיבתנו בעלות לבל זמן הגאולה לו׳ היה
זמן רחוי לביאמר ישראל כי לעולם לפי שחן יקבלו החסד החמתי
והמתכל כי לא אמר יאמר נא ישראל חודו ליי׳ כי לעולם חסדו ·
לבל אמר לבד כי לעולם חסדו ועבינו כי לאומרו חודו ליי כי עוב
פהוא בפי שלמותו בעצמו בבד יהיו בל האומבים פויס חליו ובבל
את ובבל רגע יאות לומר חודו ליי׳ כי טוב לבל כי לעולם חסדו
לא יאות בשום ובלי׳ות כי אם בזמן הגאולה ולכן אמר יאמר נא
ישראל כי לעולם חסדו לפי שיהו מעבדות לא הי׳ · והוא החסד
הפתמי גם בית אהרן לויס ובבאי ״ בעלות אין להם עבודה
ולא קדושה לא מעבדות ולא מתבות ובבלי בעלה מהם בהוכה
ולויס ובזמן הגאולה יעודו למשלתם להם בחית יאות לומר בזמן
שהוא כי לעולם חסדו בפי החסדים שיקבלו בעלות ישראל ·
וכן יראי ״ אלא היה להם בעלות פבפי ובבאה להדבק בחלהיהם
מפחד האויבים וברחם גם בן יאות החלבל והם יאמרו בזמן
שהוא כי לעולם חסדו · ואפשר לומר עוד שבוין בחמר כי
לעולם חסדו · לומר לל תחשבו שחברי הגאולה יהיו בשוב
בעלות אחר בחו שבשה שחהם בבריות בחבו בעלות זה היבו בן בי
אותו החסד שבשה שחהם בבריות חבו זחבי והחסד הזה
שיעשה עחהם בתשובה הגדולה הזאת תהיה להם לעולם ועד
וזה הוא אומרו כי לעולם חסדו רומה לומר לבחה בבחים יהיה
החסד הזה על דרך מחלר הבבוא וחבדי מחלך לח בחוש ובריות
פלומי לח בחוש וחחבם אמרו עוד מן המבר קראתי יה בח לומר
פחין לאור שבריאים ממבה מבני תוקף ברות בעלות · כי הבה
בבר ראינו בעלות מבריס שחן המבר קראני יה בימו שחה ויענני
בבי ישראל ב ״ ובעבי בחרחב רומה לומר · וכוכיחי מערה לרוחה
ולבן אבי בעוח שבן יהיה בשעיד וזהו אומרו ״ לי לא אירא ולבן
בח פחוח מן המבר בלשון שבר לפי שחדבר מבעלות מבריס שהבית
לראיה ובחר שפחוקים בחו בלשון שעיד · וביון שהה לומר עוד
בעלות וברותיו הם בחית בעבור שישראל אויבים קוראים לל ״
ובביס אלו בבוה רעויה בי אלו היו דבקים בחלהיהם לא יהיו
ירחוס אהבתיס · ולבן הניח לראיה עבין מבריס והוא אומרו
מן המבר קראתי יה עבני בלשון בבר היינו בעדות רבות אחרות
ובחשר קראתי בכל לב ל״ עבני והושיעני למרחב גם שתה הם
היה ״ לי והייתי קורא אלו מה יעשה האדם לי כי הנה הוא ית׳
יהפוך הבריס לעזרים והאויבים לאוהבים וכחמ״ש שלמה ברעות
י״ דרכי איש גם אויביו ישלים אתו · וזהו ״ לי בעזרי ואני
אראה בשונאי שבאחר יהיה שונאי בלם יהיו בעזרי ואני אראה
בבולחי שבאחר יהיה שונאי בלם יהיו בעזרי ואני אראה
זה בבולחי יעזרוני · או אמר ואני אראה בפולחי רומה
לומר אראה בריעתה · ולבן היעותנו בעלות טוב לחסות בי׳
בתפלות ותעשים טובים מבעוח בבריסים ואמר בחדם ובבדיבי׳
לפי שבעלות הזה פעמים יבואו הבדות מפאת העמים ולבן
יבעדך לבוחדם ולעובדם ולהתדבות אל ההמון ופעמים יבאו
מפאת האלבים והשרים ויהיה השתדלותנו בלו לדבוק ולבן
אמר טוב לחסות בי׳ ולבדבק בלהיהו מלבטוח בהם לא בחדם
פהוא הבטיון ולא בשרים שהם הבדיבים · והנה עשה על זה
העבה מאבר האומות בלם ומלביהם תמיד מלבלנו התמנו והם
היו בא שרינו · ואמר בזה בל גויס שבבובי שבוני גם שבבובי
שבובי בדבורים שהם מרשעה לעונות ומבוב · ואמרו התפרשים
שהוא לחזק · ואני אחוב שאמר בל גויס שבבובי על שבחריב
ובני אשר שהחריבו שומרון ובבותיה ועלו השבעים ובאו עד
ירושלם בשחה ובפלו מפלה רבה מאין הקומה שתעלת ישראל

וזהו אומרו בשם י״ כי אמילם לפי שבשבתי בכרתי את העולם
ואומרו שבובי גם שבבובי בעה על בעובר בחמר מן בגד בבל
על ירושלים בפעמים רבות בימי יהויקים · בימי יהויבין ובימי
בדקיהו החריבו · ולבן אמר על שבבליים שבובי גם שבבובי ·
ובעון מה שעשו לישראל בפו אתו מן בלהות וזהו אומרו בשם י׳
כי אמילם · וכמו בייעד שבבית עליו ואמרו עוד שבובי בדוליס
כיון שלו פרש ואמר ועל היוביס בומן בית שבי אמר דושבו בתף
קוביס בשם י״ כי אמילם לפי שבבי חשמונאי שמידום ואמבם
על בעלות אלוס שהרון הזה אמר עוד שהה דחיתיבי לבפול · לל
לח היתה לי שהייה קרוב לבפילה ובבליה היוחלבת בי שם בעלות
רומי · שם לח שי׳ שורבי שבבלי שידם · בזו נומבת יה ויהי לי
לישועה ל״ל הענו אמר היה לי לשלח בחתי לבליה בעלות אלוס
שעליו אומר לי׳ שלהי ישראל הוא יה בורח העולם · וכמו שהעיד
החכם שאחר האומר גדולה בפשה שעמדה בין כתה וחציס ·
והוא הפיעבו גדול הרוחה שהפילה ובישועתו והצילנו יהיה קול
רבה ותשובה בחהלי בדיקים שהם ישראל ויאמרו בתוכם יתון י׳
פשה היל לח לומר אבי שחי ושונם ידי עשה לי אלא בי החיל הזה בי
שם יתון י׳ הוא שונה חיל לח בחי ובבר הבנה לאמר יחם אלהי את
היל שאחרו יתון י׳ ורומה יתון י׳ פשה היל בי להיותו יתיבו
רומה על האמרות לבן הוא שונה חיל · והבתכל שהדבריס
הללה עוד ושורת יה יתון י׳ רומה הם מדברי שירת הים בלומ
אמר בשו שעתה אבחבו עומרים את הלל ומשוררים ומשבחי׳ על
גאולת מבריס בן בומן התשועה העתיד׳ יהיה קול רבה ותשועה
בהלהי בדיקים בשירות ותושבחות יאמרו שם ובם מאותה
הדבריס עבמם שאמרו בשירת הים · ולפי שלחה המשורר בדוח
קדשו שיפול שפק גדול בלבבות האבשים שם ישראל יהיו בעלות
מתוך הראותיהם לבן הוצרך לומר בשניות מדבר בשם הקומה
לח תמות בי לא אחיה ואספר מעשי יה רובה בי׳ לח אמות ולא אחלה
בעלות אבל תמיד אחיה ואבבה בשורות י״ בדי לספר מעשי יה בי
מוכיח הוא · ואף על פי שיקבלוני נדות לא תהיה בליה בזוודה
בי יכול ישראל יה ולמות לא בתבני וכאלו היו פתחי התהלה
ם ולים עד זמן התשועה ולבן יאמר פתחו לי שערי בדק בי אבי
ישראל אבל בם אודה יה · וכאלו אמר השערים ישובוני זה השער ליי׳
בדיקים יבאו בו ל״ל ראוי אתה ישראל אם בבת בתשובה שלימה
בי אשער הזה יהיה בעור עד אבר ל אלהיך תשוב לפי שבדיקים
יבואו בו לא האבשים הפושעים ואז ישראל יתהלו בעלות ויביס
בשבח והוא אומרו אודך בי שבעיבתי בעלות האר והבאתב הזה
היון שבאחרונה היתה לי לישועה בפוסן שהאמן שאלהי הבויס
שהם ישראל בקרא אבן שבאחר אבם רושה אבן ישראל אותו
אבן שהבונים והם האומות מואסים אותו בשבח אתה לראש פבה
בי בבין האולם ובית י״ היה עליו והתשובה הגדולה הזאת
תהיה לא בחיל ולא בכח אלוסי בי אם בבותו ויתבר ואזהו אמת י׳
היתה זאת היא בפלאת עיבינו שתהיה הגאולה בליה בפו
עיבי בלאדם והאבר לבדם עוד שיהיה זה אומר הבויס
ואמונתם יאמרו אמת הוא שהיבו אויבים האבן הזאת לבל
זאת התשובה אמת י״ היתה · ולבן היא בפלאת עיבינו וזה
היום שהוא זמן התשובה בין בשאלו האם בעלה ובשאחה בו ר״ל
לח בתעבו ולא בדאג על מעלתבם בין שהוא אמת שלהים לבל
גם שהחבו האומות בעלה ובשאחה בו · והוא על דרך מה שאמר
למשלה הללו את י״ בל גויס שבחוהו בל האומים וגומר ׳

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא
בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ
בָּרוּךְ אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבֹתִים
עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵל אֵלִי אַתָּה
וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אֵלִי הוֹדוּ לַיְיָ
כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ

ולא לחדל מהתפלל כי הנה בנגלות הלחרוך הזה לפסוקי ובכנוסי
מחבלי ת ות בכתפה שמחות וכמה הריגות שבגזרו על קהלות רבות
שמתו ע"ק קדושת השם ומנהגי שהול מנהוקי דברים הקדונים
למות כמו הנרוגים ואחר הלדעות והכיוזות שבבנוקי נגלות ואף
על פי שנהרה ויגון לחוקן בשם יי' לקרקן ולתפלל לפניו ולומר לפניו
יי' מלטה בפני אל תשם שמהו כלה בנגלות הזה כי אתה יי' חנון
ורחום ואתה בדיק על כל הבא עלינו אבל עם כל זה אנקף הדין
והישפט הנורך לפניהו מרחם ובן זה הנלות לומר בפסוקי
שובי נפשי למנוחיכי ל"ל שובה ישראל עד יי' אלהיך כי אם אתה
אל אלהיך תשוב קרובה תשובתו לנוח והביא לשם רחיה מנלות
מנריש בלומרו כי יי' גחל עליכי שבהיות המנריש מכאיבים
בהריגת בני ישראל כמו שאחר כל הבן הילוד היאורה תשליכהו
אתה יי' אלהיכם ממה אחלת בשם מחות את עיכי מדמעה ומבכי
ואת רגלי מדחי בשהנבאתני משם והנבאתני לאחוך ומאחוך ולבן
גם אתה אכנח כך שאתה אל אלהיך לשכי יי' בחרנות החיים שהיה לרן
ישראל כמו שאמר לזרעיהו לא אחוך יה בחוך החיים כי בקרבת
כן לפי שהיה נותנת חיים ליושבים והם נמיתתם לחשבי' כחיים
וגם כפי קבלתם ל מתים חיים בדשנורה לזמן התח יה ולפי
שלחוך הנלות רבים יהיו אלו מן התנוה שה נאומרם יבאו ט
עבמותיכו כנזכרו לכו . לכן אמר המשורר בשם הנאומה הלחכתי
ולא ואהו כי אדבר לכי עביתי מאד ראוה לומר תמיד הלחכתי תמונה
קיימת שכתו שלחכתו מלפון ויהי דוד בחפז נלכת מפני שאול וקרים
ופוחזים שהוא לעון מורם על הפעלות והנהה לו בזמן הנאולה
שלהיה חפוי אדבר ואספר לכי הייתי לומר בימים ההם כל
אחד כוזב ל"ל בכל הבניינים שבכתו על נאולתי ותשועתי כלם
כוזבים לפי שעבר קציר כלה קין ואנחנו לא נושענו כוב מדעם
ביאבודיו . כ"ב ושביהו בחמותיו . כזב ירמיהו ויחזקאל
בשבות תיהם . וכן שאר הבניינים כלם כל אחד כוזב . כי יבא
זמן שם הנאולה העתידה אתזכור האומה ואדבר כל הדברים
שהתיהם שהיו לומדים בזמן הנלות ואספר עוד לפרם לכי
אחרתי בחפוז כל אחד כוזב שישראל בנלות הזה עם כל חופזו
ורחותיו תמיד לומרים על האותות המוכלות עליהם לעבין
אתנוכותיהם ודתיהם כל אחד כוזב לא מרוכבם מכל השמים
ואתכחו מתי מפנו תחבנו שהאחת אתכם ושרגים יחכמו לימו כן
כי כל אחד כוזב באמונותיהם ואחת יי' לעולם אתבו . ולפי
שבזמן התשועה יגדל יי' לעשות עמהו לכן אמר מה אשיב לי' כל
תגמולוהי עלי ל"ל מה נחול אשיב לו במה אקדם פניו על כל
הטובה שאר אשה עמי כל תגמולוהי עלי והם ממהו ויתרך ע"ב
החסד לא ע"ב הדין וכל תגמולוהי עלי ואני בעל חובו בכלם ומה
לי לעשות כי אם בכל אשר אחמהו עושים שה היום שהלל' לאוהו
בכום על נדכות וכן בזמן ההוא כום ישועות אשא ל"ל שתה אני
כום ישועה אחת שהיא ישועת הנרי' אחמם בקבון הנלות
כום ישועות רבות אשא וקרקן בשמו ואשלם בפל נכי לפני
נבורתו . ואז נבוא תשובתו כדבי לי' אלהם לא בעיתי כמעשם
ניל פסח זה כי הם בעית המקדש בנדה כל בכל עמו . ואת' זה
ינדק בווכים לחיים בזמן הנאולה אבל מקהלות ובפיות שם ישל
אמתו בנלות בשם מרה ולא רחו בטובה מה יהיה עניכם על זה
אמר יקר בעיכי יי' המותה לחסידיו ל"ל יקר וגדולה וכבוד
ושלמות בפעמי יקבו אמנידי השם בימותם בנלו' כי יהיו בפעות יי'
ברוכים בנרוך בחיים את יי' . ואחרי שוכר כל זה בדרך בטחון
ותשוכה שהיה מאמין שכן יהיה התפלל אל השם בשם האומה
נאומרו אנא יי' כי אני עבדך ל"ל זכור נא יי' כי אני עבדך ולא
קנין בשפך . אבל אליה בית בכן האמה שאחרים התורה האמה
וילדים תהיה לאחזיק . ולכן אמר ב' פעמים אנא עבדך שהוא
רמז לשם השומר בנלות שהוא מתותה לומה שהיתיחד לעבודתו
מכל האומות וזהו בן אמתך . והיתה טענתו שתחת נמוסרי ל"ל
הלא אתה יי' אלהינו כשהיינו מתנרים לשונים לשחוח בכור הכל אל
פתחת לומרי והוכשתני תן שעבוד לגאולה . לכן יהי רצון

תלפניך שגם עתה תעשה שמו כן . ואם שם עשו ישראל זכח תע
הפסח ואמרו שירה גם עתה לך לוגח תודה בחקום לאותו זכח .
וגם יי' לקרוץ בחקום אותה שירה . ויהיה לכו גם זה יתרון
גדול כי שם אמרו הכיור והסירותה מחדר כל קהלם . ואחכחני
כדבי לי' אלהם כגר כל בכל עמו שהוא שירה בקהלגדול
מוסף עליה שאחכחנו בשבה אותה הודאה בחגרו בית יי' בתוככי
ירושלם . ובזה נכלה מלת נגדה לפי שהיו שם ה' חלקים עזרת
הכהנים ועזרת ישראל ואולם והיכל והיכלו הענין שכאחר יהיו
כל ישראל מקובנים תוך חנרות בית יי' שהיה בתוך נגול ירושלם
לו ישובו הנבדים החלה . ותוספת היוד בתוככי ירושלם קוף
לרמוז ל'כבים שבשעה לחנותיכו בבית המקדש ולכן היה סוף
דבריו הללויה שיהללו כל העם הללו את יי' על הכפים על הפורקן
על הנבורות על התשועות שעשה עמהו :

הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים
כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם
הַלְלוּיָהּ: הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חַסְדּוֹ: יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵּית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ: יְיָ לִי לֹא אִירָא
מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם יְיָ לִי בְּעוֹזְרָי וַאֲנִי
אֶרְאֶה בְשׂוֹנְאָי טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטוֹחַ
בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטוֹחַ בִּנְדִיבִים
כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סַבּוּנִי
גַם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סַבּוּנִי
כִדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי
אֲמִילֵם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַייָ עֲזָרָנִי:
עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה
וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה
חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל:
לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ:
יַסֹּר יִסְרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי
שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אודֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר
לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אודְךָ כִּי עֲנִיתָנִי
וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אודְךָ אֶבֶן מָאֲסוּ
הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אֶבֶן מָאֵת
יְיָ הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ
זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה
בוֹ: זֶה

לפי שביניתיהם לא נתפרסמה נבורת יי' ולתוכתו כי
הם בתוך עמו יפרעל לאומם שאר האומות והמיתים לא
קבלו אמונתו ולא הללוהו אמר עלא יהיה כן בנאולה העתידה כי
הגוים והאומות כלם יהללו ויעבחו את השם שלפי שתי הבחנות האר

כרתו והדגיר הוא עניים להם ולא ידעתן לזוזים להם ולא ישמעו
ועומר · הכה תכן פה להם ולא ידברו הוא ככנר העובדים
והקומצים · ולא יהבו נגרוגם הוא כאמר על הפסלים והיה
סוף הדברים כמו הם יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם כל כמו
שהפסלים האלה אין רוח בקרבם כי הם כמיתים וגם ורוח אין
וכלים מכלים שוכים מבלי פעולה אבל הם בשמים מתים כן יהיו
עושיהם וכל אשר בוטח בהם שיכלו בחסם תקוה ולא יהיה להם
העזרות הנכם לכל ישראל שהוא בוטח ביי׳ וכן בית אהרן כפי
ומפסחותם וירלי יי׳ הפחידים אשר יי׳ קורא יהיה הסם בעזרם
ומגנם כי הוא בחסך הפסלים שהם יש להם כליים ואין להם כח
ופעולה והם כל הוא כעל הכחות והפעולי׳ · ואין לנו כלי בשמי זהו
הדבר שראתן בפירוש הפסוקים · והדבר הכי הוא עלה בח
המשורר לספר הנה דבר מעניני הפסולי׳ כי הם מרפעת הגויים
עלה ידעו את הסם ולא קראו בשמו · והזה הוסיף לחרי הכלי
השולם ויעימו תכליתם בקנין העופר והכעוד ולא חשב להשלי
בפסח כמונה החמתית · והוא לחרו עניני רגויים כפי וזכר ·
ר׳ לו תחבולות הגויים וכל שלהם היה לקנות ולחסוך כפי וזכר
בחסכם שבשתדלותם קונים אותו והוא מעשה ידי אדם שיחתרו
כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה · פה להם ולא ידברו ר׳
לאותם הגויים והמתולכות ברח להם הטבע בחכמת בורתו ולא הפה
לספר תהלות יי׳ ולא ידברו שיכים להם לדאות בפלאותיו ולא
ירלון · קונים להם לשוא דברי הבניאים והחכמי׳ ולא ישמעו
לפי להם ולא ירחון ריח קטורת ולא יתלו בו · לו לאיר ירחון
על הדבר הדבדים בפי אתתם כמו שאחר ה׳ יחו בירלת יי׳.
ידיהם ולות ממון עלה ובני המנות הבלוו בידיו · וכן רגליהם
ולא יהלכו למעשה המנות ועבודת הסם · ולא יהגו בגרונם עלה
מפעלה לליו ית׳ברך ולא יקראו בשמו ולכן לא׳ בדרך תפלה לאחרי
שלה הגוי · והמולכות ירמיהו והב כלכלכם כשחוכם יהי בנין
מלכי הסם שכחו הכפף ופחדם סם דומים מלכי הרגם ככה
יהיו עושיהם כל אשר בוטח בהם כל לוחם בפחדלותם
עליהם לבל בית ישראל לא ירמיהו בטחוכם בזהב וכספף כי הם
כיי׳ נוצר פוליהם עלו הכסף ולו הזהב · והוא לחרו ישראל בטח
בה כי הוא מגנם · והכה זכר פעמי׳ רבות בזה הכלל ג׳ מדגנות
והם ישראל בית אהרן וירלי יי׳ לפי שבית ישראל הוא בה הסם שהיו
הסם מלהיותם בני ישראל שהיכם וזרש מכרים בחר הסם בהם
והמה בוחרים בו · וכן זכר בית אהרן שהם הכהנים והלויים
לפי שהם גם כן מפלת מנעם ומפלחתם יותרו לפי ולעבודתו
בהבדל מיתר בני המיחר ולחר כך זכר מדגנת מבשי שהיכם
בנחרים מפלת מעפחתם כי הם מפלת עניים וקלוחתם יהיו
מלי ו מעפחה מיהיו כי הם ירלי יי׳ לפר זכר · ולפער גם כן
פלחר ישראל על החומה בכללה ובית אהרן על שבט לוי בפלל
ובפרט על הכהנים וירלי יי׳ הוא מיחד מן המיחד על הכהנים
והלויים הכנשים לפי׳ הנבדים ולבני משפה · ולחרו בטח ביי׳
לפפר לפרטו מלטון בווי יבוה לותם פיבטחו בו כי הוא עזרם
ומגנם ולא הכשן והזהב · ויש לפרטו מלטון תהר יחהר ישראל
לה בית אהרן וירלי יי׳ הוא בוטח ביי׳ בלחת ומבני בטחותו בו
הוא עזרם ומגנם תמיד · הנה ע׳ כ ביחר הפנה הרלשונה
בפלוחה מחה פלחר פפוך מחתך לה הגוים אחר לה ידשך ועל
ממלכות אחר בשמך לה קראלו · ולחתם בכנר הפנה הפנית שזכר
בחומרו כי אבל את יעקב ולחר על הפרך ועל לחתך כמו
שפירשתי שהוא חופלת עתו ובפלתו פרשות לחתול עליו לחר יי׳
זכרנו יברך ר׳ לי׳ לחר זכר לותנו בהיותנו בגלות מנרים הוא
להניחנו גם שתה בגלותנו זה יברך לותנו ופרט מי ומי המזורכי׳
בחומרו יברך את בית ישראל שהוא עם ישראל בכלל שהוא בגלות
ויברך את בית אהרן שהם הלויים והכהנים קדושיו ויברך ירלי
יי׳ שהם החסידים שבכל דור ודור · ולפי שהבעירים הקטנים אין
להם זכות בפני עניהם כי הם בהנגרף על לחנותיהם · לכן לחר
הקטנים עם הגדולים שהקטנים בזכות הגדולים יתברכו גם כן
ולפי שנפה המשורר ברוח הקדש פישראל בתוך הגלות יהיו
הולכים ומתחשעים לחר כנגד דרך הנטחה על תפחדו ואל
תירלו מהחשעכם ואל תחבלו שהפני זה לא תהיו בושים
לנצחה כי יעקב יי׳ עליכם ועל בניכם · וזה הנטיחה שיתרבו
בחוך מלר ולחר ברוכים אתם ליי׳ לעת רחים על זה כלשון לחר

הניעו ורלו שהשפעות הם כפי גודל רעות המשפיעים והחומות
הם מושפעי׳ מפרי מעלה ובכן תהיה ברכתם ומשלתם נהדרעה
ובדר עבעי · לבל אתם ליכם כן ברוכים אתם ליי׳ עושה
שמים וחרן ובהיות הבטה הרלשונה יתן׳ הוא המשפיע והמברך
אתכם אין משבור בידו להשפיע ברך זו במעט כי הוא עושה
שמים וחרן ובולם להר החפם המוחלט ולכן יש בזה ברכתו גם
בלי הכיה הם תאמרו שהוחערכות העליונו׳ משבבות ומנשות
גחולתכם ותשועתכם דעו נא ורלו כי השמים שמים ליי׳ לכל
לחר יחפץ׳ עם הוא יבדל החשערכות העלי ובו׳ הוא יבעל הסבות
הטבעיות כרצונו הם תאמרו שעניו הארץ ומשלפות האדמה
מושלים בכל הארץ ומוחזקים בה וחין מי שיחק בידם גם זה לינו
כן כי הארץ נתן לבני האדם רוצה לומר ממכו יתענך היה ויני׳
הארץ ומלואה ולמחן דוגמה יתכיכה ל׳ פהחזקות והממלכות
תפילו בחייהם קרויים מתים לפי שאין להם הפלחות בפפי והם
מתים בהחלט ולא יהללו את הסם בכתן להם את הארץ והוא
אמרו לו החתי יהללויה ולא כל יורדי דומה סהם הקומו׳ קיורדין
בכללותם אל הקבר פהוא דומה ודומם ובפעותם נלחי בפלחת
לחכם לחמרו עם מרחיתו בנרך יה לפי שים לבו הכירה מעולל
בכלאותיו ואמר משתה ועד שולם לרמוז אל זמן הגאולה יהיה
מתי פיהיה ׃

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי׃ כִּי
הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא ׃ אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי
מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן
אֶמְצָא ׃ וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא אָנָּא יְיָ מַלְּטָה
נַפְשִׁי חַנּוּן יְיָ וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם ׃
שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ ׃
שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְיָ גָּמַל עָלָיְכִי ׃
כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה
אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי ׃ אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ
בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים ׃ הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי
עָנִיתִי מְאֹד ׃ אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל
הָאָדָם כֹּזֵב ׃ מַה אָשִׁיב לַייָ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי
עֲלַי כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא ׃
נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל עַמּוֹ ׃ יָקָר
בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו ׃ אָנָּא יְיָ כִּי אֲנִי
עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ
לְמוֹסֵרָי ׃ לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְיָ
אֶקְרָא ׃ נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה נָּא לְכָל
עַמּוֹ ׃ בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם
הַלְלוּיָהּ ׃

לפי פנפה המשורר ברוח הקדש פכתוך הגלות יתמרו
החומות לבני ישראל תפלות וכיכם תפלות שוח לבלתי
הושיל · לכן לחר המזמור הזה · והמפרשים פירשו אהבתי
את יי׳ לפי פימוע את קולי ותחנוני · ולי כרלה פר אהבה חזקה
לתחנונים יתמר הקבתי את תחנוני כי ישמע יי׳ את קולי ובימי
אשר אהבתי תפלותי ותחנוני ולא אחזוק לפי פאני מתיון לחוכח
קיומת כי ישמע יי׳ את קולי ותחנוני · והרחוק לזה כי הטה
אזכו לי רוצה לומר שהפריעני בעלות מצרי׳ הטה אזכו לי לשמעתי
ותחנוני · ולכן אמ׳ פ שיהרכו לי ימים בעלות הזה בכל ימי אקרא
ולא

ולך • וכן בימי לוט כזכר שמלך נתנרון על מים יהודה ו' שנים
ולחר כך מלך עלי ישראל שנים ושלש שנים וכאחר בוה את יואב
לפקוד את העם אמור נא אל יבר' ואת יהודה וכתכין כאמר
ותהי ישראל ממותה מהות היום חיל שולף הרב ואיש יהודה חמש
מאות אלף איש הרי לך מתמיד עם היות לשבטים כלם רשע אחד
ומלך אחד היה שבע יהודה כת בכני ענמו ושאר השבטים כלם
כת אחרת ובל זה הדרך באמר כאן היתה יהודה לקדשו ישראל
ממשלותיו • האומנם אחזל בזורע כי שבע יהודה ככסם בית עוף
דשמוכה לפי שהיו ישראל יראים להכנס בית ושמר כאחזן בשוק
יהודה וקפץ בית אחזה ושמו כל שבע יהודה ואחריו כל ישראל על
כן באמר היתה יהודה לקדשו לפי שיהודה קדש את השם בקרב
ישראל • וזכר המשורר כלהיות ישראל ויהודה קדש ליי' בית
רשלו בימים • ר"ל בית קוף בקדש מפניהם באחם הים והנהרה
מעבור ממנו ובכן קרא ליורדן בקדש גם כן ויסב לאחור בבוא
יהושע וכל ישראל עליו ויקרבו מי הירדן ביבשה עבר ישראל
ואומרו ההרים רקדו כאלים אפשר לפרשו על מלכי האומות שבאחר
שמעו קריאת ים סוף וקריעת הירדן שמעו פחדים יתגוון קול
לחז יושבי פלשת • ויותר בכון לפרשו על ההרים והגבעות אשר
בתוך הים שרעשו גם הם ובימותו כדי ליעד הדרך לו העם ולולי
שאמר ההרים רקדו כאלים על מתן תורה שההרים נתנו מלבני
יי והר סיני היה מזדעזע מפני אלהי ישראל יי' • וכלשון
על דרך מליצה ישב לים מה לך היה כי תנום והירדן למה תסוב
לאחור ומה לכם ההרים שתרקדו כאלים והגבעות ככבני צאן מה
היה הסנוי היה כם כי אין זה מדרכיכם ומנהגיכם והם יענו
סכן הוא האמת כי לא היה להם זה בפי הסדור הטבעי כי אם
ע"ד הפלא וכיכולת הנורא והוא אמרו מלפני אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב שהם ל' כבות הפועלת והתכלית ל' הקדישה
היתה ככח האדון שברא העולם כלו ואמר ארץ על ד' יסודות כיו
שבח שבכוח ברואתם ברא מלהים את השמים ואת הארץ כאמר
שאר שהאדון אשר ברא את הכחב הוא יכול עליו לשנותו • ואיך
חולי כתנו המדקדקים שהיא במקום יוד הכפל כלומר חולל
הארץ ויונרה וזה הטיר לשבין פועל הכם • ואמר לשבין התכלית
אמר מלפני אלוה יעקב ר"ל שלהיותו אלוה יעקב ניעל הבדר
השכבי והמשרה העליונה להנעלו ואין לתמוה מזה שעשה
הק"ב מהמים ארץ כי גם כן יעשה בהפך ר"ל מהארץ מים וזהו
הסופרי הנור לגם מים ונלח היה זה בתכנים הרפים הקפוניים
כלבד כי שם גם החלמים פהוא לשון הזקנים החוק יספוך מותו
למשיבינו מים כי החכנים והנוריס החזקים שהם מעכע הארץ
נכחו הגדול וזרועו הנטויה יהפכו להעתים ומשיכות והוא שם
כן פועל ההפכים כי שם סוף שבא מקיים לחכני ואיך ובמדבר
עשה מהחכנים מים • הבה בזה כשלם החלק הא' מהלל שיסדר
מקריאת ים סוף ויציאת ישראל ולכן בשבא בו הפסק כמו שזכרתי
ולאח ש"ו כרכת הגאולה לפי שבתקנה על גאולת מצרים וכבר
פירשתי למשנה הנרכה הזאת • ואיכם כדר התנות הנשמות
בלילה הזה אלו אלו לבדר לאוסף לאחרי תפלות ניאמר הלל כדי שלא
להפסיק בפיזמונו :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וְהִ
הִגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכוֹל מַצָּה וּמָרוֹר
כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים
הַבָּאִים לִקְרָאתֵינוּ לְשָׁלוֹם שְׂמֵחִים
בְּבִנְיַן עִירֶךָ וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ וְנֹאכַל
שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים לְכַשֶּׁיַּגִּיעַ
דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן וְנוֹדֶה לְךָ
שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵינוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא
פְּרִי הַגָּפֶן :

ונותנין להבינת ממלא וכוסו ידיו ומברך על מעולת ידים ויבצע
המנה העליונה ומברך עליה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ :

ולא יבצע ויקח חבי מצה שביניהם בין שתי השלמות ויברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה :

נשיל כפירים מוניח מנה כתניהי המברך הככון ופיין סס ויבצע
כזית מכל אחד מהתיהן ויתן לכולם ויאכלום כאחד ואחר כך
יקח ליעוגה ויטבול בחרוסת ומברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר

ואוכל ומתן לכולם ויקח המנה השלישית ולטבול עמה ויאכל
שתיהן כיחד ויאמר

בְּלֹא טְבוֹל וּבְלֹא הֲרָכָה זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ
כְּהִלֵּל :

ואין להפסיק בשיחה בעולה בין ברכת המוציא לכריכה זו אלא
בדברים שבאבין בשורה כגון טול כריך וכהקו גוזכת ואוכלין כל
ברכיהן ולאח"כ שוחדין יקח חבי המנה שהניח תחת המפה ואוכל
ממנה כזית ויתן לכולם ויטבול כום שלישי ומברכין ברכת המזון

נִבְרֵךְ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ
בָּרוּךְ הוּא שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ
וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ : בָּרוּךְ הוּא בָּרוּךְ שְׁמוֹ :
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַזָּן
אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד
וּבְרַחֲמִים הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי
לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא
חָסַר לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן לָעוֹלָם וָעֶד
בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוּא זָן וּמְפַרְנֵס
לַכֹּל וּמֵטִיב לַכֹּל וּמֵכִין מָזוֹן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו
אֲשֶׁר בָּרָא בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַזָּן אֶת הַכֹּל :

נודה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ
לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה
וּרְחָבָה וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים וְעַל
בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ בִּבְשָׂרֵינוּ וְעַל תּוֹרָתְךָ
שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ וְעַל חֻקֶּיךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ וְעַל
חַיִּים חֵן וָחֶסֶד שֶׁחוֹנַנְתָּנוּ וְעַל אֲכִילַת

אם יש שם
הכדרי נוטל
ככה עד ונוטל
לך יד שמאל וכך
ליקדש בהלל
וים מהפיקין
בכך היה כלל
עושה זאת
בשית המקדש
קיי"ה כורך
מצה ומרור
ניחד לקיים
מה שכתוב על
בשית ומרורים
יאכלוהו

לא יירא כאן לבו בעומדו ממנו לא הכירו בני לוי מה שבני העגלים ושאול המשרתות
העליונות על דרך כלל · לומר בשתים בכורות שפקד יי׳ על בתי
המרום במרום ועל בכורי הלוים בלחדמה הכירו ודעו כל ישבי
תבל כי ליי׳ המלוכה והוא עודד כחות הפרים העליונים כדעתו
וז״ש בעין הכלל אלא לומר עד מכת בכורות ומשם ואילך היה
מהולל שם יי׳ לפי שנתפרסמה הגבורה ויכלתו · ועל זה אומר
יהי שם יי׳ מבורך מעתה ועד עולם ל״ל משתא מרחו נסי מצרים
לותותיו ובפלאותיו רחוי למשתף ולבתח בשתים יהי מבורך
ומהולל שם יי׳ · ולשתים בכנד העין הרביעי פרוש המקום
הנאות להללו לומר ממזרח שמש ועד מבואו מהולל שם יי׳ ושאר
הפסוקים ובשתים אחרים בפסח שבכל חלקי ישוב בני לוי מזרח
שמש ועד מבואו בשלמ הוא מהולל להיותו סבה לשתוק לכל
הדברים וזה שבוד בני כל האומות וכמו שלומר כי ממזרח שמש
ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מוגש לשמי ומחלל
דקרו ליה לחבית דלא לית · ר״ל שכלם מודים בתיבתו שבה לשתוק
לכל הדברים לאבל עין לותם האומות הוא ליחם לל הלל יתנך
רוממות ומעלה ולכן יכללו מזמו ידיעה והשבחה נדברים
הפעלים וגם פרט על כל גוים יי׳ על השמים כבודו שהם מיחסים
לליו יתברך רוממות והכרכה והבשת העליון ויחבאו מיכלי
רוממותו לא יוצאים נדברים אשר בכלן · וכן יאמר אשר
יומרוך למזמה שיחבו ללוי יתברך הרוממות לתכלית הרם והוא
לבלך מחכו הקבוצה בפעלים הלל לחכמו לא נחתון לחלל שהם כל
רוממותיו ומעלתו הוא מזגים בפעלים והוא לומרו מי כי׳ שהיכו
שהוא נעביה לבשת · ולומר כן יפיפה להורות על הכניחול הקיום
ושם כל זה הוא מפעולי לגלות ר״ל שהוא רם ונשא והוא רוחם
ומשגיח בדברים הפעלים ולומר בשתים ובלרון כנגד מה שלומר
המעביהי לבשת התפלה בשלוח כשו שמ׳ המעביהי לבשת בשתים
ומפעלי לגלות בלרון ולשונם הבתחתו פעמים רבות הוא מקים
מעפר העם לו שלום הדל לו רשעי ומחלפות יריש הלבינן שלין
לו דבר והוא בתכלית הפעלות כמו שהיה ישראל במצרי ומלותו
פעלות המופלא · שלהו בתכלית המעלה שלף על פי שהשרכות
האמיתיות יהיינו היות זה לא לם לו זה העם בבוזה וחדל לחיים
בזוי ונמאס · הבה הק״נ יבעל כח מלו ויריחהו מפעולתו והוא
לעמדו להושיבו עם נדיבים וקף על פי שלין לדם כלי בעירו ומי
פהיה שפל ובזוי לו יחבב בחדיתו לשים ״גדול המפלה הכה
בחנות יי׳ ועלה הבבוזה ההו׳ כל כך שד שיושיבהו עם נדיבי עמו
בעין העושר והכבוד והמפלה · ולחר שזכר בפלאותיו בעושר
ובכבוד זכרו גם בן בעניו הבניס והוא מושיבי עקרת הבית לם
הבניס מחחה״פלה על בפלאותיו ועבה לת הטבע והשרכה
האמיתיית כדי להושיב לת החפה מחיתה עקרה דולחת ובנבה
להשבד הבנים בתוך בתיה ושיושב הפה לם הבניס מחחה נתתו
לה בניס לם שלמים וכן רבים שתשתם בהם וכיון שזה כן לתם
עבדי יי׳ הללויה הללוהו ושבחוהו מחפת גבורתיו על התחתונים
ועל העליונים והבה לוד המשפילי ומקיימי לתושיבי ומושיבי ·
כתבו המחקדקי׳ שהם בוכפות ושיבוחו ליפוי הלשון ולפבר לומר
בנה לליד בתקומו הפלה לרמוז שהוא לת עשה לותות ומופתים
כנגד השרכות שהם ע׳ הבלוים וכנגד הטבע הרם ע׳ פופלים
מקודרים והוא יתברך נבוה עליהם לבטל פעולותיהם כתיבו ·
ויש מפרשים שהיודלין הלה בנגד נוספות הם כנגד ב׳ מבות
כלקו המצריים על הים · ולחרי שהביח זכרון הבם ויכלתו הביח
לזיה עליו מיניות מוצרים כי הם לזו בחום כל הגוזרו והכבילתו
הכוכרות והוא מזרו בנחת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז
עקלקל המצרים שם לועז לפי שהיו מדברי בלשון הקדש
יקרא לועז · ולולי קרא למצריים שם לועז מפני עזותם · ולמר
שבאחר יגלו משם היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו ר״ל
שהפרים והבדיל הקדוש ברוך הוא לשם יהודה לחיו לו שם קדוש
ולקח לת ישראל תחת ממשלתו · והבה לומר יהודה וישראל לפי
פתיחת היו ישראל שתי כחות בתם יהודה בפני עצמו ושראל
הבנניס שבקרקע יעקב וביח ישראל כת בפני עצמה ולל היה זה
לבד כלאר חלקו המלכיות בימי רחבעם וירבעם כי גם אחת
מיעקו ממצרים היה יהודה לרחק וכוסב רחבעם בבלרת יעקב
לבימו · וגם בימי אחל תיבת בממנם לת השם לומר ויפקדם
בבוק כלומר ויהי בני ישראל שלחו אחלם ולקח יהודה שלשים

יום מהיכן פלח לברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִגְמוֹר אֶת הַהַלֵּל
הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ:
יְהִי שֵׁם יְיָ מְבוֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:
מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ:
רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
מִי כַיְיָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת
הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:
מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן:
לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ:
מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה
הַלְלוּיָהּ: בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית
יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ
יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס
הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ
כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה לְּךָ הַיָּם כִּי
תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים
תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי
אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב:
הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם הַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ
מָיִם:

כבר זכרתי נפתרים מה שיש מהפסק נמה שתקנו להפסיק בקריאת ההלל ושיהיה כקר׳ בדלוג לפרקים אחרו קודם הפעודה עד למשיכו מים ויחתום בברכת הגאולה. ומס יכוחו ויאכלו ויתקו ואחר הסעוד׳ יגמרו מאר פרקי ההלל ויברכו ברכת השיר. ולמה לא תהיה קריאתו מדוקת אם קודם הסעודה ומס אחריה מבלי דילוג והפסקה. ולמה לא נאמר ברכת הגאולה על גאולתו ומה שברכ׳ לי בזה הוא מהלל שיעשו בהלל בזה כ׳ח׳ק׳ס החלק הראשון מתחלתו עד למשיכו מים שיברך מיניהן מנהג׳ קריאת יום טוב. ולכן קראו הלל מנהג לפי שקבלו שבאמת על יציאת מנהג׳ ומצרים ומהדרם לאמרו בלילה הלל עבדי יי׳. זהו שאמר פיוטר מזכיר בניסיו בלילה רבי יהודה בר׳ בימוץ לומר אמרה

בשבת ישראל לבני הק׳ב בכל בכה ובכה לומרם הכתוב שבשית פעמי בלילה במצרים והייתי מבנן לך כל לומם הכתוב ולומרים הלל ושירים בשאמר השיר יהיה לכם כלי להתקדם החג והיותם כמלבות בכורי מצרים ויהי בחצות הלילה נאותה לילה נגאלו ונקהו מעבדות לחירות באותה לילה היינו עבדי לפרעה ועכשיו עבדים לקב׳ה שנאמר הללו עבדי יי׳. ובשבת בכחים פרק ערבי פסחים אמר רב יהודה אמר שמואל שיר שבפעמ׳ מפי ושראל אמרוהו בשעה שעלו מן הים. הללו את יי׳ מן השמים. כו׳ הללוהו כל צבאיו הקהו אותו ליפרעל שיהיו לומרים אותו על גג לג מוערים ושל כל דרה תלה עליהם וכשיגלו יתחדו לומרו על גאולתם. ופס רבו הוא שהיה אומרו

יום מי שבשר מתנה רבינו עליו הכלום תקנו ליפרעל ויש מי שקבל מיהושע ויפרעל תקנוהו כשעמדו עליהם מלכי כנען ורצו ליעזר המודעי אמר שדורה וברק אמרוהו כשעמדו עליהם ביפתח. רבי אלעזר בן עזריה בשר בחזקיהו אמרו על מפלת סנחריב. ורבי עקיבא אמר מחנכה מיכאל ונבריאל אמרוהו וחכמי הכביתי עם הדעת הרחמן שיקיים בשותו הדור הקבו להם ליפרעל. עוד אמרו שם וכי מאחר דאיכא הלל גמור מ״ט אמרינן הכי הלולא אמר רבי יוחנן הפסי שיש בה ה׳ דברים יציאת מצרים וקריעת יס סוף שנאמר היש רואה ויכם. מתן תורה דכתיב הנהים נקדו כהלים. תחיית המתים דכתיב ותשר לך נפשי יי׳ צורות הקיים. חגלו על מפיה שנאמר לא למו יי׳ לא למו ואינו אומר אלא לשמך תן כבוד על חסדך על למת אמתך. הני תלתא גוג ומגוג. דתניא דאמרי רבנן רבי יוחנן בן למו יי׳ לא למו הלמחת גוג ומגוג. הני לך מנויר בגלה דבנייקם אל שפכי הפרקים הראשונים מהכלל עד למעיינו מים שהמרו על יציאת מצרים ולכן עשה בי הפסקה ותקנו לאחר ברכת הגאולה שבשמונה הסדר על גאולת מצרים ולכן תקנו שיעשו לאחריו מנות הרבה ומרור ויאכלו הכשר׳ ולאחר שיגמר הסעודה יתחילו לומר הלל ואינו לומר גמר הלל הגדול הוא חלק שבי ושניהו לפיהיר לנח נוסן גליות. וכתבו שאומר ר׳ יוסקן שבלו נשה הפרקים האחרונים תחיית המתים והבלו על תשיח ומלחמת גוג ומגוג. ומפני זה לא חברו אותו עם החלק הראשון ותקנו לומרו אחרי הסעודה לפי שהוא ענין בפני עצמו בגדל מהראשון. ונשתה לרבע כוסות לוסיף שר הגילור בזה. ודי בזה להתר הפסק אחר בשבת ע״ש ובילמדנו למרו כל הנכסים שנשתו ליפרעל בזכות אברהם שעתיד יצחק מצרים בזכותו שנאמר כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו ויוציא עמו בשמון וכו׳ קריעת יס סוף בזכותו שנ׳ עבור יס סוף לפניהם. וכתיב לפר אבר בין הגזרים ההלכה. קריעת ירדן בזכותו שנאמר ויעמדו הכהים הישרד ם מ׳ושלה קמו כד לחד הרחק האדם הלה העיר לפר אבר נגד נתן. שתית מיניך עיר בקריעת לחד הלה זה לפרעה האדם הגדול בשכנים. מתן תורה בזכותו שנאמר עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. שנזכות שנתנו לנו ורע יפרעל לשנאל מצרים זכו בשכר ההלים שנ׳ הללוה הללו עבדי יי׳ ורע את יי׳ קודם ההלל הוצרי הוא לכי שהחזור הכתוב שנאמר על לפרעה לפניו כי הוא היה לפיע המתופר ירח קח יי׳ בלחת כתו שנאמר החלך פתח ידעתיך כי ירח לליהם לתם ואמר במכותיו חסך מאר כי כן השיר עליו יתב שנ׳ עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי. ועליו אמר גבור בחרן יהיה זרעו הוא יפרעים יבוקר לפי שבלעם בשכרתו לומר על זרעו הן עם כלביא יקום וכאר יתנשא. ואמר תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו הכתוב שתאר לותם בגבורים ומרים ולכן אמר יבוקר לרמוז על ברכת בלעם שבאך אותם בזה. עוד אמר על אברהם הון ושובר בביתו להעיר על שכרו וכבודו. ולפי שמעלת העובר לוכה מלוחות מפלת שנאמר כי אם בעבור הנדקה קי עשה אדם ממנו לכן אמר ונדקתו עומדת לעד כי הנדקה היא הכפארת לעד אחר המות עוד אמר זרח השמש ואור ליפרעים לפי שאברהם היתה לבבו אדום בלמוד התורות הלליות כמו שאמר ואת הנכש אשר עשו אברהם ועוכר שהיו לו כל התדות הטובות בפי המקבל׳. כי הוא היה חנון ורחום למי שהיה ראוי לחנן עליו. ובדיק למי שהיה ערוך לו דק. ולאחרים היה חוכן ומלוה בחופן שהיה מכלכל דבריו במשפ ט. ולפי שמנו וזכרו היה בכחי בעולם אמר כי לעולם לא יאמרו לזכר עולם יהיה נדיק. ובשאר מכאשר בלה לו הקמוטה כי בפה לוט בן לחין שבר כח בלחם במלכים להגילו לכן אמר מגמוטה רשה

לאחר כשנעשה לאותות כו׳ אם כן למותם הכפולים כמתכוין
לאחר כו׳ על כן לאחר ויהי ונומר רוצה לומר נעשה לאחר הכפולים
מנלת אחרי זה מהם ויאמרו ה׳ לעשות את המקות הללו לעולם לנו
כל הימים ולהיותנו כיום הזה ונדק׳ תהיה לנו כי כאשר לעשות
את כל המצוה הזולת לבני ישראל כתיב ועשו כל ר״ל שהמעשים
הללו שנעשה בלילה הזה יהיו אות זמן שיהיה הלילה הם יזכירו ש
היום הכפשיים שנהיו ולנפוים אם כן ותהיה תנוה זו נדקה
לבני הגם כלומר בתחילה העליונה בעולם הדומני לבניו ועל כן
תמרה תורה וזכרת כי עבד היית במצרים כלומי כלו לתת בעבודך
היית עם עבד וכפדית ׳ ומה טוב דייקו הלל הכפוף שאמרו
ולוקחו הוני׳ משם שכיון שכבר אמר למעלה ויוציאנו י׳ ממצרי׳ לא
היה צורך לומ׳ ולוקחתו הוני׳ משם כי לחבוד שהיה לחרות
את עצמו כלו הוא יצא ממצרים הנה התקבר אחר אם כן שלא כיון
התעיד כפי הכתובי׳ הלזה ש ירוקע הארץ כי אם לשאר השלוחות
בכפי ונופכי׳ ולכן הוני׳ משם שלא חייבין להודות להלל לשנח
לפרך ׳ והנה זכר ניה שעשה לנוסות על שנח כפי דרך הלל
כנגד שנעשת ריקושים וים הומרים שהיו כנגד שבעת הדומים כי
אחר להודות כנגד אברהם שפתן הודאה לשם ׳ ואחר להלל כנגד
יצחק הניחו ׳ ואחר לשנח על יעקב ׳ ואחר לשאר על אהרן
שפתרו הקדוש נזיך הוא בהעוכה ׳ ולדומים על משה שרוממתו
בעבודה ׳ להדל על דוד מלך ישראל ׳ ולקלם על שלמה שקנש
את הקדוש ברוך הוא ׳ והכהרה הלו ניה הוא שביניהת מנריס
לעולמו שעשה לחוכות גדולות ׳ הוי ניחלת הבנה הרחמנה
כמו שאחר אבני ה׳ תלהיך אחר ונחלתך תחרן מנרים ואחר
ניאת הדים כי אבי ה׳ כי עם היות שיחודי האומה שלשים היו
בחוכתם שם רוב השם כמו שכתב הרב החולה לא היה עובר
עיוכם מהעוכרם ׳ הל׳ פעת לחודותו כיצו שאחר נתנת נכוחות
אבי ה׳ אבי הוא ולא אחר ׳ ר״ל יודיעתו דפרטיות כמו שאחר ראם
רחיתי את עוני עמי אשר במנרים ואת נעקתם שמעתי מפני
נגשיו כי ידעתי את מכאוביו ׳ והל׳ הצלתיו בתתו שכר ושוכם
לרחוק ילנו ׳ וכמו שאחר למעז תרגיש כי אבי ה׳ בקרב הארן ׳
הם יכלתו הנפלא המוחלט בפניותו הטנעים כרטנו ׳ וכיצו שאחר
בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארן ׳ הו׳ חדוש השולם לפי
שהאותות והמופתים הם עדים כאמיים על הבריאה הרחשונה
הכוללת שכולה ועליו אחר הבניין ה׳ אלהי אתה תרומם אחרי
אחר כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן ר״ל שעם מעשה
הפלאים יקבו לאומה קיימת בעצות הרחוקות שהוא כיסוד
ערית השולם והדומו ׳ הנה ביצי׳ מצת הבנולה אבר בתאמה
בייעודי׳ משה בכל מבה ומבה כאשר נאו ׳ ומפני ז׳ האותות
האלה אשר קנונו כיציאת מנרים לנצחיות בקשותינו היו ז׳ מיני
ההודאה אשר זכר ואפשר לומר בזה עוד שזכר מצות לנוכות על
מנח כנגד שבעה דנרים ומצות טובות מקנו ביציאת מנרים ׳
הרחשון קנו חרות ׳ הבני קנו נקיה מלוניהם ׳ השלישי קנו
מחון ונלל ׳ הד קנו כבוד ושבלה ׳ החמישי קנו לחוכה שלמה
הו קנו התוכה הלנית ׳ הז׳ קנו ירושת ארן הבטחת כי הבה
כל מצות המצלות טובות אזכר רבי שקניתי יכולו אלו ׳ ולפי
שהמצלות הללו כלם קנו כאותנות הנפים לכן לאחר נמי שאחר
לחנותינו ולנו את כל הנפים הללו ואחר וכללכל הטובות שהשם
מיכים לאחד הוניאתנו מעבדות לחירות ׳ הבני מעבוד לנאולה
והני׳ יוחן לאומר ׳ והד מאבל ליום טוב ׳ והח׳ תפלה לאור
נדול לפי שהיו להם בעבודתם מלאכה קשות נדולות ׳ הרחשונה
היותם נכפים תחת ידי אחרים כי הנה בעבד אין עתקיה היא
רעה רנה ׳ וכנגד זה אחר הוניאנו מעבדות לחירות רוצה לומר
לי׳ותם בני חורין ולא נכפים לעוס אחר ׳ הב׳ שלנד הנבירה
שהיה להם שהיו משתעבדים להם עבודת פרך כלו בני
ישראל היו להם עבדים כתנים מקנת בספם ׳ ועל זה אחר
ומשעבד לנאולה ׳ השלישי כישראל לא היותם בני חשלה וכפוך
לא היו סובלים עבודתם כאשר כאשר יבשו הכושים והעבדים
שלא נעשו עשם חירו׳ אבל תמיד היו עבודתם בינון ואחר לפי
שלא נהו לנכת שלה על כן אחר כנגד זה ותינון לעשחי ׳ הר׳
שבהיותם עבדים שחה לא היה לשם יום מנוחה ובניהה ובחרש
ולא בקנת יום טוב ׳ עד שאמרו זה אחר בתנות
האנת וזכרת כי עבד היית בארן מנרים ונומר שלא היו יכולים

לעשות ׳ וכנגד זה אחר ושחכל ליום טוב כי שם בעבודתם היו
תמיד כלבות ׳ ובניהת עלותם תמיד בייחן להם הבשם שהוא
יום טוב ׳ החמשית שבהיותם נמנרים היו מקולים מהתנות
ותהי החמת בעבדת הבלם ובניה עלותם יהיו מקלות הבנות
לנור נדול הוי החנות והתורה אשר קבלו ובעבור כל זה היה
דאוי לומר לבניו הבליהי להבל ולעבדות לשתו בנמלם כרחתיו
וכרוב חסדיו ׳

ואפשר עוד לומר שבניהו זה שהאחר חייב אדם להרחות
את עצמו כאלו הוא יצא ממנרים לנאר עכין
אחתי והוא שכל אחד ואחד מישראל מנאלתו בנלות הזה מבעבוד
מלבות בפרעותו מה שקרה לאומה בכללה במנרים ים מהם
בייחן הנם אותם לרחמים לבתי כל שונאיהם ׳ לנל עם היות
בלח יתקבלו נדות לח ומלנו מהיותו ככוכב ובעבר הזולת המולת
עלינו ואחתו מתכבד העבודה עלינו ומן האויבים המבודת פרך ׳
ואחתו שבמנדולו בלהות יעלות ואחנות בניח דח מן דח אחתו מה
שיהיה בפעמים אחרים בויקים בולני שבנות שנומות ואחם
בלח יוכלו לבמוד את יום הבפת ואחבדי ׳ אחבי אחת המנין ׳
והקדום ברוך הוא לכל ח׳וח׳ אפרעותיו אחשוב ורב בדרכים
כפלים אם נהבות לוינו ואם בדרכים אחרים כי כאו בכתב
הירמ׳בן כל אעשה הבם יתברך עאחו בנלות הזה כבים בפתים
ולא הקבו לכל אדם ירחה עבמו כאלו הוא יצא אחנרים לפי שאי
אפשר אבלתי שיבבדו עליו בנלותינו נדות יוברים אחם נשוחם
אחם בחחוחם אחם בבניהם אחם ניעוחותם אחם נאחלל בפתות
ואחבדי ׳ אחרות החויבים ׳ וכיון שבאם יתבר לף לוחתו בנלות
חשוטם ונאלל בכל יום בחבות בהוחות ונאוסתים דאוי הוא לם
בן שיזכיר את עבמו כאלו הוא יצא אחנרים אלם את אחניהו
בלבד בלוה הנאולה הבולנת אלא לף לוחתו בכל יום פרחה
ואחבדי אחרות אחרי כאחר בפה לבם ועל כן אחר בכתוב ואוחתו
הוניא אחם ׳ לא אחר אלא אוחתו כי אם ואוקחו לפי שבל אחד אחתו
בלאל ניאחו ובניחו פבחים רבות ואחבי זה אחו הי בין להודות
לבפה בזכר בפעה אחי הודאה לבי בכאחו בבוכר אחשבח בפעה
אחי פרעניות נאין לעולם וכל בן לנו בנלוחו ׳ ולכן נאח
בנגדם בפעה אחיות הודאות ולהיות הבוכה כלה להודות לי׳ על
הכלל ועל הפרט על הרחבוחות ועל החהדוחות על נאולת החבות
ועל נאולתנו לעחיד נבחות הפרנויות בעולם שלחו ׳ לכן חקנו
לומר נחי בפעה לאבותינו נלנו את כל הכעוט הללה לפי פעם לנו
עפה בם נאולה ותבוכה וכורקן כהיות הזה ׳ ואחבוב נם כן
שאחר הוא יהנו משעבדות לחירות בנגד נלות אחנרים ׳ ואחבדי
לנאולה בנגד נלות בבל ׳ ואחנון לפאחבכנגד נלות כרם ואבדי ׳
ואחבל ליום טוב אחבות יון ׳ ואחפלה לאור נדול בכל יום ויום
בנלות לדעם כי בחוק׳ אחשאחים הללה על אחנרים ועל לרבעה
אלכיות שבבלם היחה לנו הבוכה ונאולה אם לבללו אם ליחידים ׳
ואיבכי זה חקנו לו בחוכה קרואות אבי כדבי אחלו בכבן אחר נאלנו
ונאל את אחבותינו אחנרים כי בחוק׳ אחשאחים הללה על אחנרים ועל לרבעה
נלות בבל יום ויום אחנרים ׳ ואחר ונאל את אחבותינו אחנרים
על נאולה הבולנת ׳ ולכן יאחר וכו׳ יכנו הלילה הזה ׳ רוצה
לומר כי אחרוב הבניות אחבוע בולנו אחנרים ׳ ואחבדי כי אם
בזה נזכה לפי שבאחובה זה לאחרן לא כובל לזבות את הבפח ׳

ואחור היה נאת הוד אחר ואבח לפניו יחנרך על בל זה חיבני
אחבהבה חן העולם הזה בלא נדבה כאלו אבל ונוזל את הקדום
ברוך הוא וכאחתו הבניות אחבדשם על זה ובא שור קובחו ולכן
אחר וכנו משה בוה בבל בהיה בבויי בובה ואבלת ושבעת וברבת
את ׳ אלהיך ׳ ואחור אחבדשם בם כן שם זה אחרון נאולת אחנרים
אלנלו היא אחבה הבה רבה והוחה נדולה על הנאולה העתידה
וכאו שאחר הבניה בייני בחתן הארן אחנרים בדאחו בפלות ׳
ואחר בן נאולה אחבם אחרות בחיות להניד שהיו אחי ה
הנאולות אחבהברות זו בזו וכאחתר הבניה ואבוה ׳ אבניה ידו
לבבות את עמו ונומר עד אחבי זה אחרו חלל אבחת לאחת
נחרות הבבה אחיה אחר בומר אחיה שאחם בנר ׳ ואחיה
אחתם בנרה אחר ואבעבוד אלביו כי זבר זו אחוובה לו להיותם
אחבריות עד שדרשו על בלח בין הבלח בחרו הל אלך אחית
לותו פלחה אחיד לעלח בעולם ואלם בחלה אם דברי הנדה אין

שְׁפֹךְ חֲמָתְךָ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ
וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרָאוּ:
לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד
עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם כֹּל
אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם
כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם:
פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא
יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם
וְלֹא יָרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן
רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִגְרוֹנָם:
כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בּוֹטֵחַ
בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּייָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם
הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַייָ
עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַייָ
עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ
יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית
אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם
הַגְּדוֹלִים: יֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל
בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַייָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַייָ
וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא
הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָל יוֹרְדֵי דוּמָה:
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם
הַלְלוּיָהּ:

ויאמרו עם רביעי ותתחיל שפוך כתוב בספר תהלות חייס מכהנו לפתוח הללות כשאומרים פסוק כדי שיזכה הציבור לגמר פתוח שבניסן תכו שתידין להגאל:

המזמור זה נקט מאחר המזמורים שבאו אחריו עד תגדי. ותמיהני דרך הוא החלק השני מהלל והמפרש. וגם כן בתורת כיצד קנקנם על דוד וקנקנם על יבי תבינו ועל אחיו ועל לימות החכמות. ונם מסם דרשו על קיבוץ הגליות ולדעתי כל החלק הזה מהלל נאמר כנגד הגאולה העתידה. ואי אפשר לומרו כ' ביל בפה על הסעודה, לפי שהגאולה העתידה היא תתקבל עם יציאת המצרים כמו שאמרנו זל כן נהגו הדבדים בחלק הזה בלשון שתיד כמו שכתוב הכתובים לפר בחלק הראשון לפם שבר. והכני מפרש אותם אחד אל אחד כלם מכבירים; מכוונים לעבין הגאולה העתידה כאשר עם לבבי ולפי שפתי' לא לנו יי' לא לנו אלא לשמך תתן לרחמיך והתחלת הדברים כי הוא חוזר על מאחר קודם אליו. לכן תקנו לפום שתחלתו שתי פסוקים מתחלת אחר והם שפוך חמתך וגו' כי אכל את יעקב וגו' לפר הם בספר תהלים בתחלת עם שהים בתו גוים בכחלתך וגו' והם גם כן בירמיהו ונתנם אבוי יחתר י' אלהינו אחרי שהגדלת לעשות עם ונגאלו מצרים ובקשת בקשתם

מאויביהם והושעת ונחלת את עמך. והיה זה לשתי מבעות שם להודיע כחך הגדול במצרים על פרעה ועל עבדיו שהאמר מי יי' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את יי' וגם כן להעניש על מה שהרשו לישראל גם עתה שפוך חמתך אל הגוים והם עובדי אלילים כי הם לא ידעוך ובשמך לא קראו כמו שפרשה לא היה יודע לומך ולא שמך ואם שפכת חמתך על המצרים בעבור מה שהרעו לישראל גם האומות האלה תכלו את יעקב. ועוד הוסיפו ברח מהגאולה שלה החריבו בית המקדש פעמים מה שלא עשו המצריים והוא לומרו ואת מרו הצמו מים ע"פ שלין לחכמו רשויים בתשבה שיעשה ברצונה והתשועה הזאת, שבה למען שמך הגדול המחולל בקרב הגוים. והוא לומרו לא לנו יי' לא לנו כי לשמך תן כבוד ל"ל לא בשבילנו תעשה החסד הזה כי אם למען שמך הגדול. והתר על חכוך ועל אמתך

כנגד הבתי בכות פוכר ל' על הסדר תעשה לאחך ישראל. ועל לאחך כדי שיכירו וידעו כל יושבי תבל כי יש אלהי בישראל הבה אם כן לאמר על הסדר כנגד כי אכל את יעקב ועל לאחך כנגד לאבר לא ידעוך. והתנאר מזה שבני הפסוקים שהוכחו בתחלת זה המזמור היו נאמת מתיחסים לבניהו. והיתר זה הסדר תאבר מלה. ואתה תרחם שעל שבי הקודמים האלה מזכר בחאר לא ידעוך וכי אכל את יעקב כובב המזמור הזה כלו כי הבה בייחר רחשובה לרע האומות לא ידעו את אלהי ישראל בלומרו למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם ל"ל למה תרבה מיאמרו הגוים בדלותם נרותינו וכפלניתינו היה עתה אלהיהם שאומרים בשבה עמהם לחפליג ב מיס ד' הפוכים שהוא אחם כחו ואין יכולת בידו להושיעם כבר פוכר. ליה יאמרו וה נהיות כל זה בהסך שאלהיהם בשמים כל אשר הפץ עשה. רוצה לומר אלהינו כל אשר חפץ עשה בשמים בא פוקד על נבא המרום בחרוש וכל זכן שיוכל לפקוד על מלכי הארמה בחדמה. ואין כן ענין הגוים והמילכות הבם כי ענניהם כסף וזהב ומם הפכילי' ואבנ' שעונדי' אוח' וקולאם עבנ' לפי אחם עבב ואין לקולאים פלאהם לא יאכלום ונם יקראו ענניהם מלבון אחל כמו ומענוך בנית נכרי והבוכה אחם בחיים בעפיתם ותכלית הבלחכם הוא שיהיו מכסף וזהב זה לפי בידינו שהכסף והזהב אחם הפושעים יותר בזה העולם הפכל כי הירח מביא יבול החי, והשמש מביא האור הקול והחו' וקין וחוכף ולכן יאבדו לבם נלמי, מהחכות החיוחדים ומיוחכות עליהם ומחכוונים לעבודתם בפעות ידועות להוריד עליהם כח המזלות' הבם. והבה לאמרו פה להם ולא ידברו ועומר הוקבה לי מאחר מה ערך לפח לפי, פיש להם פה ולא ידברו וכן שאר האיברים כי זה דבר מבו אחר ודוד ונם עובדים הפכילים עבמם מודים בזה וכלם לומרים בביאור שהיום עובדים לאותם הפכילים שלין להם החוש' ורוח לין בקרבם כי אם לכחות השלוכות ובפם יפכיעו בחחבוחת לאותם הכלים על העובדים אותם. ומה הטעבה שעשה ל"ב בזה המשורר. והוקבה לי' כ' לאמרו פה להם ולא ידברו ואחר יחרי כן ולא יהגו בגרונם כי כ' האחדים הלזו שבינם ל' יהוה הבדר הבדול. ולכן הכרלה לי בזה הוא אחר שכרתי ויאמר בכל עתל המשורר מהפכילים והעלומים כמו שזכרתי ויאמר בכל עתל האומות הוא לשבותם מחחכת ביותר בכנד וזהו שבניהם כפף וזהב. והפכילים הבם הם הדברים הלכוחיים מעשה ידי אדם ויקצה לאיהם מאד לף שיהיו לאותם הפכילים כלים להורוך הרוחניות על בני אדם כשבין העלמחות לאחר שבו בהם הטיון כלי האומים כלם בהיות בחיתו רוחניות לא יגיע לשיפעלו הפכילים באותם הכלים כלל. והיה רחוי שיפעלו לאותם נתי זו עורה מיהו ולא בשיפעלו להם שיהיו כיון שיהיו רוחים ולא חוזים כיון שאינם שומעים ולא לף כיון שלא יריחו ולא ידיש כיון שאין להם חיטום ולא רגלים כיון שלא יהלכו ולא גרון כיון שלא ידברו כי הבה הכלים בהם לא עשה לאותם הטבע כי אם לפעול בהם פעולות בהחשבה חוזים החיונים ואם הפכילים הלזה לא יחשחמו בהם הם בחחת פועל בעל וכיון שהעובדי' עשהם חוזיהם זה יש לחשוב מאד עליהם אין לא יבחקו ממנו ולא יהרגו לאחרים ולא חוזים לא תעשו לכם פסילים רשה כיון בהם מוקר ודבר בעל. וגם פה להם ולא ידברו שלא אחר זה על הפכילים כי אם על העובדים או על הלומנים כיש להם פה ולא ידברו

מָזוֹן שֶׁאַתָּה הוּא זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ תָּמִיד
בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה: וְעַל הַכֹּל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים
אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד
לָעוֹלָם וָעֶד כַּכָּתוּב וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ
וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
אֲשֶׁר נָתַן לָךְ וְנוֹדֶה לִשְׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה
בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עַל הָאָרֶץ וְעַל
הַמָּזוֹן: רַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל
עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדֶךָ וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ וְעַל
הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ
עָלָיו אֱלֹהֵינוּ אָבִינוּ מַלְּכֵנוּ רָעֵינוּ זוֹנֵנוּ
פַּרְנְסֵנוּ וְכַלְכְּלֵנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ וְהַרְוַח לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְהֵרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ וְנָא אַל
תַּצְרִיכֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר
וָדָם וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם כִּי אִם לְיָדְךָ
הַמְּלֵאָה הַפְּתוּחָה וְהַקְּדוֹשָׁה וְהָרְחָבָה
שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ וְלֹא נִכָּלֵם לָעוֹלָם וָעֶד:

רצה והחליצנו יי אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי הוא יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבות בו ולנוח בו באהבה במצות רצונך כרצונך הניח לנו יי אלהינו שלא תהא צרה ינון ואנחה ביום מנוחתינו והראנו יי אלהינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:

אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא יגיע יראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפליטה לטובה לחן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום חג המצות הזה זכרנו יי אלהינו בו לטובה ופקדנו בו לברכה והושיענו בו לחיים וכדבר ישועה ורחמים חוס וחננו ורחם עלינו והושיענו כי אליך עינינו כי אל מלך חנון ורחום אתה:

ובנה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה
בְיָמֵינוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה
בְּרַחֲמָיו יְרוּשָׁלָיִם אָמֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ
אַדִּירֵנוּ בּוֹרְאֵנוּ גּוֹאֲלֵנוּ יוֹצְרֵנוּ קְדוֹשֵׁנוּ
קְדוֹשׁ יַעֲקֹב רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַמֶּלֶךְ
הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם
הוּא הֵטִיב מֵטִיב יֵיטִיב לָנוּ הוּא גְּמָלָנוּ
הוּא גּוֹמְלֵנוּ הוּא יִגְמְלֵנוּ בַּעֲדֵנוּ לָעַד לְחֵן
לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְרֶוַח וְהַצָּלָה וְהַצְלָחָה
בְּרָכָה וִישׁוּעָה נֶחָמָה פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה
וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוּב וּמִכָּל
טוּב לְעוֹלָם אַל יְחַסְּרֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא יִמְלֹךְ
עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הָרַחֲמָן הוּא יִתְבָּרַךְ
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח
לְדוֹר דּוֹרִים וְיִתְפָּאַר בָּנוּ לָנֶצַח נְצָחִים
וְיִתְהַדַּר בָּנוּ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים:

הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הָרַחֲמָן
הוּא יִשְׁבּוֹר עֹל גּוֹיִם מֵעַל צַוָּארֵינוּ הוּא
יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ: הָרַחֲמָן הוּא
יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרוּבָּה בְּבַיִת זֶה וְעַל
שֻׁלְחָן זֶה שֶׁאָכַלְנוּ מֵעָלָיו: הָרַחֲמָן הוּא
יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב
וִיבַשֶּׂר אוֹתָנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִפִּינוּ בְּשִׂמְחוּ
הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת אָבִי מוֹרִי בַּעַל
הַבַּיִת הַזֶּה וְאֶת אִמִּי מוֹרָתִי בַּעֲלַת הַבַּיִת
הַזֶּה אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זַרְעָם וְאֶת
כָּל אֲשֶׁר לָהֶם כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל כֵּן
יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כֻּלָּנוּ יַחַד בִּבְרָכָה שְׁלֵמָה
וְנֹאמַר אָמֵן:

במרום יְלַמְּדוּ עֲלֵיהֶם וְעָלֵינוּ זְכוּת
שֶׁתְּהֵא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם
וְנִשָּׂא בְּרָכָה מֵעִם יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי
יִשְׁעֵנוּ וְנִמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי א
אֱלֹהִים וְאָדָם:

הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הרחמן הוא יכחילנו ליום שכולו שבת
הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא ומנוחה לחיי עולמים
מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְ הרחמן הוא יכחילנו
וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד יום שכלו ערב:
וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו
הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל
וְאִמְרוּ אָמֵן:

יראו את יי קדושיו כי אין מחסור ליריאיו כפירים רשו ורעבו ודורשי יי לא יחסרו כל טוב:

בָּאֵי אֲמָה בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם לֹא לְאֲבוֹתֵינוּ בִּלְבַד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל שֶׁנֶּאֱמַר וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אוֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִין לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאוּלָה וּמִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּ וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל וּנְאֹמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ׃

כל מי שלא יניח כל אחד כוסו ויאמר בכוונו ויכסם האמת

כבר זכרתי בספרים מה שיש בזה מן הפסק אם בזה שנה סיבתה החדש את עצמו כלומר הוא יצא ממצרים כי זה נגד ביורדי הארץ שאלו לא היו הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים לא היו הם בני חורין ערים ומכבדים בעלי קניות ומלכים מהם יהיו · אבל לכאורה בעלות שלא ירצו לרדת ולא לבנות לבד אליה ולולדנו בעלות מה החיוב אשר נגו בהרחות את עצמינו כאלו יצאנו ממצרי מכח הוקה ולויה ולוקנו הוציא הקב"ה אותנו זה לא יגדע נגו לוך הוכיח מפס לפיכך לכאלו חייבין להודות כי אין לנו לכאורה מיוב מזה הכפוך ומה שיאמר עומר כזה הוא שהמיגיד חמר מכבל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים והיה זה לפי שבניהם מפס קבלו אבותיהם הוא יצא ממצרים אבל הוא עצמו לא יצא ממצרים ואין זה מספיק להרחות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ואמנם הכפוך הרחוק יתעלה ויתברך בחוכמתו בחלק בכלל ופרט ויבלבל הבחיות בעל תכלית לשמות הטבעים ובטבל המערכות השלוחות · ובחכמתו ב"ה הבלגו מס פנת חדוש העולם לפי שמעבה הבנים והכללות מורות על פעל פליון רבוני מעבה הטבעים כרצונו מה שהיה בלתי אפשר אם לא היה בורא לוקם · ובחכמתו גם כן מלגד בנת היציאה החלוטית בפרטי בני אדם והמנותו בשכר ושוכם והתחלתם גם כן מלגם פנת הבנולה בתה שרצו מיי שודי מגם והתרחקו לפרעה בכל התוכות · ומשכה גם כן לחרי היציאם ממצרים קבלת התורה והמנות הלליות אשר הוא חי בו ולוך ימיכו · וכמו שגאמר בהוציאך את העם הזה מהנקיס העבדון את האלהים על ההר הזה · ומשכה עוד לחרי יציאת מצרים ירוי ארץ הבנחרת · ומעלת החומה בה כלליה שריה וכבריה וכל עם הארץ · וקדושת בית המקדש ועבודת הפכיה בתוכו ומניחות הבנולה בבניהו שזה כולו מפתלגל ובמשך ומתחייב וביציאת מצרים · ובין מהקדוש ברוך הוא לא יעשה בעים ובכללות בכל דור ודור להיותם בלתי לוקוים וזכרוים אלו בעבים מחכמתו העליונה שבעשה תמיד זכר ליציאת מצרים המחות הגדולות אשר ראו עיניכו בעבין שיעתק זכרינו מן הלבות על הבנים ויתעודו הלבותיו המחיות ולא ימושו מפיכו עד עולם · ובזו שגאמר למען תזכור את יום בלתך מארץ מצרים כל ימי חייך לפי שהחמונה היא פלוחת הכפס ומעלתה ובבת הבלתה ולבילות זה פורם החמונות כלם ועדותם לכן היו רוב המצוה זכר ליציאת מצרים ולכן אמר בלגלל חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים ויהיה זה בשיתפעל בזכרון הנפים שהם ויתבוננו בהם ויחיון בפנות אשר יורו עליהם ויביא כלו הוא לאלה אותם בעיניו והוא היה מיוצא ממצרי והבה הביא פלוח לזה ממה שגאמר בפרד ואתהלן בפרשת הבן החכם ודע פלוח כיון לנד שפוק הבזכר כאן ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו ל הארץ

מָרוֹר זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִין עַל שׁוּם מַה עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִיִּם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ׃

הדגה הגליפי תגר חובה עליכו לומר בגיל הפסח והוא עגם המרור ואמר שהיה זכרון המעבוד ומדיות חיי אבותיכו כי לא אמר רבן גמליאל שחיב המרור זכר לעבדות כי אם למדיות חייהם בעבודתם הקשה · והבה התורה גותה בפסח מגריס על מצות ומרורים יאכלוהו לפי שהמצה תרמוז אל העבדות הגופני והמרור ירמוז אל המדיות הפשיו ועליהם היה בלבל הפסח לרמוז בעבור עבודתם ומדיות חייהם אשר עשו להם המצריים בפרך ולזה עליהם מכת בכורות, ופסח הוא על בתי בני ישראל · ומס היות שבפרשת משכו וקקו לכם לא מזכר ענין המרור כאר זכרתי בפרשה היות לא ולזה כי אם להזהיר את הזקנים שיהיו מקדימין לעגין לקיחת הפסח ושחיטתו ולא דבר בפרשה כלל מאכילתו · גם בפרשת חוקת התורה לא זכר המרור לפי שלא גזלה אותה פרשה כי אם לפרט מי ומי יאכלים · וכמו שלמוד חוקת הפסח כי אם בן נכר לא יאכל בו · ולמכם בפסח הבנית בוה הפסח יתעלה שיעשו את הפסח · ולאור פס בין הערבים תעשו אותו במועדו ככל חוקותיו וככל משפטיו תעשו אותו · וזה בכלל ביגן המרור שהוא מכלל המשפטים שגאמר בו · ולכן בשגזה על הטעמים לבפס לדם שיעשו פסח כבי לאמר בחד מבני בחרבע פעמי יום בין הערבים יעשו אותו על מצות ומרורים יאכלוהו לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חוקת הפסח יעשו אותו · וידוע שפסח לא היה בו הגדל כלל משפסח דמצרים כי אם היותו בחדש האבי · וכיון שכזכר בו ביגן המרור ולמד עליו ככל חוקת הפסח ידעכו שכלכת הדברים היו חובה לפסח דורות אפס פסח מצה ומרור · ולכן פשה רבן גמליאל חובה מזכרון שלשתם כלילה הזה בדרך שלוה על שום מה בכל לילות אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת · ובלילה הזה שתים · ובכולכו זכרוכו לברכה לתרו שבלשה פעמים בקרא לן תרור חבת חזרת תרור על שום שמרדו המצרים בת חיי אבותיכו בפתרוס ויורדו את היושבים · ומפני שהמרור רמז מתוק ולתריותו מרה בלעגה וכן היה לרבן גמליאל חובה לומר שהמרור זכר לתריות חייהם בעבודת מרה · חבת מפני שהקדוש ברוך הוא עליהם שגאמר ויקן עליהם ברחמים ויחוכם · וחזרת לפי שהיו ישראל חוזרין על הפתחים · ולמדנו מזה האומר בכל לילה שבלשה פעמים אלה יש להם בני חמזים ושתי הזרלות הבכורים זו מזו כי הבה הפסח מורה על מכת בכורות ולקות מזו עלה תגר עליהם שהיו מכת חרב והרג ולכן יורה גם כן על החשלם שהרחמים כמו שאמר תגר פסח על בתי בני ישראל שגצלו את המצרים ואת בתיהו וכן בשגזה המרור היה רמז למדיות חייהם בעבדות ומעלתה ובבת הבלתה שהיה מביא תרומו לבבים ולחגם ושלם · וכמו שאמר הר לחתן עגיגי די לכלו לחבתנה בלילה דמצרים ותורה גם כן על מדיות גאולתם ויציאתם מפס בלה הפסוק בנקש להחמין · וכן המרור היה רמז למדיות חייהם בעבדות ועם כן היה רמז מפס עליהם הכ"ב ולכן בקרא חסר הרי לך אחד מעלתם מורה על עוב ושל רע · וכבר יורו גם כן הדרשה אחרת כמו בלזכור אחר זה · והותר בזה הפסק תגר בשגר תשעים וגגעה ·

מַצָּה זוֹ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מַה עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָן שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגוֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם׃

כבר זכרתי בפשרים הפסק תחר יפוץ בטעם שבתן ל"ג בחנה בהיות שבטעו ויגרשו עליה במצרים קודם יציאתם משם. ואיך יאמר חם כן סהיה טעמה לזכרון מהירות היציאה עלת הפסיק בצקם וכו' והרי"ן ז"ל בחדושיו על הרב התלמיד בפרק ערבי פסחים כתב על זה ז"ל מנה על שום שבטעו שנאמר ויאפו את הבצק וגו' ולפי שלא יכלו להתמהמה שלו יכלו להתמהמה היו מחמיצין אותו דפסח מצרים לא כהנו עלת לילה ויום בפסח שבי ולמחר היו מתדרין מלמלה ומחוץ. ליכיך אלו יכלו להתמהמה החמיצו עיסותיהם לערוך פסח עלת שלהורו בכל ירחה לבל יתקן עלת היה להם בפלי לפורו מנה זכר לאותה גאולה שבטעו בחלילת המנה עם ירחה שהרב תנין מצות מצרים מפסוק על מצות ומרורים יאכלוהו ויאמר כי זה בלבד ידבר בפסח מצרים ומאומרו לחרי כן והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו לומר ומומר בשבת ימים תאכל מצות ומומר הוא בפסח דורות לחרי פוחם לל הארן בפסח יהיה לזכור החגן בל שבעה כי לא היה לדשתו בפסח מצרים כי אם בלילה הראשונה שם היום שלאחריו כמו שנאמר תורה בפסח שני גם בדורות. לחכם מאחר לא היה לרם חטה ושבורה לעשות מנה. ולכן לא שבטעו שה כי אם בשבה הבאים על פי הדבר ופס היו הדשת הזה הוקן אחר מפשט הכתובים בפרשת החדש עדיין הקום בזקומה עומדת עלתה לחר ל"ג שהשבח לשלחו לוכלים המנה הוא לפי עלת הפסיק בצקם בל אחותיהם כי הבה קודם היציאה אמרים שבטעו בצקם ולא הספיק שיחמיץ ומפני זה ציוה הקב"ה לעשות במצות המנה והיכור החמץ בל שבעה לדורות ומפני שהיה מנה שבטעו בה בלותה שבה לא לוכלין את המנה לא מבני בל הספיק בצקם להחמיץ וכבר רחיתי מי שפי שהמנה שבטעו בה בריאתה מצרים ובאחר עשה להם לחיתן בם מהמירות היציאה עלת הספיק בצקם להחמיץ קויתו וקבלו את אחר החלו לעשות ויהיה אם כן טעם ל"ג מנוגד אל המנה זמה שרחוי שיאחר בהחר הספק הזה הוא בחר מ"ג דרכים והבד המנה שבהם שהמנה שבטעו בה במצרים נעבין המנה שלחנו החמץ בל שבעה כמו שבטעו לדורות. ועל בפח יצרים לחרה קודה והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג לי' שבעת ימים תאכל מצות ומומר ל"ל שיבטעו את החג לדורות כמו שבטעו לותו מנה לותה פעם רחשונה ועלינו אחר שבעת ימים תאכל מצות ושחר הפסוקים וכן כתב הרמ"ן כן טעם ויאמר לת הבצק מבני המנה שבטעו בה בל שאור לא ימצא בבתיכם כי בל הוכל ומחמצת ומומר והיכה המנה ההיא לזכור מהירות גאולתם כדי עלת יכלו לאות את הבצק בטרם יעשו היותם עם רב היכה יבילתם בל בך מתהרת שבאחר הניעו למקום שמצחו קודרים לאמות רחו כי בדרך בם לא תפיק בצקם להחמיץ. או שלכלו מרעתם לשוכות שה לו מהלך יום אחד בשבה קלה כמו שהזכירו חז"ל כדי עלת יחמץ בצקם. וכבר יורה על זה דברי משה אדוננו בחתן תורה שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת ממצרים' מורה בלזכרון החפזון שבטעו בחנם. ועם היות שבטעו עליה קודם היציאה מחצרים לולו מהבעל שהחל יתבדל שחוק ובדל מה שיהיה יהוה לותם לעשות המנה לזכרון לותו עלת שהיה עתיד להיות עליהם.

עלת תרחה שהיה בפסח מצרים מצות ומרור ובפח יי' על הפתח ובחה המנה קודם שעשה בפם כן היה בענין המנה מפני חפזון שיציאה בטעו שה והיה' הבוחה קודם מבני התחברותה למצות

דעיניו כל רש לפי שהיותו יתברך מסבות מהנמנעות בהשגחתו הפרטית
יפנר הכל על טורת הדין מלין הסב · ולחר הדברים והלמות
הללה אומר מלמה סהיו כמו שנת בהקדמה הרחשונה הנוסים
הסלים מוסשים מהגדמים המחייבים · לכן היה לכל לומה
מהלומו' ולחרן מהחלן מזל מיוחד מן השמ"ל יפסיע עליה בייחוד
וכמלור דניהל סר מלכות יון עד מלכות פרס · והיה השזל
השולע במדרים ומפסיע סמה הוח מזל עלה · ולכן היו המדרים
עובדים לותו ומכבדים לת נוסרתו כמו שנת בהקדמה הסבית
ונעבור שהיה מזל עלה רסם התולות והרחשון שנתחדתם כמו
שנת בהקדמה הנ"ב לכן היו הכבורות כלם מיוחדים לחלין בפרט
והוח היה מוסל עליהם בין שיהיו כבור לדם חו בכור בסמה כי
להיותם בכורות היו כלם מוספיים מלותו מזל · ועם היות בני
ישרחל גם הם זוכים לחדי עבודת מול עלה ומיוחדים לחין
בכורותיהם כמו שנת בהקדמה הרביעית · הנה לח עזבו לת ה'
לבל היו מוסנים שיוספו מהמזל הזה עונות עם היות הסלית
לחלהיהם ולחלי לבותיהם · ולכן נעקו לל יי בנר להם והנה
לחר שכתוב שמוע שהיה לת נתקתם וזכר לת בריתו שהיו סבו'
מביסות לגחולה ומנד לחר וירח לחלהים לת בני ישרחל ר"ל רלה
גלוליהם שהיו עובדים למזל עלה כמו המדריים · ונהיות לפניו
סבות תביעות הגחולה נעקתם ובריתו וסבות מעבבו' ומוכיות
לותה שהם מעשיהם הרעים העה כלפי חסד לרחם עליהם והוח
לומרו ויזכר לחלהים ר"ל שחמל עליהם לגחלם ולכן סלח לפניהם
חיש ממה עבדו לסדריהם רחשונה בתמונ' התורניות החמת לת
כמו שחמר לך והסלח לת זקני ישרחל ותמרת לחלהם יי' חלהי
חבותיכם ונומר ועל זה נחמר ויחתן הסם וישמעו כי פקד יי'
לת בני ישרחל וכי רחה לת ענייים ויקדו וישתחוו ר"ל שהחמינו
ונהנחתו וכי רחה בידיעה פרטית לת ענייים ולכן עזבו נלולי
מדריים ועבדו לת יי' חלהיהם ולהיותם בנר בטלומת שחמונם
והדבקות לכן לח כתפטנה חלהים רשת החכו לחבר הוכו הזכרי'
במדריים כי הנדיל הסם ניכיהם ולהיות החכות ההם בחסבות
על ידי לחתניים היתה פעולתם מיוחדת כפי הכח הניתן להם
מהסם ולכן הפלח הסם לת ארן נסן לחבר עזו יוסנת עליה
הלחנים בעבור שהיו המערכת של יונות מחייבות העבדות
לישרחל במדריים הזנרך לסה"נ בנבודו ובעבורו יפקוד על כל
נבח המרום בחבור בחבו' לבעל לבח מול עלה בלילה הזו' ולהיותו פועל
בנכורי מדריים במלבה לחר משפעו מכת בכורות בהם
תלית · ולכן כלקו הנכורות כלם מבטר פרשה היוסב על כשלו
לד בכור הטפחה ולל נכור בהמה שכלם נלקו לח להיות בכור
הטפחה ולל נכור הנסמה חטחים בעבי ישרחל כי לם להיותם
בכורות ונלקות נכור המזלות היה מחוייב כל הנכורות מלידה
מין ומין שיהיו בהותם במדריים מקום פולעות המזל ההוח
ילקו עמו · הנה לם כן מזל עלה מהכח הבלית בעל תבלית ית'
כדי שיגלו מדריים ונלקו הנכורו' בהלקות המזל הנכור המיוחד
עליהם · והנה היו בכורות ישרחל גם הם כבלים במכה קשת
לם כפי הכדור העבמי כיון שהיו בכורות ונלקה מזלם · ומם
כפי המסבע היוכר לפי שגם הם היו עובדים מול עלה כמו
שהמדריים בעניים ולכן היה רחוי שילקה עמו · ולכן כדי להנהל
לת ישרחל מלותה מכה נוה יתנרך לותה שבעשור לחדש יקחו
להם איש לבית חבות שה לבית שהוח הדומה והמוספע ממזל טלה
ויחבטו לותו ויקבלו לת דמו על כל דלת ועל כל מזוזה כדי שיודו
בניהם שמזל על דלקה ושלין רחוי לעובדו ושנחה חלין יחרס
בלחי ניי לנדו כי נגזר מעבנוה והכל נידו כחומר ביד היוצר
ולכן נוה מתניה לקיחתו בעשור לחדש שהוח בטלים גדורתו ·
ובניסה לד שהוח בגבורתו ומבלתי יפסוק לת דמו להגד' סלח
ירד סהו חלוה ממעל להניל לו מרעתו · ובזה ישרחל יבעשו
בעבודתו יכירו ויבינו כי ליי' החלוקה ושלין כח בעליונים על
התחתונים לולח ברלונו ועל יי' הישועה על עמו ועל תבילו ולח
לפוס מזל ועד · ולזה נוה ניתנו מן הדם על המסקוף ועל שתי
המזוזות ולחת' והיה הדם לכם לחות על הבתים לכם לחות ולח
לחחרים לחות מכחן שלחתינו מן הדם חלח מנפניה · כי היה
המעשה להם לחות ובחדות בעצמם ולח היו מסתכלים במזל
כיוסים הרחליונים ושהם היו יונלים מתנרים ביד חלהיהם
העוכה בניכול כח המזל ובעורתו · וכמו שחמר על ז' גיל

סמוריס הוח לנו לחוניהם מתרן מעריים הוח הלילה הזה לנו'
סמוריס לכל בני ישרחל · וזה ונמה שחמרו חז"ל בפסחי דמים
ניגולו דם פסח ודם מילה שנחמר לך בדמיך חי וסמר לך בדמיך חי וסמה
ודם מילה ותמרו נוחלה בחות דבה פוהנשתם חל המקוף הוח
בזכות לבהם שהיה מקוף הנית · והחתי מוזנות הם יבחק
ולכן לחמר ונסמח יי' על הפתח להודיעם שבזכות המנוה"ת
חשר יעשו והדבקות ההוח חשר בלילה ההיח יתדבקו נבורסם
יהיו ניגולים מפעל הלקות הכולל הנכעה בחרן כי גם הם היו
רחוים לבניות בכללים נו להיותם בכורות ונעבור מה שעבדו עד
סה לחותו מזל · ומרו נמוכיותה ונעבור עליך ותרחך והנה
עתך בת דודים היה רבי מתות נן חרש לומר מפני מה הקדים
הקדוש ברוך הוח לקיחתו של סבח קודם סחיעתו לחרבעה ימים
הרי הוח ותעבור עליך הניעה הבעונה שבעבע הקדוש ברוך
הוח לחברהם חבינו שיהיה גולל לת בניו ולח היה בידם ענות
סיתפעקו בהם כדי ש נחלו סבלחמר לדם בכוכו ובערך נמה לת
ערום ועריה · ערוס מן המבות לכן נתן להם הקדוש ברוך הוח
שני ענות ענות מילה וענות דבח שבלחמר ותעבור עליך · ותרחך
מתנוסבת בדמיך · ולחמר גם לת בדם בריתך בלחתי לסיריך
מכור לכך הקדוש לקיחתו של דבח חרבעה ימים לפחיטתו כדי
שיהיו טולים ככר על העשבה · הנה ביחתו בבח הפעל הזה
ע"ג המבוה כדי שיהיו רחויים להכנל מלכות הבכורו' המתחייב
מהשבט הלילות · והנה בבן נבח לשחול בבח נבח למחרת
בהכתי נחרן מעריים ר"ל כי עם היות הבהמה מחויבת כולל
בכל חרן מעריים מבד לקות מזל חלהיהם ויה ישרחל בכללם
מהבחילות חשר זכרתי · הנה הסלח יחמול וירחם עליה וינילם
מחותו כנף הרחוי והמתיקם לניה · ושם מה שנזכרתי בזה הותר
הבקף חשר בעשר ל"ה חשיקרת בשלחתי במכת בכורות לח
היה מפלת בנמם סיש לחה בית בפעם · לבל היה לפי שהנרך
יתנרך לנוכך היניהה ממערי לבעל יכולת מזל עלה וברו ומניבו
ויוזה כחשך מכת הבכורות בנם לפי שהיתה המכה מבשבת
פלמעלה בכל בכור חי בחיהם · ולכן היתה המכה כוללת בל
בכורות ישרחל לחותה בכורות יושניה מעריים · וכל שכן
לחותה שובב מזל עלה כי היו חייבי מיתה כפי הכדור העליון
וכפי המסבע הלהיי · ומה טוב מחמר רבי לל שכתב וכל שהי
מעריים לפניה בפעים · על עין היה כרקנת וכל המכת היה
נתכת לפי שהיה הלקות כולל בכל דבר סהיה תחת לבועבות
המזל ההוח ולכן הזכירו לעשר' מנות הפסח לפי בזכותה יהיו
ניגולים ונם לפי שנה יפני שורף לעבוד המזל ויתדבקו בחלהיהם
יהיה להם למיניק מהיותה המסודרת הכוללת ההיח · וכמו
שחמר בשבור זה עשה יי' לי בנחתי ממעריים כי בשבור מנות
הסבח והנילה עשה עמהם החבר הגדול הזה · ולכן היה רחוי
ההוח בבכורות בלבד · ונתקדשו מפניי זה לגנוה לפי שהיה
הלקות והמכה רחויה לבח עליהם ולחיהם בעשה הכם והנה
בחלות מעריים הפלח יי' חחיד לו לרן נוסן פיערל יוסב עליה
לפי שלותם היכות היו שבר הבוסם מתקבלים לותם ולכן היה
רחוי סיתיחדו לפוסעים גם סהיו על ידי למעבויס בלותי הכ"ה
לחותו פועל מוגבל ולח יעברו החף והרעות הכתוץ חליהם ·

חחכם מבת בכורות עשה הק"נה בעבמו לבניו לך דבר והיה
זה בבכה עניהה לבל חוטח כי בקים למשבע חלהים לח לבניו
חבף יבח וישרחל היו מלובלים בגלולי מעריים והיה מסורת הדין
שבהיותו יתנרך מוניח לת עמו מן הגלות ולוקים הבריים ה
העולים כל עובדיהם יומחו מספר חיים ועם בדיקים ג יכתבו
כפי מה שבח"ה בהקדמה החמשית · ולהיות בחכ"ה זוהת בייחוד
לת הבכבה הביעוה לחטלים בנבלותם הנדיל יי' לעשות
עמהם בלחדם מעשה בוי בבלו מתוך ההפכה לחכבה קדישת ים
סוף הנה בם חתרו יתנרך להעניש לת המדריים על נזירת כל
הבן היליד היאורה תשליכוהו וכמו שלחתי יתרה ידעתי כי
נדול יי' מכל הלהיהם כי בדבר חשר זדו עליהם ותרגם לנקלום
לרי בפתגמת דחשיבו מנרחי למיעבד ית ישרחל ביה דינין ·
לכן כשרבה הקדוש ברוך הוח למכן הסדו לקרוב לת היס
להעניש למדריים לח היה רחוי שיעבבו בני ישרחל העליונים
בשעה כי לח היה זה דבר כתשך מהלקות העליון כי חם פעל
סבעהיי כבי החבח :

חבח

וידוע שלא היו ישראל רואים למזוזה מדרגה ומהיום שנתת לנו את התורה על ידי משה עם הגל על גד היותר טוב דברי הל כל קרבנות · ויש מפרשים ולא נתן לנו את התורה ׳ככללותה לתמונותיה ותמונותיה ויש מפרשים בחנות מוסבין׳ כיון שנתן לנו את התורה ולא לנו לנו לקרבנות עוד עשה נחיכה אנ נאמרו שו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל דייכו · ואין הכוכה מיפלגו בתמדה כשרדיים ולא יכנו לארץ · לבל עכינו שנתן לנו את הארץ ישראל שהוא הקו המשגיח מן היישוב וממנו הוקמת העולם ואין מזל ונה שר שולט עליהם כי אם שכינת הש ולפי שבני היתה לכל הארצות בעלות הנוכריים והרוכיים לכן אמר שהיה די שיהם לנוכרים נתן לחרת ועשל נד היותר טוב נתן ליהם את הארץ אשר יי׳ תמיד דורש אותה · ויש מפרשים ולא הכניסנו לארץ ישראל שהיה די שיתן את הארץ לכניסתם או לבני בניהי׳ ולא לאותם שיצאו ממצרים שהיו בה ברגש פחותים משבעים שנה שיצאו ממצרים ונכנסו הם בארץ והיה די להם בשני היציאה שיצאו

עוד עשה פחיה לרגשה עשר בשומרו אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא נכנס בה המקדש דייכו לפי שבו היו מתכפרים עוונותיהם על ידי והקדים הש רפואה לפיכתם בה יתרפאו מחולי הנפש לפי שלין לוש בארץ אשר יושב שם עוד ולא יהשע גם כי בלה היו בשנים כמים הרבה וכל המעשות השה עזכר כמים הם הבה בזה כלל הדי בה כל׳ השופות וכל שכן בהתברכלם והו׳ שומרו על אחת כמה וכמה וכו׳ · והבה לא זכר אלא הבאר שבכי כבוד ולפי הבמים שבשבו במדבר לפי שבכללו בשומרו פסק נרכבו במדבר מרבעים שנה גם לא זכר מלחמת מיתון ועוג ומלכי כנען שבעו הם כמה כמים לפי שבכם בלי בשומרו הכניסנו לארץ ישראל · והבה זכר דבי עקיבא עם יניתת תנדיס ע׳ מעלות עזרות וכבר אמרו ע׳ תוכחות תלה כנגד חומה עשר עיר התעלות מלמד דוד וכנגד ע׳ מעלו׳ שעשה הק׳ נה מנדים עם ישראל כמו שזכרם יחזקאל כמו שכתוב׳ ותשבור עליך ותלך והבה עקד עת דודים ועומר וכנגדם היו מקדש חמש שערה מעלות כמניו עיליש מע זות הבסיס לעיר ת ישראל ולכן קדמם דבי עקיבא לפי שלא היו מעלות אלא לבדים להעיר על המזבח הלה ·

והותרו עם זה הספקות אשר בשערים ע״ב ע״ג ד׳ ·

רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְאֵלּוּ הֵן פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר · פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל שׁוּם מָה · עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ ב מִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיי אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּוד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ ·

כשיאמר פסח חובתינו אכלין כו׳ לא יצא ידי חובתו יהיו לנו לאבותינו יגיעים הבאר לך עליה אותו וירושלמו המכוונין בלי שלא יהא כדי הגדה׳ כמקדי׳ קדשים כתוב׳ אכל׳ במצרים בנגפו את מצרים וארת בתינו הציל ויקוד העם וישתחוו ·

המאסף הזה הוא יאסף בפרק ערבי פסחים והבה לא זכרה עד כה לפי שזכר ר׳אמור׳ בתחלת ההגל׳ מתנה לספר ביציאת מצרים וזכר אותם שחוזרין ודורשין בה ואחר כך לדעת רב וזכרנו לחלן בדרשות ג׳הדברים דברי יוסי הגלילי ור׳עזריה ודברי עקיבא ולפי שלא ידענו מה הוא הספור שהוא חובה ולילה הזה שתין רשות לכתוב מהנו כל אחד כפי שיבה׳ יכנה הש הוא כל המאמרים והגדות אשר קדמו או קנתם נעבור זה תקנו לו זכר לחלוקה האמנה הזאת שביאר בה רבן גמליאל הדברים שהם חובה גמור׳ לזוכרם בזאת הלילה שלא לא יכרם כלם וחבר אחם דבר לא יבא ידי חובתו כי אם על פי שיאמר הפסח המצה והמרור לא יבא ידי חובתו מבלתי שיסבר בפה והם פסח מצה ומרור לפי שבפסח הזה מתגברים יכולי עכין הגאולת

לא מחשבים: ויאמר הלא אמור לאברהם ושם את הנער אשר
יעבוד בו ואחריכן יצאו ברכוש גדול ומפני זה נאות לפרש
דברי הכלם הזה אשר לא כדת ולא שלה על לבו · כי הנה הוא
זכר תמן ד׳ פעם שתים בתוכן הענינה ושם במשמעה היחידה
מאחרים ולכן שותף הדברים בלשון לאברהם פעם אחת ושתים
עוד עשה בחיכה ה׳ בירחו ולו נתן לו את ממונם ולא קרא את
היס דיינו ר׳ לפעמים הפעם כבר גדול בקרבת ים כוף ובכה הפרד
הענבי הוא ועבד מן ימי ברחבית מבלי הכרחי כי אם ב׳ היותר
עוד לפי שכבר היה הבא יכול להניס מיד כרשעי אחרי שיאים
מאחרים מבלי שיקרע את היס כשלח יקעי את נב סרפה לדוף
לאחריהם כי הוא לא דבק כי אם בשבור שהקפה הפעם את וזהו
ושב עליות כמו שאול ויסובו ויחנו לפני כי ההיות ואחר
פרשה לנבני ישראל בפוסים הם נהרון או מיסים נב פרעה לעזב
מצרים כי נב הלך נוד יי׳ ש כל אשר יחפון יעשו או יבאנן עליהם
מצריים המפים או נחוץ לאחר אחאוסיים כי רגים הם לפני
החקים לעשות ליס כרצונו · ולא אמר רבי עקיבא שהיה די
לנו בכל הכעים שבעשו במצרים ולא מיעטו היס ש׳ ההכרח כי
אם על נד היותר טוב כדי ביתותו הפלס מן הארץ ורשעים עוד
מלים · עוד עשה בחיכה ו והוא אלו קרא לנו את ליס ולא
העבירו בתוכו בחרבה ובין זה שיטרוך לא בכבשו ליס לעבור
בו אפפתו אל עפתו לאלו בתוכו נד מכבשו או בתוכו נד עמוק
יצאו כי היתה הנקיטה כעין קשת עשול ומה הוציאו לס כן
בהכסתה ליס אם לא לאחד מפני ורכים או לשנים יחד הם
להגדיל יי לעשו עמהם פלא ורם כדי שיכבשו המצריי אחריהם
ויהיו נשקעי בתוכו ואלם שיהיה כן הפה היה בכלא שקרא
להם היס ולא פלגו כעופרת בעיני אדירים · אחל מלבר זה עשה
הפס מחרם ע׳ פיותר עוד פלחים אחרים בתוך העברה הם
בפלא היה בתוך רמיס מים ובינו · ולף על פי שלא יבשו ליס
סוף ישבעו בפחל ועוחרגדול וכ׳ הכעים והטף · והנלת האויב
קרקע היס כאלו היה יבש בארץ הפסוטה עצמה וכאלו לא היו
פס מים מעולם · ולזה נת רוח קדים עזה כל הלילה להחריבו
ויבשו גם קרקע היס הוא כלו חלולים חלולים פרצים נקעים ש׳
לאדם שלך בו · גם שיהיה מבלי מים והפלת פס הכעוב לשיבור
והרכבים לבקעה וזה כלו אין בפק שהיה ע׳ היותר עובה ועליו
אחר הפלס אלו קרא לבו את היס ולא העבירו בתוכו בחרבה כי
בשומרו קרע לבו את היס כבר הורה הנס משיקרו בכבכבו ליס
ולא העבירו אלא בשעירים בתוכו ביבשה נמורה היה ית׳ הבעיר
כפולה · עוד עשה בחיכה ז׳ כאשר אלו העבירו בתוכו בחרבה
ולא שקע נדיבו בתוכו דייכו ש׳ אלו העבירו הפס בתוך ליס
בחרבה כמו שהגדיל הפס לעפות עמהם והמצריים היו רוכים
הפלת השבוס ההוא ויהיו פוחדים ובוהחים למצריים הבה נוסה די
לנו מהתעוכה והתלה אחל הפלת לא רבה כי אם לרקעות הוסם
ולעשום את עיניהם כדי מיכבכו ליס ויפקעו בו ולא יהיה לבו
עוד מחב ליס לוכב ונוהר · וכבד בתתי פ לבי כשעיים לוך בכבכו
כל המצריים ליס ולא כחדו את יי׳ ולא בעוהו וכבין על ישראל
ולא ידעו ולא יבינו מבהבפים ליס ימותם ונם שיעלו את ישראל בכבכי
בתוכו הלא להם לדעת כי אנכע אלהים היה · וכי הגדל הבדיל
יי׳ לרן נמן בכל מכות מצרים ואיך אם כן כשתבעו המצריים
להבכם בתוך ליס אחל החמת בזה הוא פרס היו רודפים אחרי
בני ישראל וקרבים אל ליהם מחך והיו הולכים אחריהם למפעם
ומפני החפך החוק אשר חרם הקיף בעשתו למצריי כמו שאמר
והי הענן והחשך לא הלו אלו אלי בכבכי׳ ים אחל הלכו הלוך וכבוש
אחרי בני ישראל בחשבם שהיו הולכים דרך יבר ויבשה על
עפת ליס לא שהיו בכבכים בתוכו וזה כאמר הכתוב ויסע מלאך
האלהים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ועל ויעמד בין
מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר אלו ויקרב
כל כל בכבכים בתוך ליס כאמר ויקרב כל בכל מחנה מצרים
בעיהוה אל ובכן ולו עם לוחו לזר לאו המצריים שהיו בתוך ליס
ורלו חומת המים ולא בכלבי כחפו והוא לחרידו והם את מחנה
מצרים כי בפלה עליהם בלהה ומהומה רבה ולף על פי שקודם
זה היו הולכים בבדר ולוקן כל כדרך החיילים מיד בתבלבל
בלחוצם את ליס והוא יום לוקן את מוקן מרכבותיו ויכהבו בכבדות

עבדה וכן זשם וכן נראה שם ממות מורים על הייחוד ולכן היה רמוי שיהדשו כל אחד מהם על כל אחד מהפסוקים הל׳ · והטעם מעלת מלאכי השים היה רמוי שיהדים על המורכב לפי שהוא קנין מלאכים רשים שהם היסודות ההפכיים בטבורותיהם ומיכיותיהם · ולכן אמר על קיבוצם והרכבתם מעלת מלאכי העים ומפני הוכיח שבהיות שהם מכות כפל וכפה ממכות מצרים פיקחייב שהיו במצרים ג׳ מכות ועל הים ל׳ מכות · ועל המלאך כתב שהיו החשבון מכות תרבעה מהם כפגד תרבעה היסודות · והחשבון ככגד הגלגל שהוא גשם תשעי ושיו מפכו הוספה ביום ומה שכתבתי הוא היותר כבון · והותר בזה הספק תצר בסוף ס״ח :

בָּרוּךְ שֶׁמָּקוֹם עָלֵינוּ :
אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם
וְלֹא עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים
וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם
וְלֹא הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם
וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם
וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה
וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ
וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת
וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי
וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה
וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דַּיֵּינוּ :
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
וְלֹא בָנָה לָנוּ בֵּית הַבְּחִירָה דַּיֵּינוּ :

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה
וּמְכוּפֶלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ : הוֹצִיאָנוּ
מִמִּצְרַיִם וְעָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים וְעָשָׂה
בֵאלֹהֵיהֶם וְהָרַג בְּכוֹרֵיהֶם וְנָתַן לָנוּ אֶת
מָמוֹנָם וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְהֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ
בֶּחָרָבָה וְשִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ וְסִפֵּק צָרְכֵּנוּ
בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן
וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת וְקֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי
וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְהִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל וּבָנָה לָנוּ בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר
עַל עֲוֹנוֹתֵינוּ :

השלם כמלאי רבי עקיבא נמחמר היקר הזה רבה לזכור כל החכמים והטובו׳ שקבלנו מהם ביניהת מנריס ובפנת הינישה וזכר שוד מרובים היו ע״כ ריותר טוב ולא בדרך הכרת כי מבלתם היה התפיים הדור היובת והמ״ת עשה עמהם יותר מהנריך לעיהם עכ היותר טוב · ולכן אמר כמה מעלות עובות למקום עלינו · ר״ל כמה מה חסדים והמעלות והכבודות שלח ע״ב ההכרת · אבל ע״ב היותר טוב שהוא הברכה נתומרו עובות יש למקום עלינו כי הוא גמלנו כרחמיו וכרב הסדיו לא לנד נדברים הכבריחייב כי הוא גם כן בחוקם שהם עד׳ ההטעם ולכן המעלות עובות להם הם להק״ב תמיד עלינו בסבר חוב קיום לחדם על בעל חובו שלא פרעו וכמאמר המעובר מה לעיב לו׳ כל תגמולוהי עלי וכזר רחטובה היניחה מוכרים אבל זאת היותה להם מעלה הברחית · ולכן אמר שלנו הוציאנו הק״ב ממצרים ולא עשה במצרי׳ שפטים והם המכות שבלקו בהם דיינו ר״ל די היה לנו זה לפי שנין שבאמר שהיה בלות מצרים בחוץ הפנימים לו היה ׳בנורת הסם לתכלי׳ קבתני לו שהם בנחיבתם ירדו בתם הכה אין שפק שבהיות בחוץ מבלעת הדרכי׳ אזכרתי למשלה שכת הגלות היה די להם בביאנו משם אל״ף שלח יקחנו מלויניהם הבה אם כן מפבע המצריים ומכותם היה ניתר ע״כ היותר טוב · עוד עשה בחיבה ב׳ הוה שביון שעשו בהם שפטים להיותם המרשיעים בעבדות יסרחל לף ע״ם שהק״ב לח יבדד המישרה ת העליונות ולח יביר בעורת הפריס היו׳ביס רלכוחה בחלכות דיינו ר״ל די היה לנו זה אבל לעמוד המערכה ולבעל כחות העליונים מבני התחתונים זה בחלת היה מעלה רמה לי מדחל ובעל כל היותר טוב העליון · עוד עשה בחיבה ג׳ היה חלו עשה הפעטים בחלהיהם ולח הרג בכוריהם דיינו ר״ל הכה משפע המצרי׳ ומכותם היה כפי הנדק בפי שהם הר ביותו ניתר והבפע החוטאת היה תמות אבל הבכורות לח היו רחויים לשום כי לח יומתו בניט על חטות ולכן אמר אחלב חטת בכורות היה די לנו בזה בעשה במצרים עבמם עם היניחה מהבלות ומפני הבחיבה זוחת בזה חטת בכורות מעלה בבני עבמה ולח בכללה בל לל עשה בהם בפעים והבה בזכרה לחבדי מעפע הלהות לפי פמיעסבה ממבו שבחבר בלקו העליוני בלקו התחתוני׳ החת יחכוס לחיהם · וזכורה הבכה הרחבוחה והחריה המסובב ממבה עוד עשה בחיבה ד׳ היות לנו הרג בכוריהם ולח נתן לנו חת ממונם דיינו · ואמר זה בעבור בתן הדין שלו יחוי מיעבם חדם בעבו עוב בי קטן וגדול וקם ליה בדרבא מיניה ולח המצריים בעבמו בנוסף די היה בזה ולח מיעבמו גם בן בממונם אבל היה ע״כ היותר טוב שבתן הבסה לח חת העם בעיני מצרי׳ שבם בל הרעו מקבלו בעבודם הבלי׳ם חת בל אשר להם ובבל היו יוברחל מתעבלים מלבלוחל לחיתם וירונדך הק״ב לומר למשה סיחלה פניהם כזה שבחמר דבר בח בחוזי הבם · ותמיהני מן הפוחלים איך אמר רבי עקיבא ולח עשה בהם שפטים דיינו · ולח בתן לבו

חת

כיון שכלם היו אצבעות אולי יאמרו זה גם כן לפסוק שאמרו הפלשתים כשבא ארון האלהי׳ בימי עלי שאמרו אוי לנו מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה אלהים האלהי׳ המכים את מצרים בכל מכה במדבר כי אומרים בכל מכה רמוז לעשרת המכות שבמצרים ואמרו שמכים היה מה שעשה במדבר ים סוף · וכמו שהביאו הרב · ואולי שכפרט זה ונראה אם ידקדק בכל המכות כי הדם שנעשה מהיאור במצרים גם כן נעשה מתכו הרבה בים סוף שנשפכו בתוכו דמים רבים מהמצריים אם במצרים עלו עליהם הצפרדעים כ״ש שהיה זה על הים · אם במצריכ נעשו הכנים בעפר הארץ גם כן בבוא פרעה בדרך לרדוף אחרי בני ישראל העלו עפר על ראשם בדרך והיו לכנים אם במצרים באו בעלי חיים מעורבים להזיק בהם גם בים באו ויתר ויותר מהכה כי שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות אם במצרים באה יד יי׳ בסוסים ובחמורים ובגמלים וכו׳ והוא מכת הדבר כ״ש באה עליהם על הים שמתו שמה כל סוס וכל רכב גמלי׳ וחמורים לא נשאר עד אחד · אם במצרי׳ בא מכת השחין פורח אבעבועו׳ וכפיחה במצרים כ״ש וכ״ש שהיה בים שמתים שמה כפוחים ובעלי אבעבועות ·ואם במצרים בא הברד והקולו׳ גם בים המים כעמו כאבנים ונופלים עליהם כמו שדרשו חז״ל שנרת ראשי תניני׳ על המים שהם היו המצרים · אם במצרי בא הארבה והם העופות היורדים לאכול כ״ש שהיה זה בים שבהיותם שם כל כך מתים היו יורדים העופות ע״ד וירד העיט על הפגרים · אם היה מכת החשך כ״ש שהיה למצריים על הים כמו שנא׳ ויהי הענן והחשך אם במצרים היה מכת בכורות על הים כלקו הבכור כבכורתו והצעיר כצעירתו נער וזקן כקטן כגדול שפו תמו מן בלהות הנה התבאר מזה שמכות מצרים היו אצבע אחד ומכות הים היו חמשה אצבעות ר״ל תוספת מיני המכות ההם בעצמם על אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת · אבל ע״פ היו ממילם והוא מה שרניתי לבאר ולכן אמרו במשנה שהוכו המצריים עשר מכות על הים שהם סוגי המכות :

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב״ה על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות שנאמר ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים חרון אפו אחת עברה שתים זעם שלש צרה משלחת מלאכי רעים ארבע אמור מעתה במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתים מכות:

כך היא הגירסא האמתית בזו ההגדה והאמת הוא שר׳ אליעזר לא בא לחלוק על רבי יוסי הגלילי וגם רבי עקיבא לא חלק על רבי אליעזר אבל כל אחד מהם קבל דעת חבירו והוסיף עליו כי הנה המגיד הראשון ביאר שהיו מכות מצרים י׳ ובא רבי יוסי הגלילי וקבל זה ועשה משם הוכחה לשהיו מכת הים נ׳ מדרך האצבעות כמו שביארתי · וההקדמות האלה קבל אותם רבי אליעזר והוסיף עליהם שאם היו מכות מצרים י׳ כדעת המגיד הראשון ומכת הים היו ה׳ פעמים שהם כדעת רבי יוסי הגלילי ביאר רבי אליעזר שכל מכה ומכה ממכו׳ מצרים היו ד׳ מכות׳ ויהיו א״כ מכות מצרים מ׳ ומכות הים ר׳ כי בהיות מופתי הים ה׳ פעמים ממופתי מצרים והיו מופתי מצרים ארבעים להיותם ארבעה ועשר בכל אחד מהם יתחייב שיהיו המכות כלם שבים ר׳ מכות ולכן לא אמר רבי אליעזר מנין אתה אומר שהיו מכות מצרים עשרה מכות לפרש זה כבר ביארו המגיד ורבי יהודה בסימניו · ולא א״כ גם כן מנין שהיו מופתי הים ה׳ למופתי מצרים לפי שזה כבר ביארו רבי יוסי · אבל הוכיח לבד שהיו בכל מכה

ומכה ארבע מכות · וכשתחבר ההקדמה הזאת עם ההקדמות המוכחות שכבר התבארו יבא מהם שהיו מכות מצרים מ׳ מכות ומכת הים ר׳ מכות · ואמנם מהו ענין הד׳ מכות שהיו בכל מכה ומכה · הנה הוא לפי שכל מכה היה בדבר מורכב מד׳ יסודות אם בהפסדם ואם בהתהוותם · ואחרי שלא נעשה הדבר כפי הטבע כי אם בדרך נס יתחייב שכל אחד מהיסודות הוכו באותה מכה ובזה האופן היתה כל מכה של ד׳ מכות · אחת שנעשה ביסוד האש של אותו מורכב · ואחת שנעשה ביסוד האויר שלו · ואחת שנעשה ביסוד הארץ שלו · כי בכל מכה ומכה נשתנה כל אחד מהיסודות אשר באותו מורכב ע״ד נס · והנה הוכיח היות בכל מכה ומכה ד׳ מפסוק ישלח בם חרון אפו וגומר . והוא בספר תהלים במזמור ע״ח האזינה עמי תורתי וראה לדורשו על זה מפני שבכתובי׳ במה התחיל לספר מכו׳ באומרו אשר שם במצרי׳ אותותיו וגומר ויהפוך לדם יאוריהם וגומר ישלח בהם ערוב ויאכלם וצפרדע ותשחיתם ואחר זה זכר הארבה ויתן לחסיל יבולם ויגיעם לארבה ואחר כן הברד יהרג בברד גפנם ואחרין הדבר ומקניהם לרשפים וכיון שאמר אחרי זכרון המכות ישלח בם חרון אפו הוכיח ר׳ אליעזר שלא אמר ישלח בם על המצריים כי אם על המכות שהיו בכללים בכל מכה ד׳ מכות שהם הא׳ חרון אפו והב׳ עברה והג׳ זעם והד׳ צרה משלחת מלאכי רעי׳ כי הצרה ההיא היא משלחת המלאכים הרעים ואין ספק שהיה ראוי לומר צרת משלחת מלאכי רעים · וכן היה ראוי שיאמר מלאכים · אבל כבר יבא המוכרת במקום הסמוך כמו מי המרים והסמוך במקום מוכרת כמו אל תתן לחיית נפש תורך ויש ספרי׳ שכתוב הדרשה הזאת באופן אחר עברה אחת וזעם שתים צרה שלש משלחת מלאכי רעים ארבע שלא מנה ר׳ אליעזר חרון אפו כאחת מהן לפי שסבר שהוא כולל לכל העשר מכות ולגופם איצטריך . אבל הגירסא הראשונה היא יותר אמתית אצלי · והותרו בזה שאמרתי הספיקות אשר בשערים כ״ז פ״ח פ״ט וכ׳ :

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב״ה על המצרים במצרים היתה של חמש מכות שנאמר ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים חרון אפו אחת עברה שתים זעם שלש צרה ארבע משלחת מלאכי רעים חמש אמור מעתה במצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו מאתים וחמשים מכות:

כבר באר׳תי שגם רבי עקיבא לא בא לחלוק על ר׳ אליעזר ולא על הראשונים כי אם להוסיף עליהם וזה שהוא קבל מהמגיד הראשון ומר׳ יהוד׳ בעל הסימנין שהיו מכו׳ מצרים עשרה וקבל מרבי יוסי הגלילי שהיו מכות הים חמשה פעמים יותר ממכות מצרים וקבל מרבי אליעזר שכל מכה ומכה ממכות מצרים היתה מורכבת מארבע מכות כפי מספר ארבעה יסודות אשר בה והוא הוסיף עליהם בחינה אחרת מפאת המורכב לפי שכבר התבאר בחכמה שהמורכב יש לו כח נוסף על כל אחד מהפשוטים אשר בו · ולכן סבר ר׳ עקיבא שהיו בכל מכה ומכה חמש מכות שהם ארבעה כנגד ארבעה היסודות והחמשית כפי המורכב שהוא זולת מכל א׳ מהפשוטים כיון שבהויה או בהפסד נבחין הוית המורכב או השתנותו והפסדו · ונבחין גם כן השנוי בכל אחד מארבעה פשוטים והוכיח היותם חמשה כפי מלות אותו פסוק שדרש רבי אליעזר כי הוא דרש הכתוב כלו מראש ועד סוף · חרון אפו אחת עברה שתים זעם שלש ודרש צרה בפני עצמה שהיא ד׳ ומשלחת מלאכי רעים דרש בפני עצמו שהיא ה׳ ונבדק כל אמרי פיו שלרבי עקיבא כי חרון אפו וכן

ורבי עקיבא · וכן עשה הרמב"ם מנה וחזר ומנה בספר זמניס בטופס
הגדה אחר זכר עם שלח זכר דבר מלה הדרשות על ר' אלעזר
ורבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי ולא מתמהר כיצה מצות עוטות ·
לומי בחרו בקבוע ושלח להאריך בדרשות הללה במקום שלין עם
הכרח לו שלח רבו לזכור בלילה הזה כי אם יגיעת יתרים אחר כו
יגלחו עמם וכמי היה לו לומי כי אם לחתי כן בבא ימי והחסידי'
הללו עשו יפה ועיקר כל הדרשות שם בני היה · ולחמ"ש
לאו החכמים במלחמת שהיו המתארים הללה ערבים בדרשת
שביני מצרים ושהיו מפלגין במעשה יי כי בזכות הוה ול"ע בדברי
הטעם ר' עקיבא ומתמהר כמה מצות עוטות שהוה כולל החבדי'
כלם אחר יתחברו ביניהם מתצרים ובמצבו אחריהם ורלו
שבניהם וכפלוחיהם היו קשורים עם מופתי מצרים והיה רלוי
שיעלה זכרונם על ספר · ומפני זה הוסיפו המתארים הללה
בעופם ההגדה · ועם לפחות היום הזה לומרים פותם ובכמה
בזה המקום לחרי זכרון מכות מצרי' כי שם עשו התלת רחים
ושעשה על מופתי היס בדי שלחארוכה יבא מחזר דבן בתליל
שהוא היותר הברחי כמו שיתפלר · ולפי שהתנדר זכר למעלה
מכות מצרים ומניהם שהם שערה לבן הניחו עליו דברי רבי יוסי
הגלילי מבין לתה לומר וכו' ושיעור מלחמתו כך הוא שבלי לתה
לומר עליהן המצרים במצרים עשר מכות מבין לבי שבלי היס לקו
קושים מכות כי לא יבא רבי יוסי ולא יעשה דבוש להוסיף על אלו
במצרים עשר מכות לחל להוסיף מכת היס בהיו חמשים והניח
רחים מהספור הזה שהיס היה לפי שעה היות שנת הספור הזה
מכת הכינים לא לחתרו אותו החרטומים על הכינים בלבד כי על
כל המכות כמו שאמרו שהם אבעבועות היס ושבין זה שנאות המעה
ומכת הדם ומכת שבשבדני' התלחמו החרטומים לעשות כאותם
כדי להוסיף שהיו דברים מלהכותיים שבשים בתחבולה כדרכם
ובשלותם ולא היו יכולות להעיל לחבל במכת הכינים בשלא
יכלו שבותה בתלו בזוהר חומלת שהמשפל הרס כלם מתחלת
מעשה מלהיס הרס והרחים על שלומרס לחבע מלהיס הוא היה
מתחה מתמר בזוהר על כל מעשה מעה ולחברו שתחה תרחה ע
מחותה מכת הכינים והלחה בכל שחר המכות לא התעללו עוד
החרטומים לעשות כמותם ולא שחל אותם עוד פרעה על זה לפי
שכבר קבלו וקיימו שהיו כעולו שהיות כלם הרחעזו והחחרטו'
ומזה הוכיח רבי יוסי הגלילי שלא לחמרו לחבע מלהיס על הכינים
בלבד אלא שלכל המכות ומפני זה דרש שלחמרו לחבע מלהיס מצרים
בהיותם שערה בקדמו מלהיס להורות על מעלת הפועל
יתר שלו כלם בעבו בחבע קטנה מחבעותיו · הבה לם כן
מופתי היס שלחמר עליהם ורוח יפר לת היד הגדולה בתחייב
לומר שהיס ערכם לערך מופתי מצרים בבבד היד שלא לחבע לחר
כי היד תבלול חתם לחבעות ולם בחבע לחר בעשו עשר מכות
ולהו לומר שהחשבה לחבעות כלם שלר ניד עשו חמשים מכות
ולחה תרחה בעבין לומות הבריח שהיו בחוצים בהם י הדברות
ובלחר בהם בחוצים בחבע שהיס ועל הברחים המתיחסים לחר
המעורר כי שלרה שחין מעשה לחבעותיך · ובלר לחין דברי
הרב המורה שהיו כדורים המשיס · והבלחת הידועות הללו
מורה על התקבלות הדבלים העליונים עם התחתונים · והר
דוד לבולדהם הקשה על זה המלמר מכות הדבר כלמר בו בבבד
יד יי הלי שעשה ניד ולא בחבע והניד עליו שהפסוקים הללה
לחבם כי לם לם שהכתה בעלמה והקבלה היה העקר · ולפי לומר
מרבי יוסי הגלילי סבר מלת יד היה מעותפת תלחר על המקום
כמו ויד הירדן ויד תהיה לך על חזקיה ותלחר על היד העמית
בכוללת חמשה חבעות ותלחר על המעשה כמו ובלחתי לת ידי
והכתי לת מצרים בכל מקומי וכו' · ולשה לברם הבה יד יי'
היה מזה השתוף לפי שהכתוב קרלה דבר לחמס מה שלחמר על
היס ויד יפרעה לת היד הגדולה מלת גדולה מורה שלחמר יד
לפי שהחכה הרלשונה ולכן היה מקום לדקדקתה · והותרו עם זה
הספקות לחר בעשרים פה פה פו :

האמנם הוקשה לבו מלר בשלחרי החכמים שלומים
שם לתנו לומרס שבל היס לקו חמשים מכו' לדבת
רבי יוסי הגלילי ומתלים מכות לדבת ר' אליעזר ומתלים וחמשים
לדבת רבי עקיבא כי לך ביחו לותו הוספר הגדול מהמכות
על היס · והנה שלה מבבה בחמשו מלכות עשרם בפים בעשו

במצרים לגמרי ויותר מהראשונים · לפיכך נאמר בפסח שתים מלת הגדלה מן הגדלות כמו שפירשתי בזה הלשון שבפרשת שלח · ואמר הכתוב ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר · ואחר שהוא מהמתין הראשון והוא הנכתב בהלל בפסוק אשר הוא מהמתין הרביעי ויהיה הפסוק כמו ההפך הנכון שהוא יאמר אשר לא הוא כמו שהוא הנכון לפרוש כי לא שכחוהו הנביא כי היכול הפסוק לו לפסוק מיהפך מזון ואל עכן שיתהוה ממנו מיעוט הלחות שבמזון וכל עכן מיתהוה הדם מזן מן הכבד שהוא מקום תולדתו הטבעי שהוא שוה לשיעור מהלחן לב הבלתי לפסר לו כבד לו חוח בפרדים מכלל הנוף שהוא בתכלית המכעות · ולהיות עלמה המופתים האלה מודגשים מן הקל אל הקשה לכן אמר והיה אם לא יאמינו וגו · הנה להם כן הנסים האלו היו כנגד הנסים לאמת כוונתו של משה עוד בשבו נסים לקרים כדי להכות בהם את המצריים ולכן נקראו מכות והם לאותם העשרה מזכרה התורה ובכולם אלני שכתו כפי לחרבות היכולות שהם הולכבו הדגרים השפלים ומהם בתקריתו · נסים מהם בכדי האדמה ומהם · ובנסים מהם קלים לחויר והקם · ולכן זכר הכתוב מהכה את המים ובה זכו לדם ובזה היה בעד גדול לאלים כי בתוך המים הכרחית להשקיע תגבורת המוח אחר מבעבים · ובדי לדקדק את המזון ולהעבירו ומשברים הגדים ונהתרכבם לדם לא יכלו מצרים לשתות מים · וגם הבעלי חיים הכולנים במים מהיו לוכלי מהם מתו כמו שהאמר והדגה אשר ביאור מתה · וכמו שהתו הבעלי חיים הימיים המושיבים להם בתוך חיים שעמו שתקו גם גברו הול הבעלי חיים המזיקי לאחר בחיים שהיו יונקים לחדנה לעכרם בקולם ורבויים והיה היתה מכת הצפרדעים ואחר ברכה יהוד המים בשתי המכות האלה הכה יהוד האדמה את כנים ואם בעלה את כל בכרים שכל עפר האדמה היה לכנים ואם בעוד ואם נדבר לפי שהגיעה הקלה מהבעלי חיים המלוים בארץ השרוב והם בלי הלחה המזיקים מעורבים אלו עם אלו מרעים ואיות עוקפות ובהמות רעות כל מיני מזיק · והבעלי חיים העופים המועילים הביתיים הכולדים בארץ המים הדבר · הרי לך עלמת המכות האלה ככנד יהוד האדמה ובעלי חיים הכולדים בה והיו שם בן חמשת המכו' דם צפרדע ככי' ערוב דבר ככנד כ' אכיהודו' לאחרות כי הכה האחין בעשה כאויר מכאחר ויזדוק אותו משה בשמיהה ויהי אחין לבעבועות והבדר היה ביהוד האדם כמו שאחר ויט משה את מטהו על השמי' וי"תן קולות וברד ותהלך האש ארצה וגומר שהביא מהיסודות הקלים המתנועשים כפי טבעם למעלה הביאם למעה שהיו תכופה להפך טבעם והביא גם כן האחרה שהוא יותר מהשופפים באויר כדי פיזוקו בהם והביאה גם כן החסך שהיתה מכה באויר שבהיותו יד נפשנו בתחדש בו עופי כפול ומכופל בהופן שלא יהיה עובר בו ביזעון השתים על האדמה וכן הביאה מכת בכורות שלח בהו פיס שוכף שהתיך רוחם וכחם כתש פתאום · הרי לך חמשת המכות האחרונות שלהה שהיו בשני היסודות הקלים באויר והאש ובזה האופן שתהיינו עשרת המכות כפי לחבעת היסודות הכלקים והראוי היה שיהיו המכו' כ'לפי סדר המספר הוא קדום ומקודם ולכן היו עשרי הדגרים השפלי' כנגדם והגלגלים עם גלגל השפל עשרה · והכלים הנכדלים עם שבתם יתקרב עשרה מכלים לו עשרה מהמלות או מהלכים כמו שאמר לגן הלפין ושמוניה · לכן כנגד השולם כי' מלות · ובני אדות נוח · וי' דורות נוח ועד לברהם · ועשרה דורות מאדם ועד נח · וי' דורות נוח ועד לברהם · ובתכמה שברהם לגיעו כי' בסיוכות ומאר העשירות שיכרו הלל זה הדרך הראשון בגיאור הדגרים זה · והדרך הבני הוא פס' שבאלו המכות מדה כנגד מדה כפי הגרות והדעות שקבלו ישראל מהמצריים שהם כ' מיני רעות ורעות · הי' מיתת בניהם ביאור היאור כמו שאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו · וכאלו היה יאור מצרים מלא דם בניהם ותמוגל הדעה הזאת בא מכת הדם · והדעה אשר ביאור מהה לרמוז שדם יחשב ליאור הוא דם שבך וכמו שהילודים הין מתים בתוכו ככה הדעה אשר ביאור מתה · הכ' בשבת בנות ישראל ודמשתית על לחיין והספדם תמיד על היאור סיה מכלה פרי בטניהן ולתגמול הרעה הזאת בא מכת הצפרדעים כאלו הם יבשקו ויעלו על יולית בנות ישראל וינאלו מן היאור כי מהם יגלה היולדים והשקוץ הנ' כמרהו את חייהם בעבודה קשה בח ומר ובלבני' וכפי בכתבו שהלה ושניים בעבר הלדמה ביה מכת הכנים בהכות מהה שם מטהו בעפר הארץ כאלו הכה וקלל אותו העפר סהיה לבני ישראל שהל וכשם כן ההפך למנדעים לכנים ולנכים בנדם · הל' שלח לנך היו עונדים בעבודת התלך לגל גם כל אחי' מן השם היה עוסק נהם כהבנו והתנשוא זה בא מכת הערוב שהב"ח בקעון בגדול על הארץ ובכבו בנתים והיו עוזרים ומחזיקים נהם כמעשה המצריים בבני ישראל · והמהיפי פיעבד מפי עבדות המצריים ושרחם לח היו רוצים את מהם ובקרם בסבת עזרת הערב' וגם היו נוזלים המצריים ממקנה ישראל כרבונם · ובעבור זה בא מכת הדבר בימקנה מצרים · וממקנה בני ישראל לא נגע אחד · הנ' זו היא פרישות דרך ארץ שנעשה בעזרתם היו כרובים בני ישראל מבמתיהם כאלו היו מוכי אחין שהשה בפרשת מצוה כאהוב אחיך אבאחין ואמרו על כן בזה שיהם מכת הארין שבעה ממנו פיס אחין לבעבועות שהין פוחח כלח היו יכולין להתקרב לבעותיהם · הז' לפי שהיו המצריים בחוץ ובהחוצות מכים בישראל בזה לו בזה ברוץ והיו גם כן לוגעי' מהם זמות עליהם בקולות וברוסים לכן הניח עליהם מכת הנדר שהיו מנגעים מן הסמים להומם ולחנדם ולכל הכנוד הרשים עליהם קולות וברקים · הח' לפי שהיו מישראל עובדי אדמה למנות לוכל לנפשם והמצריים היו גוזלים תבואותיהם אשר בשדה · לכן הניח עליהם מכת הארבה שהיה לוכל כל תבואותיהם אשר בשדה · הט' לפי שהיו ישראל תמיד בחשך העלות וכמו שאמר הכתוב על גזרת העלות מחשכים הושיב כי מתני עולם והחשך המיר יקוהר הגאולה והה נלחה בזה כמו שאמר קומי לורי כי בא לורך · ניהודים היתה לורה ושמחה לכן בזה עליהם מכת החשך להשיר שהכה החשך יכסה הרגש ולכל בני ישראל היה אור במושבותם הפך הגלות מהיו והפך בעוכיהם · פנחה ה' פרעה ישראל בעלות הזה שנאיותם עם אלהי מצרים כמי לל מי כפרעה מפל גולחן מהיהם והזהרים יחפלו עם וכנגד זה בא מכת בכורות שכמו שהמצריים החזיקו בניו של הקב"ה כן הוא יחזר הלגאל בכוריהם ואת הבנים נקח לי לעם · עם זה הדרך הדע ותשכיל שהיו המכות נמול אלהים ושנאת מבוקרות ומכוונות כפי הסבות והדעות שקבלו ישראל מהמצריים · ואוחר עם מה שכיארתי בזה הפרק תחר הטעותי בספר פל :

רַבִּיעִסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִיִּם בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת: בְּמִצְרַיִם מַה הוּא אוֹמֵר וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא וְעַל הַיָּם מַה הוּא אוֹמֵר וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה א אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: כַּמָּה לָקוּ בְאֶצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת אָמוֹר מַעֲתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

בפרק ערבי פסחים זכרו חז"ל הגמ' וספור יציאת מצרים לחר ישב אותו האחד בלילה הזה · והביאו כראיה וידוי הכתובים כלה בדברותיהם כמו שכתוב עד כי יהודה היה כותן בהם שיעבד' דבר עדם בלחד וזכרו מיד לחרי זה רבן גמליאל אומר כל מי שלא אמר שלשה דברי' אלו בפסח לחרי זה לא יצא ורבינו ז"ל שאר

ולמחת הפסח הלז הוזהרו גם כן מכות מחרות שהם עליו
דבר פחין • ולהיות שלמתם מבוזות לתכלית המיתה הזה עשה
להם רבי יהודה סימן בפני עצמו על ג' מחרי כן בתחלת המכה
השניעית שהיה הבדיל לאמר בפעור תדש כי חין כמוני בכל
החרן שהיה פעת היכולת • ועליה נתן לתרבע המכו' החתרונות
בדד לתרבע • חבל מכת בכורות • ולהיותם מכוונות לתכלית
למות השיקר הזה עשה רבי יהודה בו סימן לחד בחלב • הנה
התלבת פרעי יהודה נחכמה ומד המיתים ההלה להשיר על
שלשת הפעות שהיו התכליות נמשכה המכות כפי חלוקתם זות
ולפי שהיה זה מרגלית נפוניה לחמרו רבי יהודה היה נותן בהם
סימנין • ולפי נחלו שם הפקדות לחד בשערים פ"ן ופד"ש
האמנם למה היו המכות נמנעים הלו הטעד שבזכרו בכתובי'
ולח היו לחמרות רחלו שיחמר בו דבר מפניק מתיסד
על הלב • כי חין ספק שלח היה נתקרה ונהזדמן לפי שהשעות
התלהיות בהירו ובכלתנו וחכמה יתירה שהכתה בהן הן
בכתותם והן בחיכותם • ולכן מהרחקו לבקש תכלית ומנה בהיות
המכות שה ולח לחחרות וכבר התעוללו לזה הש' לכל בתקון נדבר
פשעים חנושים • לחמרו שנלה מכת הרם מפני שלח הביחו כפי
ישראל לפרעה מדמיהן • ובפרדש לפי שלח היו יכולות בני ישרא
לתת קולות בשעת לידתן מפחד המצריים לכן נתן להם הק"ב
בפרדעים שהיו נותנים עליהם קולות בפיהם ומפכנותם •
וכנים מפני שבשבו ישראל עובדי לחדמה • והיו כנים לחתיהם
על פני החרץ • ושרוב מפני שהיו ישראל רושים מקביהם כל
מצריים והיו כשיהם חיקות לת בני המצריים והיה בת הערוב
לתל בית היהודי לוקח ממם לת כן המצרי ומוליכו ומכלכו • דבר
מפני שהיו חורשים המצריים על גבי היהודים שלחתר על גבי
חר מו חור שים כדי שלח ישתרו מקביהם • לת הדבר והמית
השקבה שלהם • שחין מפני סיהו בני ישרא מתקנני מיחרחנות
המצריים לרוחה הבה לותה בשחין שחדם שים בו שחין לח יכנס
לביהן • חשך כדי שבלותה ימי החשך ימותו פושעי ישראל
וישבדו לותה ולח יהיו זה התוריים כדי שלח יחמרו כמו שתנע
בבו כך קנע בהם • ועוד כדי שבימי החשך יחפשו בני ישראל
בבתי המצריים וירחו לת חשר להם ושהלו מהן לחרי כן ולח
יוכלו לומר שחים לתם • מכת בכורות לותה ומכה התחיל
להתרל שכחתר כה לחמר ה' בני בכורי ישראל והומר שיך שלח לת
שחי ושבדוני ותמלח לשלחו הנה חנכי הורג לת בכך בכורך •
וכה כלה שכחתר ויהי כחצות הלילה וי"ה וגו' והו דרכם של •
ומה שנרחה לי בזה הוח שבשעון מנרים עשה הק"ב בם בכים
ובפלחות לתבלותם מחולפים רי הכה עשה לת שוכב עם הבתה
שתשה רחה בשבל ובפקרן הסכיב נושר בתם והבתה לחיכו לוכל •
והנם הזה יה נחשה בלב' כדי להודישו שלח יירח ולח יחת מלכת
לל פרעה • ומלהתרות בו פעמים לחרפו ולבדפו ולהבותו מכות
רעות ונמנות • כי הנה עם היות חחת מלך מלחכי חות שהיה
ישלח מלחכיו ויכבר פיס לחריהקת פרעה ועבדיו ולח יחבלהו •
ולכן הרחה לו הסכה ברוח עז בפל וכזה חשל למשה והרחהו
בושר בתם ולחיכתו לוכל כך יהיה עניבו חל משה שהיותו נחנרי
בעיותו החכות לח יתכלהו לת חחת המלך ורעתו עד שחכבי
זה נדיחותו יבקרך שהיה לחדונו מזה משהומה על המרחה נוהו
של בעלך חשל רגלין לפי שהמצלים בעבו כדי להנין על הרגל
ולהניחו מהפעים והבזקים וכחלו למר לל תיירח ולל תפחד פן
תנוף בחלך רגלך על בעלך כי לחיך נדיך לליהם לשמירה לפ"ם
שחל בחלך תדבון תרחום כפיר וחנין • הנה הכח הזה נשל
למשה בלבד כדי להבעיחו על עניבו • עוד בעבו נפשו מהרים
כנגד העם כמו שחתה חם זה נדיך ויחמר משה ויומר • וזכר
שלשה נפשים • פלחה ההפך המשה מחש • הפני נרעות היך
ורפותה • הפלישי ההפך המיש דם ועליהם חמר והיה חם לל
יחמינו לך ולל ישמעו לקול חות החבון והחשיבו לקול חות
החחרון והיה חם לל יחמינו גם לשני החותות החלה ולל ישמעון
לקולך ולקחת ממימי היחור ושפת היבשה והיו הנהם לשר תקח
מן היחור והיו לרם ביבשת • ולחזו שבדש שם היו שלשה הבתים
הלזה בנגד העם להפעיהם ולחותם מלחות משה לזה יחזו
שלשה חתה חלוקת ולחמר חתר חם לל יחמינו לקול חות הח'
ויפחינו לקול חות החבון • חה היפוי כח שחמת נגם הפני

מהרחקון לפיחמר עליו כך • ומה שהרחו פיחמר כי' הו פהיניחה
ממנרים וגחולתם לחלו קקשם בפיהו בני ישרחל לשחיטת •
החחד מפחת פרשה לרשע ורוש לבנו פיהיה כמו פתן חרש
יחמה חזנו • חשרלוה יפשעקול משה וחהרן • והבחינה הבני
מפחת יפרחל שהיו שקושים בגלל כך כלו היה בנר מתיחשים
מהגחולה והקושיה לפי שהיה חולים חזק מחד ונלחי מקבל
תרופה • והבחינה הנ' שנד עם המצריים שהיו מחזיקים בעיר ש
לעבדים ומתנברים על הם בחזקת יד • והודיעם ית' שהשלשם
היה נכחם כן כלשה נלחמה' כמו כך בעיני יי' להחזיק לרצונו • ולכן נח
ביחוסם כם המטה כנגד פרשה שקרח בדברי הבניות כחם ברית
וכבר כתב הר"חבע שחלון ויקם מלך חדש על מצרים ירחה שלח
היה כלשה מזדע המלוכה • חלל שהוח קם מעניו כמו פי הקיש
בני עבדיו ולכן המשילו בימיה שהיה עץ יבש • וכשהביחו חל
היה נכחם כן כלשה נלחמה' כמו כך בעיני יי' להחזיק לרצונו •
נכחם ויכחם מטה מפניו כי כן נרחה מפני פרשה חל מדין • וכבר
חמרו חל' שזיחת מלך מצרי' היה בעיבו שבשנשרש והנה נזה הפש
לנשם שהם היותו מלך חל יירח מפניו מלכותו • וזהו שלח ידך
ותחנו בזבו כי הנה יעזב לשפלותו והוח חומרו ויהי לשטה נכפו
ומה טוב חמרו נכפו לפי פיהיה פפלותו תיך מטה ומכפו • והנה
חמר נכם הזה לנתנן יהמינו כי כרחליך יי' חלהי תנוחם להניח
כי הוח יפקוד על מלכי החדמה בחדמה בזכות חבותיהם וח
הנם הנ' מנרשות היך בנחיבת החומה כי כמו פהיו בני חורין
עובדים עם הנם וע"ם לבשים פחר עלו מנרימה • ורוב המקום
שעשה מנרים וכבדים חלים וכחלשים כך היתה ידו של משה
נרוחה ושוכה • ובהיותה חותה לל היתו מהוח משל למנרים
בשעתה שמה מעורעת בשלב מהוח החולי הכלתי משקל רפותה
משל לחת חלחש בגלל שהוח ב' הו הסב ידך לל תיקך להודישו שכח
חיבר נלחתו מקום שבנשרש בתרפה ככה בני ישרחל בתוך יד
בשתשבדו במנרים יהיו בני חורין כי הנלת מחן מכחו יהפה
וכמו שחמר בהתיו ובני לרפה ולפי שורפותה תהיה יחד עם
היניחה משם לכן חמר ויוניחה מחיקו והנה בנם בעשרו כי עם
היניחה מנרים תהיה רפותה בשלות ובנו בנים לנבולם •
ובעבור שהיות העם בלתי חלו ומוכן לקבל תרופת הגחולה
חיתה בכה יותר חוקה בהיניעה מרפעת פרשה לכן חמר והיה
שם לח יחמינו לקול חות החרעון • לפי שתרופת הגחול ונחולתה
היו חורלה יותר חוקה מהכבעת פרשה • ולפי שרחיון לשחר
הבפק לחר מעד העם הנוערי והבפעת חליהם מהפכת המים
לדם לחר הם בוטחים בם נוהו בכם רב' מישרי שיהדה הדם בכל
חרן מנרים בחכת בכורות כח יום ליח מבכים • ומחוך כך יצחו
חותה • הבה שם כן נהו שלשה הבתים הלזה בנגד העם להסיר
כל ספק מלבם ולכן חמר ויעש החותות לעיני העם • ויחמין העם
וישחטו כי פקד יי' ושומר כי עבין החותות והוד שתה לחת הבעין
ההוח בלבם • ורחיתי מי שבתוך שהיו שלשה הבתים הלזה זה
גדול מזה לפי שהבדר לשר יחמ' עליו שהוח כמיי בחחד מג' פנים
הגדול מהם הוח שיהיה בחבע הבעל בהחלט כמו שיהיה
ההפך הבדול גחת נמר לו לפרחה וכיוצא לו שיהיה בחבע לכל
הבעל בזמן מה • לכל חינו מחבע בהחלט כלילו תלמר ההפך קל
חעשים על לפרחה שהו' בחבע הבעל שהשום לכל בבר לשבר
שיהיו החיים מחכל לעשן הבעים ותתהוה מהם הטפה הזרעית
ויוולד בינם ומחנה לפרחה לו שיהיה הבם מוכרב מבני עניבים
יחד בהתלוות חניבת התרבות חני תרבות והני נשבדש שהוח
בחבע חבד בללותו ובבר בתבאר בחכמה הטבעית שלח כל דבר
מיזדע יהבות מלוחה דבר מיזדע • חחבם בבר יפול זה בר
לשערות מבד קבנו • והבה הוח מבואר בי לות המטה מבהלך
לבחם ה' המבעותו מבד הזון • כי המטה בשיוכך לשפר ובחם
בו שבעות זה בזולת זה הזמן • והמזפ' הב' היה קבנו בם מוהלם
וקבנו לח והוח שיחמינה לחדם בריחה וחולה בזמן לחר כי בדרך
הטבע לו לשבר ליהו' לחדם ידו מצורעת רק בשיהיה הוח שבמו
חלבעו בהיחה בו בשבר בח המפכה בבלל • וחם שיוכר זה בשבת
חלקיו ורחיתי לל יחמר מפני זה נדיו לו חבעו בל פעולותיו ולחר
מבוערת והוח בריח כי היות כחו נדיח ולפ"ם בל פעולותיו ולחר
חלר מבוערת וה יהיה כמו הני תרבעול והני נשבדש • והיה

מופת וכפ"ל כפי מהיו עכ"ז רלוי חוקה על מה שיקשה בשתיר הכה הם כן ע"י אות או מופת ידבקלים שהאמיתים על המימן אחר יפעל כפי אדם הם לא שהאות אינו חוק הדומם כלך כפי המופת · וזה בשנתו תמנת בעכיבים האלהיים ר"ל במעשה מבכלאות פיתחר אות על הבם קטן האות לפי שהוא אות וחזיה על אמת דברי הבניא ויתחר מופת על הבם היותר עצום וחזק מאחו לפי שהוא אתר מאת מאחר הבניא · ולכן כאחר במשה בתחלת שליחותו והיה הם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקול האות הראשון ויאמינו לקול האות האחרון · שקרית אותות הספך המט' בחם ויהיד מנורעת · ולהיות המופת עם הבם החוק אמ' פרעה תנו לבם מופת להגיד שלא יחפזון כי אם בבם חזק בעלה האמת · עם היות שהמלית לא רצה שיעשה בראשונה כי אם אות המטה להיות שהתחלה לעשות נקל · והבניא יוכל בדי ליעד על חוזק הבקים אחר ובתתי מופתים בעמים ובארץ הבה אם בן הבניא והבפלאות יתחר אות על הבם מעט הזרות והמופת על הפלא העצום רב הזרות · ואחרי הודיע לנו בתורה אותך את כל אות תוכל לאמר שהגיד עשה בכל האכו' שלוקה אחת שאחם אותות אלוקי האמות כמו שהיה עכין המט והדומים להן · ואחם היו מופתים חזקי הלמות בכח הספך המים דם ר"ל מופת חזק כמו שיתבאר אחרי זה והדומים להו · ולזה אמר בראשית יבות כמעיר על זה ובאותות זה האחם ובמופתים זה הדם בהניח יוכל בם האמה לאמין באותות והניח תעל בם הדם בלבנין המופתים · והוא הדין לכאר האותו' שהם מאין אות האמה ולכאר האופתים שהם מאין מופת הדם · והוביח שיתחר על הדם מופת שהוא שהם הבה החזק מפכוך ואתתי מופתים בעמים ובארץ · והנ"ל בזה · ומי ייתן עלינו שעם אחר טוב אחלה יעל ברכה מאת יי · והזכרנו עכם מה שאמרתי הספקות אשר בעכבים על ש"ע ועב' ועב' ועה"ו ועה"ו ועה"ו :

כשאומר דם נפרדש כיש וכו' וכן כשהוא דבר עדש בתחב יעוף ב בתנבעו מ מהבום לאחן ויש על זה שעתי' בהוקש

דְּבַר אַחֵר בְּיַד חֲזָקָה שְׁתַּיִם וּבְזְרוֹעַ נְטוּיָה שְׁתַּיִם וּבְמוֹרָא גָּדוֹל שְׁתַּיִם וּבְאוֹתוֹת שְׁתַּיִם וּבְמוֹפְתִים שְׁתַּיִם אֵלּוּ עֶשֶׂר הַמַּכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּבָה עַל ה הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם אֵלּוּ הֵן דָּם צְפַרְדֵּעַ כִּנִּים עָרוֹב דֶּבֶר שְׁחִין בָּרָד אַרְבֶּה חוֹשֶׁךְ מַכַּת בְּכוֹרוֹת רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָנִין דְּצַ"ךְ עַ"דָ"שׁ בְּאַ"חַ"ב :

הדרשה הזאת אין ספק שחסמה לאחרי המכות בלבד ולפי שהיו המכות עשר ומצא בכתוב חמשה אמות יד חזקה זרוע נטויה ומורא גדול ואותות ומופתים · אמר הגביד שכיון שאלו החמשה לבדות כנגד עשר המכות שיתחייב מזה שכל אחד מאלה החמשה יורה על שתים מהם ונזה הדרך יוכללו כל עשרה מכות בשה החמשה לבדות · ומצא כתוב לזה לפי שיד חזקה הם שתי מלות · ולכן יאמרו לפתי המכו' כי מלות יד יאמרו לבדר · ומלת חזקה יאמרו לשתי מכות וכן בזרוע נטויה אמנם שתי מלות שהן זרוע נטויה ויאמרו לכ' מכות ואולי היה הבדר והחרבה שבהם התרחה רבה ביד רמה וזרוע בעויה גם בזרוע גדול היו שתי מלות זרוע וגדול ליאמרו על שתי מכות אחרות ואולי היו הבדוק והחשך לפי שלקחו מהם ה' בריים מורא רבה · ולמכם אותות עם היותו אלה אחד הוא לשון רבים ומיעוט רבים שבים ואולי נאמר על הדם ועל הצפרדע כפי אחת הורה שה וכן ומופתים הוא לשון רבים שהורה על שתי מכות ויהיו כנים ושחין וארבה ויש מי שהורה דם וצפרדע וזרוע נטויה בניב עברות ומורא גדול דבר שהין וארבה וברד וחשך ומופתים חשך מכת בכורות · ויהיו אלה הם השה החמשה לבדות יוכללו עשרת המכות שלם · ולפי שלש כיון

הגיד לזכור כי אם המכות שהביא האנרים בחנרי' לכן לא שמה בכללם הבבר הישה בהם לפי שאם היותו מכלל המכים לא היה מכלל האחות וכן בהבך יד אחרון הלביים מנורעת כאלו לא עשה לבני פרעה כי אם לפני בני ישראל ולא היתה אלה למנרים ולכן לא מבה אותה וכן לא זכר בזה דבר מבני היה לפי שלא כיון התגיד כי אם בשפור ועיקר מנרים היותם עליה הזה · ולכן אנה בלבד העמרה מכות שהיהו בהם המנרים היותם במנרים קודם היציאה ואחכם לזה עשה בהם בני יהודה הביהים האלה יש מי שפירש בשבעבור שדוד הולך בשבך תהלים זכר וכדר המכות נאוכן לאחר מזה בכתבנו בתורה אלכן עשה בני יהודה זה השמיע כדי שיזכרו אותה בפי מה שבכתבנו בתורה ולא בפי מה שבכתבנו בספר תהלים · ויש לאחרים פדש ובשרדש היו שהתרחה ובכים עלה התרחה · וכן עדוש ודרבר היו שהתרחה ובפין בלא התרחה · וכן ברד ואדרבה היו שהתרחה וחשך בלא התרחה · ולהיותם זה הדרך פתים שהתרחה ואחת בלא התרחה אחריהם · לכן עשה בני יהודה המיעים הבם · והטעירית שהיו שבת בכורו' שהתרחה היתה לבד בהיותה אכת לאחר שעשה זה פעמים · ובמכתה לשלשה האחרונות · ויש יחידה לא עשה זה פעמים · היה זו מחבמת השלית בפי שהיה יודע שהתרעומיכ ושרעה עליהם כי הם עבו הדם והשברדעים גם כן · ובכנים השתדלו לעשות ולא עלה בידם · ולא רצה הק"ב שהבבים הבעשים על יד משה רביכו עליו השלו"ש והחרטומים כאותם לו יתחדלו לעשותם · ולכן אניח לעשות שלש המכות האלה על ידי אהרן רבה בשבת בחיין ביחתו לבם וניבו מדרך משה פיה הכבוד שהיותה היה שחין · ושבת בכורות שבעיתה היה בעיני הוא שהבריו כאו בעבמו ולא משה ולכן הבכון בעיני הוא שהבריו כאו בזכותי פעמים היתה עיד מלאה גלוגי הבפירות בשרבי שהותו יתבדך שהם לא היו מחאיבי במכיות הבה ראשונה עבת העלות ושהם יחמינו בהניחותה רבה לא יחמינו בהשבתתו בשהם הפלו. ושהם היו חומבים שהיה יכלתו יתבדך תועבל ובעל תכלית בכאר מדי מעלה ומלה היה כאו בלתי נעל תכלית · ולכן תמנת משה רביכו עליו הכלו' בתחלת שליחותו זכר לפרשה שבעת השיקרים הלה בשאמרו כה אמר יי' אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו לי במדבר · כי בשאמרו כה אמר יי' בחר לו שהיותו בבת הבכורות ושבת העלות ר"ל · ובשאמרו אלהי יבחר יפראל בחר לו שה החמישי והמכיות הוא מבעים ומבחן עביבי המכיות עליהם ובכלים ובתותם שר שהזה הבר הוא בקרא אלהי ישראל ר"ל תכא ח בהם ובאמרו שלח את עמי בחר יכלתו הבלא בת בלבר על אומה אח' בשאר האותות כי אם בלבל יושבי תבל ושוכבי חרץ · ולכן היה הראוי עליו כן אף על פי שלח מבכי ישראל הוא · והבה לא היתה תמונת פרשה בתחלת דברי פיהו בכלות · כי אם בפירה מוחלטת בשאמרו כה אמר יי' לחר ישמע בקולו לא ידעתיך את יי' ובם את ישראל לא אשלח · כי בשאמרו מי יי' כפר בעקר הוכה לומר בחציאותו · ובשאמרו לחר ישמע בקולו כפר בהשגחתו כלומר אין לו קול ולא הבחה ובווי בדברים הבכליב · ובאמרו עוד לא ידעתי את יי' ובם את ישראל לא אשלח · כפר בפעת היכולת המוחלט בשלו אמלוך ית"ש בבורה שהוא מנצח בין רלוי שבאחיון שהוא מפניח בדברי לחר בכאן · ית' תאמן הבטחתו הבה יהיה בלחד מהשרים העליונים שיכלתו על לומה מיוחדת · ואין לו יכולת על שאר הלומות · ולכן לם הוא אלהי ישראל אינו אלה בלי ואין יכולתו עלי · ובזה לא ידעתי את יי' ובם את ישראל לא אשלח · ומפני שהבלשה המכפירות בכללו אמרו לכן בלו המכו שבוני לאחת הבפות האלהיות ההוה · ולכן תמנת כי בחכה לחר לאחת ידוע כי אלי יי' שהוא מניחות הבבה הראשונה · ועשה לאחת הבבה הזאת בלם מכות · *דם צפרדע כנים לפי שהיו מכות שלה בעדות הזה · ומפני זה עשה רבי יהודה בלה הבלם בשון אחד בפני עצמותיהם · להיותם מבוזות שלשתם לאחת הפבה הזאת · ובתחלת האחבה הראשונה שהוא ערוב לאחר לומנו תדע כי אלי יי' נקרב הארץ ר"ל יודע ומעיד על דרכי בני האדם

ולאחרת

בְּיַד חֲזָקָה זוֹ הַדֶּבֶר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה יַד
יְהוָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים
בַּחֲמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר
כָּבֵד מְאֹד: וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה זוֹ הַחֶרֶב
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה
עַל יְרוּשָׁלִָם: וּבְמוֹרָא גָּדוֹל זֶה גִּלּוּי
שְׁכִינָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים
לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גּוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי בְּמַסֹּת
בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד
חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים
כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם
בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: וּבְאוֹתוֹת זֶה הַמַּטֶּה
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח
בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתוֹת:
וּבְמוֹפְתִים זֶה הַדָּם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַתִּי
מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ דָּם וָאֵשׁ
וְתִמְרוֹת עָשָׁן:

כבר זכרתי בספרים מנגד מה הוזק יפלו ח' ספקות ·
הא לעזה דרכו ביד חזק על דבר המקנה ולא דרכו
לאותו על מכת בכורות שבקרקע בכתוב יד חזק ומנדק ות לאומרו
ויוציאנו יי' מצרים ביד חזקה כי במכת בכורות יצאו משם ·
הסבית כתב שדרכו ובזרוע נטויה על החרב ולא יצאנו במכות
מצרים מכת חרב והפסוק שהניח לריסיה ידבר על ירושלם לא
מצרים · והב' כאמה שדרכו ובמורא גדול זה גלוי שכינה כי
משעמד הר סיני בגלה השכינה ביראתו לא במצרים · והרביעית
מהפסוק שהניח עליו הוא כולל כל מכי מצרים · והס' נשאם שדרכו
ובאותות על המטה והכה לון המטה אותות לאבל הוא כלי להם
והכתוב מהניח מורה עליו · והו' כאמה שדרכו ובמופתים זה
הדם כי עם היות הדם מכלל האותות אין ראוי לומר שהדם הוא
המופתים כי הוא מופת פרטי לא מופתים רבים · והו' שהפסוק
שהניח על זה הוא שהדבר מהגאולה העתידה · והח' איך מכל
מכות מצרים לא זכרו בפרט בדרשת הזאת כי אם בנים הבכור
והדם · והמעיין שאר המכות · ויותר ראוי היה לדרו · ובאותו
ובמופתים שהם בכל המכות ועדיין הוא על הדבר והדם בלבד ·
והמליצה לי בזה הוא שהימיר שנת בכתוב והוציאנו יי' ממצרים
ובומר דברים מזכר בלשון יחיד כמו חזק ובזרוע נטויה ובמורא
גדול · ודברים בלשון רבים כמו אותות ומופתי ולכן דם בכל דבר
כפי עניינו והוזקת הגלה בדרך ב' ממקומות להדיום כי הוא
דרש יד חזקה על הדבר לפי שהוא בקרקע יד יי' כמו שהניח הכתוב
יד יי' טויה במקנך אשר בשדה והכה לא דרש זה על מכת בכורו
לפי שידוע עליו ובזרוע נטויה כי הוא בשר שכמו שאנחנו אומרי
הוא דבר קטון ויד יי' הוא דבר חזק ממנו כמו שהיד היא גדולה
משאנחנו ככה זרוע נטויה מורה על חוזק המלה יותר מיד ·
כפי שהזרוע כלי הוא גדול וחזק מהיד · ולכן בפיות יד יי' כדרש
על דבר מקנך ידרש זרוע נטויך על מכת בכורות להיותה מכה
ויתר עצומה ועל זה אמרו זו החרב ירמוז לשעבוד הבכורות כי
הרב מלאך המות שהכה בהם ושמה ב' מקומות לנטויה · כאמר
כאן ובזרוע נטויה ואומר להלן בחרבו שלופה בידו נטויה על
ירושלם · מה להלן חרב מלאך המות שהוא

מצרים לא היתה מעודה ולא תעוויות כפי הסיבה הטבעית
ולא היה לפעל המצרים העליונים, מה בחינות הם לפני ה' משערכה
השמיימית המורה על ארץ מצרי, היתה מוכנת ומשכנת יניקת
העבדים משם וכמו שכתב הר"מ בפ"ג מהלכות עבודה זרה
שכשהוא בא בתרגום ולא בתפיסתו שקראו ישראל מעבדותם וזה
היה מורה שהיה דבר חוץ מהטבע וכיוצא בהחות העליונות
והשפעות עליהם והנ"ה מיוחדת בעבור שהמצריים הי'
עובדים לעזאזל עליה והיה שופט עליה, מעלה ובכור כ"ש בהיותו
בניתו ובעבורתו ומשלתו ומפני המצות הללו רמה הקב"ה לעשות
הגזולה הזאת בעצמו כי מי יכול להשרכות השמיימי ומי יוכל
הטבעים המוחזקי, ומי יכול כחות הצרי העליוני והשפעותיה
כי אם הש"י אשר יגרש והבורח הכללי יוכל לעקור טבעיהם וכאן
היתה יניקת הצרים בפני הטבעים התחתונים ועליונים מצד
הצריה הרחשונה הכללית ולכן הוצרכה שתהיה על ידו ית' כי
ועוד הכל הוא עד שלמפני זה לא היתה יניקת מצרים מצד הצריה
הרחשונה ומורה עליה היתה זכר לכל מיעות ואל נ' הבחינות
הללה כיון באומרו ואעברה בארץ מצרים וג' כי באומרו ואעברתי
בארץ מצרים מורה שם היות השרכה העליונה מחיצת בלה
יכולו יצר' מצרים תעבור ההשגחה ההשגחית ותעבר השרכ'
ויוניקם ולכן דרשו חז"ל בעבור שכבר לא ולא תלה לפי שהמכוון
בה הוא לעדך כח השרכת יצר' בלא קץ פיהי' כי אם נרגישו הפעוט
וכיוצ"ל הבל"ת יתכ' וכנגד הבחינה הנ' מרעית פרעה ועבדיו
והכבדת לחמר והכתי כל בכור בארץ מצרים ר"ל אם יחזיקו
בבני בכורי ישראל גם אלי בלה את בכוריה' בחוקן פרעה וכל
עבדיו ועמו ואחז"ל פניה"ק קומו צאו מתוכ עמי ואמי יאות בני הרגון
כי הם שוו ית' וכמ"ש הבניה עקוב הנ' מכל והכוס הוא מי ידעבו
אלי וג' ולפי שהיתה הבכורות לה היתה בדרך טבע כענין
הקדמות הסורפות והחיבות המתחדשות בעולם לכן דרשו על
זה אלי ולא פרע והוא תואר למוס הבכרי החמיע בתעפות בסדר
ענייני כפי המשרכה כי הבכורות הללו כפי טבעם היו בדרך
הבריחות. אבל י' הדבים. וכנגד הבחינה הנ' יחלואות מצרים
שהיו מעניים בעבדם ומשפיעים עליהם עוצות. אמר וכל אלהי
מצרים אעשה בשפטים ולא אמר זה על הכחות השמיימיות כי אם
על הצריה המיניקים אותם ובעינו פתש"ב מהצריה העליונים
יחייבו מעלה ובכוד היום וחכד ניצרי' הוא ית' ושחית השפעתם
ויסיר גבורתם בחוקן אלה יעמדו לכם למושיע ובללו הללוהות
והבכורות מכה אחת להם רעב אחת כחנות לילה. ויען היה ר"ל
לבעל כחות הצרים העליונים דבר מיוחד ליכולת הבל"ת ית' לכן
דרשו עליו אלי ולא עליהם: ואמר בכוף הדברים אלי י' ודרשו אלי
י' אלי הוא ולא אחר לפי שהפעל הזה לא יאות כי אם אליו יתברך
בלבד. ומאחר שעורת זקנים אחר עשיתי בנחלותי פירשתי
ואעברתי בארץ אלי ולא מלאך בחוקן אחר והוא שעשה הק"ב
בלילה הזה נ' פלאות הא' והיא קודמת בכבה לכלם היא הדבק
הראשה האהית הפרטית בחומה מבני הבכורי אשר בהיותם בארצי
עם היות טבע הארץ מוכן גדול ליה וכמו שאחז"ל שהית מלאה
גלולים ולכן מלאה לא היה מתפלל בחוכה כל כעיקר את העיר
אחרום כפי אל י' ועל הפלה הזה דרשו ואעברתי בארץ מצרי אלי
ולא מלאך ר"ל שהדבק במצרים הראשון עליהם מבני אחיעבי'
והכלה הפני בחכת בכורות. והנ' מעשה האלוהות מכני מה
שכתבתי. הנה התנחר מזה כלו שהיניקה מהצריה מצרים היתה בעצמו
הדברים המזיקים אותה. ומפני זה רלה המיבור לדרוש בפסוק
ויוניקו י' מהצריה שלשתם ר"ל שהיניקה היתה בעצמו ית' ולא
ע"י מלאך כיון שהוא עדך הקשרכה העליונה שהיתה מוכנת
היניקה וכ"ש מכת הבכורות שהיו הבחנה ויניקתה בעצמה
בלעדו ולא מעשל שנעני ולכ היתה היניקה שלא ע"י שליח
לפי שלאלי מצרים שהיו מיניקים ומפקידים עליהם עשה הם
שפעים והכיר יכלתם והבחית השפעותיהם הדי לך שכל מה
שדרשו ח"ל בפסוק ואעברתי בארץ מצרי"ם ככלל ניניקה ויניקתו
י' ממצרים כי בלעת הבכורות בכללו ניניקה ויסירו חז"ל שלא היה
לכתוב הכם הבכור אבל ויוניקו לפי שבכר בלשון זה שעשה בכתוב
ויפתע ית' קולנו. אבל שהיה להגיד עם עניני היניק שעשתם
בעצמו. והמלאך והשרף והשליח נאמר בדרשה הם כלם שמות
למצעים הבחיניים ואומם מה בשלח מצה לאדום וישלח מלאך

ויוניקו מארץ מצרים אין בפסק שהמלאך ההוא נאמר על הכלי
והוא מלאה שהיה כלי הפס בלותה הזאת וכ"ב נאמרו שלח שלני
דרשה כי אם המצעיים הבחיניים שהם מבחיני שלום אבל
החצעיים הכליים לא יתלעו בפעולות ההבחות. ולפסר עוד
לפרש שלח לאיר מצה וישלח מלאך ויוניקו מארץ לאותו המלאך
אשר זכר אבל שהבי שלח לפני מלאך והו' מפה להתרחק בפרשה
ואחרי התרחקו ויוניקו מהצריה ר"ל המלוה יתברך בעצמו ולא
המלאך ואמנם מה שאמרו מהכתוב ר' שות לומחית
לאבל ליהו מחיה אין נדיק לדפוס. והקדוש ב"ה אמר ולא יתן
מחיה לבית אל בתיכם ליהו כותב למה שדרשו על ובעבורי
בארץ מצרים לפי שהם שלני החצעיים שהם הבחיניים
לומר שלא היתה מכת הבכורות והבת ישראל מכודת מהם
וקראום שלני מרף שלים שכלם אחוי לייהו הבחיניים
אבל החחיות הוא הכלי שעשה הם לעצמו לפעול בו כרצונו.
וכבר בארתי שהבדרה ההשגחיית לא תתלע מהחצעיי הכלי
פתין להם בחיוה וכענין ולא הבחינה כי אם הוצאת הענין הללוי
הפרטי לפעל בהרב אשר ביד האדם אבר בו יעשה מה שירצה
והאדם הוא הפועל בעצם לא החרב. ולהיות המחיה הזה
שוכר הכתוב וחז"ל כ"ש במדרגת הכלי שלא יאויר שבעשפ לו
פתחום מבלי בנה טבעית מתיחסת לזולר הבכור ות לו שהכליט
עליהם היוציאה מן הפסוי לו זולתו מהאומרים החייניים את
החות לבן אחרו אינו מבחין בין נדיק לרשע לפי שהכלי אין לו
בחינה ובחירה ומאחר פיעולה הכלי לפעול כלילו תאמר החבן
מיבלי בה חדש מידו לא יתן לחבל פעולתו מפני זכות המקבלים.
וכבר פירשתי לזולה ולא יתן המחיות לבא אל בתיכם לבצוע על
המצריים כי בדלותם בני ישראל יקחו אלהיהם וינלהו ויאבלו
אותו בכל פה הבה הכלבים המצריים עוי כפם ולא יוכלו לבצוע
ואין לאל יד לבא אל בתי היהודים להכפם מהם כי לא יתן הש"י
לאותם לבא אל בתיהם לבצוע לישראל על עבודתם. וה"ר דוד
אבודרהם כתב שהמחיות הזכור בכתוב הוא כמו לבא לא יהיה
שם נאמר על שהמחיה ר"ל שלא יתן ההמחיה לבא אל בתיהם
ואמנם למה לא נעשה הבב הזה על מלאך כמו שעשה בתחלה
מלאך לזולר הסבה בו מבוארת. כי להיות בכלל המכה הזאת
מודדת השערך המיניית והבדת השפעת שרי משלה ובדותם
לא היה לפעל מיהיה כי אם בעצמו יתברך שהוא בלוה מעל
בלוה ופוקד על בלא המרים בידוש. ולזה בזולה לזולר לא
בלקו העליונים כי אם התחתונים בלבד. ולכן היה לפעל מיהיה
על ידי מלאך ולפעל לומר בשם המלאך ההוא שהבה בזולה מלך
לזולר היה בם כן כלי מחיתו של הק"ב וקראו מלאך לפי שהוא
הבנים בקראו כן ולא שם היה המכה הוא הק"ב ובכר הכתוב
בעין הכלי בפעולתו ובפרק חלק בתנו בזה טעם לזולר לא
מעום רבי יהושע בן קרחה פרעה בחרף בעצמו שהלקה בפלזולר
מי י' לזולר מצרים ולזולר בפרע ומצו הק"ב בעצמו מבלזולר ובעבר
י' לזולר מצרים ולזולר בפרע נים סופיך. בבחריב שחרף על אלזולר
מלזולר ביד מלאכיך חרפת י' בפרע ומצו על בלזולר שבלזולר ובצו
בלזולר ויך במחנה אשור רבו בזה בפרשה היה מבחיל הבחות
הללזולות ובן הוערך הפלת לבריו' לו מצלזולו ויכ' והבחתו
כמו שיזולר לזולר זה. ולזולר בהחיב בלא היה ובכחיים כל זה
לבל היה עושה בעצמו אלזה בלזולר מצרי מלזה בזה הפי בזולבנו
על ידי לזולר מתפרש. ובכ"מבן בזולר הדרשה הזו. בלזולן לזולר
מהמלזולך והפרף והבליט ולזולר לזולר בזולר לזולר בזולר בזולר
בעבין שלזולר וי' הוא ובית דינו. ולזולר בזולר בזולר בזולר בזולר
הדבלים הללה ומה שבתתי רלזולה הוא הבבן כפי הבלש
והותרו עם זה בפת הפסיקות הזכריים לזולר בפעריס ס"ו בפ
ס"ח בעל ע' ועל"ח:

אלהיהם: וכן דרכו ואת שמלינו נ"כ על גרם כמתרת וכו' כמין הבנים שזכר פרשה כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ואין בכך כמו שכת המ"כן שנוה זה בכתב לתכשיו שיעשו הדבר משנתם כי חרפה היה לו לעשות על זה דת מפורסמת שנוהן בכ' ואחוקר כליות ולב כ"כ הדבר הרע הזה בנפשם להם קו ע"ם שלא היה מפורסם: וכאלו אמר וירא יי' מה בשכל מבניכו אשר עשלבו בתולדותם ונדולתם שהיו מעניכים קותם ליאור: ואפשר נ"כ לפרש ואת עמלנו אלו הבנים שהיו מעניליים אותם בעמל גדול ובפתר המדרש על ידא שהם מהם ולכי שהיו עושים זה בפתה אמר נו לנון וירח ומה שכבי' שלו שבוק כל הבן הילוד היה לנהר עמל בתירת הבנים והבתרים שהיה מפני גזירת המלך שנזר כל הבן הילוד: והבי' הרשעון קוח היותר בנון וכן דרכו ואת לחכמנו על הדחק וכו' כזה כי מלת לחן תאמר פעם על הכלה גופנית כמו ותלחן את רגל בלעם לל הקיר שעכיבו למעכו ופעם תאמר על ההכרחה והחוכם שהמוצא עושה לעיבדים לפניו לעשות לו זה דבר בכחן גדול וזה העמוס מהלחן נקרא בדבריהם לל דוחק ולכן תאמר המעיד עליה שלחצו בכתוב הזה ואת לחכמנו לין רחוי פיסוקים על המשיכה והכח' שופטית כי זה כבר בכלל בויתנו עליכו עבודה קשה תאמר לחכמנו על הדחק שלא די שהיו מעבידים אותם לכל גם לא היו נותנים להם מזונה בעבודה ההיא כי היו דוחקים כמו שאמר והמוצם חנים: וגם זה לא היה דבר מסוגל ולא מפורסם ולכן זכרו בכלל הלחיות ואולי היה שלחן והדוחק שהיו עושים ליעדלכדי שיעבדו את שלהיהם ולכן הניח לכתוב כפוק וגם רחיקי את הלחן אשר מצרים לוחצי' לותם ולזכור את בריתי ל' בדית האלהות וקיומו שהיה בלבם ולא זזה ממנו עם כל הלחץ: ויש מפרשים הדחק שהכן לבניהם שהיו נותנים דבר יום ביומו והכבון שלני שבלעת שם זוכר בפסוק וירח את עניינו ואת עמלנו ואת לחצנו הם צרות בפעיות כי אחרי שדרש בפסוק הראשון ויעבידו ויתנו עליכו עבודה קשה על העניני הגופני והעבודה הגשמית אחר הכתוב שהפי שמש בקשתם ונתקשה מן העבודה הגופנית היתה ושמלבד זה היה תועות לבנם בפריעות דרך חרן ובשמל שמירת הבגיש והמתרם ובדוחק חייהם ולחיות לבנם מפני חמת המעיק כי התועות והצרות הבפעיות הם יותר קשות מ' גופניות: ולכן שמש הלל יתבדך בקשתם מהגופיות: והיה שוד צרת לבנם בנפשיות ובזה הדרך לא יפול הכפל ומותר בשאחר זה כי כלו בה לעורך: והעתרו בזה הפסקות תשר בשעריו ס' ופ' וצ' וק' ור' וש' ת':

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ אֶלָּא הַקָּבָה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא שָׂרָף וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים:

אני ולא אליח אלי יי' לבי הוא ולא אחר: כבר זכרתי בשעריו פיפוא בתאחר הזה שפה בפקות הל' לוך דרש על היציאה שלוא המלאך ולא שרף ולא השליח: והדחיה שהביאה עלינו לא תדבר שהיציאה כי אם מהשבחה בשעריו ומכת בכורות ומשפט האלהות ולא בשורה שדברי אלה בעבו על ידו מבלי לחשבי לא יתחייב תוה שהיציאה מיוחדים שמשכה לחברי זה יהיה כן שפשבר היה שיהיו השבטים הם מתנו ויהיה והדברי שמשכו מהם היו ע' לשעיני': והכ' כגם כדרשת שבעו ונשברתי בארץ מצרים לא שלנו המלאך והשרף והשליח שלשתם נדבר אחד אבל

ייחסו שלוחי שמלאך בעבין ההשבחה במצרים ולחסו שלוחי השרף נמכת בכורות וייחסו שלוחי השליח במשפטי האלוהות: ואיך אחבר אל המגיד לחגר שלשתם יחד בעבין היציאה שלבד בדרש ויוציאנו יי' ממצרים לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח: והשלישי מהדרש שדרשו ג"כ ושברתי ולא שה שדרשו בחילת והכתי כי אין דבר בהשבחה כי אם הכאת הבכורות ומשפט האלוהות: ואני הבטוחי רואה בפיוש בחתרו והכתי כל בכור אני ולא מלאך ולא שרף ולא שליח ואיך עשו אל מצרים השפה שפטים אני ולא אחר ואיך עשו אל דרשת שלישית בדבר שוענדתי כי אין לנו בזה כי אם ג' פעים לא שלשה: הל' איך דרש ויוציאנו יי' ממצרים לא ע"י מלאך וכפוף מלת הוא בפתך זה ושלח מלאך ויוציאנו יי' ממצרי' מורה שהיציאה היתה על ידי מלאך: הה אין דרשו שלא היתה ההכאה על ידי שרף: והנה הכתוב אומר ולא יתן המשחית לבא אל בתיכי לנגוף מורה שעל ידי משחית הוכו והוא השרף לו השליח ופתר הדבר רבינו כעים בדרשות שעם היות השם יתברך עושר בו פרים ומכה הבכורות בעצמו לא יתנע שיעברו שום משחית' ענייני דברו ומבה הדרך לתן בתיה מהכותו לל הדרש: אבל זה נלעני מבפיק כי אם היו שם משחיתים הנה בהכרח הם היו מלאכים או שרפים או שלוחים בלותה ההכאה שיעשו: ולא הנה הק"בה בלא שם כן כל בכור כי אם קנתם: והו' לאמר בחר הק"בה בלא תה ה' ההכאה בבכורי מצרים על ידי מלאך: ולא היה זה בסיבון מפלת מחנה סנחריב בפתחר שם ויצא מלאך יי' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף בלילה אחד: ואלו אמרו שבא להבדיל בין טפה לטפה: ובפשר הזוהר בתוב בלא יכול המלאך בדברי המצריות להיות שטופות בזמה הם הוא בכור כפי הטפה שם לא פלבן כוכרך להיות הק"בה שהוא היודע והוא המותן בשם לעובר: אבל הדעת הזה הוא בלתי מתיעב על השכל ומתחייב בו ושועלים אחם בלותם ליוקום היה: והכרחה אלי בתוספת כל זה: תדע שלחרי שלקדים לך הקדמ' קנרה בשבין בלחמנעי' והיה שכל מה שיפעל הקבה בעולם הזוהר בג' פעים לא למצרים הבה בלחמנעים הבה יהיו מלחד מבני מינים הנתין בלחד הוא מהלחמנעים בשני שכל בחירה ורצון: ולזה יפעלו פעולותיהם כפי הסד' אבל בדעת ובחיר ורצון: ולחמין הב' הוא מהלחמנעי' פלותם בשני שכל ובחירה אבל הם בחדנת הכלים שיפעלו פעולותיהם בטבע מבני רצון ולא בחירה פיה שיעשו: ומזה הטין הם היסודות והכחות והדברי' הטבעיים כלם ושליחם אל' שעשה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט: ולזה רמז פיקדלו לחמנעים כלים: ולחין פסק שבאמר בא בדוריהם ל' בדבר מן הדברי' שבשלח הק"בה בכבודו ובעצמו לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח מרוכוש זה שלא היה בעבי הזוה בעבי מבודר מהמערכות השמיעות ומציריהם שהם מלאכים וגלוחים מהשפ' בהנהגת העולם בשפל אבל שהוא מההנהגה הפרטית כפי הרצון האלהי למעלה מן המרכב הטבעי והבחבת העליונים וזהו אומרו בעצמו ובכבודו: אבל לא יחלנו שיהיה הפעל ההוא על ידי כלים והנה חל' רמז שהחכמה האלהית השלמה פרכבת העולם על ידי שתי הבחנות: האחת טבעית והיא מבודרת מהמערכה השמיעית על ידי התנועות הגלגליות ומחבת גם בן הספעות הפרים העליונים שיפעלו בעולם כפי המבודר עליהם אבל בדעת ובחירה והבחבה רשני היא הבנחת שבבודרת מרבונו יתברך שפעתו כאשר הגזור חכמתו: ואיבה כפי הבדור ה שמשיגיו: וגם לא על ידי המלאכים והפרים העליונים: אבל הפלת יעשה אותה בעצמו מבלי היות שם מלאך או אחבעי רוצה לומר בעל דעת ובחירה אבל הן המלבו משתתיה פעולתו השבעתיות והרבוייות היה בדברים החומריים בחיצונות כלים כאלו תאמר שהמלך יקרוב הרוכים פעם על שופטים ושוטרים היושבים בחרבות מחת ידו וגם בן על ידי סר מערי שילח ויבוה אותו לשמיד להרוג ולאבד ופעם יעבי המלך הבא בעצמו ובידו ובלי מחבעי אבל הן המלבו משתתרך כלי לעשותו כלאו תאחר חרב או דבר אחר בחות הלוי: והנה ההשבחה האלוהית הבחונית הזאת היה יות משבחת לחן תכלית מהבדור השמיעי ומשפטי האלוהים: ועל זה תאמר השפור כי נדול מעל שמים חסדך ועד בחקי לאמתך: ובשרו תכמינו זכרו לברכה בשיעית

ונצעק אל יי אלהינו כמו שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה וישמע יי את קולנו כמו שנאמר וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב:

גם זה תודיעו הנערים · ועם היות הכתובים מבוארי' בעצמם כיון המגיד לבאר מהם כל עניניהם יקרים · לחבר עמם היות אומרה תורה ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ועלתה שועתם אל יי' מבואר שלא יחשוב לבם שהיתה נעקתם כנושק חמם או מתכתם וקורקר תגר אבל היתה תשובה נאמנה · כי הם נעקו אל יי' אלהי אבותיהם בזכותם יחיל עליהם לפני המלך אשר ימלוך על הארץ ואולי בימות פרעה יגלו כל השם מצריים ויהודים לעשות עליו הספד ויללה ונעק' ברחוב העיר כמו שהוא המנהג בימות המלכים והוא מה שאתה מוצא בכתוב ויימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל ויזעקו כי אלו לא נעקו נעקה וספסר על המלך אמתם בלבם ובנפשם היו מכוונים ונעקתם על נתרם ובכאיבותם הקשו לב על מיתת המלך והוא לומרו ויאנחו בני ישראל מן העבודה ועל נעקתם אל האלהים מן העבודה כי היודע תעלומות לב הבין מחשבותם וכוונתם בזעקה ונעקה ולפי שלא נפקדה תורה נעקתו של האלהים · אבל אתה מתם ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו הניח המגיד הפסוק הזה לבאר אמה מתאחר שם מהתחלה והנעק' לא היתה על מות פרעה אלא על הצרה שהיתה להם מן העבודה · ולפי שהיה מתחלת הצרה ירוקה שהיה מהמשקע מידום שבייום ולהגיבו ועמלנו על עבין אחד בשמות נרדפים שהם מתקלפים בענמם ומורים על עבין אחד · וגם פירדם וירוץ את עבייהם כמו שבדרם ויעבדו וידרם · ואת לחמנו מעבין העבודה קשה · לחתים המגיד דקה בעוב ככלו כאם היה וירוץ את עבייהם ואת עמלנו ואת לחצנו מעין מה שדר' בוידעו אותם המצרים ויעבדו ויתנו עליהם עבודה קשה · היה ראוי שיאמר וירע ויראו אותנו המצרים ויעבדו ויתנו עליהם עבודה קשה ונעק אל יי' ושמע יי' ועומר וירוץ את העשוי להם מהצרים ויוציאנו · ומה לו לבקול הדברים בענמם בבייהם ועמלם ולחציהם ולכן בא המגיד לדרוש כל אחד מהכתובים בפני עצמו כי בפסוק הראשון זכר מה שעשו להם המצרים בפרך הכבוד והיה שעבוי בחומר ובלבני ובכל עבודת פרך שהיו המצריים משעבדים בהם ולאומרו לחריו זה וירוץ את עבייהם ואת עמלנו ואת לחצנו בא להגיד לנו לדעת שאלו האדונים הרעים שהיו עושים להם המצרי' בכעלה כמו שיזכר עוד רחמי האלהים רוחם מחמנות ולב דברים להריים בפתרים מהצרות שהיו להם עם היותם בלתי מפורסמות · ולכן דרשו וירע את עבייהם על כריעות דרך ארץ שהיו רבים מהם פורצים מבצותיהם כדי שלא יעבדו לריק ולא ילדו לעולה וכבר מנחו חזל ספרעיות תשמים המטה בקרקע עיניו כמו שדרשו שם תענה את בנותי מן התשמים · ושעל זה כתוב וירע אלהים את בני ישראל וידע אלהים כי רחה פריעותם מבצותיהם וכתן להם כחת רוח ורכון להזדקק להם כדי שיתרבו וכמו שדרשו על תחת התפוח עוררתיך שפם נשדה היו נזקקים אליהם ויהיה וידע אלהים והראה ידע את תוה לאמתו ולא ידעה · ועמו בדרך אחרת מתחת המלה יוצאת מהקבל ועמו ג"ם מורים על וירע כאמר כלון וירע את עבייהם ולאמר לפי שהיה אלהים את בני ישראל וידע אלהים מה לבון שאתו להם תפן לדעת בפיהם לפי כלו ממו על זה כאמר וירע את עבייהם · ואלו לבדם וידע אלהים על תשמים המעשה לפי שלון הראה וידע ממה שבין הראה לבין הידיעה שבכוונ' מה שקבר ממה בספור המאורע והביאור הנכי שעשה הוא בפסוק ושמע אלהים את קולנו על לבד היותה כפת גאולתם בעבור שמעם הפשם את קולם ונעקתם כי הם שבתחנה לזה כנה פנים והיה עוכר את הברית אמר כרת את האבות ויתחברו מ"ם בגאולה תמורת הפשם ונעקתם אל יי' · ובריית האבות ולזה הניח לביאור · ושמע יי' את קולנו מה שבאמר פם בספור המאורע ושמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב · כי התשובה מבני הברית לא היתה מספקת לגאולה · כן את הברית לאברהם בלבד נכרת שבאמר ביום ההוא כרת יי' את אברם ברית אמר לכל לפי קרותו ברית זכרו גם כן ליצחק וקיימו בידו וזכרו גם כן ליעקב וקיימו בידו · לכן תלה הכתוב בכון הברית בלבתם · ואולי ירמוז לענגה מסופת שבוי' כאמרו בברית בין הבתרים שהיו מסל לפלטת האבות כמו שפירשתי לכן אמר כאן את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב לפי שהברי' ההוא בכנגד כולם נכרת ולפתח דומן כו' הכה התנאר זה הספק אמר בשער ס':

וַיַּרְא אֶת עֳנְיֵנוּ זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים וְאֶת עָמָלֵינוּ אֵלּוּ הַבָּנִים כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן וְאֶת לַחֲצֵינוּ זֶה הַדְּחַק כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לוֹחֲצִים אוֹתָם:

בתחלת המחשבה ירמוז שהיה מהמשקע מידום שבייום ולהגיבו ועמלנו על עבין אחד בשמות נרדפים שהם מתקלפים בענמם ומורים על עבין אחד · וגם פירדם וירוץ את עבייהם כמו שבדרם ויעבדו וידרם · ואת לחמנו מעבין העבודה קשה · לחתים המגיד דקה בעוב ככלו כאם היה וירוץ את עבייהם ואת עמלנו ואת לחצנו מעין מה שדר' בוידעו אותם המצרים ויעבדו ויתנו עליהם עבודה קשה · היה ראוי שיאמר וירע ויראו אותנו המצרים ויעבדו ויתנו עליהם עבודה קשה ונעק אל יי' ושמע יי' ועומר וירוץ את העשוי להם מהצרים ויוציאנו · ומה לו לבקול הדברים בענמם בבייהם ועמלם ולחציהם ולכן בא המגיד לדרוש כל אחד מהכתובים בפני עצמו כי בפסוק הראשון זכר מה שעשו להם המצרים בפרך הכבוד והיה שעבוי בחומר ובלבני ובכל עבודת פרך שהיו המצריים משעבדים בהם ולאומרו לחריו זה וירוץ את עבייהם ואת עמלנו ואת לחצנו בא להגיד לנו לדעת שאלו האדונים הרעים שהיו עושים להם המצרי' בכעלה כמו שיזכר עוד רחמי האלהים רוחם מחמנות ולב דברים להריים בפתרים מהצרות שהיו להם עם היותם בלתי מפורסמות · ולכן דרשו וירע את עבייהם על כריעות דרך ארץ שהיו רבים מהם פורצים מבצותיהם כדי שלא יעבדו לריק ולא ילדו לעולה וכבר מנחו חזל ספרעיות תשמים המטה בקרקע עיניו כמו שדרשו שם תענה את בנותי מן התשמים · ושעל זה כתוב וירע אלהים את בני ישראל וידע אלהים כי רחה פריעותם מבצותיהם וכתן להם כחת רוח ורכון להזדקק להם כדי שיתרבו וכמו שדרשו על תחת התפוח עוררתיך שפם נשדה היו נזקקים אליהם ויהיה וידע אלהים והראה ידע את תוה לאמתו ולא ידעה · ועמו בדרך אחרת מתחת המלה יוצאת מהקבל ועמו ג"ם מורים על וירע כאמר כלון וירע את עבייהם ולאמר לפי שהיה אלהים את בני ישראל וידע אלהים מה לבון שאתו להם תפן לדעת בפיהם לפי כלו ממו על זה כאמר וירע את עבייהם · ואלו לבדם וידע אלהים על תשמים המעשה לפי שלון הראה וידע ממה שבין הראה לבין הידיעה שבכוונ' מה שקבר ממה בספור המאורע והביאור הנכי שעשה הוא בפסוק ושמע אלהים את קולנו על לבד היותה כפת גאולתם בעבור שמעם הפשם את קולם ונעקתם כי הם שבתחנה לזה כנה פנים והיה עוכר את הברית אמר כרת את האבות ויתחברו מ"ם בגאולה תמורת הפשם ונעקתם אל יי' · ובריית האבות ולזה הניח לביאור · ושמע יי' את קולנו מה שבאמר פם בספור המאורע ושמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב · כי התשובה מבני הברית לא היתה מספקת לגאולה · כן את הברית לאברהם בלבד נכרת שבאמר ביום ההוא כרת יי' את אברם ברית אמר לכל לפי קרותו ברית זכרו גם כן ליצחק וקיימו בידו וזכרו גם כן ליעקב וקיימו בידו · לכן תלה הכתוב בכון הברית בלבתם · ואולי ירמוז לענגה מסופת שבוי' כאמרו בברית בין הבתרים שהיו מסל לפלטת האבות כמו שפירשתי לכן אמר כאן את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב לפי שהברי' ההוא בכנגד כולם נכרת ולפתח דומן כו' הכה התנאר זה הספק אמר בשער ס':

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצוּיָנִין שָׁם גְּדוֹל וְעָצוּם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אוֹתָם וְרַב כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבוֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וְשֵׂעָרֵךְ צִמֵּחָה אַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה׃

חג׳ ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצויינין שם כי הנימין
ס"ת מדרש על מלת גוי כלבד ושאר דרש על מלת גדול
ואנוס מה שאמר הכתוב וכני ישראל פרו וישרצו ושם ועל מלת
וכן דרש הכתוב כאומה הזאת בתוך ונתן הדרשה שם כן על כל
מלה ומלה מהכתוב נפני עצמה ובניהם שהמציר מצא בכתוב
היה אחר גוי ו' נכתבים תלוים שהם גוי גדול ואנוס ורב שהם
ר' אמות התחר ולכן דרש שיורו על ד' שעבדים בפלגים שמשעבד
בכני ישראל בפרכות מכרים את הגוי הזה גוי רל"ג שקמיד היה
שם לומה בכלות ובפרכת מהמצרים ולא נתפרנו כהם כל' ו'
שבו' סימנו בידיהם כמו שיקרה לעמים כלם שבהתיעב גוי בקרב
גוי יתערבו אלו בתוך והיו לגוי אחד ונם הם יצאו מכלל הדת
והיו כגוי אחד הרם וכמו שאמר ואשם בנו ב שער עירם ונם בני
יעקב אמרו לשם ונתנו את בנותינו לכם ואת בנותיכם נקח לנו
ונשבנו אתכם והיינו לעם אחד אבל ישראל מצויינים לא היו כן
אלא אנו את אחים ולא אבו את לשמוע ואת ומלטיהם בכל
הפנים הרעים הם אשר בתוכם עד שהם עתידים היו גוי בפני
עצמו כנכרל מהמצריים וכמו בתורתם אשר לחזקנו או נכנסה לנו
ולכל היו מצויינין וכרשים להיותם נגדלים מהמצריים מכל
מכריהם ושכיהם עוד דרש בתוך גדול דנוי העם ומותרו ושניו
זה שכתוב ונעש העולם הדבור אשר תקול בקומה מהקומות על
הכוב תהיה כשתתחנך עליה קומה אחרת ותתערב בו והיו לעם
אחד וכמו שאמר וכיום הזעתי האדון מתיהודים לבל ישראל לא
היה כן כי בהיותם מצויינין כתרנו בכמות מופלא פ"ד הפלח
ובכר העיר על הפלילה הזות בלשם בו נדרי בנותיו באמרו כי
מרחם צורים תראנו ומגבעות תשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים
לא יתחשב מי מכה עפר ויעקב ויפרוטו הבני ישראל הכה כל המחנה
יתרכו להתערב בהם לומות לחרות לחפש העם הזה לומר כן כי
אלי מניע ורוחה לותם מתחלת ברציהם והם הבורים החבות
ומנעבות לעורכו מהם התחבות ורחוקי מהם מהתעפים ב
בהתעפות והתעלמות יפר זה מזה ואהוה תמיד עם לנדד
ישכון ולא אבר זה בתוכם וזהו ובגוים לא יתחשב ר"ל בגוי אחרי
לא יתערב ולא יתחשב ושכן בתרגום לתון שיכול והוא לומרו מי
מכה עפר יעקב וזה כלו כללו היוני בדרשת גדול עוד עשה דרשת
לחרת בשנום והוא שבתחר על הכתוב הזה ובכר דרשו חל על
ויברכו ויתבונן מתוך מלת ויברכו עכשיו עלה הפילו בשותיו ויברכו
שהיו יולדות שפה בכרם לחד שבתחר פרו וישרצו ויברכו כל לחד
ולחד שנים הרי שפה התחם שפני שהתחומים יהיו תמיד תלופי
הכח לפי שהנשב לא יתן להם שיהתחמר והכח לרוב כדי לנתקו
בשאר השדרים ולכן יהיו תמיד התחומים קטני הקומה דקי
הפרוף והלועי הכח לכן ושרך לומר שבתחלת י' עליהם עם
היותם נולדים תחומים רבים בכרם לחד היו שכל גדולים בנופש
ותקופים בחזקם ואיבריהם הנה ל"ב בפסוק שהניח התפלרו
ג הדרשות כי הרחשונה שחתר ויהי עם לגוי גדול מלמד שהיו
ישראל מצויינים התבתר מלחומרו שבני ישראל כי להיותם מצויינים
וברחתים יעיבריהם לגוי ר' נתרן בקרהו תמיד בן בשום והדרשה
כל שדרש בגדול שבוכח בו על הרבוי התנהרה מלחומרו פרו
וירבו שכלחתר על הרבוי כמו פ"ח ואחרתי והדרשה השלישי ששמה

גם זה מודעי הנכוחים ומתבר מנת המיעד בכתוב הזה שלשה
חלקים הם' וחרשו חלקהו המצרים והמני וישבותו והשלישי
ויתנו עליהו דרש בו ג' דרשות מתחמים זה לזה שפי' וחרשו חלקהו
המצרים שחשבונו כתשבים רשים וחבלה' כי שם היוקם זרע ברך
יי' כלו זרע לחת ושולה לת נמנת בשפתיו נתנו חלקם כמרגלים
את הארץ כדרך הקוסרים והמורדי' ומתפרנים בחדוקה' והרחים
על פיהם זה בלשתחר ויהיו נכו כי הם וירחו חלקהו לפי שהיו
הכוזה שנשו שהשם רשה כי אם שחבדוה כלחבי רשע ולכן
חוכיחו זה שהסבות הנה בתחכמה לו שהיה עבת המצרים
להתעולל עליהו בכנד ישראל ולהתחכם בתחבולות כדי שלח
יתרבו ולח יתחזקו בארץ והוח לומרו ויעבדו והיה כי תקראנה מלחמה
ונוסף נם הו' על מוכיחו וכלהם נכו ושלח מן הארץ כחכבו ככני
ישראל כרשעתם ובשלח שם יתרבו כי מפני חבדם חלקם כרשים
וסופים נחו להתחכם ולהתיעץ על זה ומהרשה הזחת בתחבה
בדרך הכנוב רשה לחבית והוח לומרו ויעבדו רומה לומר בשלה

אם לא שהחליש מהם הלשון הזו כפי מחשבתם ופותם כשהלכו
שמה: כי זה הדרך עצמן ראוי לפרש ויבא יעקב אל מצרימה
ויעקב גר בארץ חם על כונת ניחותו: והכתוב השני היה ויגר שם
מתוי מעט מורה פלא לתת הגרות עליהם כי לא בתחלת עניכם
כשהיו מתי מעט שנעשים והיה זה כתוב הלכו למצרים ולכן דרש
ככי הכתוב היפרה ויגר שם מתוי מעט על מחשבתם כאשר
הלבו שמה לא על התחלת היעודה במצרים כי על זה יתכן לאחרי
כן ויהי שם לגוי גדול ועצום: והנה הניחוי ראוי לזה מפסוק
לגור בארץ באו כאשר ויגם ויראה המיני כפי לחתת הכפור
שיוסף לא תאר להניח את הניחוי במצרים כי אם לצפות שם בעבות
הרעב כמו שהתאר ובלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן
תורש אתה וביתך וכל אשר לך: והיה דעתו שלחרי עבור שני
הרעב יושבו אל ארץ כנען וכאשר באו מצרימה הגרים יוסף
לעשות תחבולה כדי שפרשה מעניני יושבים בארץ גשן ולכן נזה
את לחיזו שכאשר יבואם לפני פרעה וישאלם מה מעשיכם יאמרו
לקני מקנה היו עבדיך מנעוריכו ועד עתה גם אנחנו גם
אבותינו: וביאר להם הסבה למה יאמרו כן והיה בעבור תשבו
בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רועה צאן: ומפני זה לא יתפנו
אתכם בתוך ארץ מצרים: ועם היות הסבה הוראת
לתועלתם לזן בפך אחת וידבה בארץ גשן היו שם
ואחוזתם: אחר שאמר יוסף כל זה כדי שלא יחבוד פרעה שהיו
באים לאכול את כל אשר לו ויוסף יתן להם מפת עם המלך
ויככבו: והנה אחי יוסף באו לפני פרעה ויאמר אלהם אחיכם
מעשיכם: והשיבוהו כמו שהורה אותם יוסף ורועי צאן היו עבדיך
גם אנחנו גם אבותינו: ובזה היה די במאמריהם ולמה הוציאו
לדבר עוד ויאמרו לגור בארץ באנו ולמה שאו בפירוש אמרו
ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן כי הנה יוסף לא יהיה כועס
עם כשיהם ישלחו את ארץ גשן כי אם שיבדלו דבריהם כך בדי
שפרעה מבינו ותכה להם: אחר שאמרו העבין יו לא היה כן
שהם אחרו רועי צאן עבדי' גם אחנו גם אבותינו ואתה אמרו
לא עבד שוך בחשבם שפרעה מבינו יותם מלך היפה שבו בארץ
גשן אבל פרעה ירד לסוף דעתם כאשר שמע מכיהם המאמר
הזה הרקשן לא השיגם עליו כלל וכאשר הזו הבינים זה
הזכרהם שם לדבר שבית ויאמרו לגור בארץ באנו כי אין זו לאמור'
מחודשת הודישוהו אמתת בוחתם אלא היתה לדזר בארצו דיוקם
מתוכרת כי לגור בארץ דרך גרו' דרך עראי לגורך הפעה מהכרח
המקנה אין בעבור כי כבד הרעב בארץ כנען ולכן נקשו מאנו
בנאזר שיקן להסב עית מכני מקניהם לעבת בארץ גשן לזה
היותם מעניים היותם נרים בארצו ובא על זה המאמר הבני לא
העיב פרעה לגיהם כלל אבל חזר פניו כנגד יוסף ואמר לו אביך
ואחיך באו אליך ה' כל הארצים הלא הנני אתם הזכות דבריה
כי הנה אביך ואחיך לא באו בסבת המקנה ושיטול הרועות אלא
באו רועי צאן לחארים מכל ארץ כנען: הרל אחזת הוא שהחזים
באו אליך כלומ' בעבור שאתה מושל ומושל בארצי וכדי שתכלכל
לזותם והם רועים לעבת בארץ גשן והני חסן שתשיב שהחם וכיון
מזה כן הנה כל הארץ לפניך במיטב הארץ הושב וכו': הנה
התבאר מזה שהם שאמרו לגור בארץ באנו לא אמרו לזותו בדרך
מגרמה כי אם באחת ונתחים כי כן היה דעתם: ולכן אמר
אליו ויגר שם אלמד אלא ירד להתקשם וכו': והותרו נזוף
הבפקות אחר בשארים מעל"ע:

בִּמְתֵי מְעַט בְּטוֹ שְׁנֵאמַר בְּשִׁבְעִים נָפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה וְעַתָּה שָׂמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:

כבר הודעתיך שלהיות המנוה בגילה הזה לכפר ביניאת
הגרים לכן נחר לאותו פסוק פרשת וידוי הבכורים
שנלה בסדר והיה כי תבוא כדי שכל אחד בשם ישראל יכנה יקרא

לזה בלילה הזה וקטרת החג לפניו כמו שהיה קורא אביון
הבכורים לפני הכהן ולכן שמה עיקר הדרשה מאותה פרשה כי
מצא בה ערות דבר רונה לומר שהגלות נתחלתו וביציה בצנה ויש
בה עניני הירידה למצרים הגלות והגאולה הראוים לרמוז
על כל אלה ואילה מאותה פרשה פסוקי' הראוים מהכתוב המתורגם
לא לאחות ולהבין ראוי על הדבר כי אלו ואלו הם דברי אלהים
חיים אבל הניח אותם הפסוקים האחרים בדרך הניחוח כאלו
יבאר הם אותם המעות שבאו נודעו הבכורים והגלות שניהם לפי
שבאו בהותו ודוי בדרך קצרה ויפרש אותם כפי מה שנזכר כ
בתחלתו הנה הם כן לא פסוק על פסוק בדרך ראוי כי אם
בדרך ביאור ומשל זה נתן נודעו הבכורים ודרך הפרישה ולא
ידענו שהפרישה הירידה היתה בחויית הם לא ביאר המניע
שהיה אותם על פי הדבר וכן ויגר שם ביאר שלא בלאחר זה שב
הזמן אחר שבאו מתרים ביין כמיעך במתי מעט ואחר כו לשון
גדות אבל שבאחר כפי הכונה שהיה להם כאחר הלכו שמה וכן
ביאר ויגר שם במתי מעט שהחיעוב הנזו היה הנשים כפי
שידעו שם ישקב לי ברים ולכן ביארו עם מה שלחר מפה רציו
עליו הפלוס בפרשת והיה עקב בשנעשים כפי ירדו אבותיך
מצרימה ואחלית הדברים שם הוא תהלוך והוא ללחיך אחר עשה
לחך את הגדולות ואת הכורלות ההלה אשר ראו עיניך בשנעשים
שפי ירדו הנזותין נצרימה ואתה במך יי אלהיך כלוכבי השמים
לרוב שנלה להם שכאשר ירדו שתרים היו מעטי הכמות ושלני
החיכות והוא שאמרו בשנעשים כפי שהוא הכמות ירדו אבותיך
מצרימה שהוא החיכות שהיתה להם ההליכ' כמה ירידה ושפלי
גדול להשתעבד למצרי' ולהכניע להם ועבוד ואתים שכה נתרבה
כמותה כרבוי ושפלות הגאולה השנעשו ולכן עלו בהיכו' ואמלה
עליהם והוא לומרו ואתה שמך יי אלהיך ככוכבי השמים רמז
למעלתה וכבודם ובאומרו לרוב רמז לכמות המופלג ועליה' לאמר
הוא אלהיך והוא אלהיך אשר עשה אתך את יראורלות ואת
הגדולות שרמזו בגדולת רבוי העם והפלגתו בשנעשים כפי ושם
מופות אלף הגלי מלכבי הכוכבים והטף ורמזו בגורלות מעלתם בשפלי
וכשפלו ובמו שאמר ורלו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך
ויראו ממך ואולי שלאך שכ"ניין באמרו ויגר שם במתי מעט' כי מהי
מורה על החיכות שהיו כמיעים בעבדי הכוכות והכמות ומשנו
באמר על הכמות הנה התנאר מזה שהכוית פסוקים על הפסוק'
לענין הכ"ור ובטעה עיקר מפרשת וידוי הבכורים לפי שהיה
הכוות למפר ניניות מגרים והותרו עם זה הפפקות אשר
בשערים כת' וכו' ומזה שזכרתי התנאר פסוי בזית התומה
התחלת מתחלפי המפרשים כי הנה תמנה להם התחלה אחת
שהיה בדברים וכתו שאמר אחר היה אברה' וירד לת הארץ ובמנה
שם התחלות שלשה אברהם יצחק ויעקב ובמנה להם שנים
עשר התחלות שהם שנים עשר שנטים ובמנה להם ז' התחלות
שהם פנעת הרועים שהם שלשה אבות אברהם יצחק ויעקב וז'
בניהם משה ואהרן ופי מלכים דוד ושלמה ובמנה להם שבעי'
התחלות והם שבעים נפש אשר ירדו לגרים פקח שיכיר כי כל
בחיכות ההתחלות ההלה זורו עניכים נדלים הטעם הראשות
שם הראחדות שהוא אהד הראשון היה ככנד הממנה הראשון
מהוה אחד ומיוחד ל"ה ושלשה האבות היו ככנד שלשה עולמות
הרוחני והעליוני, והאחרוני והיו גם כן שנים עשר שנטים ככנד
שנים עשר מזלות הרקיע לגיד שהוא עשלם העפל כאלה
בעולם הממשי והיו גם כן שנעה רועים ככנד שנעה כוכבי
לכת וכמו שהשתם הוא באמר' ולמעלה ממנו שנתתי דרך ומחדי'
ולי רעה ממנו בונה כוכב לבנה כך משה רניכו עליו השלום שהוא
השתם המאיר לארץ ולדרים עליה היה במתע הרועים והיו
רחשונים ממנו אברהם יצחק ויעקב ואחרונים אלי אהרן דוד
ושלמה והיו גם כן שנעים התחלות ככנד שנעי' ברים בשמרום
הממוזנים על שנעים לומות לגיד שכל גיל מיודדי יגרים היה
שקול ככנד כל אחד מהלומות ועל זה אמר בהנחל עליון גוים
בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל רומר
גומר מהיו הלומות וגבולות העמים במספר בני ישראל שהיו
שנעים יורדי מגרים:

על נדיק הקיוב בחנרון לקיים מה שנאמר כי גר יהיה זרעך
וכלו׳ כפת הכתוב יתברך לשיר את רוח יעקב לגדל אמה והו
תמהו לכום על פי הדבר׃ ורמזו ליעב כפי רדעת הזה כתובי
הקודש ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואמלט בטרם
אמות ׃ ויכב ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים
לאלהי אביו יצחק ׃ ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר
יעקב יעקב ויאמר הכני ׃ ויאמר אכי האל אלהי אביך אל תירא
מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם ׃ אכי ארד עמך מצרימה
ואככה אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך ׃ והספ׳ בפסוקים
האלה הוה שבראה שיעקב התעורר לילכת מצרים קודם שיאור לו
הכם על תירת מרדה מצרימה ׳ולא היה אם כן לכום בדבר כי כבר
שם נדרך פעמיו ואם כבר היה בדרכו מה היה הצורך להבטיחו
על תירת מרדה מצרימה כי בידוע על כל ריח ירח כיון שכבר היה
הולך לשם ׃ ועוד למה זכם ובחים לאלהי אביו יצחק ולא לאלהי
אביו אברהם ואין ראוי שכתפיים עם דברי רבי שחייב בכבוד
אביו יוקר מכבוד זקנו כי כבר כתב ע״ה הרמ״בן שהיה ראוי
שיאמר לאלהי אביותי ׃ וכיון שאחר האלהים אשר התהלכו אבותי
לפניו ׃ ויזכור אביו האלהים אחרי כן אלהי אביו כי הוא היה רועם
היחם ואלי היוסקים ולא היה ראוי לעזכרו ׃ ודרך הרמ״בן ז״ל
כפי שרבי הקבלה ואלי ליפרש על פי הפשט בתי׳ ׃ ועם כן תיעוד
שה שיזו יתברך אלהי לכיך ולא אחר אלהי אבותיך ׃ ועוד
יעקב אליות כי אם היתה ירתתו על שהוזקק לצאת חוצה לארץ
בגלולה מה בחתה במתו הכם כי לגוי גדול אשימך שם ׃ ואם
היו בגלות מה יועיל ומה יתן לו נבואתו ודרוי אברהם ה ז״ה
לו מורת על מורת ׳ומה נאמרים לגוי גדול כי אולי לא יוצאו
עוד משם ׃ ועוד רביעית כי אם הבטיחו שמה לא הבטיחו
בגאולה כי אחרי לגוי גדול אשימך שם מורה שיתמידו ויתארו
שם בגלות לכל עיתידתו מאד ׃ ועוד תחיעות מה ענין אמרו
אככי אחד שתך מצרימה ואככי אעלה גם עלה ׃ כי אם היה זה
לבטיחו שיהיה בקבר בארץ כנען כמו שנ׳ לא היה לו לומר ואתם
תבוה אל אחותיך בשלום תקברי שמתם כמו שנאמר להנחם ומת
לו לדעת שמו ולעלות אמו ׃ והברהה אלהי ז״ה כלו הוא שיזקק
לו שלה על לבו לבוא לרדת למצרים ולדור שמה לכל הימי דעתו
לרדת שמה לראות את יוסף ולשוב משם לארץ כנען כי כל זמן
שחבטו היה לשבת בארץ הבחרת הזו ושרטו לתקוע יריעותיה כאהו
שבפשט הכם לאחותיו ולפי שבנבואה בין מצרים אמרו לו שהיה
יוסף ח ׳ וכי ראוי שכל ארץ מצרי׳ והיו משפרין לו את כבודו
ואת יקר תפארת גדולתו כמו שבוה יוסף לאחיו בשלח ויעשו
כל כבודי במצרים ואומר ׃ לכן הבטיחם הקדו רב עוד יוסף בני
חי ר״ל אחי חוסק לאחיותי ואת אחי אחרתם כי כם ש הייתו
חי ולכן אלהה ואחלכו בעוכם אחות ר״ל שתהיה הליכתו לבר
גרותו ולעזב מיד ולבוי שהיה מוסקף בהליכתו אולי לא יישר
בעיכי האלהים לאת מהארץ הבחרת ולרכם בבור רבדול
מצרים ברחיתו שהוא כח הבא מיוכחים לבוי ההליכה שמה בשבת
רעבון ׃ ואמר לו אל תרד מצרימה ׃ גור בארץ הזאת והיה עמך
ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל ׃ גם היה ירא
אולי יבואהו האות בהיותו במצרי׳ ומה יעשה לשת קדושה הבם
מצבי הקבר ׃ שנרא והספק הזה כלו שהיה בלבו אם לבקר אבא
לא היותו הולך בבר למצרי׳ לישרים כי אם לבוא שמה בפרט
להיות המקום מקום תפלת אבותיו להתחבר לבני אחיו ולדיעהו
מה יעשה ולכן זכה זבחים לאלהי אביו כי ייחד בזה אביו יעקב
לפי שחוכתו מיכאה הכליכה למצרים ׃ וכאלו יעקב אמר
לו׳ אביו אם יהיה שביעו בעיכיו יעקב לבוא שם לא
הסיכו בחלות הלילה ל״ל שבאתהו רבבואה בחלום ואחלו יעקב
יעקב ודעתו הוא בבפל הזה שבא להגיד לו שהייעוד והחזקה
אחר אלהי לו פרטיו לעצמו שיעקב והוא שם כן כאחד בכלל
על זרעו שיקרא בשם יעקב ולהיותו מאחר כולו שתי ההולדות
הללו תחת לעצמו ואחת לזרעו אחר לו בני פטמים יעקב ויעקב
אל תירא מרדה מצרימה ׃ ל״ל שם היות שאלי מבעתי הירידה
למצרים ליעבוח אחיך אלי יתיר מוחך לך ׃ לא תחשוב שים שבוא
לפני הלילה אכבי אלהי אביך מובטחתי ממבו הליכה ואכבי
אחזור לך אל תירא מרדה מצרימה כי אלי ׳ לא בבחיי והשבי
הוא כפי המקבלים שיעקב לא היה בתיר לבוא בגלות שהיה שולם

תמיחה יעקב היה בתיר לבוא שמה ולכן מבטיה מיעבחק הירידה
ולא מיעקב ׃ האחנם לפי שהיה יעקב יכול מר׳ דברים בבעיחו
בהם ׃ האחד שיעמדו מבחיים יתעטף וזרשו ׃ כי אולי הבטחי׳ יהבנו
את בכיו ויבטו את בבותיו כי ארץ מחם היא וכבבד זה הבבוחו כי
לבני גדול אשימך שם כלומר עלה ויתעטף שם וזרע לבל יתרפה
בדאר מלך ׃ השבי שהיה מפחד אולי לחייתו ויבא מהארץ
הקדושה תפרד מהבו ההשגחה האלהית הדבקה שמה ׃ וכבבד
זה הבטחיתו הכבי אלהי אביך אל תירא ׃ לא תהיה שם בהתר
פחים כי גם שם תדבק בך השגחתי ׃ השביעי היה מפחד ממה
יאמרו בחיבים ויקבר שם ולא יזכה להקבר בחשבת המכפלה עם
אבותיו ׃ וכבבד זה אמר לו אלהי אביך אל תירא ׃ כלומר אל יתע׳
יחסבך בחיבותיו לחיקבר בארץ עם אבותיו בבבוד ובחשלה
רמה ׃ והבה׳ היה מפחד אולי יאמרו יוסף בחייו ובחי לא
כמרו ואחתיו לקול בוכים ׃ וכבבד זה אמר ויוסף ישית ידו על
עיבין פרוש בחשבת המיחה ׃ הבה כל זה אמר בבבד ישקב פרעי
הוחסק בבבד יעקב הכולל אמר גם כן אל תירא מרדה מצרימה
כי לגוי גדול אשימך שם ר״ל אל תירא ואל תפחד מהבבת בחצרים
בגלות כי הדבר גזור לפני ׃ ועל כל פבים בהבראם שם תלך ולגוי
גדול אשימך שם ׃ ורמז בגוי גדול שיהיו מבוייבין וכבריס בשם
יהודית ולא יתערבו עם בני חם הפושב כי הם לא יבאו את שמם
ואת לשוכם וחוקם בניח קדם על בחרתי׳ ׃ ואלו לא לחבריס בקרבם
וכלו׳ אחר מה לך בירח מן הדבר הבבחי שלא תוכל להחלט
בגלות כי הדבר גזור לפני ׃ ועל כל פבים בהבראם שם תלך ולגוי
גדול אשימך שם ׃ ורמז בגוי גדול שיהיו מבוייבין וכבריס בשם
יהודית ולא יתערבו עם בני חם הפושב כי הם לא יבאו את שמם
ואת לשוכם וחוקם בניח קדם על בחרתי׳ ׃ ואלו לא לחבריס בקרבם
וכלו׳ אחר מה לך בירח מן הדבר הבבחי שלא תוכל להחלט
מחבו בסוס בד גם כן אחר על האומה אכבי אלהי אביך עוזר מצרימה
להניד אחיך׳ ׃ בחרתי׳ מצרים אלהה גאולים ובלתי אוכלת להדבק
בה האבחה והדבקות העליון ׃ הבה עם זרע קדם הזה בחרתי
תדבק תמיד האבחה ׃ וכאלו בלו לחצרים בכיבה שיהיה
אחר בם כן על האומה ׃ וכאכי אחלך בם עלה בחרתי בזה בגאולת
מצרי׳ ויציאת האומה מבם בכח אלהי בחסות בחותות ובמופתים
ובל זה אחר ואככי אחלך בם עלה ׃ ואם עוד האומרו בם עלה
בחרתי עוד ויוסף ישית ידו על עיבין ׃ הבה זה בערוך האומה
אחרו כבבד אחם רבינו שיוסף עליהו׳ כבוד ואפלה והו׳ בתותו
ישית ידו בין עיבים להחיר להם ׃ הבה התבלה מיה שדברי
האלהים בשבחם כאחרו בפרט על יעקב אבינו ובאחרו בכלל על
כל בית יעקב והתבלה הכתובים על בוריס והותרו הספקות
בלם אחר הביאותי בזה ׃ ולעדבו תוה שיעקב ידע בחצרי׳ לחבי
על כי הדבר כי הבה לא הבבי׳ כדעתו לרדת לא שבח בלחר שבא
כי אם בחלר הודיעו הבם שהדבר היה גזור לפבינו ולפי שהדעת
הזה ל׳ לחבם על פי הדבר הוא בפי דרבך הבבי אחר זכרת
למלכה בספת בלות חצרי׳ ולא בח בלא פסוק אחד לבל הוא יוצא
מבפוקים רבים ומבללת הסדר לכן לא הביא עליו המעיד פסוק
ברחיה כי הפרטיות בלם ודברי המשורר שזכרתי בדרך הבבי הם
ברחיה עליו ׃ ועם תבויים שפיר אחם על פי הדבר בל בעשים
אחם לאחד ועל פי הדבר לאחד ׃ וזשיבם לאחם כי ירידת יעקב
לחצרים אחם היה על פי הדבר לאחד ׃ ואיבם לאחם כי ירידת יעקב
לחצרים אחם היה לו לו מפני מכירת יוסף לו מבני רשב׳ ושל
כי הדבר שביעו שבתן לו רמות לדרת ׃ ואחר כתבתי רשאחם
הוא החמת וכוסת המעיד ב׳ כפף ׃ והותרו עם הספקות

אחר בסער מ״ו ומ״ח ׃

וַיִּגַּד שֻׁם לְמֹשֶׁה שָׁלֹא יָרַד לְהִשְׁתַּעֲבֵד
אֶלָּא לָגוּר שָׁם שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמְרוּ אֶל
פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ כִּי אֵין מִרְעֶה
לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן ׃

הנה לא רצה הענין לגדום ויגר שם על הציבה בחצרים
כלשון הכתוב פתחר ויעקב גר בארץ חם לפתי בבות
האלה לפי שהיה אלו יאמר ויבא שם כיון שבתשבו שמה יהיה
רבים ובבר היו תושבים בארץ ולחם חם כן יבבו בהם לשון גרות

זה אמר המגיד כדרך שומר הכעתתו ליפרעה שהלך בה תתעב את
פקון ל' פהיה הגלות וסופת ישראל ובחירתם והגאולה ומזמו
יתעלה הכה בכל אחד מה שלמה הדרכים האלה קהבחירו הכפקו
תאר בשער נח ותאר בשער לע ותאר בשער מ ותאר בשער מל:

הִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ שֶׁלֹּא אֶחָד
בִּלְבַד עָמַד עָלֵינוּ אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר
עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ אֶלָּא שֶׁהַקָּבָה
מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם צא ולמד מה' בקש לָבָן
הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁפַּרְעֹה
לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ
לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר אֲרַמִּי אוֹבֵד
אָבִי

ארמי פהיגיד כתן נדכה והודיה נפלית על תאר בחור
הבחתו ליפרעה בעבין יציאתם מיגרים תאר
פוד פשמירת אותה הבטחה לא לבד הוסילה להם לעבין היציאה
מהגלות כי גם בערות אחרות היו לאבותינו לו הכהבו עם היום
ההבטחה ההיית עזרה להם ולבנו לבלישה גדולה וכמו שהוכיחו
משבין לבן והבתכל לאחרו פלא אחד בלבד שעמד עלינו ולא תאר
המגיד בזה מלת לבלותינו כי אם עמד עלינו לבד והיה זה לפי
שהאחד שהזכר לאחר זכר שעמד עלינו כיון בלא פרעה מלך מיגרים
וידוע פלא היתה כוונתו לכלותם כי אם לשעבדם: ולבן היה
מחייב כהם לבלותי פלאחם ותפכיו זה לאחר המגיד פלא אחד בלבד
פסוף פרעה עמד עלינו לבד ותגיד אחת אף בכל דור ודור כל היום
עומדים עלינו וגם לא כדרך פרעה לתכלית השעבוד כי אם
לכלותינו מעל פני האדמה: עוד אחת מה שקש לבן האראי
לא נתן מבין מיגרים שאר אתת עתה זה ולמד מה שקש לבן האראי
ולבן אף שקש לבן האראי לעשות ליעקב אבינו כלומר עם היות
שלבן לא עשה עמו רעה בפעל נתן ולמד מדבריו מה היתה כוונתו
ומחשבתו לעשות ליעקב אבינו כי זה מתוך דבריו תלמד אותו לא
ממעשיו לפי שהוא עצמו הודה ואומר יש לאל ידי לעשות עמכם
רע: ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם
יעקב מטוב עד רע: והוא שהוזהר היות מחשבתו רעה: והכה
עבין פרעה שאמר פלא גזר אלא על הזכרים ראוי פיובן בשוד
שהיו ישראל כמיגרים כי כם בחמת לא גזר אלא על הזכרים שכ'
כל הבן הילוד וגו': לאמכם לאחרי יציאתם מצם כשרף לאחריהם
לאמר לאחריהם לגזע אחלק פלו וגו' כ"ל שהיה דעתו לרדוף לאחרי בני
ישראל ולהשיבם וזכר בדבריו תכליות מתחלפים שם לשוכח
פיקח את כל אשר לשם ויחלק הפלל הוא לכשליהם אשר פלוהו
מצם והפשר לאחרי התלהמה ופל זה לאמר אחלק פלל עוד זכר
פיקח הבחורים והכשרות לאחותה לו שבדים כרצונו ואות כפשו
וכל זה לאמר תתלאו בפני כלומר תיזד הייתי חפץ שהם לשבדי
ואתה ותלח בפני מהם לשעבדם פל כל פנים עוד לאמר פשאר
העם והזקנים ואשה ואהרן יהרגם לכשקש מהם ופל זאת לאמר
לאריק תרדני תרדי שמו ידי: והנה שם בן לא היה דעתו כל פרעה
לעקור את הכל: אבל לבן היתה כחלתו ובקשתו לעקור את הכל
ולהכות שם פל כנים: ויוהה פל זה שאמרו ליעקב הבטות בחותי
והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא ר"ל לי היה
ראוי ואותו בקשתי שם לא שהחלו"ם שכתבו מחכו: ומזה לקח
המגיד שלבן בקש לעקור את הכל ר"ל בנים ובנים וצאן וכל אשר
ליעקב ומתך זה לאחתו לרמוז לאחר שעשה לוכר יונח מהקלי
וזכר שם כלבד לחבת השם כי הוא הערם וכבלנו היו שבפים כי
כהבדון היית הכליה המוחלטת: הנה הוכיח עם היה שפיר בחתי
בזה הפסק ואשר בשער יל ומר: ואמר המגיד שהבטחה
היית בשאמרה לאבותינו היא עתידה להגיל את זרעו מאויב ו
ולבן זכר נאויבים פרעה ולבן לא אבד הכל כי אחת היה ג"כ מזד ע

אבי: פהגיד כתן נדכה והודיה נפלית על תאר בחור
הבחתו ליפרעה בעבין יציאתם מיגרים תאר
פוד פשמירת אותה הבטחה לא לבד הוסילה להם לעבין היציאה
מהגלות כי גם בערות אחרות היו לאבותינו לו הכהבו עם היום
ההבטחה ההיית עזרה להם ולבנו לבלישה גדולה וכמו שהוכיחו
משבין לבן והבתכל לאחרו פלא אחד בלבד שעמד עלינו ולא תאר
המגיד בזה מלת לבלותינו כי אם עמד עלינו לבד והיה זה לפי
שהאחד שהזכר לאחר זכר שעמד עלינו כיון בלא פרעה מלך מיגרים
וידוע פלא היתה כוונתו לכלותם כי אם לשעבדם: ולבן היה
מחייב כהם לבלותי פלאחם ותפכיו זה לאחר המגיד פלא אחד בלבד
פסוף פרעה עמד עלינו לבד ותגיד אחת אף בכל דור ודור כל היום
עומדים עלינו וגם לא כדרך פרעה לתכלית השעבוד כי אם
לכלותינו מעל פני האדמה: עוד אחת מה שקש לבן האראי
לא נתן מבין מיגרים שאר אתת עתה זה ולמד מה שקש לבן האראי
ולבן אף שקש לבן האראי לעשות ליעקב אבינו כלומר עם היות
שלבן לא עשה עמו רעה בפעל נתן ולמד מדבריו מה היתה כוונתו
ומחשבתו לעשות ליעקב אבינו כי זה מתוך דבריו תלמד אותו לא
ממעשיו לפי שהוא עצמו הודה ואומר יש לאל ידי לעשות עמכם
רע: ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם
יעקב מטוב עד רע: והוא שהוזהר היות מחשבתו רעה: והכה
עבין פרעה שאמר פלא גזר אלא על הזכרים ראוי פיובן בשוד
שהיו ישראל כמיגרים כי כם בחמת לא גזר אלא על הזכרים שכ'
כל הבן הילוד וגו': לאמכם לאחרי יציאתם מצם כשרף לאחריהם
לאמר לאחריהם לגזע אחלק פלו וגו' כ"ל שהיה דעתו לרדוף לאחרי בני
ישראל ולהשיבם וזכר בדבריו תכליות מתחלפים שם לשוכח
פיקח את כל אשר לשם ויחלק הפלל הוא לכשליהם אשר פלוהו
מצם והפשר לאחרי התלהמה ופל זה לאמר אחלק פלל עוד זכר
פיקח הבחורים והכשרות לאחותה לו שבדים כרצונו ואות כפשו
וכל זה לאמר תתלאו בפני כלומר תיזד הייתי חפץ שהם לשבדי
ואתה ותלח בפני מהם לשעבדם פל כל פנים עוד לאמר פשאר
העם והזקנים ואשה ואהרן יהרגם לכשקש מהם ופל זאת לאמר
לאריק תרדני תרדי שמו ידי: והנה שם בן לא היה דעתו כל פרעה
לעקור את הכל: אבל לבן היתה כחלתו ובקשתו לעקור את הכל
ולהכות שם פל כנים: ויוהה פל זה שאמרו ליעקב הבטות בחותי
והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא ר"ל לי היה
ראוי ואותו בקשתי שם לא שהחלו"ם שכתבו מחכו: ומזה לקח
המגיד שלבן בקש לעקור את הכל ר"ל בנים ובנים וצאן וכל אשר
ליעקב ומתך זה לאחתו לרמוז לאחר שעשה לוכר יונח מהקלי
וזכר שם כלבד לחבת השם כי הוא הערם וכבלנו היו שבפים כי
כהבדון היית הכליה המוחלטת: הנה הוכיח עם היה שפיר בחתי
בזה הפסק ואשר בשער יל ומר: ואמר המגיד שהבטחה
היית בשאמרה לאבותינו היא עתידה להגיל את זרעו מאויב ו
ולבן זכר נאויבים פרעה ולבן לא אבד הכל כי אחת היה ג"כ מזד ע

וירד מצרימה אנוס על פי הדבור:

המאיר הזה רמזיתי בו כיסהלות כי ים בכריס תאר כתיב
בגירסת הזאת תאר כתבתי ובכריס תחרי לוכם
כמנהגת כלל על וירד מצרימה כי אם על ויגר שם: והר"ם ז"ל
בספר המצות כתב כיוצא בזה שופם ההבטה כך הנגיה וירד מצרימה
ויגר שם על ד' על ירד להסתקם וכו' ל"ת הכי לחבים על פי הדבר
ואין בפסק שבכוכחות הש"ה כמשכו מדרכי הדעות תאר אכריתי
בפנת גלות מצרים כי כפי הדרך הרחמון שהיה הגלות בכבת
מנת מכירת יוסף לו כפי הדרך הפלוכי בנחחירה הרעה נתו
גו לא יתכן לדרוש וירד מצרימה לחוש על פי הדבר: כי יעקב
ובניו בהיותיים היו בדבר לא לחבוכים: לאחם כפי הדרך הפסי
שהיתה הירידה משפת תאר הגדרה העליונה ירד שו וירד מצרימה
לחוש על פי הדבר שיעקב היה ירא לרדת מצרימה והש"י רכריחו
לבא שפה והו שלא מדרגו ושלא משמת חנגין הפעה עמוקה

והדרך השני הוא דרך החכם רוצה לומר שהקב"ה הניח
את ישראל לחרפה בעבור כדי להשוות להם ולבעלם
ולכאלם וביאור זה הוא כמו שאומר יהודי בפעמים השלום
בכללו ותכלית מציאותנו הוא בהכרת בוראנו ולעבדו ולהודות
לפלוניתו וכמו שאומר הכניח כל הנקראים בשמי ולכבודי בראתיו
והנה מימי מלכות בתרבת בבני החדם עבודת האלילי והיו השניים
כלם וזולת יחידים מהם מעבדים לחחני עבודת הפרים העליונים
וכמו שכתב הרב המורה בפרק ג' מחלק לחד לית היה עובר עין
הקדמות הפלוסופים שהם המהומנים מהם שלח היו מעבדים
מחציותם הכוכב הרחשונה ומהם שהם ההורחה מחציותם היו
מכלקין הנמשלת מהשולם הכפל ומהם היו מעבדים שהיה כחו
מוגבל ויכלתו מסודד ושבל תכלית בכחר הפרים העליונים
ושיקר הכפיולת והדעות המסוכנות הלאה היו מחזירים ובחבר
ורח חזרו על הברהם שבניכו בשולם והתחיל לומר בני חדם תחת
חמונות האל יתברך רצה הקב"ה לזכות בני חדם ולברהם חותת
כוונותיו ורחה שלח היה מקום לזה כי הם על חמיות ומופתים
סיעה בחתי ובחרן בכחר התכ"ג הלבני והתברכו בחמיות
והדרך הנלות לזה היה בהניח עם לחד בחרן מגדים מקור
החמונות הנכחדות הכפיולות ושלח בניהו לבניהם מפם
ויקבה חת לב חלך מגדים לחתם להלוך למקן רבות מופתיו
בקרבו והשם הזה בהוחיות ממות בחותות ומופתים ונפלחים
גדולים יקבל תורתו ויפרסם חמונותיו לבני חדם ויהיה עם
בעולם מיוחד להכחש ובעבור זה יבריחנו על פחתי חרץ
הלחמה הבחרת המיוחדת להכחתו והו' יהיה לו לאלהי ובעבור
שהיה מברהם רצה הזחמינים חתלת המלידים דעת ויראת
י"י בתר בראו לחריו להיות כלי ומקנני לציעה בת בעתותו
הדבר הגדול הזה ולכן עלד החכד הזריעו שיקח חת זרעו עם
בעולה ויסלקהו חת החרץ ובדי שיבא לקנין הבלימיות הלחה
עופים וכפיים הזריעו במלחת בין הבתרים ציוה חת זרעו
בגלות עבדים בחרץ לח להם כדי שבלה' יתנו בפלחותיו ויודע
תרע ויבין לזרעו כל יומבי תבל מציותם לחהובו והבחתו ויבלהו
כמו שהוביח זה מחבות מגדים וכמו שחתבח יהודיעו עשם ריות
ויקבלו בניו ויהיו בשר ובכור זה הבח יהיה לבוחבם כי יפקדו
יפקיד חם פקוד לזי' ויוציחם בכסף וחהב ויוריש חת חרעו' בוים
ויקנו הבלימיו' כלם ולפי זה לח מחבב הבלות לבשבם כי חם לחבד
על הוחומה וכבר ירחה על הדעת הזה דבריס חם מבחת הבבלה
לפי שרחיתו לחברהם חניכו בשחעתו הגדיר חחרוחה הזחת שלח
בקש רחמים על זרעו ולח התחנן לאל יתברך שיכחם על הרעה ולוך
יעלה על הדעת שלח חמין בוים לח יחוס על זרעו ולח בניו לח
ידע ולח על בזרת בדוס ועמור הרבה הכפיר בתבלה על הכבים
חבר לח ידע לו מזה המה לוך בס יד לבה על בלות בניו וברבם
בס לח תהיה בלוי בלכיו לפניו בהבער הזה לבם היה לבוחבם והתבוקה
תהיה להם בדקה וזה היה חבר ולח רשעה ולח עשים ולכן קבל
ובחמין בי'ויהבחבה לו בדקה ובלחר בתוך התרוחה ביום החוא
כרת י"י חת חברם בניח לחמר לזרעך חתתי חת החרץ הזחת וגו'
כי בהדעת הבלות בתקיים הבניח ויחבד והבטוחה ויהיה ב"ב
על זה בדרכי הבוובר בחמור לה שלח תהי עיון הבלו' והיו יהיה
למגרים ומכירת יוסף ויותר הבינוים מבדרים ובזדים מתבו
יתנהר לתכלית טובתה לבלות שוחה ויחבד עם ישרחל' ולכן התחיל
הודו לי' קרחו בשמו וגומ' זכרו בפלחותיו חשר עשה ומופתיו זכר
לעולם בריתו ומופר חמר בלת חת לברהם ומופר לחמר לך חתן
חת חרץ כנען חנל בחלקכם בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים
בה וזכר עיון הלות והיוחם חפה לל פה בחמרו ויתהללו מגני
לבנו ויחחר זה לחמר ויקרח רעב על החרץ שלח לפניהם חיש
לעבד מכר יוסף עד בת נפש דברו ומופר שבח בלה מכירת
יוסף היוחה על ידי הדבר וכן ויבח ישרחל' מריים ומופר ויכר חת
עמו ומופר הסך לכם לבמות עמו ומופר שלח חשם עבדו ומופר
חמו בם דברי מופתיו ומופר ובמוף המזמור הזה בהבה בכל
הדור והתנגלות היה בחמרו כי זכר חת דברי קדשו חת
לברהם עבדו ויוציח עמו בששון בחרה חת בחיריו ויתן להם חרצו
גויים ועמל לחומים יירשו בשביל ישמרו חוקיו ותורותיו יבקשו
הללויה. הנה ביחר שהיה כל זה בדרך חחד והמלוח מפני זה
לומדות לוי' ולקרות בשמו ולהללו והרחיה הפליחית על הדעת

זה היה ומדברי הזכ' בברחשית רבה לחמר רבי יהודה לחוי היה
יעקב חבינו לבדת לוחבים בפעמים לחות על נבול ובקולרין ועשה
הקב"ה כמה שלוחות כדי לבדד עם בנותיו לעבד בחכר יען ויקרח
בשב על החרץ זכל כך למה ויבח ישרחל' חברים לחמר רבי פנחס
משל לפרס חיו רוצים לחסוך לחותה לחקולין שלה ולח היתה
בחשבת חה עשו חבבו חת בבה חחלה והיו בתר רחתה לחריו כך עם
הק"ב בימיכר יוסף לו נדרים כדי שלד יעקב חבינו לחריו בקו'
בחכלי לוחם לחשבם בשבועות להבה רבו זה בבבקשת לו
התולות הבשמות ובנחיבת הבלימיות המקוות לפתיד הבה לם
לו יד לחריו בבודו על יעקב ללח שיודיעהו שמה בחכלי עובי
וברול לו עוב לו ובתחבד עמו הק"ב להודיעו בסבו יותר נאותות
ובבלות חנבדי הכוכבים ויותם כל זה ליעקב לפי שהו' עשה יד
למגדים זהות היה הסבה הקרובה לשב מהודות ולח' דעי בחש
בעבינו בזה דומה לעבין הפרם בתכלית מעיותה לעל לחדוכה
להניח"ל מקולין שלה ובכל מקומר דשתה והרבה לח תביט כי פם
ל הבעד הגמחי החווה ולכן לח תמשך פם ברבוב כי לם בתחבולת
הבן ולחן בפך שבפרה לחדוכה גדלה וכשמה לתכלית תועלתו
ולכן תכליתה היותר מסוכח רוח להוליכה לבית מקולין שלה
כמו שלמרו פוף בהתה בשח ט"בם כפי שביכה בעביה בפר הקבל
פלחות גדול בפחיתתה והוח על ידי התקוכים והבפולים שיפבו
בה ויהבלו ומבה תבה לחזות חלק חבר לבעבי ובמקום פחיתה
בהתה נשה תקבל בורת בפר חדם והו הפלחות הגדול לבר לפבר
פתקבל בן היה עבין הלומה הבה לברהם חביבו עקר ותפתו
שקדה והפם יתב' בתן לו דבדי הדבש ובדלו בדי שיעבוד עבודתו
ויקבל בפר ומיתה על קדוש שמו ועם היות בבירות ובקי וכיו
למבחים קבלו בער והבו והבדן בבלותם בלבר תקבל הפרה
מקולין שלה שהוח בית מחיתה הבה היה זה תכליה הלחתי
בדי שתתברבם לחומה הפלית הלחת על יריהם והם בם בם
יקבלו הפלחות החיבון בבר יהה לחבר זבו חליו בחשמד הר ביבי
כמו שלמרו פוף בהתה בשח ט"בם כפי שביכה בעביה בפר הקבל
והבה לח מחבבו לבת בחבם בחבוכם ולהעבד יריעתם בתכלית
הדבר כפבין הפרה בם לח לחדם לבת בקבל תחת עול התירה
והלחת ועל זה לחמרו בחבלי חדם לחשבם כי עם היות בבות
יריהם בתחלה בירים וחבלי יולדה לבוף בעבו חבלי להבה כי
הבלויה לחברת הבם לותם ולבומרו חת הברית חשר בשבע
לחברהם בם כי הבמות הרחשונו בחשבו בהיו בירידה ומכותם הפבים
ובלית החתים ליוסף בלם היו חבלי חדם דקות ופדופות קדים
לח היה בהם כח להמשיך חת הפרה לל מקולין שלה לחימם הוח
יתבבך בחבותו פשה פרשות גדלות משפה עבות שלח יכתקו
עד הוצית בוצ מהבצתו למשפה ובפו בלחר ובקה לח לחם
בלחתם לותי הבה כי הלוביים הבה התבל־ מזה בלו שבה גלות
מבריים על בד החכד ולתכלית החטבה לזוחה והוח דרך ב' ולפי
זה יהיה לחמרו ויעק' ובניו ירדו מבריהו' לחבדי הבם בחתן לפבים
חת הר שביר ויעקב ובניו ירדו מבריהם ובתגלה לליהם הבבוד
הלולי וזכו לבל מה שזכו בשבור זה ועל זה לחמר בדרך פומר

והבה בחתו פהיה הודלה על העובה:

והדרך השלישי הוא דרך הבחידה ובניינו שלח ירדו הבפעי'
לחבריים ע"ד השובם ולח מוכרחים מהבזירה
הבלוכה לתכלית טובתה לבלות היו המשפים כלם בחייהם הם
מבחירתם ובנובם מכרו ליוסף וזו היח סבה רלשובה מהבבות
הפובע'ות בלרדתם פוה כמו שלמרו חלל ע"י זה בתבלנו הדברים
וירדו למגרים וזה טעם חרמי לובד חבי וירד מבריהה פהוח
מעבמו ירד בם וכן בלם פוה לימר לחלך לדום וירדו לבותיו
מבריהה ולחמר בם כן בבבשים בפם ירדו לחמיך מבריהם ולח
לחמר פהולילם הפם פוה כמו שלמר מבדיהם לל החרץ והוח
עבמו שלחמר יהוסף ויעקב ובניו ירדו מבריהו' לפי פהם משבחם
ובקיבתם ירדו פוה ומה שלחמר הק"ב לליעקב לל תירח מרדם
מבריהו' היה רשות שבתן לו לל פיוכיהו לרדת על כל פנים ולפי זה
הדרך יהיה לומרו יודוע תדע כי בר יהיה זרעך בחרץ לח להם ת'
פבה הודעת פוה שיהיה בוחבים העתידים ולבה לחמר כי בר יהיה
זרעך ולח לחמר לתן לת זרעך לו לפיו הבה לם כן היה בדבוקם
ובבחירתם עקרו עור וירדו למגרים ובבעבו בבלות: והבל לרוב
חבדיו לחמר להם הבעבות לבקיהם לבקש בפתם מלוייהם
ולהוציחם מעבדו לחיבות ולתת להם לת חרץ בבען בחלה ועפבי

מצרים ית' לאמתית ומתיצבת על הים מכל מה שעשרו הרשעים
להיות מעכבין על הקץ מה כתוב מגיד שהקדוש ברוך הוא
בהיותם נגאלין ובפסח הלך יוסף לקבור את אביו הנאן ואכזו אין
ואנו בדרי הנאן ולשון אחרים שהוצרו שיעור שנים מן הנאן והכ"ה
העליון את יוסף על עובדי הנאן ובפסר נדבה עוכם נזה עליהם
במצות הפסח מן הנאן . ואם כן נאנן הקדוש ברוך הוא ועבודת הנאן בלקו
ונאנן בתכפרו . ואין להפלא מהיות הגלות מיעד בשוכם קודם
החשוך כי הכה היה זה להודיע לאברהם זמן ירושת הארץ לזרעו
בקש ולזה יתעכבו בניו בירושתה . ולכן אמר לו כמעלה מה
שיהיה באחרית הימים' ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' ובפרשת הדרך
כי תוליד בנים . ובפרשת והיה כי יבואו עליך . ובפרשת הדרך
סוכך עם תנוחתיך . וכמה אחרות ייעד השם אחשוך ובשוכם
בשעתיד לבא לתקופת מן הכתוב . ודע כתב בזה בפר' מפקפים
בפסוק הנה אנכי שולח מלאך לפניך על כאן נתעברו בשעתידין
להעות ובכיוצא אומרת להם כי לא תעלה בקרבך וכו' וכמו שהם
כי פרס בשוכם מבלי שיגיעו אחשוך בכה כאן הודיעו עכשם
מיתחייב לאחשוך לבשבודו תתעבד ידעתם את הארץ ולא בייאר
אחשוך . ואומכם עניין הארבע מאות שבה נאמרו פיקופים כולל
לגאות ולעבדות ולעבוי שבלשת הכ' שנות האלה נזכרו בכתוב
והיו נזמנים מתחלפים כי אמרו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך
בארץ לא להם בלה לו שלא תהיה ירושת הארץ בימי בכו יצחק וגם
כי ימי בן בכו יעקב כי הם בניס יהיו שמה בהיות הארץ בידי
אדוניהם קפיס והוא לומרו בארץ לא להם . עוד אמר ועבדום
כלומר עוד יבא זמן שיהיו מזרעך לא לבד גויים אבל עבדים .
והיה זה בימי הפנחים שבתעבדו ביוצרים בכבת השחם כמו
שזכרתי עוד אי"ן ובכו יבא זמן אחר שתלוד
הגאות והשבדות יהיה עוד בעבוי גדול והיה זה אחר שתתו
השנחים משבולדה מריס בקבלתם לל וכל זה ר"ל זמן הגאות וזמן
העבדות וזמן העבוי ועלו כלם לארבע מאו שנה . ואתכם לומרו
וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי עביכו וזמן הגאות שהתחיל
ליצחק וליעקב לא יהיה על הלומות עליו עלבון לפי שבזור היה
הדבייכי כמו שזכרתי ולחרי זה יהיה עושה חסד לשפים בהיותם
אוהבין ושומרי בזתיו . ואתה רואה פיהודה היה מהשנחים
החשוב מכירת יוסף ופרן והחנון וכלם היה הדור הרביעי לא
הארץ . ואחיכם הומרו עוד כי לא שלם עון האמורי עד הנה לא
להתיר ספק לאחר שספר פיסופק בנדו והוא כי אם היה שחברהם
לא חטא ולא יצחק בנו ולא יעקב בן בנו למה לא ירדו אלא
לגאות הקדושים הלזה את הארץ ולם אחרי כן בנים הנה להסיב על זה
היו גולים ר"מכה כי לא יומתו לגאות על בניס הנה להסיב על זה
אמר ודור רביעי ישובו הנה . ר"ל הסבה אשר בשבודה לא תהיה
הילוסף בתה מיד היא לפי שלא שלם עון האמורי יושבי הארץ
עדין ולא נתמלאה אותה לשיעורו דשניס ממנה . הנה אם כן
אברהם יצחק ויעקב לא ירדו את הארץ לפי שלא היה שלם עדין
עון האמורי . ובאיכה לא ירדו אותה אחרי כן בכבת השלם עד
הדור הרביעי . ואחרי כן יפובו הנה כלומר יבאו מגלותם
ויפובו אל הארץ כי יתחנן רשעת הגוים ולא יומתו הבאת שרש
מנורף לזה שיהיה הארץ היקוב רשוים שתהיה בדעתו מוכלומי
ישראל כי לוך יוכל לזה אחד לו שכים לייחס ולהתקהל בהארצות
בעבת השמתים כשם . וכבר ידעת שהמאמרי שלמה הם הגדת
העתידות והיהידיעה הלזאת בעתיד לא תכריח עבד הפעלי
ולא תבטל הבחירה הלזאת ולכן לומר הבא לטהר מסייעין אותו כתוב
כתוב מה שיהי' שהם התבארו כפי הדרך הזה כתובי הפרשה
על דוריים והותרו השלמות בניעית ושעיות ועמידת והלא
והלא שהביאתי בפסוקי . וכפי הדרך הזה תהיות גלות מצרים
בחנה השנחים רשוי שיפורש מלומר יהוסף ויעקב ובניו ירדו
מצרימה כי הם בחנה שלם ירדו שמה ולא גזר הכם עליהם הירידה
כי אם עונותיהם ופ"כ הפלית מחכמ את הקץ לעבות מה שלומר
לאברהם לבניו בין הבתרים שהודיעו שם הגלות והגזירה ומהכה
וגיעוד הגאולה ודין המצרי ולפי שיעקב לא היו רשוים לגאולה
בעבור עונותיהם ולא שיעשם להם הבטחת לאברהם לבניהם
לכן אמר המגיד ברוך שומר הבטחתו לישראל כי הלה לברך
ולבצת למהוללו על זה . הנה זהו הדרך הראשון בפסח גלות
מצרים והוא דרך השוכם :

עברים והוא דרך השוכם

הדרך

העבודה והעל עושתם לל האלהים בחוז עם תשובתם זכר לאי
ברית כרת את אברהם בהוז זמן הגזירה וידע תדע
ויהמול עליהם ועל זה נאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים
ל' שנה ות' שנה ופירוש בחמת ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים
עם אשר יצאו מהמצרים בין מכחת גזירת הגלות ובין מבכת עון
העבודה זה בחתחדש ביניהם היו כלם ת"ל שנה וכתוב האחרם
שלמה יקשה הדעת הזה לאחרי שרואינו שבחשבונו במדבר' שרשבי'
שנה בעון המרגלים וידוע שלא היו אלה בכללי הגזרה . והעניה
והרא בפלאות תמיד דעים שהנה יצאו בני יש' בגאולה וגאולה
שרצע תחות ופלעים שנה וכן תמנת מיכאל ההרי יודעתה
קודם בעין בית המקדש שרצע מאות ושרבעים שנה ותמנת גם
כן בשוך הבית האחרון עם בניהן שרצ' מאות ושבעים ושנע שנים
ושמד בית שני גם כן בשניהן תלם שנה גם היה שכל הדברים
במכונו ככפי זה המכבר מן הכתים בין רב למעט . והוא דבר
מתמיה . ונחזור לעניינינו שהודיע הקבה לאברהם שהת' שנה
מהגרות יתחיל מזרעו כי הנה בימיו לא היה גרות ולא עבדות
ולא עכוי כי הוא לא היה כגר בארץ כי אם כעב וגדול הוא ולכן
כאשר הוא בעבותיהו אמ' בחוזי בני חת גר ותושב אכי עמכם
הסיבותו לא שהיו אלהים אתה בתוכנו מלבי האחים היו
כורתים עמו ברית למעלתו ויכלתו ועל זה אמר לו הקב"ה שהת'
תנת לל הנותיך בפלוס . ואחשוב שהאחנות שזכרנו בכתוב הזה
הם שרש והוה אחנות לכל בוער שבקברנו בחיבת המכפלה כפי
קבלתם ל' וכפרו הל' נה שיקבר שמהם שרה ועל זה אמר ואתה
תנת לל הנותיך בפלוס . ולפי שיעדו שיתדמה להם בקבורה
הודיעו עוד שלא יקבר בחיבה רע' כמו שבקברנו שרה בחייה'
שיתתה וקבורתם ניגון ואמתה כפי מה שרלו החייה' הברוש מגן
עדן ויקן הורם את הכל לאחיו ונגזר על קין בא ובד תהיה בארץ
אבל אברהם לא יראה דבר רע והוא לומרו תקבר בחיבה טובה .
כי יפתתך אל אבותיו שרם והוה בקבורה ולא בחיבה . ולומרו
ודור רביעי ישובו הנה הוא בלות על דורות השבטים בהיות
מכירת יוסף כי בקבוד האלים עונם עליהם ועל בניהם עד דור
הרביעי כמו שזכרתי ולחרי זה יהיה עושה חסד לשפים בהיותם
אוהבין ושומרי בזתיו . ואתה רואה פיהודה היה מהשנחים
החשוב מכירת יוסף ופרן והחנון וכלם היה הדור הרביעי לא
הארץ . ואחיכם הומרו עוד כי לא שלם עון האמורי עד הנה לא
להתיר ספק לאחר שספר פיסופק בנדו והוא כי אם היה שחברהם
לא חטא ולא יצחק בנו ולא יעקב בן בנו למה לא ירדו אלא
לגאות הקדושים הלזה את הארץ ולם אחרי כן בנים הנה להסיב על זה
היו גולים ר"מכה כי לא יומתו לגאות על בניס הנה להסיב על זה
אמר ודור רביעי ישובו הנה . ר"ל הסבה אשר בשבודה לא תהיה
הילוסף בתה מיד היא לפי שלא שלם עון האמורי יושבי הארץ
עדין ולא נתמלאה אותה לשיעורו דשניס ממנה . הנה אם כן
אברהם יצחק ויעקב לא ירדו את הארץ לפי שלא היה שלם עדין
עון האמורי . ובאיכה לא ירדו אותה אחרי כן בכבת השלם עד
הדור הרביעי . ואחרי כן יפובו הנה כלומר יבאו מגלותם
ויפובו אל הארץ כי יתחנן רשעת הגוים ולא יומתו הבאת שרש
מנורף לזה שיהיה הארץ היקוב רשוים שתהיה בדעתו מוכלומי
ישראל כי לוך יוכל לזה אחד לו שכים לייחס ולהתקהל בהארצות
בעבת השמתים כשם . וכבר ידעת שהמאמרי שלמה הם הגדת
העתידות והיהידיעה הלזאת בעתיד לא תכריח עבד הפעלי
ולא תבטל הבחירה הלזאת ולכן לומר הבא לטהר מסייעין אותו כתוב
כתוב מה שיהי' שהם התבארו כפי הדרך הזה כתובי הפרשה
על דוריים והותרו השלמות בניעית ושעיות ועמידת והלא
והלא שהביאתי בפסוקי . וכפי הדרך הזה תהיות גלות מצרים
בחנה השנחים רשוי שיפורש מלומר יהוסף ויעקב ובניו ירדו
מצרימה כי הם בחנה שלם ירדו שמה ולא גזר הכם עליהם הירידה
כי אם עונותיהם ופ"כ הפלית מחכמ את הקץ לעבות מה שלומר
לאברהם לבניו בין הבתרים שהודיעו שם הגלות והגזירה ומהכה
וגיעוד הגאולה ודין המצרי ולפי שיעקב לא היו רשוים לגאולה
בעבור עונותיהם ולא שיעשם להם הבטחת לאברהם לבניהם
לכן אמר המגיד ברוך שומר הבטחתו לישראל כי הלה לברך
ולבצת למהוללו על זה . הנה זהו הדרך הראשון בפסח גלות
מצרים והוא דרך השוכם :

עברים והוא דרך השוכם

הדרך

לא נתר לותם ולא החיתם׃ ויבך לותם לברהם מפני שהבריחו נלוי
כשבור ממים ומיד כשהרחיבו ה׳ בשבל לברהם מלך מהמרחב
היתה לשבר רלה ועמד מתנודד ומתחבט כל היום ומה הממה אלה
ויהי בשת שרב בבוא השמש קרוב לשקיעה ותרדמה נפלה על לברהם
והלה חשבה גדולה נופלת עליו כלומר לבו אומר לליו שעת רשה
היא ושנאה בלה על יו ושו נלחה הבבוחה והודישו מה זה ושל מה
זה ופתרון החשבה בבללות נאומרו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך
ונומר ר׳ ל׳ החשבה והחיתה לשבר רחית תרומן לנלות קשה בנזר
על זרעך וזבח נלה לו ומן ירושת הלרץ שתהי לשעבוד נלות
תרבע מלות שבה ושיעותו החלות הן המלריים והיו סוף דבדים
ודור רביעי ישובו הבה׃ הבה הותרו כפי מה שפירשתיו בשלות
ד׳׳ה וה לשבר השיבותי בבתיבים׃

ואשבם בשבות הגלות חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל לחר
תעלבה דרכי יי׳ בדיקים ילכו בם׃ הדרך הלחר
הוא שבין הגלות עב השועבם לפי שבבי יעקב חשלו חטלה גדולה
בשכלת חבם לת יוסף לחיבה ונתה שהשליכוהו בבור ומכרו לותו
למלריים ושם היות בלילון לת היה מובירו הבה הוא גם בן היה
בשבילה והוא היה יועץ בליעל להשליכו בבור ולחבם שבחשב להם
הדבר הזה לשון פלילי הם שבחם הודו בו בחמרם לבל תעמיס
לבחנו על לחיכו לת יוסף׳ בדת בפשו בהשחבתו שיהו לא שחבתו
על בן בתה לליכו הנזרה הזחת׃ ולפי שהם חשלו היה רלוי
תשובת הדין שיקבלו עובשם ולפי שבחנרי׳ חשלו היה רלוי שבם
יקו ויקבלו עובשם השה ובכיהם ודשם כמו שלה יוסף ובניו
ודשו שמה בבכתה ולפי שהשליכו לת יוסף ש הבור היה משובשם
גזירת פרשה שבל הבן הילוד היהודה תשליכוהו׃ ולפי שהם
בידיהם שכבו יודית יוסף לחנרים ובשלר שמה הוא ודשו היום
גם בן רלוי שבל ידו יכוח עובשם וידעו הם לגלות יתרים עם
זרעם׃ ולפי שהם עבו השועבה המעובה הזה בחיתם בשלן
ובלבת יוסף לרחות לת שלום הבלה וה מהשפבו הלילי שבל
ידי הבלן יכוחו לחלרים כמו שלמר כי לין מדשה לבלן ונומר
ויען ובי שן היה יוסף הלוה גם בן בשלותו שב לחיו ובשליהו לת
דב תם רשה לל לביהם׃ והשה הזקן יעקב חבינו גם בן בבד מה
בשלות חלרים בין לחוים בשבותו ליוסף כתונת פסים על לחיו
ובלהבתו לותו מכל לחיו שבוה השלו קבלה ביניהם׃ בשבו
יעקב ויוסף גם בן בבו לבל מלחר היה חשלם בקלות ולא בבוה
רשה חלילה ולהיות מהבשלבים ולא מהשלבים זבו שלא בן בדו
מלריים כי יעקב השלה לותו לל משרת המכפלה ויקח משה לת
עלמות יוסף שתו ויקברו לותם בשבם וכשתחזרו לל משבם יבח
לבשבם חזר׃ לבל מלר השבטים מקברו מלריים כי כדוכו על
הגלות בחייהם ובגלות לל בפרדו ממנו׃ ושם היות מהלל דרמו
על והשליתם לת עלמותי משה לתבשם שלף שבמו׳ שלר השבטים
השלו שהשם הוא דרך דרש׃ ופשט הכתוב לל יבבלוהו שלמר
ויקח משה לת עלמות׳ ופף שהו כי השבע השביע וכו׳ וכפוף ספר
יהושע בתיב ולת עלמות יוסף לשר השלו בני ישרלל ממלריים
קברו בשבם׃ ולם היו מעלים עלמות שלר השבטים לף יפתוח
הכתוב מלומרו לבל הלחת הוה שיעקב ירד מלריים׳ בשביר יוסף
שהו ולזה לומר לו יתברך ש תירלה מרדה מבריתה לבני לרד שלך
מלריים ובבני לשלך גם שלה׃ ולף זבר שיעלה לחד מבבינו כי
לם יעקב בלבד׃ לפי שהוח היה בקני ומלותו שון ובביהם בידהו
בשובו׃ לומנם בשיתון לפי שבשבם להיותו בטפל שם לחיו ולף
בשובו כמו שלמרו שלת בשלו על בחן ל׳ ל שלף בשבם בשביר
הטלה כי לם בשביר עון לחיהם שהוח היה בתוכם כי בעולם
בידון לחר רובו׃ ועל כיוצל בזה לומרו מבשיתבה רשות למשחית
לחבל לינו מבחין בין בדיק לרשע׃ ובשיות שהשבטים הובלו
מלרי׳ בשובם הבה בביהם לשר קמו לחריהם׳ ושבם בשלרו לותו
גלות וכשלתי הבבית לבשיתו חטלו ולוהם ולבקבו עוכותיהם
בבלבו ולבן כתב רבי לוי בן גרשון בשבין גלותיהו שהשבטים ב בית
רחשון בשבעו בשבם בפי חטלתם ובבית׳ ושבם בשבעו בשקדה
למה שבולדו בשובם לחבות ובשבעו בו עד תום זמן הגזירה לו
עד שיוכו להנהל מבבי זכותם וכשתבל שלפי שהיו השבטים
השלויים על בניהם ועל בני בניהם על שלשים ועל רבעים׃ לבן
מלמר בעלות הזה ודור רביעי ישובו הבה כלומר שהדור הרביעי
משעלים ישובו לגרש הלרץ׃ הבה הם בן נתתי הסבה בגלות

הלרץ לרשתם׃ לבן נהתבק לברהם שם הוח שנחנו היובח מלור
כשדים ילבם הלרץ לו זרעו וסם זרעו לי זה דור ממנו יהיה׃
וכשלר רלה בנתון השלבים בדמלים לו שת לשבות ליי ונשלוני זה
יהיה בהשלה לשיעבר על הלרץ לשר הוח בם ויילבדה׃ ועל
הספק הזה נתה השלה בתה לדם בם לירשבה׃ וכבר ידעת
מתלת בי תורה ותשוש על הזמן כמו כי תבוחו ש הלרץ כי ימבת
בקרבך׃ לומר יי׳ לליהים בתה הדם הזמן והשת לשר לו לירשבה
לו יהלר בתה לדם לם לירשבה לבי בשבתי לו לם תהיה הירוש
לזרעי לחרי שבלו ביישוב הזה מלמרי׳ מגדים על שלחי לירשבה
ומלשרים מוליב על שזרעי ייר שבה׃ והרלים המוכחת על
היות זחת שלת לברהם בלחת ולת קיום ולת חזוק ולת בריח על
הירוש׳ היה התשובה שהשיבו הלית שהודישו פיגלה זרעו לרבע
מלות שבה ושדור רביעי ישובו הבה׃ ולם היתה השלה חזוק
בלה לו עליו התשובה׃ ושם הדברים הללה בלחת תיתרבה
בשלות הרלשונות לשר השיותי בכתובים׃ לומנם
מלשה הבהמות והשופו׳ שבלו על זה היה מיוחם לשיון התשובה
לפי שיון בו הבלית לת תשתי כוכות הלחת תהיה השבלה והשו
והחיל מבל ורמון לשבלת הלבו׳ ושרשי היחם לברהם ושחק ויעקב
והמשלם בשבשם הלה לפי שרבוי הבהמות הטהורות והעופות
הביחיות הם השלה לליהיתה שרש הרבוי בשבלו לקנות שיעת
מהם ושד רב והמוכים עבומי׳ ורלוי היה להמשל מלרים בשבלת
בקר לפי שבלתר בו ולל הבקר לן לברהם ויקח בן בקר וכולי
ויבחן מיומשל בחיל לפי שבקר במקומו כתו שבלתר ויקח לת
החיל ויבלהו לעולה תחת בנו׃ והנו היה כמשל ליעקב לפי
שהלך לבבוך לת ברכת יהבו בשבירות ידיו בשורות נדחי עני׳ כי
כן תמרה לו לתו ויקח לי תשם שבי נדחי עניה ולין להפיל מלשר
לת נזכרו על הבדר שהחיל למו ליעקב כן בחבושם כי הבה
פשחים תשלח בזה בשבוע׃ לתר וזכרתי לת בריתי יעקב ולף
לת בריתי יבחק ולף לת בריתי לברהם לזכור והלרץ לזכור׃
הרי לך שוברת בחלוף תולדותם׃ והבבי לתר כי לברהם לת
ידעבו ויפרבל לת יכילבו שבחל ישרלל לברהם ולת זכר יבחק
ובן בזכר לתן יעקב בין לברהם ויבחק לבבר תין הבבות והיות
השלה והבו והחיל דומיתם לל החבות לת׳ בהם השולשת שתלם
לת להיותם בן בלם בביהם לו שלשה מבל תין מהם בתו שחבנו
המלריבים כי לם להיותם מלותו שלם מעובדי היחם החשלשים
קדושה ובלן זה לשודישו שיוחת שהרל לת תהל ביומי השבלה ולת
ביומי החיל ולת ביומי הבו כי בלם יחותו ולת יזבו בזה והות עבין
ויבתר לותם בתוך ובוח שיקח עוד תור ועזל והות רחל לבני
מבביעים לחרים בין בולו לחבי החבות זה לחר זה׃ והם משה
רבינו עליו השלום ויהושע בן נון ועליהם חשר ולת הבפוח לת
ביתר רומה לומר שלברהם לת הבי לותם ולת בתדש כי בשלרו
חויה לרחוח לומר שהשה יירבו לת הלרץ כי הבה משה התניל בירושת
בילחבת חיהן ושוב ויהושע הבליט הירושה והכיבוש ולבן לחר
וירד הביבו על הבנרים שהם השלה והבו והחיל שבלו השופטים
והבלוס רחן למיתתם׃ ולחבם לתור ועזל לחר׃ ושב לותם לברהם
ולת לחר זה על העיבו כי לם על התור ועזל שלברהם ביתר
הבהמות ולבלוס שוב השמים ולת הבפור שהוח שם בולל לתור
ועזל לת המיתה ולת בתדש׃ לבל הבריחם נלוי חיים על בבי
הבדה רומז שהשה ויהושע השמליט בהם היה ישבדו לוחות
יומים בשפור לשון השה ייבבו לרץ ולבן השמליט בהם׃ זהו הבן
הלרשון מהדמוני והשבל בחרלה הזחת׃ והבן הבבי הוח שרמז
יתברך בשלה ובבו וב לחיל לשלבת הבניחים לחוש רובי ישרלל
לחר הוניחום מלריים השה מריש לחרן ושה וכפי יומיהם ו
ולקלוחם ולבלוס שוב השמים ולת הבפור שהוח שם בולל לתור
ועזל לת המיתה ולת בתדש׃ לבל הבריחם נלוי חיים על בבי
הבדה רומז שהשה ויהושע השמליט בהם היה ישבדו לוחות
יומים בשפור לשון השה ייבבו לרץ ולבן השמליט בהם׃ זהו הבן
הלרשון מהדמוני והשבל בחרלה הזחת׃ והבן הבבי הוח שרמז
יתברך בשלה ובבו וב לחיל לשלבת הבניחים לחוש רובי ישרלל
לחר הוניחום מלריים השה מריש לחרן ושה וכפי יומיהם ו
ולקלוחם ולבלוס שוב השמים ולת הבפור שהוח שם בולל לתור
ועזל לת המיתה ולת בתדש׃ לבל הבריחם נלוי חיים על בבי
הבדה רומז שהשה ויהושע השמליט בהם היה ישבדו לוחות
יומים בשפור לשון השה ייבבו לרץ ולבן השמליט בהם׃ זהו הבן
הלרשון מהדמוני והשבל בחרלה הזחת׃ והבן הבבי הוח שרמז

שהפלה הכתוב באומרו ויצב לותם אבדם • ואם זה חוזר לעיט
מצה וכו' והוא לשון יהיד היש ראוי שיאמר ויצב לותו אברם
בלשון יחיד ולא בלשון רבי • וגם יקשה מה היה התועלת שהפיל
לותם אברהם לשלח יאכלו העיט את הפגרי' לחרי שכשהיו הפגרים
מאכל לעוף השמים ולחית הארץ • והשלשה הפסיעות בסצת
הגזלת שאמר יהודע תדע כי גר יהיה זרעך והנה ביוכבת בדריש
בסוף פרק ר' בדרים הניחו זה בלשה דשות • הרמבן גרסי
הבאו שאמר מפני מה בשבע אברהם אבינו ובשתעבדו בניו
מתיים ועשר שנים מפני שעשה אברהם בתלמידי חכמים
שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו • והאבי לשמואל שאמר
שפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנה' כמה לדש בית שמש
והשלשי גרסי יוחנן שאמר מפני שהפריז על מדותיו של הק"נ
מלב ולא תחת בכפי שבירה שבאמרו תן לי הנפש והרכוש קח לך •
והנה הדשות השלה כלם אשבר מה שיש בהם מהחולשה עוד
יכללם פסק אחד שנוס והוא שאברהם החזיק לא בשבע כלל •
וכיון שאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה
ובשבעה עליו הדור השלישי והרביעי ליושבי חלניו של לא חמס
בכפם ושלל כיוצא בזה באת לאבות יהלכו נוסר ושיבי כי תקבילם
ויקשה גם כן עליהם למה היה הגלות בשלשים יותר • בשאר
הארבעות • וכבר כתבנו על זה החכמים שבשמים והם תלושים מאד •
ואחכם הרמ"ן בן הביאה בזה דעת רבינו והוא שהיה חטא אברהם
בהסיבה שאמר לשרים בשביון בשאמרו לאחותי היא מפחד
שיהרגוהו • ושחטא גם כן מצאתו מהארץ הבטחת אשר נשוה
לנו עליה • והיה לו לבטוח ביי' שברשב יפרנו ושבל
החטא הזה בנגד על זרעו הגלות בשלשים מקום הרשע שמה
השפטנו • אבל ככר ישובנו הספק הקודם שיהיו בני אברהם
בשבעים בשון אביהם ולא בשבע החטא ובשבעו הכפיים מצד
ולדר זה ככר הכה על קדקדו הלין בשאמרו שהיה זה לאברהם
מבלל הבטיחות שבתכלה בהם ושמד בכלם ואין יחבד לו לעון •
גם כי אם היה חטא בזה אין שבה בשלותו בגוהו אל ארץ הבטחתו
אחוז נאמר שם שם בן לאחותי היא והלין הביאה זה דעת אחשי
ואמר בלה היה הגלות על חטא בלל כי אם להכניע לבותם של
ישראל כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה ושהיה זה מבלל ייסורין
של אברהם • וגם זה לאיכנו שזה לי כי היה יסור הדעת הזה מסופק
מאד וכבר אמרו חזל אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון
וכתב הרב בפרק כ"ד מהג שזהו הדעת האמתי אי אפשר חלופו
וגם הרמ"ן בשער הגמול אלו מרחיק מאד מיבואו ייסורין בלא
עון • והבסיון שהביאו הרב לראיה בבודו מוכח בתקומו אינה
שאבל כי מה שיתבה בבלל הבסיון הזה בשלא יגע הדב והייסורין
לבעל אלו שיהיו משותפים ולא יגעו בשבין העבודה ואף בבודה
בלים אחד מיבואו עליו ייסורין להעיד לו בשחייתו אין לאבד
שבאמר זה בשומה בכללה מופשטת מהבלית פרטות בשם השם
ליתי בלות בולל בלי עון קודם • והשלה השמינית בשומרו ויהי
השמש לבוא ותרדמה בפלה וכו' כי הפה לא תביאו בבוחות שברהם
מיבוב הכתוב העת שהיום אבר חל עליו השפש • ולא היה
בהגבלה הזאת תושבת כלל • והדין בתב שהבניל הכתוב העת
שהיום מבר שרלה הק"ב להשניך ליפיד לא בין הבתרים שחרי
שיתך לעמתי • למה אאור אהים ורבש בחשך הילה תשורבש
ביום בחלל ד שרבש בשיברה • ושם היות זה טעם בלות בשם וק
ויהי השמש בלה וסלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר
עבר מזכר שם שהיתה השעבוד האש בגילה להיותה יותר בהבשת
הבש לא יבדק בשומרו בלן ויהי השמש לבא בלי שלא בזכר בלן
השעבוד הלפיד לא בי אם שאמר לאברהם ידוע תדע בי גר יהיה
זרעך וגומר ועבין ההלשה הזאת לא היה צריך להגביל העת
מלותה שנה שכר הרב • והשלה התשיעית באומרו ועבדום
ועבו אותם ושבבו מלות שנה וידוע בדברי חזל שהיה השעבוד
במצרים מתים ושער שנים ושהשעבוי היה בלבד פי שנה •
ובבדר בא אל פרעה באמר ומשבב בני ישראל אשר יעבדו במצרים
אלו שנים שנה ושרבש מלות שנה ויהיה ב"ב עלה היה השם מחשב
את הקץ לבבל מוכף על הגלות וכמו שזכרתי בשלות ואם היו
שנות השלות והשעבוד קבועים מתחו יתברך לאיך אמר בהתוב
בשדר ולא שמות ויהלחו בני ישראל את העבודה ויעשקו ואת

ושפחה אל האלהים מן העבודה • ויזבר במפני שעקתם בשלחו
ולא להיות זמן הקץ בשלם • ושם אל בתב שהברעב מלות שנה
והשעבוד התחילו משת ג יצחק בין הבתרים עד שמלד יצחק •
והשלשים שנה משת ג יצחק עד שמלד יעקב •
ומדברי בשל סדר עולם הוא והדעת הזה בבוי על שאמרו פינחס
לאברהם מחרן חזר ויצב שם חמשים • ושל השעה החתרונה
באמר ואברהם בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן • וזה
דבר שלא בזכר בכתוב • והאלשה בתב שהברעב מלות שנה
התחילו משלוד יעקב ושהקב"ה מהר את הקץ וגלם קודם זמנו
שאר יעד והוא בשתת דעת זו מאד בכתובים • והשעה השעירית
שאמרו ואתה תבוא אל אבותיך בשלום ווה בי אחרות לאברהם היו
עובדי עבודה זרה ואיך יאמר שיבוא אליהם • והנה ניפו לא בקבר
עם גופם ובפנו הלילה שתהיה בשחוקם • ושהי בתב לאברהם
מזה הספק לאמר שהשם תרח תשובה אחל אחלה בזכר בכתוב כל
שבן שלא יאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום כי אם אל אחותיך וגם
בשובה שתרח עבה השובה מי יאמר לנו שבאחר אבינו אל תרח
ושרוב אבינו אל בקור עשו גם כן תשובה • והנה ניעקב בתיב
ובבשתי עם אבותי וכן בדוד לפי שהיו בדיקים מה שאינו ראוי
לומר כן באברהם • והשלה הזאת בשומרו ודור רביעי ישובו הנה
ואם היה אבל בן בקרא דור הנה לא היה הדור הרביעי לירש את
הארץ בא ואחות ינחל ויעקב ויהודה וקרן והבנין וכלב שבח אל
הארץ • והיה אם בן דור אמי • ושהי אל בתב לאחר בגלו לאברהם
יהיו שם שלשה דורות והדור הרביעי ישובו לארץ הזאת • שהרי
בארץ בבנען היה מדבר עתו וכיוצא הבניל בבתיב לתת לך את
הארץ הזאת לרשתה וכן היה כי הנה ישקב בלה לרשה" בא ואחות
דורותיו יהודה קרן הבנין בלב תבלית הארץ היה וכו' • וכתב עליו
הרמב"ן שאינו בבון בלל ובא בייר בשה • ואחות שהיה לפי שלא
בזכר בכתוב גלות הבתים לשמונה הדורות ומנו כי אם בן נדות
הזכר • גם כי אם ימנו הדורות מיורדי הבתים היה לאור שיהיה
יעקב מבלם • והרלבון שם שהוא"ר שם • והיה דור החמי
הבא אל הארץ לא רביעי • ודעת הרלבן שהדור הרביעי הוא
לאחורי יהושב בארץ והבניל הביאה גם הוא כי לא בזכר בכתוב
הבשבעי לשיאמר עליו ודור רביעי • גם אמרו יחושבהבה לא
יבבל פירושו בשום שבר • השלשה השבים שבר באמרו כי לא
שלם עון האמורי עד הנה • וירלה מזה האמור שלא בגזר הגלות
שהברעב גלות שבה להיותם ראויים אליו בפי הדין להשם בל
אותו זמן כי אם לפי שעדיין לא בשלם עון האמורי לפיבשרו מן
הארץ ויתהשהמו יברהל בל אותו זמן בתרים עד שיושלם עון
האמורי והוא דבר זר וקשה להאמינו בתוך היותר הלהי מיושבו
בני ישר' בגלות ארוך ללא שנה עד שבר יהיו הבשביים ראויים
לישבם • ויותר עוד היה שיהיו שומרי' לארץ בבנען גרוש וקוסנים
בשובה ובתת עד אותו זמן וכל שבן שיאמר כי לא שלם עון האמורי
בזמן שלא היו שרוים חביים ואיך אם בן בגזרה עליהם הגזירה
קודם הרעה ותהיה גזירת ישרהל בגלות וגזירת הבשביי' בגרוע
שתיהן בלה קדימת חבת אשר לא בדע • הלה הם השלות אשר
יפלו בדרום הזה ואתה רוקה שהם משבם בפור ישיות מגרים
וגישתו • ושבריבין אומרו לדעת הדברים הלה בלם על אמתתם
כדי שהשם בשבוד על הבטיו השם שעשה בהיו שיהיות מגרים :
ואשר שדעתי זה הוא שאברהם אבינו לא שאל אות ולא
בדית על ירושת הארץ כי בבר ידעה השית
עליו בעמים רביים ולא היה מספק בדבור הלזה אלילה אמנם
השבק שהיה אצלו בדבר הזה הוא שם ירושת הארץ תהיה נימיו
ומיהו שקשר לבניו או שם לא יהיה שבה בשבעו כי שם זרעו
אחריו ושם יהיה בן השבק אי זו דור מזרעו על בלטים ועל רבעים או
שהם בבו או בן בבו או שם לא הייעוד על בלטים ועל רבעים או
יהיה השם שובה ההסד לאלפים מהדורות אחת יתקיים הייעוד
ובפל אצלו השבק הזה לפי שאברהשובה אחר לו השם לזרעך תתן
את הארץ הזאת ולא פירש מהו הזרע והדור אחר שזכה לזה •
ואחרי הפרד לוט מעמו אמר לו כי את הארץ אשר אתה רואה
לך אתבבנה ולזרעך עדיורה שברהם תהיה ירושת הארץ
ומיהו יבתלה בניו וזרעו עוד בשאר לו קום התהלך בארץ לארכה
ולרחבה כי לך אתבבנה מורה שעיו בייחוד יתבנה וכן אמר לו זה
השקוה לבי ויתלהיך אשר בושקתיך מלוך בשדים לתת לך את
הארץ

עקב תשמעון את המשפטים הללה ושמר יי אלהיך לך את הברית
ואת החסד אשר נשבע לאבותיך. ואין הכוונה במאמרת הללה
שמצות ייקיים את כולן ולא יחללהו כי כל מצוותיו נדר ואחת
מהן לבד הכוונה שלותה בריית ורבעניות הבל מיעד ונכנס לתוכות לו
בתורה למשמעותו ושמרו ולא לעשותו ודומה. לבל ענוד אות והפרישה
שתיהיה לישראל סימן בינו ובין אחר ובל זה עצמו וכל לפרשה היא
שמצוה לשמרה ולנו סימתו אחרי זה כל אותה ההבטחה במצוה
שרוכה בכל ומצוה לאהבתו הנבטים כני יעקב ולנו ובנוהם
ונחותה היינו ניכולי מכל גרה ופנש שם היות שבכל דור ודור
עומדים עלינו לכלותינו. הנה אם כן בריך שומר הבטחתו
לישראל שיהיו שמור הבטחת לבהם לתתה לישראל ולא לשקר
הכניש וזכר רצון הש ומצוו לזוכותם בהבטחה היות מהותו
מחבב את בקץ יום ליו ולילה לילה מתי יבוא את קץ כדי לשעות
ולקיים מה שאמר לאברהם לחניו בין הבתרים רוצה נום בחותה
מדיה שנתר הבטחתו ולחיל מעולם שלו אמר לו ידוע
תדע כי גר יהי זרעך בארץ לא להם ועבדום ועבו אותם וענו
מלות פסח:

אשר יעשה ועושין המצוה קונה כאן בזכרון הגזות ובכללו
ומתחלת בין הבתרים הבית סופה ולא תחלתה. הבית
תצוות הש לאברהם ידוע תדע ונו ולא הבית שלותו מתה לדע
כי לחרבה. לכן מצות שלמות המלחמה וכדי להבין הדבר על
בוריה לחיתי להרחיב פה הדבור בדרוש הזה ובכתובים שבאו
עליו בתורה בין הבתרים כדי שלמעמוד על בנת עלות מנהי כפי
החמת ומתבה בעמוד על חסדי הש בגאולתו ופדות בפעמו כי
עם זה בדע יניחת מנהים בפנותיה והתחלותיה והוא המשובח
וכדי להיפיד לבני דרך יפר בדרוש הזה לעיר על הפסקות לאר
יתחיינו במלחת בין הבתרים המתיחסות לעביכיהו יה: רלשוכה
הוא שלאל לאברהם בתה תדע כי לזרעבה. והוא ניחה לו שלא
הות על העיקר שהוא הזרע שהיה מיועדו עליו ושלנו על ירושת
הארץ המובטחת לאחריו. והבה הרלשון והלבוא והלרן שלשתם
הסכימו שייעוד הוא מהזרע היה העבה לאברהם בלבד ולבן לא
שאל עליו כי ידע בפעמו שלא ינחבטו חטאו. ושם היישוב הטוב
לזכו חוזר כמו שקבלו חזל כל ישוב ניתן מפי הקדוש ב"ה לעובה
לפיכך היה עובם ודעה לעמתים. ואולי יזכרו בתשובה כלפני
כמה ולזה הוצרך לאברהם לשאול אות בריית על קיומו כדי שישראל
תתבע ירושת הארץ לזכות הבבעבייהם ולא לחטאת בני ישראל.
והבלה מהלבתים הללה שלמים הם שאמרו בפסחיים כלם פה ר'
על דעת מושעה כזה כי הייעוד שם הבריה לו בלתו לא ימבא
החזוקה מהרע זכות המקבלים שאם רצוי שלאחר שבעבור
הבריה הזה שעשה הק"בה לאברהם יבעל מלבני הארץ בלתי
התשובה. לו לא יקבלה שם לא יבעדף בה בכה לאחרת הלילה
לאל מרבש ובדי משול. ובכיית לאה שאל לבי הם בתורה הזאת
אות על ירושת הארץ ולא שאלו קודם לזה בשאר היישודים ש
הבטחות הש עליה. וכבר התחכם הרלבן ניקחמעליו לה להשיב
על זה בלומרו שקודם היעוד הזה לא יבד הק"בה לאברהם כי
אם לבד על בתיבת הארץ ובבקלן שאל על ירושתה שהיורש הוא
התמת בניו בה לבנח ולא יבאו מזה בהבת שבירות שישעבו
ושזהו לומרו כמה שלי אלהים רוצה לו בתיבה זכות יתמידו
בירושתה ובפיטו הבלית שבזכות הקרבנות יתמידו שבהם
יתבפרו עוטותיהם. ותחשוב לבי זה שאל מדברי רבי שלי דייקו
שבתב הודיעבי רבי בלי זה זכו יתקיימו בני בארץ ואלו לו הקב"ה
בבזכות הקרבנות. אבל הדעת הזה הוא תלוי דבר בעל לפי
שעם ירושה לא יורה על הבמחות והתמדה בי אם שייבשה
היורש מיד לאחר מבני התב ובכלם יתמיד בירושה שם לא ובמהו
ותוריבני שוכות בעורי שלר יוציא בתוך שלהיך אותו תירש כ"
עיורה יותר הבתיב על הבמחיות כלו הדבר הבינו לאדם בתבה
הוא לשר ולא יפאר עלינו לבוחן זכות בלל ושוב בי קודם לזה בבר
נתת לאברהם לאחרי הפרד לוט מעליו על ירושת הארץ לך התבה
ולזרעך עד עולם. ובאמרו שר עולם מורה על הבמחיות על ד'
ומשלם ושב עולם שתה לזל. וכן פירשו הרלבן ושב שם
מאלה הזאת היה הבריה על ירושת הארץ. ולא על בתיבה שלך
שם בן לאחר בפוף המלה הזה ביום ההוא ברת יי בריה את אברם

ולא לרוח מיוחדת לו עיכה שנו לפי שאמר עתור עליו והיה לאות
על יהך ולעוטפת בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו יי ממצרים
אמר לא יכול האומר הזה כי אם על התחב למצות האלהים
ולא במעט מהנו כי אם לתיומיותו וקוצר הכנתו הנה אם כן אם
היות שבאה אחלת התם בפרטת בכורות על יציאת מצרים היתי
אחלתו כמו ביציאה מדברי התשובה ויהיה בתוס לנגנו כפי מה
שמשיבהו התורה • ובקוטו יודע לשאל דרש על פשוטו זה
כפי עניינו וח יד שתהיה הגדתנו נגלל פנה לפי שהיוקו עם
הגנה החומרית נלבר ולפי שמביאם התם ובקוטו יודע לשאל לא
מוצא להם עון כי אם קונר יהיה לה בהתפרות החכמה כגן
החכנו ולא נרשע ושפ ברשע לבן בשפוק היעוד להשיב כליהם
מה שהשיבה התורה ולא הוכיח לומר עליה לף אתה כמו שעשה
בן הפכם והרשע והותרו עם זה השפוקות אחר בשער בלשים
ובשער בלשים ואחד ובלשים ובניש ובלשים ובלשים ובלשון •

מְתְחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ
וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ א
אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם
וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וָאֶקַּח
אֶת אֲבִיכֶם אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר וָאוֹלֵךְ
אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנַעַן וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ
וָאֶתֶּן לוֹ אֶת יִצְחָק וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת
יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר
שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אֹתוֹ וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם :

אחרי מזכר דרשת הכתוב מהסנות שכבר ניחתי יתחיל עתה
בעניין ההגדה ומתחיל בעבות כדי לסיים בעבות ושם
היות מתחלת הדבריס הוא שבתחלה היו עובדי עבודה זרה
אבותינו ושבשיו קרבנו המקום לעבודתו שזכר החסד הזה להיותו
לנו קריבת השם יתר שהכל תלוי בו ומקור הטובות והחסדיס
כלם הנה הרחיב שהגיד מדברי יהושע תורה על שלשה חסדיס
גדולים עשה הקדוש עם אבותינו לפניהם והם שאברהם נתחלתו
לא היתה לו ישועה ונחלת ארצות וגם כן לא היתה לו תעודה
מלאית וגם כן לא היתה לו זרע ותולדת בניס כלל כי הוא היה
בעבר מכל זה שד אחר נחלת יי שעליו השלימו בכלם והוא אמרו
בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם רוצה לומר אתם עם בני
ישראל דשו בח ורחו שארץ כנען אחר ירשתם והתחלתם בה לא
היתה לכם בחלת ארצות כי אבותיכם בעבר הנהר היו יושבין לא
בארץ כנען לפי שגם בן בחביניהם היתה הוא וכל תולדותיו
עד אברהם נתישבו בעבר הנהר • ועוד זכר ארח אברהם
לפי שגשם בכדר אל המון גוים וכל זה להודיע שאבותיהם היו
בעבדים מירושת הארץ • עוד זכר ההעבר שבני מהיה להם
מהתחוקה האלהית והוא אומרו ויעבדו אלהים אחרים דמון
לארץ ולאחור אחר זכר כי הקדמונים מהם נדיקים היו לאל
ארץ אבי אברהם ונחור אחיו שהיה רחוי שיתדמה אליהם אברהם
באחוקה ושעודתם היו עובדים אלהים אחרים • ומה שזכר
אברהם בלבד ולא אמר אברהם ובניו כמו שאמר ביעקב ועשו
שהיה ירחדי ועקר מבני בניס • ועל שלשת הפעדריס האלה
שהיו לאברהם ירחלת הארץ מפלחות האחוקה ויקנין הבניס זכר
אחזל הני עליו שם לגדול מהם שהיה בחמונות שלהן וכתו
ברחקוה שבני תעלתו אחר עליו ויחקו את קביכם את אברהם
ל"ל אחיס היו אברהם ונחור ונחריתי לעבודתי ובבחלתי את
אברהם ושובתי את נחור והוא החסד העליון בחמונו שעליו ז"ל
בתחלת האחזה ושבניו קרבנו המקום לעבודתו כי הקריבם

אתרי מזכר דרשת הכתוב מהסנות שכבר ניחתי יתחיל עתה
בעניין ההגדה ומתחיל בעבות כדי לסיים בעבות ושם
היות מתחלת הדבריס הוא שבתחלה היו עובדי עבודה זרה
אבותינו ושבשיו קרבנו המקום לעבודתו שזכר החסד הזה להיותו
לנו קריבת השם יתר שהכל תלוי בו ומקור הטובות והחסדיס
כלם הנה הרחיב שהגיד מדברי יהושע תורה על שלשה חסדיס
גדולים עשה הקדוש עם אבותינו לפניהם והם שאברהם נתחלתו
לא היתה לו ישועה ונחלת ארצות וגם כן לא היתה לו תעודה
מלאית וגם כן לא היתה לו זרע ותולדת בניס כלל כי הוא היה
בעבר מכל זה שד אחר נחלת יי שעליו השלימו בכלם והוא אמרו
בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם רוצה לומר אתם עם בני
ישראל דשו בח ורחו שארץ כנען אחר ירשתם והתחלתם בה לא
היתה לכם בחלת ארצות כי אבותיכם בעבר הנהר היו יושבין לא
בארץ כנען לפי שגם בן בחביניהם היתה הוא וכל תולדותיו
עד אברהם נתישבו בעבר הנהר • ועוד זכר ארח אברהם
לפי שגשם בכדר אל המון גוים וכל זה להודיע שאבותיהם היו
בעבדים מירושת הארץ • עוד זכר ההעבר שבני מהיה להם
מהתחוקה האלהית והוא אומרו ויעבדו אלהים אחרים דמון
לארץ ולאחור אחר זכר כי הקדמונים מהם נדיקים היו לאל
ארץ אבי אברהם ונחור אחיו שהיה רחוי שיתדמה אליהם אברהם
באחוקה ושעודתם היו עובדים אלהים אחרים • ומה שזכר
אברהם בלבד ולא אמר אברהם ובניו כמו שאמר ביעקב ועשו
שהיה ירחדי ועקר מבני בניס • ועל שלשת הפעדריס האלה
שהיו לאברהם ירחלת הארץ מפלחות האחוקה ויקנין הבניס זכר
אחזל הני עליו שם לגדול מהם שהיה בחמונות שלהן וכתו
ברחקוה שבני תעלתו אחר עליו ויחקו את קביכם את אברהם
ל"ל אחיס היו אברהם ונחור ונחריתי לעבודתי ובבחלתי את
אברהם ושובתי את נחור והוא החסד העליון בחמונו שעליו ז"ל
בתחלת האחזה ושבניו קרבנו המקום לעבודתו כי הקריבם

וְאֵרֵא כִּשְׁלַחְתִּי אֶת אַבְרָהָם וְאַחַר בּוֹ וְהִגְיַחְתִּי לְעָנוֹדָתוֹ וְהוּא מְחַמֵּר
לְאַחְתִּי בְּלִי סְפֵק שֶׁהַחֶסֶד לֹא יִקְרֵב לְנוֹר אֶלָּא כִּי אִם כְּאַחַר יִקְרְבֵהוּ
וְיִקְחוּ הֵשֵׁם לוֹ • וְכַאֲשֶׁר הַמְּכוֹרָר הַגְּבוּרִי הַגְּדוֹל יִקְרֵב וְיִקְרֵב יַעֲבוֹן
מַעֲרִיךְ • וְאַחַר הַבְּנִיָּה וְהַקְּרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ לִי כִּי מִי אֹהֵב עֵרֵב לִבּוֹ
לְגַשֵּׁת אֵלַי • עוֹד זְכַר הַחֶסֶד הַגְּבִי אֹהֵב עֵשָׂה עִמּוֹ מִתַּת הָאָרֶן
וְעָלָיו אֹהֵב וְאוֹהֵב לְזוּתוֹ בְּכָל מָקוֹם רוֹצֶה לוֹמַר הוֹלְכְתִּיו בָּהּ
לָתֵת לוֹ חִזּוּק מִמֶּנּוּ וְכֵן אֹהֵב מָקוֹם שֶׁהַהֲלָךְ נֶאֱחָז נֶאֱחָז וְהַחֲנָה
כִּי לֹא הִתְבַּנָּה עוֹד זְכַר הַחֶסֶד הַגְּבִיאִי וְהוּא שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם
וְכַרַת בְּנֵעֲשֵׂה עִקְרֵי הַבְּרִית אֶת זַרְעוֹ לוֹמַר שֶׁבְּנֵי לְאַבְרָהָם
זֶרַע וְכַרַת לְאַבְרָהָם בְּזֶרַע מוֹפֵת הַפְּלֵאִי וְכֵן כְּמוֹ שֶׁיִּתֵּן
בְּהַגָּדָה וְאַתָּה אַחַר לְאַחַר וְהַבְּרִית אֶת זַרְעוֹ וְאַחַר עוֹד וְאֶתֵּן לוֹ אֶת יִצְחָק
יִדְעֵנוּ מִלְּאַחַר וְהַבְּרִית אֶת זַרְעוֹ עַל יְמוֹתֵינוּ • וְנִכְיוֹ קְטוֹרָה שֶׁהָיוּ
זַרְעוֹ עַל אַבְרָהָם מִשְּׁהֵם יִצְחָק וְנִכְיוֹ דָּן אֲשׁוּרִיִּים
וְנִכְיוֹ וְלוֹטִיִּים וְיֵתֶר הַחוֹמוֹת מֵהֶם וְנִכְיוֹ חֶלְקֵי הַיְשׁוּב וְעֵלֵיהֶם
אַחַר וְהַבְּרִית אֶת זַרְעוֹ לְכָל הַיּוֹתֵר בְּלִי סְפֵק וְנִכְיוֹ זֶכֶר נִכְיוֹ וְנִכְיוֹ
אֶת הַכֶּלֶב וְהָעֵקֶר נֶאוֹמְרוֹ וְתֵן לוֹ אֶת יִצְחָק כִּי בּוֹ נֶאֱחַר לְךָ זֶרַע וְזֶכֶר טוֹב
בְּעֵקֶר הַחַיִּים • כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זֶרַע וְזֶכֶר טוֹב
מֵהֵם יִהְיוּ לְמַרְחִי מִבְּנֵי הַגְּבִירָה אַבְרָהָם וְהוּא אַחַר הַשֵּׁם נֶאֱחַר מֵהֵם
בְּאַבְרָהָם וְעַזּוּ אֶת אַחַר • וְכֵן לְאַבְרָהָם הָיוּ בָּנִים רַבִּים וְנִכְיוֹ
בְּיִצְחָק וְעַזּוּ יִשְׁמָעֵאל וְנִכְיוֹ קְטוֹרָה אַבְרָהָם הָיָה עוֹד הַעֲנִין בְּיִצְחָק
מֵהֶם הָיוּתוֹ עֵקֶר וְדֵבֵקָה אַחַת שֵׁקְרָה בְּדֶרֶךְ נֶם נִתַּן לוֹ אֶת יַעֲקֹב
וְאֶת עֵשָׂו • וְעִם הָיוּתוֹ אַחַים אַחַר בְּיַעֲקֹב וְלֹא בְּעֵשָׂו • וְכִשְׁאוֹמֵר
הַבְּנִיָּה הַלֹּא לֹא עֵשָׂו לְיַעֲקֹב נְאֻם יי וְאוֹהֵב אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו
מֵהַחֲלָתִי • וְלָכֵן הָיוּת בְּנֵיהֶם בְּנֵי אַבְרָהָם וְיִצְחָק לְאַחְתִּי נְכוֹנִים זֶה
זֶכוּ שֶׁבְּיָדִים עֵשָׂה בְּיִעוּדֵי אַמּוֹתֵיהֶם • אֲבָל הוּא יִתְבָּרַךְ נָתַן לְעֵשָׂו
אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ ז"ל נִכְתַּן לוֹ זֶה מִתְּנָה בְּעֵד זְכוּתוֹ כְּדֵי
לְהַרְחִיקוֹ מֵעֵבֶל יַעֲקֹב בְּאוֹפֶן שֶׁיִּקְבֵּץ וְנִכְיוֹ יִרְבּוּ וְנִכְתַּךְ אַבְרָהָם
וְיִנְחַק הַכְּפוּלִיִּית בִּירוּשַׁת אֶחֶרֶת הַנִּבְחֶרֶת נְכִי הִיא לְכָל
הַאֲרָנוֹת שֶׁזּוֹ הִיתָה הַמְּכוּוָנָה וְהַהַלְכָה הָאֱמִתִּית וְכִדֵי לְזוֹכוֹת נָה
יַעֲקֹב וְנִכְיוֹ לְבַדּוֹ נִתַּן הַשֵּׁם לְעֵשָׂו תְּעוּדָתוֹ וְהִסְתַּלֵּק לְזוֹכוֹ וְיַעֲקֹב
וְנִכְיוֹ מְהוּדָיִם לוֹ יְהוֹשֻׁעַ פֶּר בְּנֵה יי בְּזוֹ יַעֲקֹב הָיְתָה הוֹפְתוֹ
שְׁלֵמָה כִּי הִנֵּה תֶּרַח וְאַבְרָהָם בְּנוֹ יִצְחָק בֶּן בְּנוֹ בְּכֻלָּם הִיקֵּה בְּאֹתָן
הַבְּנִיס קְלִיפָה וְלֹב כִּי לָבֶן מְזַכֵּר כֵּהֶן בְּחוֹר לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא לְחַיּוֹ עַל
אַבְרָהָם וְלֹא בְּאַחַר עִמּוֹ וְכֵן בְּנֵי אַבְרָהָם בְּיִחַר יִצְחָק וְכִשְׁנוֹ
הַאֲחֵרִים • וּבְנֵי יִצְחָק בְּאַחַר יַעֲקֹב וְנִשְׁנוֹ עִמּוֹ • וְיַעֲקֹב לֹא הָיָה
כֵּן כִּי שֵׁם הָיוּת לוֹ זֶה בָּנִים כֻּלָּם בְּנֵי אַרְבַּע מִהֵם כֻּלָּם הָיוּ לוֹ לוֹב מִבְּלִי
קְלִיפָה • כֻּלָּם הָיוּ יְהוּדוֹת הַחוֹמָה וְשִׁמְעוֹנִיה וְהוּא אוֹמְרוֹ וְיַעֲקֹב
וּבְנֵיו יָרְדוּ מִצְרַיְמָה • וְהִנֵּה מִה שֶׁהַבְּרִיבָה נֶאוֹמְרוֹ יָרְדוּ מִצְרַיִם •
הִנֵּה יְהַבֵּאר לְאַחַר זֶה • וְהוֹסִיף עַל מַה שֶׁהִתְחִילוּ הַפְּקוּדוֹת לְאַחַר
בְּשַׁעַר בְּלָשִׁים וְחָמֵשׁ וּבְלָשִׁים וְשֵׁשׁ וּבְלָשִׁים וְשִׁבְעָה :

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ
הוּא שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְחַשֵּׁב אֶת
הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁאָמַר לְאַבְרָהָם
אָבִינוּ בֵּין הַבְּתָרִים שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר
לְאַבְרָם יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ
בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם
אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכוּשׁ
גָּדוֹל :

פירוש המאמר הזה שבעבור שאמר למעלה מהיות פרי
לאר ייעד השם לאברהם בברית הזדע וירושת הארץ
ולהיות לו לעם וכל תוקף ההבטחות בתקיימו כיוצא בו ולא
בישמעאל וקטורה שם היות כלם יוצאי ירך אברהם נתן
בעבור זה שבח והודאה כלם יתברך בפרט בזכות הבטחתו
לישראל ז"ל ברוך הוא ומחשבה הלל יתברך בזכות הבטחתו
שהבטיח קיץ לתת לישראל מהוץ שזכה בה והיה
ולא עשו ולהיות בני אברהם זה בעצמו ואמר משה רבינו

עקד

תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים: ושאינו יודע לשאל את פתחלו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים: יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך:

הדרשות הללה ע"ד הפשט המעיד על הקרם ושלומו יודע לשאל תשובתם כפוף בדר' נתן אל פני ע"ה במצות קדם לי

כל בכור פטר רחם בני ישראל באדם ובבהמה לי הוא ואמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים וגו' ולא יאכל חמץ וגו' שבעת ימים תאכל מצות וגומר מצות יאכל את שבעת הימים וגו' והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים והיה לך לאות על ידך וגו' והפרשת הזאת חקת המצוה על שלומו יודע לשאל ואחריה נתן פרשה אחרת והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני וגו' והעברת כל פטר רחם וגו' והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת וגו' והיה לאות על ידכה וגומר והפרשה הזאת פירשה על הקרם. עם לשון בפרשיות הללה רבותינו שהיה שבח הדבור למשה קדם לו כל בכור וגו' למה כתוב לו משה דברינו עליו השלום להגיד השבוח הזאת ליעקב לא זכרה כמו שמשה קדוש הקדוש הזכירו וזכר פיקוח מצות התצות ס' סוד החיון שנאמר ויאחר משה את העם זכור את היום הזה וגו' ולא יאכל חמץ וגו'. שבעת ימים תאכל מצות וגו' ואם כוש העם תלוי על קדוש הבכורות למה נזה הוא לעשם מצות המצה. שנית למה לא זכרם כן מצות הפסח ומשכנו והמרור. ומה ראה מלאך על הבתים שפסחים יהוה על הפתח ולא על המצות ושפחים יהוה על המצות ולא יהוה על הפתח. הפלישית מה ראה לצוות מצות התפילין עם מצות שבאחר והיה לות על ידכה. ועם מצות תפילין מזוזות הבכורות לא זכר מצות התפילין במצות הפסח הללה לי בשביל הפרשיות הללו שבאחריהם ומיהו מצות התעד התעיד בשלומו יודע לשאל ובתם. עם מיות שהוא בדרשה הקדים התם מפני ידיעתו שם משעם ואם הקדים כמו שזכרתי. ואומר שהפרישה שפרשה קדם לה נזה ליתה על קדוש הבכורות ולא הי' חלוי. יקדם בקורו. שראל משבעיו לי' יתם לעבודת הקדם כמו שכתב הרמ"ן לחלק בכורי ישקדם כל בכור פטר רחם בהמה וכרחל' לחיות ולא נזה לגרן כי גם מצות הפסח לא פתחינו לדורות כי אם בארץ. ופסח מדבר בנעוו עליו נזה לו פרק. סמיה קדוש הבכורות זכר לחיכת בכורות ולויית מצרים לכן רלה מל' ה' להזכיר את יכרתל' על הבכורות בלילות. וכל חלקיה שהם שבח תנה ותרור וקדוש הפסחו שבלא לתכלית ה' ולזכרון אחד נתנו וזהו ואמרת משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כי בחזיל לזוהל אותם מהשעבד ו' שבה אותם ולבן נזה אותם עיזכרו ויזיד את היום הזה והזכרון יהי' שבאחד

והיה כי יבוא כהיום הזה ויקחו לב ומהם ירחו וכן יעשו כי
העם תמיד ילכו אחרי הגדולים והזריזים עוד עשה היותם
בועמים נגי ובלתי ירחים מקומריים בלקיחת השה ובשחיטתו
ובחיתת הדם שלא מפני זה יענרכת גם כן בליחה ההוא לנחת
מניחם ולכת בתוך השיר וזהו ולתם לא תנתו חוש מפתח ביתו
עד בקר · וכתן הסבה בו בלחורו ועבר יי׳ לנגוף את מצרים׳ ור׳ה
את הדם ולא יתן המשחית ל׳ל בפתוחה שעה שהם יחלבו את
הכפת וכה יי׳ את בכורות מצרים וכם בזכות לותה מצוה יבלו
ולא יהיה נגף בנתיהם · ומגיד חזרת שלא ינתו מפתח ביתם
עד בקר שאבר שהיה כדי שיהיו דבקים בשביית מצות הפסח
כהלכתה ולא יפנו לבבר אחר · וחזו׳ למדנו מזה שמשכתה רשות
למשחית לחבל תיכו מבחין בין בדיק לשאינ׳ ל׳ל שיכה הקנף מלפני
י׳ להל הבנף · ואין רשוי שיתערבו החיים עם המתים בן יפסו
בחלוקתם · ואולי כיון גם כן זה שלא ינתו מפתח ביתם לבעבור
המצרי׳ שלא יראו לותם בשת קלקלתם ויחרחרו ריב שיהם לומר
שתם השיתם את עמהו ולכן כדי להרחיק בן הביעור ובן הו׳ ומ׳
לו נזה לותם ולתם לא תנתו חוש מפתח ביתו עד בקר לפי שלא
ירשו לותם המצרים בשת תכת בכוריהם · ולם תלמדו לף על
פי שלא בנת מבתיכו מי התוכע שלא יבא המצרי במרת בפסו על
בתיכם לבנוף · ורחמים הוא שעם מצרים שהבטיחם שלא יבאו
לל בתיהם להרוג ולחבל על דבר הפסח ולא עוד אלא בכורות כי
בליה הבית והיו מבטחרי׳ לכל המזיקין שבעה׳ יפסח ויהמול על
פתח בי ודי למשחית מן הבנף והמכה ולא יתן יבוא לל המצרי
לבת לל בתיהם לבנוף · ולפי שבדברים המסובבים בבבות
ובילחמות יהיו בזכרי׳ ובראשים לבבוד ולתפארת העושים לותם
ולשונה כמו שאול דוד בשהיה על ידולם בלבדה בל מכם יבופי
בראשונה יהיה לראש ועבד לכן אמר משה לזקנים ושחרתם את
הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם שם שהודיעם בזה שתהיה
המצוה הזאת לגדולת ולכן היה רחוי שיתחילו נה הגדולי׳ שבעם
ובכוף הפרשה זכר הכתוב עשם היות שהיה משם מצוה לזקנים
בלבד הל׳ משם בלו שהיו שמה יקדו ויתחתנו בשות אהרנים
בחנו בעבור חנשים ובלנו בקיים את המצוה ואין רחוי שיתחילו
בה הזקנים׳ בי אם בל העם יחד והבעבי אמרו ויקוד העם וישתחוו
וילכו וישעו בני ישראל בשאר עוה י׳ את משה ואהרן בן עשו ל׳ל
עשם היותו מדבר לזקנים הבה עם בני ישראל אבר שמשו דברי
השתחוו לפניו בשפבר רבו ובלבו לעשו המצוה בבל חלקיה
בשנטוו בה משה ואהרן ולא קלו למשבה הזקנים וקדימתם
בי בל העם מקבה בלי שורף ופחד הלבו לקיים את המצוה · הבה
התבאר מזה הפרשה בפי פשוטה והותרו הספקו׳ אשר העירותי
בה · והמתם אתם שאמר בפרשה והיה בי יאמרו אליבם בניבם
מה העבודה הזאת לבם · רשי׳ מפרש שהמלאך הזה היה מתווב
חרף י׳ · רשב׳ם מפרש בל ילדים אין אלהים בל מזמותיו ·
והבה הניחו לאחוז בדשב וקשב בזאת שלא ידבקים
שלא יאמר שאחוז בזה לשון שלוח כמו שאמר שאחז החבם בי
ישלוף בבף יחד · ונתה בי ישאלך בבף · אבל שאחוז הזה לא
קראו הבתוב שלוה בי אם שאירה והיה בי יאמרו אליבם בניבם
ל׳ל בשאר בניבם שהיהרי אותו שיבלו ונלמדו מאביותיהם לירחה
את י׳ יהיו בניבם סוברי׳ לא ידברו בדרך שלה אבל בדרך בפירה
ערעור יאמרו אליבם מה העבודה וכבר בשתוש הבתוב זה
לשון בשאלות התנוים בשאמרו בני נך ובני ראובן על
המזבח אשר בבו בעבר הירדן מדעת מדבר עמיהו את זאת
לאמר מחר יאמרו בניבם לבניהו מה לבם ולי׳ אלהי ישראל ובמר
וכן אמר הבתיב הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע · האומרים
יהבר יחיש מעשהו ותקרב ותבא אמור לדעת בדיק אתה יקבוהו
לשחיט כי תמיד יבא בלשון הזה על הקבוע והמלאר המצוה לא
על הפלה בבוה עבה ולבן ברלות הזעיר שאמר תורה והיה
בי יאמרו אליבם בניבם ולא זבו בלשון שאלה בבאשר הבניבם גזר
אומר בניבו זה בודר ומורה · והבתם הפנית לפי שלא אמר משה
העבודה הזאת אשר בזה י׳ לאליהו לותבם במו שאמר הבן ההבם
בתחלת דבריו הודם היות הזעוה הזאת ולהיות ושם הבניים
הפלה היו אומרים מה העבודה הזאת אשר בזה י׳ לאלהיבו לבם
לא היבו חושבין למלת לבם במו שלא חשבו על מלת אתבם

ולפן

לא אמר אשר בזה י׳ לאלהיבו · והבתם הפליאית שהוא לא קרא
את המצוה הזאת עבודת ולא חוקים ולא משפטים · לפי שלא
המצוין היות בה עבדות יניאת מצרי׳ ועם בן בפר היותה משפט
ובדק בם לא הזהירם חק ובזירת מלך לבל אמר מה העבודה
הזאת לבם וכיון בזה שאמר שבי דברים ושתי בפיריות האחת
שלא היה המצוה הזאת ולא בזה בה השם לבל הם בעצמם בדרי
לותה והוא לומרו מה העבודה הזאת לבם שהיה בפירה בפועל
ומצוה לותה מצוה ובפירה שבית בעבין התבלית בלו אמר אין
זו עבודל לגבוה ולא זכר לאחדיו בי אינה עבודה רוחבית בתפלה
ושיון התורה · אבל היא עבודה עשויה לתועלתבם שתתבלו
בבם בן בעתו דך ועוד עלי שם ותעתו תרבע בוהם עליו שלא
זאת העבודל היא לבם ולא לבם ולפי שהיו שתי בפירו׳ אחת בפועל
ובמבוה את המצוה והאחת התבלית׳ לבן אמר בלשון רבים והיה
בי יאמרו אליבם בניבם בהלו היו בבאן בניבם תמחיתי׳ בבפירות
שובות ולזה בתרבה הזאת בזברו בניבם בלשון רבים · ובאמר
הפרטיות בהו בלם בלשון יחיד והבורף לזה בי אחר הפרטיות
בהו בלשון יחיד קדם לי בל בבור והיה בי יביאך י׳ ובבדת את
העבודה שבעת ימים תאבל מצות בל הפרשה בלה בלשון יחיד
ולבן אמר והגדת לבבך בלשון יחיד · ובפרשת התם בן והיה
בי יביאך׳ י׳ והבתרת בל שאר רחם בלם בלשון יחיד לבן אמר בי
יישלך בבך בם בן בלשון יחיד ופרשת החבם בם בן בזה בלשון
יחיד ואמרת לבבך להבם בפרשת ומעבו וקחו לבם היתה לזקבים
ובזה בלם בלשון רבים ומפני שהבתים בזברו זה הבניים בם בן בלשון
רבים והיה בי יאמרו אליבם בניבם · הבה בפרי בל אחת מהאלו
הבפירות בלו אומרת בשאול מה העבודה הזאת לבם אתם
המיוחסת לותה על אתיבם לם בעין הבזיון והמצוה לאמר ·
ואמרתם זבח פסח הוא ליי׳ ל׳ל אלא רחית אומר האמת בלו
שאמרת מה העבודה הזאת ושערת בעין הפועל אותה
בשאלתך שאלתבו אבדתה אינו בן בי זבח פסח הוא ליי׳ בי הוא
בזה בה ולא אתבו · ובן בעין התבלית שחסת שבעשה את
המצוה לאבול בפעשה ולשבחה שתית אינו בי בן זה הבם
ותבדך שלא יאבלו את הפסחי׳ לם על הפנע בדי שלא תחנה
בשלותו סום הבלה בשמית בי לם בזם היותה מפלת עמיה
ותבליתה מרוח לזבר פסחו י׳ על בתי בני ישראל בשבו את
מצרים ואת בתיהו הציל היה לם בן בשרה התורה לרשע ועבר
חומר המצוה אשר לפיהו הפועל והתבלית האחרי׳ בה וזה הסיב
לשעשועיהו וכפירותיהו והבה המגיד לפי ערף שביין הרפש בחלת
לבם שתי הבפירות הללה אחר לף אחי בחלת לבם שדרוש דרשה
עליות והוא שפי בפי בפל מחתה לו ולבן אמר מה העבודה הזאת
לבם להורות את עצמו מן הבלל שלא יבא בקבל י׳ בי הבה המצוה
בתבה לעונים ולי שרים בלעוסים ולא לרשע הבה לם בן לומרו
לבם ולא לו הוא מ׳ שרי המגיד ולזה אמר ולפי שהוציא את עצמו
מן הבלל ולא היה שייבה מן הבלל בקיום המצ׳ בי לם בחלוקתו
וכיון שאמר בפר בעקר שהשיקר הוא היות המצוה שלהית ולא
מבונית · ולבן אמר המגיד לף אתה הקהה את שבו בלומר
מבדר מה שהשיבתו התורה תשובה המתית על פי בפירותיו לף
אתה שומע בפירה מפיו עבה בפול בתולתו הקהה את שבו י״י לי
והשיבהו בפי הדרשה הללית ואמור לו בעבור זה עשה י״י לי
בצאתי ממצרים רוצה לומר ריחה רשע בי בעבור קיום המצוה
שהיה לי בשם יתברך ובעבור עבודת המצוה הזאת אשר עשיתי
ממצרים בלילה ההוא עשה י״י לי חבר גדול בהוציאי ממצרים
והבלרי תכנף הבכורות · ואתה לויב חרף י״י הלו היית שם לא
היית זוכה לבתעלל · בי היית את בתולתם ימי החבך שמתו
בהם פוסעי ישראל לבל תריחה בנתולת י״י ותשובתו בי לין ברוך
לומר שלותבו תשם בשבין ההבדה שהוא יתברך מבחין בין עם
לעם בתו שאמר הבתוב בבפו את מצרים ואת בתיהו הגיל אלא
שהוא גם בן מבדיל ומבחין בין הים לחוף שהשומה עשתה לאת
לחים בריחיו וכפי מעלליו ומזה יתבדר לך שאלו היית שם לא
היית בחלל עיהו לבל היית בנף עם המצריים · ועם היות
שהבתוב זה עשה י״י בשתי מחתיים לא בפרשת שלוחו
יודע לשאול הבה המגיד לחתו בהלוחה משם בדי

להרף

כי הנה על מה שהל׳ טעם חלק העדות שהיינו עבדים היינו
לפרעה במצרים ויוציאנו יי׳ אלהינו ממצרים ביד חזקה ויתן
אותות ומופתים ר״ל שהיה המרור זכר לעבדות והמצה זכר
לחפזון הנא לה והפסח רמז לאותות ומופתים גדולים ורעים
שנתן השם בפרעה ובכל מצרים ובכל ארצו שהיא מכת בכורות
ולזכרון ועדות האמתיות האלה היו העדות אשר במצוה הזאת
ולענין חלק המשפטים שהיינו ואותנו הוציא משם ר״ל ראוי הוא
ומשפט ישר שכל בן נכר וכל ערל לא יאכל בו ושתהיה המצוה
פרטית לכל עדת ישראל בעלי ברית אברם לפי שאותנו הוציא
משם ולא אומה אחרת ולענין שהחוקים שהיינו ויצונו יי׳ לעשות את
על החוקים האלה שהם הדברים שבאו במצוה הזאת שלא ידענו
טעמם אבל תועלתם מבואר שהוא לטוב לנו כל הימים שהוא
הטוב הנצחי המיוחס לנפש ולחיותנו כיום הזה באורך החיים
הגשמיים ולפי שלא יחשוב שהשכר כלו הוא בשמירת החוקים ולא
בשמירת העדות והמשפטים אמר עוד וצדקה תהיה לנו כי נשמור
לעשות את כל המצוה הזאת לפני יי׳ אלהינו כאשר צונו כלומר
שהשכר יקובל מפני כללות המצו׳ בכל חלקיה כמו שהמורכב הוא
יותר שלם מכל אחד מפשוטיו · הנה אם כן ביארה התור׳ המצוה
הזאת בכל ארבעת סבותיה · אם האומר בהאמרו את כל המצוה
הזאת ואם הצורה במה שפרט עדותיה ומשפטיה וחוקותיה ·
ואם הפועל באמרו ויצונו יי׳ ואם התכלית באמרו לטוב לנו כל
הימים ולחיותנו כהיום הזה · ולאמרם מאמר המגיד אף אתה
אמור לו כהלכות הפסח וכו׳ אין ענינו שלא יתן את הבן החכם
אותה התשובה המספקת שנתנה התורה אבל יאמר שבעבור
שהבן החכם הזה התגאה בחכמתו לעשות חלוקים במצוה הזאת
שלכן מלבד מה שהשיבתו התור׳ לבל יהיה חכם בעיניו אף אתה
אמור לו כהלכו׳ הפסח רוצה לומר עוד מלבד מה שכתוב בפרשת
אמור אתה לו שאר הלכות הפסח עד הדבר האחרון ממנו שהוא
אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן והיא משנה בערבי פסחים
וענינה שאחרי אכילת הפסח לא ישאלו ולא יוציאו ויתנו לפניה׳
עוד מיני מאכלים אחרים אבל תהיה אכילתו באחרונה כדי
שישאר טעמו בפה · והכל כדי שלא ישתכח יציאת מצרים אבל
תקבע בלב לעולם · וזולת מפטירין מלשון יפטירו בשפה שהוא
ענין דבור והכלל העולה שזה ידע ויסכיל השם עם כל חכמתו
מאוד לא יהיה לו ... ושם במצוה הזאת כפלים לתושיה יותר משאלתו
על דרך תן לחכם ויחכם עוד ובמה שפירשתי בזה סותרו ה
הספיקות אשר בשערים בה׳ וכו׳ :

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם לָכֶם וְלֹא לוֹ וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בְּעִקָּר אַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמוֹר לוֹ בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהֹוָה לִי לִי וְלֹא לוֹ אִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל :

אחרי שהביא דרשת החכם הביא דרשת הרשע לפי שגם הוא
חכם להרע כמו שאמרתי ויחס עצמו בפרשת משכו
וקחו לכם וכדי שנעמוד בשלמות על כונת המגיד ראוי להטיב
העיון ראשונה בפרשה ההיא כפי פשוטה · והנה ראיתי בה
ספקות · הראשון שאתה תמצא בפרשת החדש שצוה השם למשה
בשלמות על פסח מצרים אם בלקיחתו ואם בשחיטתו · ואם
באכילתו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו · ואכילתו על מצות
ומרורי׳ ובהיות מתניהם חגורי׳ ועם זה נתינת הדם על המשקוף
ועל שתי המזוזות ואיסור החמץ כל שבעה ומצות המצה ושבעת
ימי החג האמנם כשבא משה ללמד המצוה לעם לא אמרה כלה
כמו ששמע אותה · אבל צוה לזקנים על לקיחת הפסח ושחיטתו
ונתינת הדם על הדלת ועל המשקוף לא דבר אחר ממצו׳ ומרורים
ומאיסור חמץ ומשבעת ימי החג וגם לא מאכילת הפסח כי אם
לבד מלקיחתו ושחיטתו וענין הדם · והוא דבר מתמיה מאד

למה לא זכר המצוה בשלמות׳ ובכל חלקיה · וזכר קצתה והשמיט
קצתה · וכתב הרמב״ן שקצר הכתוב כי בידוע שיאמר להם משה
הכל בפרט וכו׳ אבל לא כתב הרב סבה למה היה כן · ובבית מה
ראה משה ללמד המצוה הזאת לזקנים ולא לכל ישראל כי הנה השם
יתברך צוה דברו אל כל עדת בני ישראל · וראוי היה שיעשה כן
כי לכל העם חובת המצוה ולמה אם כן דברה בייחוד לזקנים ·
ומה ענין אמרו משכו וקחו לכם · והרב כתב שקרא משה
לזקנים והם אספו אליו כל העם ואז אמר משה לכל עדת ישראל
משכו וקחו לכם כי לא היה הדבור ההוא מיוחד לזקני׳ והוא דעת
רבי יאשיהו במכילתא · ורבי יונתן אמר שהיה הדבור ההוא
לזקנים בלבד ושהם ידברו אל העדה ואתה רואה כי לפי דעת
שניהם העקר חסר מן הספר · והשלישית מה ענין וילכו ויעשו
בני ישראל כאשר צוה יי׳ את משה ואם לזקנים אמר המצוה ראוי
היה שיאמר וילכו ויעשו הזקנים וכל ישראל כאשר צוה משה א״ה
לא כאשר צוה יי׳ את משה ואת אהרן כי הם לא שמעו המצוה כי
אם מפי משה ולא מפי אהרן · והנראה לי בזה הוא שהאל יתברך
ביום ראש חדש ניסן צוה למשה ולאהרן על חג הפסח ככל חוקיו
ומשפטיו שהיא המצוה הראשונה שנצטוו בה ישראל · וצוה שיעשו
אותה במצרים והודיע להם גם כן שיהיה החג הזה להם חקת
עולם לדורותם · כמו שמבואר בפרשה · ואין ספק שמשה אמר
מיד לכל עדת ישראל המצוה הזאת כמו שצוהו השם ושלא השמיט
דבר ממנה · ואין להפלא ואמר לא ספר הכתוב שאמר משה
לישראל את המצוה כי הנה בכל מצות התורה תמצא וידבר יי׳ אל
משה דבר אל בני ישראל אבל לא יגיד הכתוב שמשה ספר המצוה
לעם כמו ששמע כי בידוע שלא יעבור משה על דברי השם
ושידבר לעם את אשר צוה עליו · ולכן אחר שלא באה פרשת
משכו וקחו לכם לספר להם את המצוה שאמור לו כי כבר שמעו
אותה כל העדה מפי משה · אבל ראה משה רבינו עליו השלום
לצוות לזקנים שהם יזרזו במצוה הזאת · והם יתחילו ראשונה
בלקיחת הפסח · וכן בשחיטתו ונתינת הדם על הפתח שהם הא
הדברים היותר מסוכנים · ולכן חשש שיהיה הדבר בעיני העדה
קשה לעשותו מפני הסכנה כמו שאמר הן נזבח את תועבת
מצרים לעיניהם ולא יסקלונו · והיה זה לפי שכבר נתפרסם
להם שמזל טלה שופע עליהם יקר וגדולה באמונות הכבוד
והעלוי שהיו כוהנים במקנה ההוא שבקר׳ שמו עליו והוא בדמותו
ובצלמו · והיו חושבים שהנוגע באחד מאותן הכבשים או מן
העזים כנוגע בבת עינו של אלהיהם ואחת דתו להמית ועתה כי
יראו עולם הפוך ברגע קטן שהיהודים האומללים ישלחו ידיהם
במקנה הנכבד והמכובד והמקבל השפע העליו׳ ושעם בזוי ושפוי
כזה ירימו יד בעדר אשר בחרו מצרים להם לאלהים ונוקח איש
שה לבית אבות ובכרעי שעתו יאסור אותו לעיניהם ויניחהו
במשמר שלשת ימים ואין לאל ידם להכירו יומו יבא ושחט אותו
לפניו בעוד השמש בצהרים וכל דמיו זועקים על כל דלת ועל כל
מזוזה ואין מושיע ויען כל רואיו יכירוהו איכו כאכל אלה בלי ·
ופן יבולע ובתא אותו לנתחיו לא יבושל במים כי אם צלוי לכל
העמים בצורתו ראשו על כרעיו ועל קרבו ובדרך ערלי ובזיון
יכרו עליו חברי לאכול את בשרו עצמותיו יגרמו עד בלי השאיר
הבשר מאומה עד אור הבקר והנותר שרוף ישרף ובזה כלו היה
מהסכנה העצומה שהמצריים ולפי שהמון בני ישראל לא יפחדו
בעשיית המצוה הזאת מהמצריים לכן התחכם אדון הנביאים
לצוות לזקנים משכו וקחו לכם ר״ל אתם ראשי בני ישראל התחילו
בדבר ולזה היה מאמרו אל הזקנים בלבד כאומר אליכם המצוה
הזאת בראשונה הגדולים והנשיאים אתם משכו וקחו לכם ·
ר״ל לא על ידי שליח · אבל בעצמכם ובידיכם תקחו איש שה
לבית אבות שה לבית לעיני העם לכל משפחותיכם · וכן ביום
הארבעה עשר אתם ראשונה שחטו הפסח ותקחו אגודת אזוב
וטבלתם בדם והגעתם אל המשקוף וגומר · ולכן לא זכר דבר
מהאכילה ולא מהמצות ולא איסור החמץ ודבר אחר כי כבר זכר
להם המצוה בשלמותה ולא הוצרך עתה כי אם לצוות לזקנים
הרודים בעם שהמה יתחילו לעשות הדברים שהיה בהם סכנה
כנגד המצריים ולכן זכרם כפי מדרגתם בסכנה ראשו׳ לקיחת
הפסח ואחר כן שחיטתו שהוא קשה מהלקיחה ואחר כן נתינת
הדם על המשקוף שהוא דבר יותר מסוכן לעיני המצריים ·

חֲבֹם טֶה הוּא אוֹמֵר מַה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
אִתְּכֶם אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח
אֵין מַפְטִירִין לְאַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן׃

כבר זכרתי פעם חיות פרשת החכם לחתונה נספר ושנה תורה כפוף כדרך ואתחבן מזכר לותו רקשונ׳ מפני שעלת חכמתו כי כבוד החכמים יכתלו ונם מפני כלמות תעונתו כמוכרו נה כל לרבנם הבנות כמו שיתבאר ואין פנק שפעם המגמר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי׳ אלהינו לתכם על כל מנות התורה ושנותיה משפעיה וחוקותיה היתה הפלגה׃

וכבר כיארתי זאת פרשה בפי פעונה במרכבת המשנה אשר לי פירוש ספר משנה תורה אשר עציתי׃ והחכם רלה המגיד שהיה רלוי לדרוש זאת פלגה ואפרשם כלה על ענין מנות הפסח בפרט לפי שתוכן הפלגה וכוונתה יודיה מדברי התעונה וכיון שהתורה הניחה שתה לאותה פלגה ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים מורה שהפלגה על מנות הפסח נכלל היתה׃ ומצה ענוד לזה רלוי להיות אחרת מתה שאמר בפוף התעונה ונדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני יי׳ אלהינו וכאשר צוינו כי מאשר אמר בלשון יחיד את כל המצוה הזאת הזהרת מורה שהיה מצוה פרטית ואלה היה שוחל על כל המצות כי אם על מנות הפסח בלבד אמנם לייותו בן חכם רצה להודיעו את חכמתו בזאתו שהיה במצוה הזאת חלק פסח עדות כמו שבין המצוה שהוא זכר ליחיאת הנאולה והיציאה בחפזון מוצרים וכין הפסח שהוא זכר למזלטלה שנלקה על פלה הזה׃ ועשה בו הפח שהוא זכר למכות הבול׃ ונם שבין המרור שהוא זכרון מצרי המצריים את חייהם על ידי׳ בעבודה קשה הנה כל זה הוא מחלק העדות׃ ויש בחצוה הזאת נם כן מכלל החוקים כמה שנה בניית לה׳ לכל נפש הוא הנילו מן הבשר וגו׳ ונעם לא תעבדו בו ושומר שכל זה הוא מהחוקים שאין טעמם מודע לנינו נם יש בזאת המצוה חלק מהמשפטים והוא כל עדת ישראל יעשו אותו וכי יגור אתך גר ועשה פסח וגומר׃ כל ערל לא יאכל בו שכל זה משפט יפר לפי שלא נעשה הנם כי אם לבני בריתו על כן לנינו והנרים שלא נמלו אין ראוים לאכול בקדשים׃ הפסח בכל חלקיה וכפי צורתה טעמית והוא המורה על חכמתו ברתי התור׳ והמצות׃ והחכם רלה הניד שבנינו היה חכם ירא ושר מרב לפי שתלת דבריו היו לפי שוחל היה לחכמו ר׳ ל׳ שהיתה פלגתו לחרי ההודאה מהנעוה היה לחלות נופי הבנור׳ כתבה לחנות ולכן פלל על פעם טעם חלקיה למה היה חלק מתי׳ מתוך העדות וחלק מתוך החוקי׳ והלק מהמשפטי׳ ופיה רלוי שתהיה המצוה בכל חלקיה לם מכוון העדות או מהחוקים או מהמשפטים׃ ולכן היתה התשובה מכוונת לכל חלקי הפלגה כי הנה על מה שפלל עשה חלק העדות המינו עבדים היינו לפר׳ עה נתנני ויוציאנו י׳ להלינו מאנרים ביד חזקה ויתן אותות

היה שהיתה חלוקת הבנים הכרחית על לחד פם זנו ושכר רלוקה החכם והרשע וזכר לחד זה שכביכם כי התם הוא הפך הרשע שהרשע ה״ת התרשיע נדשתו ובוזתו והתם הוא נקי התחות המשוללו מכל רשע וכו׳ והרני לנקרות קוד תם למי שהיה רשע ומזיק ע״ך ויעקב לוקם תם ולחר שלמה תמת יפרים תכחם ולמי בוגדים ישדם׃ וכן החכם ושהיה יודע לשאל הם הפניים כי ענין החכם היה להרחות את חכמתו ולכתח שלחנו לכתחיה כמו שלמר מה העדות והחוקים והמשפטים לשר צוה י׳ אלהינו אתכם והפכי לוי שהיה יודע לשאל כי להכרון דעתו וקונר הכנתו לו ידע לשאול דבר וכבר לשר הפילוסוף שהשלמה היא הני החכמה לפי שהיא הרגש הפתירה או הספק לשר נדבר והיה לם כן החרבעה בנים הם עבי מיני הפביי החכם עם מי שהיה יודע לשאל ובחרגש עם התם׃ והנה בזכרו כפי משלתם בחכמה רלוקה החכם לכבוד תורתו׃ ולחריו הרגש נעם היות החכם לכבוד תורתו׃ ושהיה יודע לשאל בחרון׳ להיות מעולל בהלנו׃ הנה התבארו עם מה שפרשתיו בהפיקות לשר בשער לו ובשער לב ולנ ולנ׃

חֲבֹם טֶה הוּא אוֹמֵר מַה הָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אִתְּכֶם אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח אֵין מַפְטִירִין לְאַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן׃

מתיחת היעבירהי לנעת המשפיל לרחות וכדברי המשורר כי רם יי׳ ושפל יראה ואמר לם לחבק עמיקם שם לתה ולחיאה שחל הבך׳ הנה מכל הבחיות הללה על דרך המשל המתכלי יתוכר הבלית עשם מקום הנוף לזה מה שכבר ידעת עם כן מקום יאמר שבל המשלה כמו שכתב הרב המורה פ״ח חלק רשון ולפי שמשלת מניאותי יתברך בלתי תוכ ולח נודע למוח מכח שר מלאכי הבלת היו סוללין לוה מקום כמוהו להעבירנו ב״ל לו זו משלה היה מכונהו יתברך לשבריהנו נה לכן לאמ׳ היעיד לבלתי הכשל בדבריו דרוך המקום ב״ל כדוך המשלה המוחלשת מה׳ לין לחמהו מניים אותיה׃

העין הרביעי למה עשה המעיד חלוקת הבנים זוה הדרך לחד חכם ולחד רשע ולחד תם ולחד שלינו יודע לשאול׃ ומהו ענין האומר שחייב להכריח החלוקה הזאת כי הנה החכם לוכו מקביל הפכי לרשע׃ ולח התם לשר שלינו יודע לשאול כיו בבח בשבתי הפפקות׃ וכבר הבחנתי לכבים להפכים הללה היחרבעה בנים עם חרבעה היסודו׃ ולחקי׳ רצו להפכיעם כנגד החכות לחרבעה יצחק ויעקב ודוד׃ כי היה החכם כפי מדות החסד וכנגדו לחברהם והרשע כפי מדת הדין הקשה וכנגדו יצחק׃ עלין יצח מיכו עשו׃ והתם כנגד יעקב שהיה לוש תם ושלינו יודע לשאול כמו שבחנו בשבתי דשתו הוא כנגד דוד שלחר כי בכי ולחיון לני׃ והדברים הללה רחוקים ממני׃ וכפי הנרחה היוכח כראה לי לתת דוב בלם טעמים׃ הלחד שהמעיד עשה זוה חלוקה הכרחית לפי שמלה החרבעה בנים שזכרה התורה לח יעלנו בכל לחד מהם לם שיהיה שולל לו בלתי שולל כי לין בין החיוב והשלילה ממעני׃ ולם הוח שולל לח יעלנו שלחד מני׳ תבלות שבחלתו לם לזרחות חכמתו וידיעתו ולם להיותו מפקח ומשרשר בדבר מבני שבבנם בו רוח מיבות ולפיקורו כמקבער ולם שיהלל לחכמתו וידיעתו ויחסון בדעת חכמה ומוכל להבין לחרי כיכ ולחלה הם החכם והרשע והתם׃ כי החכם עם היותו יודע לחמת העיון הנה יחלל שלות לחרות העתים והנרים את כופר בעבוד תורתו וחכמתו׃ והרשע בקרב בנו לח יחמין בחות ולבן יקבער עליהם׃ והתם יחלל כדי מיעיבותו וידיעתו דרך יכבון לור בלשה היות הם שולנים בפי שלמת תכליותיהם׃ והחלק הרביעי היה הבלתי שולל ולזה לח עשה בו החלוקה לחרת כי לם הבל׳ה מוחלמת והוח לחרו ושלינו יודע לשאל׃ לפי שלם היה בלתי שולל מבני דוח רשע היה בכלל ברשע וכמו שיתבאר לחר זה הנה לם מוחת החכמה היו החרבעה בנים חכם ורשע ותם ושלינו יודע לשאל בחלוקה הכרחית מחויבת׃ והבנים הבני הוח מידיעת הדבר והכרתו בשלימות תהיה בכל לחבעת בחותיו החומרית והצורית פשטעית והתכליתית וכבר יקרה שתסכיק לחת מהבח לו שתים או שלש להשיב על כתות הפילוסים כפי שלמות דעת השולל לו קבורו׃ המשל זה לם יוסלל לן מלים פוטה ומפתי למה היה זה הדבר ולתה תשיבהו בפי שהיה עניו ותכניו שהיה הבנה החמורי׳ כבר יתפים דעתו הנם ויחשוב לפרפרות מניאותו למציאת הומרו בחיוב למבם מי שלח יתפים בזה ויחמר הכניהוה הדבר פשמים בנים ותבנים ולח דבור תשיבהו עוד עם הבנה פופלת לפי שהיה נם פלובי החבר שנלחו וכפי קונר דעתו יבפיקו לתי הבנות החומרית והפופלת לחיוב מניאות הדבר לבל כבר יוכל לחר מהר לחר יוהל פקח שנם זוה לח יתיבב דעתו ותנערך לומ׳לו בזרך הבנין ההוה שהיה למהבה ולמכתור׃ וכשיתחברו לבלו שלשת הבנות חומרית ופועלת ותכליתית תנוח דעתו׃ ולזים לבוב לח יפקוע ולח יבות נם זוה׃ כי יחמר עם כל מה שלמרנו למה היה דביר ולח דבר לחר ותנערך לזו לבבר לח נם הבנה הנולית ובתחבר לרבעתם תהיה הידושה כשלמת׃ ולפי שהיו כתות בני חם על זה המבפר החכמה התורה הלוית לדבר מהפלוסים שבעטו בניצית מעריס ומדרן עם חרבעה מדרנ׳ות בני חם כי בפרשת החכם ניכר חרבעה בנות כלם׃ ולכן נזכר כרלשונה׃

ובפרשת הרשע נזכרו שלשת הבדי תכליתית וחומרית ופועלת׃ ובפרשת התם נזכרו בתי הבנות בלבד חומרית ופועלת׃ ולזה שלינו יודע לשאל הבפיקה התורה בלימוד הבנה החומרית בלבד וכמו שלוכיח כל זה בפלט בדפרשת כל בן נכר מיפה׃ הנה התבאר מזה טעם חלוקת חרבעה בנים וכדר זכרונם בקדימה ולחיזור שהיו בפי הבנות שלחתיו בהם׃ והעשם הפלושי זה

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בָּרוּךְ הוּא כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל:

במאמר הנר הזה רוצה לבאר דברים רמשכוה נורך וקשור המתמידים הללו ועניינו תלוי בכמי שכיים. והמשון שהמתמיד דנה להוכיח מה שהניחו אחוב' שמנוה לספר ביניהם מעניין. ובכל התורה לספר בה הרי זה משובח. ולכן לחרי שהניח עליו רוצה משנודע החכמים גם מהמאמר רבי אלעזר בן עזריה כמו שזכרתי. והניח עוד רוצה לזה מן התורה שנאמין יניחת מעניין דברה בכנגד ד' בנים ושנה בה שלשת ותשובות נלוקפים מתחלפים כנגד החכם וכנגד הרשע וכנגד התם ולף כנגד מי שאינו לשאול מתה לבאר הדברים ויניחת הפסוקים. וכמו שאתה אתם לן וזה גם כן ממה שיוכיח שכל המדרש לספר ביניהת מעניין הרי זה משובח ולפי זה כל המתמידים עד זה ודרשת המדרשה בנים גם כן היו בלם להוכיח הדבר הזה. וכשהללים להוכיחו התחיל בסבנון הקודם ואמרו בתמרו מתחלה עובדי עבודה זרה ואחרי השנה בדרשת תמיד תוכך לחני וזה הלון הלון הדברים כלם בדרך רחוי ומקובל. והפן הכתוב הזה שכפלה שרבי שמעון מתחיל בענות וים בשנה ובשאל עם מלי גבות רב אמר מתחלה עובדי עבודה זרה היו לחומיכו וכו' ושמואל אמר בתחלה היו לפרשה בתורים ונמרים ונמצר כי היה דעת שמואל שכל הבן היוש הוא יניחת מעניין ולכן לון לנו לזכור גבות אחר כי לם השבודת. ורב סבר אחרון הגבות כי לם השבודה זרה שהיו לחומיכו עובדים כראשונה והשנה שקדם המקום לעבודתו והוסיפו מתמידים ואתן להם תורתו שהיא תבלית השנה. ועתה שבדינן בתחומיכו. ולפי דרכם זה רחוי לומר שהמתיד עשה רשעות כדרך שאנו שהתחיל בגנות מתחלת עבדים היינו לפרשה בתורים שהגבות הוא השעבוד והשנה הוא הגאולה והניחה משם והלה בחומיכו מתחלה משבדים היינו לפרשה יכר השעבוד והשבחי ומתך לנו מעשה החכמים ומתחר רבי אלעזר בן עזריה לתבלים בחומר מה שנח מתחלת עבדים ואחר כך התחיל בשבח השנה מתחלה בדרך המקום בתן תורה לישראל בדרך הוא וזכר דרשת אחרשה בנים שהיה כלה בשבח הניחה והגאולה והשלים עם זה דרך ההגדה לדעת שמואל. אחר כך בשתה לשבותה בדרך רב והתחילה בגנות מתחלה עובדי עבודה זרה ושאר המתמידים וזכר השנה בדרשת פרשת וידוי הבכורים שהניחה כמו שיתבאר. וכפי החופן הזה הוא מאמרי ההגדה כפי דעת שמואל ורב לפי שבדינן כתרוייהו. והפן הנ' הוא שהמתיד הוכיח רשעתם מעניה להדרות בספור יניחת מעניים מבח אותם ההחיות שזכר. ואחרי כן ראה לבאר לך דך יהיה הספור הזה אם כפי הפעם בלבד ואם בניאור מנות החיצה והחזון ולבילת הפסח והחגיגה. ואחר שהין הכוכה בספור יניחת מעניים כפי פשט הכתובי ולא לשבין הדין ובילור החיצות כי אם בדרך רגדה לפי שבנגד הרשעם בנים דברה תורה להודיע שהספור יהיה לם לחכם וישכם עור ולא לרשע משום שבה בסיל בחולתו ואם לתם שתהלך בתומו בדיק ואם לשחיטו יודע לשאל ולכם בדרך הגדה ולבן בפור הלילה הזה יהיו עתיהים הדרך שבינו. ולפי שבבן הרביעי שחינו יודע לשאל בים מהודיע את אתה לו שחלת' והגדת לבנך שהכוונה בפתח לו מיודיעינו הדברים שמתחלת מרחם ועד סוף לבן פתח בפרוש מתחלה עובדי עד הרי לך בפי כל אחד מחובני הדרכים הללו שעם סדר מאמרי ההגדה ובורכם וקשורם בפי הדחוי.

והעניין הבני ברחוי לבאר זה הוא לומר שהמתיד בדרשת הכתוב בדרך המקום שבתן תורה לישראל דרוך הוא ולא תת לן בשתר הדרשות שמתחילו ההגדה וכבר הוכלנו לתת בזה טעמים מהם כי לפי שאחר היעיד שהתורה הלהיות כיוצה לתת ליעוד לכל הדעות בכי אדם בעניין יניחת מעניים אם חכם יניעיו ברשעו ואם רשע בדשתו אחר טוען. ואם תם יוכב להללים. ואם אין שלינו יודע לשאל שהוא החלק הקטוני שכולל עם ישראל לכן נתן שבח ושבחה לפיל שעיניו על כל הדברי הוא והוא נותן להם ידיעה ושלמות לכל בשר ומשני זה לומר המתיד בדרשה זו בדוך

המקום שבתן תורה לישראל כ"ה כיון שבנגד ד' בנים דברה תורה אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאל כי נהיות למדנו כולל לכל כתות בני אדם ולעשות כרצון אלו ואלו יהיה נרך המבורך מסובח ומשובח בלשון כל שבדיו ורוח על דרך המשובר. ברוך שהיה יי למודי חוקיו. שבדכו ושבחו על למדנו חוקיו אלו חוקיו. והשתם שבני שהמתיד הנה בעניין יניחת מעניים בד' מקומות שבזכר בתורה שם בן בתרשת הפרשיות השה לא במקרה לומר והיה כי יאמרו אליכם בניכם ואחר כן בפרשת קדש לי כל בכור לומר והגדת לבנך. ובפרשת והיה כי יביאך לומר כי ישאלך בנך מחר לומר ובסוף סדר והשתהן לומר כי ישאלך בנך מחר לומר הבה אם כן בזכר שם בן בתרשת הפרשיות השה לא במקרה ועל דרך ההזדמן כי אם בקשה מכוונת כדי לדבר בעניין זה עד שיכי דבורי שתבלכי לפי הבושת השקל לומר והוא המורה על שלמות התורה ושלושתם שבדרו דברים בהופן דך שבללו כל החופכים שתשאר מיהודי יניחת מעניי' בהם וקדם בזה לדברים שלהם על התלמידים כמו שקדם לדבר העבדי על התלמידותיו והוא שהתלמידים יכון לתבלית חת' בלבד לומר שם כיון שהופל לומר לחכם הדברים העבדיים יש בהם תבלית ופשוטת רבות שתחלפו' שהם בפי החומר ושהם בפי הבור' ושהם בפי המורכב ושהם שבולות ושבעים בעלמים לת שבדע בשתם והופן שהשכם כי הת שהם בפי התלמידי' שלכוים בלבד שהם לבן שת' בדרשה הזאת בדוך שהקום שבתן תורה ל"ל שבתו' עצום בתורת הסם לבן שת' בדרשה שבתה להם תורה ל"ל שבתה להם בהופן כך יון הבלמות ושהם שבתה בתורה ל"ל שבתה להם בהופן כך יון הבלמות שתפלול שתאמר אחד כוכות שתחלפות. ושם היותה תורה אחת ושבתה אחת למדנו כפי שבנון שהאמרים שבנגד ד' בניה דברה תור' שבתה היא השתם והברכה שזכר בלון שניהם השנח והגלל. ולכן אמר בדוך הוא ל"ל אינו שבתרך לברכה ולשנח שבנגדכו כי הוא בדוך ושבדוך בשבתו:

והעניין הנ"ל רוצה לבאר בלון הוא שה שבין אמרו בדו' שהקום לו שם נאמר על הטית ולמה ל"ל שתרו שם שהקום לו שם אמרו על שהקום אחד מיוחד. ויש מי שפירשו על הל פיני שהוא היה שבחר שהקום יתברך לת התורה ושתו שתורתו בשעה שבתה שבה קבל תורה שבניו ולן אמרו בילמדנו בשעה שבתה הבה ליתן תורה שתעו תעור וכרחל. ושניהו שקומים ושלו לשם והקל בה אמר להם שה שתרגלון הרים שבהו ם לתה לתם ר בים ושדיבים בעלי מומים שהם בשבין שבתר לו שבן לו דק על ההר אחר שלבים לשבתו זה כיני זה כלו רחוק שבוסה השאחרית שאמר שלבים לשבתו הקל"ה אמר ברוך שהקום שבאמר והניח ידו על שהקום ולבש שהעורש ולן אמרו שהלל שבר שתשת דבה שעוסה שהקום שהוא שהקום שלו על עולם ולן שהלם שקומו שהם שעל לרוכב ולן שהרוכב שעל לשום. שהאמם לומה תאמרו את הל' שם שהקום הוא על דרך שהמשל לפי שלמו שבשב שהקום בגולות יאותו על דרך שהמוי לאלהיהו יתבר' אחת שהמתקומם יכוה שהקומו העבדי כשניש ש"ו ויתבושש לעומתו כשיה' בפרך ממנו. הב' שהקום הוא שקין למקומם ושולל אותו. השלישי שהקום שוה למקומם הד' כשדל בשבשו שהקומם. והב' שאחר יבחן בבר השעלה ושמנו יבחן בבר השטה. ושמו שהתהלר כל זה שחכמה העבדית. והחכמים הראשונים בחכמה הכוללת השתיקו כל זה על דרך ההשמל והדמוי בפי שהקום הוא שהקומם השלים לותו עד שקראוהו החכמים בשמת השלם ובורתו לשיותו בבה בקיומו ושמירתו בהיותו דבקי בו ית' וחכים תחת בפיו היינו בחכמה ושלמות כי היא בחת החכמה והשלה ושבתפרד הכפש מדבקותו תבקש לשוב אל בית חביה ולהדבק בו אם לא יעבבה מובש הוא שלהיהו ית' שקין בפי שבו כי הוא בוחן לבות וכליות בידיעה פרטית שקפת וכל דבר לא יבחד מן המלך הוא שלהיהו ית' בהבנתו הפרטית שוה שלהיהו לפי שהבה בבנת הבשלים ההיה לא תעבור שהחומה לו ולתה. ולא יעלם תמבה דבר לבל פרעי הלומה ובה הילון היתה הבנתו שוה שלהיהו לא תחבר שלהבניח דבר ולא תוסיף ולא תבדיף על לומה לחרת שלותה הבנתו הפרטית הוא שלהיהו יתב' בפרד ממנו בלבת ההבדל שר שמניעות יהיה עליו ועל בל זולתו בפתוח הסם הגמור לא בעניין ויהם בלל ובמו שבמקום ימצאו שמעלה והמעלך בהבנתה הבלת תבנת המעלה והיהוה בי הוא בשמים ממעל ועל הארץ

אותו הלילה לפיכך התלמידים לומדים לפניהם יחד הגיע זמן
קריאת שמע . ועוד שהם היו עוכלים בנתי תלמידיהם היינו
יאמר עוד שנהג תלמידיהם . כי הם היו בביתם ומאין נתו .
כ"ם שרבי אלעזר בן עזריה היה עשיר וגדול הדור וכמ"ש ישראל
ואין יהיה כמוך על שולחן תלמידיו לאכול הפסח וכל זה לוכיח
שבני ברק הוכח הפסח תלמידי כותי בני ברק אבל הם כליס יפי'
שהיו מסובין עליהם בליל הפסח שרבות . כי לפי שאמר
לילה והלילה הזה כלומ' מסובין בפר כאן שהוצרך שלש
הלילו היו אוכלי יחד בליל הסדר מסובין על כליס יפי' מעריקים
ואין יאמר שכל ימי הפסח ותכלת ולהלן יתחברו לאכול בבית הכנסת רבי
אלעזר בן עזריה וסם שמו לכניסתם לבבוד ולתפארת הכלי הסם
בונני ברק כי בניס יאמר על כל דבר כבין ומעשה היו בין לילה
היה ובין לילה ת"ד . עד שהכשיף יקרא בן כמו ועל בן תאמנת
לך בן פורת יוסף בפירש כפי המדקדקים בעשף פורה וגדל
והברך יאמר על מזרח החמי המבורך לשיבים כי על הכליס הסם
היו מסובין יהיה מה שיהיה למחרו מזה שהיו מספרין ביציאת
מצרים כל אותו הלילה וזה יובין שהזכרה בפסוקו הוא מסוכח
הקיבוק מ"ש הכל אומ' הלילה לבפר בזה כל הלילה ולכלן שיבה
משיבים . הנה הוא כפי שהלילה הזה ליל שמורים הוא ליי ויברא
לה לנו כלל בתי לילה כ"ש ומצרים כי חלק הרשעים מהלילה
הזעקתן בעבודת גלות הפסח ומצות ומרורים כמו שנאמ' הפסח
והלך האחרון מזכה בתפוקו ניציחה ולכן לה נתנו כל הלילה
לעשפעם תמהה ולפי שהיו הדם להרהות את עצמו בלילו הוא
יבא ממצרים לבן להו' קדושים הלילה לעשות כמעשיהם שאיר
בתחלת הלילה התעסקו במצות המצה והמרור וזכר הפסח כמו
שעשו אבותיהם במצרים ואחר כך כל שאר הלילה היו אם פרים
ניציחה וזה הרלו בניים בלילו הם יגלו הם ובותר זה הפסוק שאר
בעבר בלשה עשר :

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן
שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת
מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא
שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ יְמֵי חַיֶּיךָ
הַיָּמִים כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת וַחֲכָמִים
אוֹמְרִים יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה כֹּל יְמֵי
חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ :

זו מרומה הכתוב שהגיד להוכיח שאנשי לבפר ניציחת
מצרים מלוכה מאמר רבי אלעזר בן עזריה לומר
היום באנשי ושם היותו אחר בפרים בן ע' שנה כדלקיתה
ניכולמי דברכות . הנה היה התימה באמרו הרי אני כן
שבעי שנה לריעך שהם היות שגדלה חכמתו עד שהיה בבקיאותו
והקפתו בדרכים התוריים כהלכו היה בן שבעים שנה הנה הם
כל זה לא הגיע משלת חכמתו למיות היה לבנח הניציח ולהוכיח
שתהיה יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שהוא היום
שנאמר בן זומא . וכבר ידעת שבן זומא זה היה אומר בפירוש
רומה לאלכוסי ישראל ברוך שברא כל אלה בשבילי להגיד שהוא
היה התכלית שבמין התימה שבמה לא היה אחר אומר הזה ממנו נאה
ונאון ודרך רב אליעזר כי הם לעורר לבות התלמידים ולהגיעם
היה אומר בן והנה היה בן זומא זה קטן ב שנים ולכן לא בשמיך
ובקרב תמיד על שם שהיו בן זומא וכן היה שיעור בן עזריה הנה
שם בן היה אומר רבי אלעזר בן עזריה שם היותו בחור בימים
הנה בחתלת ש"ע ו בשנה בבן ע' שנה בשלמו לתורתו שבעי בבור
הבמיות ולכן היה תתלונן בלא יכה לומר בן זומא שהיה
בשר ומיכו ולא בשנה לו לומר בם ולכן לא קרלו בשמו אחל
קרלו בלומר בן זומא להודות שהיה ילד מבבן והבם . ואאבם שכיון
דר אתו לין בפרק שהיה להוכיח שהיציאת מצרים בלילות
ל"ש בכל הלילות תמיד וכבר הוכיחו שם בגמ' ש"ו בברון הזה היציא

מעשה שעלית מה בשתים כי בשלש פרוש למה
עלינה הזה בשעה הכרים מורים על העבדות
והרבים מורים על החירות · היתה תשובתו שעבדים
היינו לפרעה בחרים ולכן בשעה שאותם הדברים המורים על
העבדות ועלינה הזה ב"ה הוציאנו יי אלהינו משם והיינו בני חורין
ולכן בשעה שאותם הדברים המורים על החירות · כי הנה בלילה
הזה בתחלת היינו עבדי' ובסופה היינו בני חורי' ולכן בשל הדברי'
הסבריים הללה בלילה הזה מכל שאר הלילות לזכרון העבדות
והחירות שהיינו בו ביה הלילה · הנה התבאר מזה היות התשובה
מספק וכן ללת לכל חלקי הללה ובותר בזה הספק שאר בשאר
הסבריני ולכאלה נתן כאן שעשה המקור מקום ויחדלו את ח"י יוסק
כי לא נת שעשה לאותות האר' כי אם להסכירות הסבולות כמו
שזכרתי · ולאומרו עבדים היינו לפרעה הנ"ל אתי מביעות
שבחות מהו שבעין הוציאה האחת הלבן הקשה ורב משליט
פרעה כי לרעבו בקר מלבון כי פרעה להרן כאן הוא עם מורכב
מכוחות שכלות בפעל רע · או פה רב · הלה הקשה קוכי פרעו
מחייב לשעבוד כל המכות אשר קבל ולראות על רעבו ופעבו אחר
עבדים היינו לפרעה והמציאה הבשית היא מבד מרן מצרים
שעשה שלהיותה מקור הגרות בקראה מצרים מלבון מצרי' וכבר
וכרו חלל שם תה מערכת הרן מצרים מחייבת בלום יבא שבד
עם תפולם עד בחתו שהיו עבדים שבדים בשרים עם בלד מפתחות
בלה היה בפל לנתת ובלבן בזכרה בתורה ב' פעמים שהם בנגד
ב' שעבודי' שה שהקבו לאשה ובהם בתח המפגרות והניחם
מתצרים · ולזה כיון בהומרו ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה
ובזרוע נטויה רוצה לומר משבד המשרכת העליונות ובפה
העבדים בידו החזקה על הסוסים ובזרועו הבטויה על הפרשים
העליונים המיוחסים לותה וכתו שלאמר ובכל אלהי מצרים אעשה
בפעלים וכן כתב הרח"ב פי' בי המשרכת העליונ' לח היו יושבים
יושבים ממצרים ואמכם לומרו ואנו לא הוציא הקב"ה את אבותינו
ממצרים וכו' כוכו בו שתי כוכות · בלחת שלם יאמר לומר בבה
הפעל הזה יאות לאותם שיהיו מעבדות לחרות כי בהם יאות
שיתבלו ויאמרו בהבה · אבל לחבינו האומדים בעלות מה לבו
מעשה הזה הנה להשיב לזה האמר שהלו אבותינו לא היו יושבים
גם אחבותינו עם שתה עבדי' ולכן הוי כאלו אחבינו ואבותינו משם
ומפבין כן בעשה כמעשיה' · והבוונה הסבית שרבה להודיע מעלת
היציאה מהמצרים באמרו שלם לא היתה בעשית על ידי קב"ה
בבה לא היה אפשר בפוס עד שיצאו מהמצרי' לפי שהיציאה מהם
לא היה אפשר שתהיה כי אם באחר מג' דרכים אם בבחם וזרועם
על ישראל שיתגברו על המצריים וכאו אלם שבעם חשבו לזה
בלומרם הנה בתחכמה לו בן ירבה והיה כי תקראבה מלחמה
וובוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בבו ועלה מן הארץ · או שיצאו
ברגון פרעה ורשותו שהוא יתן לישים רשות להלוך כמו שעשה
כורש ליהודים אשר בבבל · או בבח הקב"ה היכול על המערכות
בלם ועל מלכי הארמה בלחמה · ואחר המעיר כי הלי לא הוציא
הקב"ה את אבותינו ממצרי' שהיה היתה הסבה האחרות לא היה
אפשר שיצאו בתי משתי הבבות האחרות מעבורת השם או מרגון
פרעה · כי השם אע"פ שיחיו כמות מופלא עד שאין חקר לא היה
להם לבי כי מולדו בתוך השעבוד והשבוי · ושלזה לאמר עדין אבן
ובניהו ובני בניהו מקושעדים היינו ל"ל לא כי אם ישאות אלף רבלי
השם אשר יגורו · אבל גם בניהם ובני בניהם עד עולם לא היו
יכולים לבבת בעבורה ותמיד היו עבדים כרגשים להם ויתגברו
אלף ח' כי אלפים עדרי צאן בבח תרים עליהם · ואחכם בפי
הבבה הסבלת אחרות רגון פרעה והבבת הארץ בפי המערבה
המיוחסת לון אפפ שלא היו יושבים · ושלזה לאמר עדיין אבן
ובניהו וכו' מקושעדים היינו לפרעה במצרים לא בפאר לם בן בר
ואופן אחר ביאורים מחברים כי אם היבולת האלבי ובהנו הבה
התאחר שלא בת המאחר הזה להגיד שחייב אדם לברא את עבמו
כאלו הוא יושב ממצרים כי אין זה מקומו כי אם בבוף הגלו
בת להודיע גדורת הפלי ותבדו ביציאתה · וזה האופן היה המאחר
הזה עשבין התשובה · ויבדק אומרו עדין אבן ובניהו ובני בניהו
והותרו בזה הספקות אשר בשבעים שתיני ותשיעי ל"ת ·
לקח המעיר העשרה הבבבדת הזאת ממה שאמר הק"ב למשה
בתחלת שליחותו ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרי להלוך
אלא ביד חזקה ושלחתי את ידי והבתי את מצרים בכל בפלאותי

אשר אעשה בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם ובבר בתקשה הפרעה
הזה על המפרשים לפי שיראה שבתו מתנועות מבת
בבורות שבקראת יד חזקה ולזך יאמר הבתוב ב"ב ולא ביד חזקה
ובתב רש"י כל עוד שאין לבי מודיעים ידי החזקה לא יתן אתכם
להלוך · ד"ח ולא בעבור כל שידו של פרעה חזקה לבל תמנת הבתוב
ברחה לי שבח לומר לבי ידעתי שלא יתן אתכם מלך מצרים להלוך
ברבונו ותפנו ורבונו ורשותו ולא גם בן תהיה ביציאה מפס ביד
חזקה וגבורה שלכם שתגברו על המצריים ותבלו מן הארץ לבל
תהיה היציאה בידי העליונה שאבלה את ידי והבתי את מצרים
ר"ל את הארץ ואת אלהיה לא בדרך שנע כי אם בכל בפלאותי
אשר אעשה בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם · ואומנם מה הרוחבו
ביציאת מצרים וכאולה מפס הנה בלא ספק קבוצו בזה ב' תשבות
עליונות שתתבאו גם היום ובכים בהם · האחת שבוודאה לבל בתי
עולם ושלת האומה לפני הפס פהפיות ובעל הסדר הטבעי
והבחות השמיימיות והברים העליונים בשבורה לא עשה כן בבל
גוי והבמית הבבוד האדומה שקבו אבותינו ביציאתה ומפס ביד
רמה ובזרועת הארן והמעלה והבבוד אשר קבו בה ימים רבים
ומשלת האומות וכבודם היה ירושה רבה לבתים אחריהם · והב'
שהם לא יבאתו מתצרים לא בשלו לפני הר סיני לא בבלבו תורה
ומצוו"ת שהיה שכיבה ביניהו לא היו עם בשלה לאלהי' והשבותו
דבקה שמהו שהיה התבלית האחרון והשלמות העליון אשר לבו
והשתדלות הנפשי והשלמות הרוחני המשך אחריו הלא הלה
הדברים בלם אמ"ש פלאתיכו בגלות אלו וזכיים בהם וכשבדם
אחר ואפילו בלבו חכמים בלבו בבונים בלבו יודעים את התורה
כי רוב בחכמים היודעים דרכי הטבע והמערבות העליונות ·
ורמון בבונים המביעים בשביעי השלה והבבוד המדומה וכשר
הלמות התורבי בהפשי אחר בלבו יודעים את התורה כי על כל
פנים על הלו והלו מבוה רבה לבפר ביציאת מצרים שהיתה מלובו
מקור הטובות והתלה ובבה לבל השלות והלמיות והיות
הספור הזה המבוה רבה להזהיר הבתוב עליו הרבה פעמים כמו
שיבא בפלבת הבבר תם והבלוסתו ההתחית היא · ובל
הזהרה לבפר ביציאת מצרים הרי זה משובח · כי הספור הוא
מבוה והזהרה בו הרי הוא משובח · והותרו עם מה שלחרתי
בזה הספקות אשר בזכרו בשבר הטבעי והבל ·

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית ·

הביא המעיר ראיה לזך המדבם לספר ביציאת מצרים הוא
המשובח ותפילו לחכמים ובבונים ולידעים את התורה
כולה מחויבת עובדת שקראה לחמשה גדולי הדור חכמי ישראל
שבגיל פבח היו מסובין בבני ברק ושם בל רוב חכמתם היו
מספרין ביציאת מצרים בל אותו הלילה וזה היה אחר שהיציאה
דיבו קודם החכילה היו מתאחרין חוטפין מצה בלול פבח בשביל
שלא יבאו אחר החכילה והיו מספרים ביציאת מצרים עד שעלה
עמוד השחר וקרוב לזאת שתלמידיהם לקראת שהם כי היו בל בך
מתנודדים בספורם ובמעשי ותתן שהיה ביניהם שגם בלור הבקר
לא היה מרגישים שם לא שתלמידיהו העידוהו לעניין קץ שמוזבת
עם הבן החבם · ואחכם מהו מסובין בבני ברק פירבו או שהיו
בחכיון לאבול את הפבח עם תלמידים שבקראו בנים בעיר אחת
שמהם ברק · אבל בלתי אתקיבא לנו שם בעבור הלת מסובין
שהיה דחוי שיאחר בחכיון בבתי בניהם שו תלמידיהם בברק לא
שיאחר מסובין בבני ברק ועוד אחבת החבמים הלילה היו
מתחבבחים עם בני אותה העיר לאבול יחי החג · הנה שם בן
לא היו בלם בשבודה אחת בבנית אחת מספרין ביציאת מצרים בל

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ חַיָּבִין לְטַבֵּל אֲפִילּוּ
פַּעַם אֶחָת וְהַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ אוֹ מַצָּה
הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ
אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר
שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין
מְסוּבִּין הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסוּבִּין:

וביבי הקערה מן השלחן ושוהה מעט כדי שיראוהו התינוקות ושואל בקול מה נשתנה

כפי מה שאמרו בפרק ערבי פסחים אחד רבי לעזר ואחד חכמים לדבריהם הלילה הזה קודם שיבואו לשאול מה נשתנה אנו מגידים ומשבחים ומפארים ומעלים ומהללים ומקלסים ומברכים ומשוררים ומרוממים ומהדרים ומעריצים ומקדשים ומשלימים עליו את ההלל אשר אמרו בפרק הקורא את ההלל הלל הגדול הלל הגדול מי שאין יכול לומר אלא הודו אחת אומר לו הודו אחת אומר לו הודו שתים אומר לו הודו שלש וכן בכולם ולמה נקרא שמו הלל הגדול שהוא מסדר שבחו של הקב"ה ואומר לו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו לעושה השמים בתבונה כי לעולם חסדו לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו ביד חזקה ובזרוע נטויה כי לעולם חסדו לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו ורדף פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו ויהרג מלכים אדירים כי לעולם חסדו לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו הודו לאל השמים כי לעולם חסדו ואומר בפרק ערבי פסחים אחד רבי לעזר ואחד חכמים לדבריהם הלילה הזה קודם שיבואו לשאול מה נשתנה אנו מגידים ומשבחים ומפארים ומעלים ומהללים ומקלסים ומברכים ומשוררים ומרוממים ומהדרים ומעריצים ומקדשים ומשלימים עליו את ההלל אשר אמרו בפרק הקורא את ההלל הלל הגדול מי שאין יכול לומר אלא הודו אחת אומר לו הודו שתים אומר לו הודו שלש וכן בכולם ולמה נקרא שמו הלל הגדול שהוא מסדר שבחו של הקב"ה ואומר לו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו לעושה השמים בתבונה כי לעולם חסדו לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו ביד חזקה ובזרוע נטויה כי לעולם חסדו לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו ורדף פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו ויהרג מלכים אדירים כי לעולם חסדו לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו הודו לאל השמים כי לעולם חסדו ואומר בפרק ערבי פסחים אחד רבי לעזר ואחד חכמים לדבריהם הלילה הזה קודם שיבואו לשאול מה נשתנה אנו מגידים ומשבחים ומפארים ומעלים ומהללים ומקלסים ומברכים ומשוררים ומרוממים ומהדרים ומעריצים ומקדשים ומשלימים עליו את ההלל אשר אמרו בפרק הקורא את ההלל הלל הגדול מי שאין יכול לומר אלא הודו אחת אומר לו הודו שתים אומר לו הודו שלש וכן בכולם ולמה נקרא שמו הלל הגדול שהוא מסדר שבחו של הקב"ה ואומר לו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הודו לאלהי האלהים כי לעולם חסדו הודו לאדוני האדונים כי לעולם חסדו לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו לעושה השמים בתבונה כי לעולם חסדו לרוקע הארץ על המים כי לעולם חסדו לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו את השמש לממשלת ביום כי לעולם חסדו את הירח וכוכבים לממשלות בלילה כי לעולם חסדו למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו ויוצא ישראל מתוכם כי לעולם חסדו ביד חזקה ובזרוע נטויה כי לעולם חסדו לגוזר ים סוף לגזרים כי לעולם חסדו והעביר ישראל בתוכו כי לעולם חסדו ורדף פרעה וחילו בים סוף כי לעולם חסדו למוליך עמו במדבר כי לעולם חסדו למכה מלכים גדולים כי לעולם חסדו ויהרג מלכים אדירים כי לעולם חסדו לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו שבשפלנו זכר לנו כי לעולם חסדו ויפרקנו מצרינו כי לעולם חסדו נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו הודו לאל השמים כי לעולם חסדו

ומחזיר הקערה ואומר

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיּוֹצִיאֵנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ
נְטוּיָה וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּבָּה אֶת
אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם עֲדַיִן אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי
בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיֵנוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם
וַאֲפִילּוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים כֻּלָּנוּ
יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְכָל הַמַּרְבֶּה בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

לחנוכה ולא מיבעי להו לרבנן כי אית להו נסי אלא משום פרסומי ניסא ·
והלומדים מתוכו זה כדי להדר כוס שני הגל המה לומדים מהכוס
הב' את של בקבוק יניח מצרים לפרך פניו ואין מצרכין על של היין ·
שער באה מה ראו להכניס ביניהם פרקי ההלל בקובץ שפרך
המוכר לכל הגויים אמר לו ידשוך וג· ויריב כי הכלאם
יעקב וגו· שלחים משנה ההלל והם מתוגמר אחר · ובאחר הפסחים
שהכתוב מדבר בהלל הוא הלל הגדול ואין הכי נמי דאמר רב חסדא
נוהגין בו הלל את ההלל הלל הגדול מפני מה אומרים בו הודו לה' כי טוב
כי לעולם חסדו אמר רבי יוחנן כל מקום שנאמר הודו לה' כי טוב
וגו· הודו לאלהי האלהים וגו· הודו לאדוני האדונים וגו· לעושה נפלאות
גדולות לבדו וגו· לעושה השמים בתבונה וגו· לרוקע הארץ על המים וגו·
לעושה אורים גדולים וגו· את השמש לממשלת ביום וגו· את הירח וכוכבים
לממשלות בלילה וגו· למכה מצרים בבכוריהם וגו· ויוצא ישראל מתוכם
וגו· ביד חזקה ובזרוע נטויה וגו· לגוזר ים סוף לגזרים וגו· והעביר ישראל
בתוכו וגו· ונוער פרעה וחילו בים סוף וגו· למוליך עמו במדבר וגו·
למכה מלכים גדולים וגו· ויהרג מלכים אדירים וגו· לסיחון מלך האמרי
וגו· ולעוג מלך הבשן וגו· ונתן ארצם נחלה וגו· נחלה לישראל עבדו
וגו· שבשפלנו זכר לנו וגו· ויפרקנו מצרינו וגו· נותן לחם לכל בשר
וגו· הודו לאל השמים וגו· ואמרינן בפסחים מי שלא אמר שלשה
דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו·
ושוב מהכה הכתוב קרא את המצה לחם עוני ולמה היה זה מפני ההגדה
כי עדיין לא נתקנה עוד לאומרו כמו דבר אחר לחם עוני מה דרכו של
עני בפרוסה לפי כאן בפרוס· כלו שבלולה הזה יפרוס ב"ה את המצה
לזכרון שיהו ישראל מצרים עניים לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר זכרון
לעולה כמו שאתה עתיד ימים תלכל עליו מנו· לחם עוני כי בחפזון
יצאת מיראין מצרים למענן זכור את יום צאתך וגו· ולכן יש להאמין
כי היתה היא זכר לעולה כי לעבדות ולא לעניות · ומזה ב"ב תרוה
העשה הב' שאתה מקרא לחם עוני לפי שאתה עשרות במצרי
לפי היו מציחים לותם המצריים לנגף עיסתם ולאוכלה כראוי · כי
נאמת לא נאה מצות אלא זכרון הגאולה לזכרון שלא הספיק בצקם
והחרים לתורו שאמר זה לפני שנגאלו לפי כלו מצה עם הפסח כמו שאתה
על מצות ומרורים ומקרהת לחם עוני בערב למצרי כי בצה מצות
המצה את להם עבדים ומצת בכוריה· ובלבן כתו· די אכלו מצה בערב
דמצרים על אכילת אותה הלילה · ומה זה אומרו לחם עוני כי כי יותר
היה ראוי שיקראהו להסב גאולה ומה היה ראוי לומר די אכלו מצה בערב
ניסתה מצרים לפי בתורת במצרי שמורה על הבריאה והשתדלה
וחדשים אמרו שקראו לאותו עבות שאמר אכילי הפסח מקבו פתחיה מ
מעשיות האוכה כמו קרבן העבי שאמר ואם לא תשיג ידו לפתי
תורים או לבני בנה והבי את קרבנו אחר חטת שעשיות האוכה
וכן היתה שיטת הזן במדבר שהיה מלקט כל אחד ממנה עשיות
האוכה · לפל דאמון הוא שיכון המעבד לזה שהיה כן היה ראוי
שיאמר הא קרבנא דשונית · או שיהא דעיבי · לה היה שכפי כמות
העשה שקראה כן לפי שיאמר הא לחמא עניא שהורה היות העוני
בעונש הלחם ומהותו · לפי כמותו ומקרוי · והעיד'ו הכיולו הרלמון
בעיניהם נסדר ראה הכבי לו · וזכר פתה פתיחה לחם עוני לרמוז
שנוה בה לזכור שיהיו מצרים נחפזון והו עוני זכר כי היו מצרים
בלחם צר ומים לחץ · והבה תרמוז לפי העניים · וכן אמרו הא לחמא
בעיא די נכלו אבהתנא בארעא דמצרים · הו יאמר פתיחה עור
עשויה בלחם עוני ולא פתיחה מצה עשויה כמו שהזכירו חזל ע"כ ·
הבך הוא שבשתק הרב מובין לעצין לפי פלא כתיב אבלו מה אומר
בזה כי הכה יבעוהו הספקות מזכירתי לעשר הדעות ·

והגבון לעולי בזה הוא שהמצה תקרא בשתוב להם עוני לבתי
סבות ראשת מפלת עבעה לפי שהלחם בהיותו עיסה
סדם יתפח הוא קטן הכמות ואח"כ החמון יגדל הבצק ויעשם למעלה
והמצה להשדר החמון לפתגדל ולא תעלה לפל תהיה תמיד בפלם
ובמוכה · והבחוכה הזאת בקראה לחם עוני לפפלותה ודלותה
בעצמה · והבצה הבעית לפי שהמצה קשה להתעכל בתעומכת
ותתעיד לבצת בה לקויה ולכן תכפיח תעש המצה לאוכלים · וכבר
כתב יצחק הישר אלי בספר המפרשים אשר לו שפת המל קשה מאד
להתעכל בתעומכת ומתחמת לבקת תעש ומולידה רוח וכתומים
ואמרו מאכל בעות לעשלים יותר מן הלחם החמץ · והמצרי לעפתם
את בני ישראל וכדי שיפסיק לליהם לחם מועט היו נותנים עליהם
בבכיהו הדעך ובמשעה הלבניה לחם מצה ומהבחיות החלה שתיכף
מאכל כאן היא לחמץ שבית כנגד הרשע מפלת שנאה כמו שזכרתי
ולי אלבו שהבתה בהגדה ד' מצרים הוא כנגד הכוסה הבית · ועם
היות שהקלת מצה לחם עוני מהבחיות החלה לא כאמר מפני זה
שנותה התורה במצות המצה ואיסור החמץ מזה העשם · כי אם
לזכרון מהירות גאולתם כמו שאמר כי בחפזון יצאת ונאמרו מצרים ·
הנה אם כן האמור הזה אינו כותר לדרשת רבן גמליאל המצה לפי
שבלו לא היו התעיד טעם מצות המצה בבל זכר שבינה שהיה לחמץ
שבית בשעה ובבן היו אוכלים אותה מצרים · אחרי כן פירש רבן
גמליאל הבצה לזה שאמרו אוכלים מצה בלילה הזה והיה לזכרון
מהירות הגאולה והיעיאה מעיבים שהיה בה כל כך שלא הספיק בצקם
להחמין ויהיה פירוש בעשת שיהיו תאכל עליו מצות שהמצה
הוא לחם עוני כמוך ובכל ובלילות בגדיל לפי שבחפזון יצאת מארץ מצרי'
עד שלא הספיק הבצק להגדיל ולעלות ובשאר כמוך ועבי · וכמו
שפרש"י ז"ל בפרשת בא :

ואמנם ליזה התפילה בהגדה בעבין הזאת ולא בעבין הפסח
שהוא הקודם בעשלה ובבה הוא לפה לו זכר לעשות
בבה מצה ומרור · ומה עבין אחרים הא בתת הכא ובבא! אלא בא
לו שהם הלילות אשר נהו בעשר הבלילי והדרשי · כנגד
לאמרו מהבחיבים שלומרנו בהן בבל הבבית וכולי הם

לפי שהפסח והחרורים שבניות דבניס וכתיב שלחו ב"ג בלמי שלח לאמר
ב' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'
ושוב מהכה הכתוב קרא את המצה לחם עוני ולא היה זה מפני ההגדה
כי עדיין לא נתקנה עוד לאומרו כמו דבר אחר לחם עוני מה דרכו של
עני בפרוסה לפי כאן בפרוס· כלו שבלולה הזה יפרוס ב"ה את המצה
לזכרון שיהו ישראל מצרים עניים לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר זכרון
לעולה כמו שאתה עתיד ימים תלכל עליו מנו· לחם עוני כי בחפזון
יצאת מיראין מצרים למענן זכור את יום צאתך וגו· ולכן יש להאמין
כי היתה היא זכר לעולה כי לעבדות ולא לעניות · ומזה ב"ב תרוה
העשה הב' שאתה מקרא לחם עוני לפי שאתה עשרות במצרי
לפי היו מציחים לותם המצריים לנגף עיסתם ולאוכלה כראוי · כי
נאמת לא נאה מצות אלא זכרון הגאולה לזכרון שלא הספיק בצקם
והחרים לתורו שאמר זה לפני שנגאלו לפי כלו מצה עם הפסח כמו שאתה
על מצות ומרורים ומקרהת לחם עוני בערב למצרי כי בצה מצות
המצה את להם עבדים ומצת בכוריה· ובלבן כתו· די אכלו מצה בערב
דמצרים על אכילת אותה הלילה · ומה זה אומרו לחם עוני כי כי יותר
היה ראוי שיקראהו להסב גאולה ומה היה ראוי לומר די אכלו מצה בערב
ניסתה מצרים לפי בתורת במצרי שמורה על הבריאה והשתדלה
וחדשים אמרו שקראו לאותו עבות שאמר אכילי הפסח מקבו פתחיה מ
מעשיות האוכה כמו קרבן העבי שאמר ואם לא תשיג ידו לפתי
תורים או לבני בנה והבי את קרבנו אחר חטת שעשיות האוכה
וכן היתה שיטת הזן במדבר שהיה מלקט כל אחד ממנה עשיות
האוכה · לפל דאמון הוא שיכון המעבד לזה שהיה כן היה ראוי
שיאמר הא קרבנא דשונית · או שיהא דעיבי · לה היה שכפי כמות
העשה שקראה כן לפי שיאמר הא לחמא עניא שהורה היות העוני
בעונש הלחם ומהותו · לפי כמותו ומקרוי · והעיד'ו הכיולו הרלמון
בעיניהם נסדר ראה הכבי לו · וזכר פתה פתיחה לחם עוני לרמוז
שנוה בה לזכור שיהיו מצרים נחפזון והו עוני זכר כי היו מצרים
בלחם צר ומים לחץ · והבה תרמוז לפי העניים · וכן אמרו הא לחמא
בעיא די נכלו אבהתנא בארעא דמצרים · הו יאמר פתיחה עור
עשויה בלחם עוני ולא פתיחה מצה עשויה כמו שהזכירו חזל ע"כ ·
הבך הוא שבשתק הרב מובין לעצין לפי פלא כתיב אבלו מה אומר
בזה כי הכה יבעוהו הספקות מזכירתי לעשר הדעות ·

והגבון לעולי בזה הוא שהמצה תקרא בשתוב להם עוני לבתי
סבות ראשת מפלת עבעה לפי שהלחם בהיותו עיסה
סדם יתפח הוא קטן הכמות ואח"כ החמון יגדל הבצק ויעשם למעלה
והמצה להשדר החמון לפתגדל ולא תעלה לפל תהיה תמיד בפלם
ובמוכה · והבחוכה הזאת בקראה לחם עוני לפפלותה ודלותה
בעצמה · והבצה הבעית לפי שהמצה קשה להתעכל בתעומכת
ותתעיד לבצת בה לקויה ולכן תכפיח תעש המצה לאוכלים · וכבר
כתב יצחק הישר אלי בספר המפרשים אשר לו שפת המל קשה מאד
להתעכל בתעומכת ומתחמת לבקת תעש ומולידה רוח וכתומים
ואמרו מאכל בעות לעשלים יותר מן הלחם החמץ · והמצרי לעפתם
את בני ישראל וכדי שיפסיק לליהם לחם מועט היו נותנים עליהם
בבכיהו הדעך ובמשעה הלבניה לחם מצה ומהבחיות החלה שתיכף
מאכל כאן היא לחמץ שבית כנגד הרשע מפלת שנאה כמו שזכרתי
ולי אלבו שהבתה בהגדה ד' מצרים הוא כנגד הכוסה הבית · ועם
היות שהקלת מצה לחם עוני מהבחיות החלה לא כאמר מפני זה
שנותה התורה במצות המצה ואיסור החמץ מזה העשם · כי אם
לזכרון מהירות גאולתם כמו שאמר כי בחפזון יצאת ונאמרו מצרים ·
הנה אם כן האמור הזה אינו כותר לדרשת רבן גמליאל המצה לפי
שבלו לא היו התעיד טעם מצות המצה בבל זכר שבינה שהיה לחמץ
שבית בשעה ובבן היו אוכלים אותה מצרים · אחרי כן פירש רבן
גמליאל הבצה לזה שאמרו אוכלים מצה בלילה הזה והיה לזכרון
מהירות הגאולה והיעיאה מעיבים שהיה בה כל כך שלא הספיק בצקם
להחמין ויהיה פירוש בעשת שיהיו תאכל עליו מצות שהמצה
הוא לחם עוני כמוך ובכל ובלילות בגדיל לפי שבחפזון יצאת מארץ מצרי'
עד שלא הספיק הבצק להגדיל ולעלות ובשאר כמוך ועבי · וכמו
שפרש"י ז"ל בפרשת בא :

ואמנם ליזה התפילה בהגדה בעבין הזאת ולא בעבין הפסח
שהוא הקודם בעשלה ובבה הוא לפה לו זכר לעשות
בבה מצה ומרור · ומה עבין אחרים הא בתת הכא ובבא! אלא בא
לו שהם הלילות אשר נהו בעשר הבלילי והדרשי · כנגד
לאמרו מהבחיבים שלומרנו בהן בבל הבבית וכולי הם

לחנוכה ולא מיבעי להו לרבנן כי אית להו נסי אלא משום פרסומי ניסא ·
והלומדים מתוכו זה כדי להדר כוס שני הגל המה לומדים מהכוס
הב' את של בקבוק יניח מצרים לפרך פניו ואין מצרכין על של היין ·
שער באה מה ראו להכניס ביניהם פרקי ההלל בקובץ שפרך
המוכר לכל הגויים אמר לו ידשוך וג· ויריב כי הכלאם
יעקב וגו· שלחים משנה ההלל והם מתוגמר אחר · ובאחר הפסחים
שהכתוב מדבר בהלל הוא הלל הגדול ואין הכי נמי דאמר רב חסדא
נוהגין בו הלל את ההלל הלל הגדול מפני מה אומרים בו הודו לה' כי טוב
כי לעולם חסדו אמר רבי יוחנן כל מקום שנאמר הודו לה' כי טוב
וגו· הודו לאלהי האלהים וגו· הודו לאדוני האדונים וגו· לעושה נפלאות
גדולות לבדו וגו· לעושה השמים בתבונה וגו· לרוקע הארץ על המים וגו·
לעושה אורים גדולים וגו· את השמש לממשלת ביום וגו· את הירח וכוכבים
לממשלות בלילה וגו· למכה מצרים בבכוריהם וגו· ויוצא ישראל מתוכם
וגו· ביד חזקה ובזרוע נטויה וגו· לגוזר ים סוף לגזרים וגו· והעביר ישראל
בתוכו וגו· ונוער פרעה וחילו בים סוף וגו· למוליך עמו במדבר וגו·
למכה מלכים גדולים וגו· ויהרג מלכים אדירים וגו· לסיחון מלך האמרי
וגו· ולעוג מלך הבשן וגו· ונתן ארצם נחלה וגו· נחלה לישראל עבדו
וגו· שבשפלנו זכר לנו וגו· ויפרקנו מצרינו וגו· נותן לחם לכל בשר
וגו· הודו לאל השמים וגו· ואמרינן בפסחים מי שלא אמר שלשה
דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו·
ושוב מהכה הכתוב קרא את המצה לחם עוני ולמה היה זה מפני ההגדה
כי עדיין לא נתקנה עוד לאומרו כמו דבר אחר לחם עוני מה דרכו של
עני בפרוסה לפי כאן בפרוס· כלו שבלולה הזה יפרוס ב"ה את המצה
לזכרון שיהו ישראל מצרים עניים לפני הקדוש ברוך הוא שנאמר זכרון
לעולה כמו שאתה עתיד ימים תלכל עליו מנו· לחם עוני כי בחפזון
יצאת מיראין מצרים למענן זכור את יום צאתך וגו· ולכן יש להאמין
כי היתה היא זכר לעולה כי לעבדות ולא לעניות · ומזה ב"ב תרוה
העשה הב' שאתה מקרא לחם עוני לפי שאתה עשרות במצרי
לפי היו מציחים לותם המצריים לנגף עיסתם ולאוכלה כראוי · כי
נאמת לא נאה מצות אלא זכרון הגאולה לזכרון שלא הספיק בצקם
והחרים לתורו שאמר זה לפני שנגאלו לפי כלו מצה עם הפסח כמו שאתה
על מצות ומרורים ומקרהת לחם עוני בערב למצרי כי בצה מצות
המצה את להם עבדים ומצת בכוריה· ובלבן כתו· די אכלו מצה בערב
דמצרים על אכילת אותה הלילה · ומה זה אומרו לחם עוני כי כי יותר
היה ראוי שיקראהו להסב גאולה ומה היה ראוי לומר די אכלו מצה בערב
ניסתה מצרים לפי בתורת במצרי שמורה על הבריאה והשתדלה
וחדשים אמרו שקראו לאותו עבות שאמר אכילי הפסח מקבו פתחיה מ
מעשיות האוכה כמו קרבן העבי שאמר ואם לא תשיג ידו לפתי
תורים או לבני בנה והבי את קרבנו אחר חטת שעשיות האוכה
וכן היתה שיטת הזן במדבר שהיה מלקט כל אחד ממנה עשיות
האוכה · לפל דאמון הוא שיכון המעבד לזה שהיה כן היה ראוי
שיאמר הא קרבנא דשונית · או שיהא דעיבי · לה היה שכפי כמות
העשה שקראה כן לפי שיאמר הא לחמא עניא שהורה היות העוני
בעונש הלחם ומהותו · לפי כמותו ומקרוי · והעיד'ו הכיולו הרלמון
בעיניהם נסדר ראה הכבי לו · וזכר פתה פתיחה לחם עוני לרמוז
שנוה בה לזכור שיהיו מצרים נחפזון והו עוני זכר כי היו מצרים
בלחם צר ומים לחץ · והבה תרמוז לפי העניים · וכן אמרו הא לחמא
בעיא די נכלו אבהתנא בארעא דמצרים · הו יאמר פתיחה עור
עשויה בלחם עוני ולא פתיחה מצה עשויה כמו שהזכירו חזל ע"כ ·
הבך הוא שבשתק הרב מובין לעצין לפי פלא כתיב אבלו מה אומר
בזה כי הכה יבעוהו הספקות מזכירתי לעשר הדעות ·

והגבון לעולי בזה הוא שהמצה תקרא בשתוב להם עוני לבתי
סבות ראשת מפלת עבעה לפי שהלחם בהיותו עיסה
סדם יתפח הוא קטן הכמות ואח"כ החמון יגדל הבצק ויעשם למעלה
והמצה להשדר החמון לפתגדל ולא תעלה לפל תהיה תמיד בפלם
ובמוכה · והבחוכה הזאת בקראה לחם עוני לפפלותה ודלותה
בעצמה · והבצה הבעית לפי שהמצה קשה להתעכל בתעומכת
ותתעיד לבצת בה לקויה ולכן תכפיח תעש המצה לאוכלים · וכבר
כתב יצחק הישר אלי בספר המפרשים אשר לו שפת המל קשה מאד
להתעכל בתעומכת ומתחמת לבקת תעש ומולידה רוח וכתומים
ואמרו מאכל בעות לעשלים יותר מן הלחם החמץ · והמצרי לעפתם
את בני ישראל וכדי שיפסיק לליהם לחם מועט היו נותנים עליהם
בבכיהו הדעך ובמשעה הלבניה לחם מצה ומהבחיות החלה שתיכף
מאכל כאן היא לחמץ שבית כנגד הרשע מפלת שנאה כמו שזכרתי
ולי אלבו שהבתה בהגדה ד' מצרים הוא כנגד הכוסה הבית · ועם
היות שהקלת מצה לחם עוני מהבחיות החלה לא כאמר מפני זה
שנותה התורה במצות המצה ואיסור החמץ מזה העשם · כי אם
לזכרון מהירות גאולתם כמו שאמר כי בחפזון יצאת ונאמרו מצרים ·
הנה אם כן האמור הזה אינו כותר לדרשת רבן גמליאל המצה לפי
שבלו לא היו התעיד טעם מצות המצה בבל זכר שבינה שהיה לחמץ
שבית בשעה ובבן היו אוכלים אותה מצרים · אחרי כן פירש רבן
גמליאל הבצה לזה שאמרו אוכלים מצה בלילה הזה והיה לזכרון
מהירות הגאולה והיעיאה מעיבים שהיה בה כל כך שלא הספיק בצקם
להחמין ויהיה פירוש בעשת שיהיו תאכל עליו מצות שהמצה
הוא לחם עוני כמוך ובכל ובלילות בגדיל לפי שבחפזון יצאת מארץ מצרי'
עד שלא הספיק הבצק להגדיל ולעלות ובשאר כמוך ועבי · וכמו
שפרש"י ז"ל בפרשת בא :

ואמנם ליזה התפילה בהגדה בעבין הזאת ולא בעבין הפסח
שהוא הקודם בעשלה ובבה הוא לפה לו זכר לעשות
בבה מצה ומרור · ומה עבין אחרים הא בתת הכא ובבא! אלא בא
לו שהם הלילות אשר נהו בעשר הבלילי והדרשי · כנגד
לאמרו מהבחיבים שלומרנו בהן בבל הבבית וכולי הם

זכר לדבר מה שים במאמר הא' הזה מהספיקה למה
קדמו הז' המאמרים הזה בלשון תרמי ויסדר מאמרי ההגדה'
כלם בלשון הקדש וכבר כתבנו בזה החכמים ז"ל שעמדים על דר' הדרש
מהם מבני שלא יביאו המזיקים בלשון הקודש ויבאו ללבלב הספורים
לאחר שכתב לסם לעות בלשון תרמי כל דבריו ויהי ויכול לבל הדעת הזה
הוא שלפק בפיקוח כמה מדרגות ראשונה במה אות הדברים · וב'
שיביאו לשון קדש ולא לשון תרמית · ג' שלא יבלבלו הספורים כי הם
ברעות ב"ה כבן יכתוב לבו ובבד לרוביו ולא שכתוב כל זה שהו בתמת
מפת כבד כבד הברי שבו חזל שעשותו מבוה לימם ביוקין · ולאמרו
לעל שמורים הוא לילה הזה שעשותם בה מן המזיקין · ומהם לאמרו שב'
המאמר הזה בלשון לתרגי כדי שלא יביאו אותו מלחלי הברת ולא
יתחילו לכורך להקב"ה בלו הזה שהיה לעל יציאת מצרי שלא לאמרו
בו פירם שבח · ולא קרב זה שלו כל הלילה · וכבר יקשה גם לדעת
הזה שהיה ראוי שיאמרו כן בהלל שהו' בשיר המיוחס לליל הזה לא
האומר הזה הרחמן מהגדה שלין בו פירם · ושם היות שבלו ל
יציאת מצרים לא לאמרו שיהה מן המובח שהרי אמר בשבר בלילה זה
לא יאמרו אותה ויקראו ביהגו ס"ת בשבר לאמרו חזל שמלחלי הברת
שומעין כל הלשונות ואמרו מצרי לאחד את יוסף שבעים לשון והם
בלו שהם בבנד שבעים פרים המקריבים בבח בנודו ולפי זה יביאו
ג' בלשון תרמי · לאחרי שאמרו שהיה חביותיו בבבל בתר' מדרו
ההגדה הבכיתו לומר זה בלשון תרמי שיביאו הבעים והעם הם
יפרסמו את המנה לבל יקשה לדעת הזה שהיה האומר הרחמן
הזה בלשון תרמי ועוד מלאמרי ההגדה בלם בלשון הקדש והבה בלם
בדרי בבבל ומלאמר מה נשתנה הזה יותר בבנד הבפי והשם והיה רלוי
שם בן להיות בלשון תרמי :

ולבן היותר נראה בזה הוא בי מבני ההבדה לאמר בזה האומר
בל דבפין ייתי ויכול בל דבריך ייתי ויפתח תקבו האומר
הזה בלשון תרמי בי היו אז בבבל ובבות החב בין בלא היו תינוקי
ניראולם לבמוך על שולחם העבריי והבניוני בדרוש שם בה בעלות
יתחיל בל בע"ה להדות מתבתו בלמו' ומשתחק לפני יי' שביבם
שתם ובביבם ובניותיכם והלוי וגו' ולבן בפיעבד על שולחנו ירים קולו
אל העניים לאמר בפתח הבית לקרו' בלם שם יי' בל דבפין ייתי ויכו ל
בל דברי ייתי ויפסח ר"ל שיבולו לבמוך על שולחנו · ולפי שהעניים
לא יביאו לשון הקדש תקנו שיעשה ההבדה הזאת בלשון תרמי בדי
שיביאו אותו ויבינו בניותו · ובבר נזה הבניית על הנדרך הזה' נאמרו
בלא פרוס לרעב לאחד ועניים מהודים תביא בית ועומד אז ינקע
בחמר לורך ואחרוכך מהרה תעמח והלך לפני בדרך בבו' יי' אלפני'
ואמנם ליזה בראשה האל שעוני בבר בחמתו עליו בלשון הדומים
גם יפרוס שבה שעמים בי בפרק ערבי שבחים את' שיוחל
לחם שעוני לחם שעונין עליו דברים · אבל זה בלתי מבפיק בי גם

עשר מכות והוא בלתי ראוי בסדר הדברים :

שער ששה ושמונים   במה שאמר רבי יוסי הגלילי כמה לקו
באצבע עשר מכות ואמור מעתה במצרים י'
מכות ועל הים לקו חמשים מכות ויקשה זה לפי שלא לקו באצבע כי
אם מכה אחת והיא מכת הכנים וכמו שאמר הכתוב ויעשו כן ה
החרטומים בלהטיה' להוציא את הכנים ולא יכולו ותהי הכנם באדם
ובבהמה ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהי' היא · ואם מכה
אחת נעשתה באצבע יתחייב שעל הים לקו עשר מכות לא חמשים
גם כי במכת הדבר אמרו למען יד שנאמר הנה יד יי' הויה במקנך
ואם לא נעשו כל מכות מצרים באצבע :

שער פ"ז   בדרשת רבי אליעזר שכל מכה ומכה היתה של ד' מכות
כי זה א"א לביירו האם נאמר שבמכת הדם תובללנה ד'
מכות בשאר ובמה יתחלפו א"ב אותם הד' זו מזו שלא יהיו אחת ואם
היה הרבוי בערך המקבלים לא יהיו בלבד ארבעה אלא ארבעת
אלפים ויותר מזה שהכתוב שהביא לראיה ישלח בם חרון אפו הבא
הוא מדבר במצרים ובם שמות למכות עצמם לא לחלקי המכה :

שער שמונה ושמונים   בדרשת רבי אליעזר והוא למה לא אמר כה
מכין אתה אומר שכל מכה ומכה שהוכו
המצריים בה היתה של ארבע מכות באותו הנגון עצמו שאמר ר' יוסי
הגלילי בהיות הכל דרך אחד :

שער תשעה ושמונים   במה שדרש רבי אליעז' ישלח בם חרון אפו
עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעי' על
הארבעה מכות של כל מכה ומכה · ונראה שדרש חרון אפו אחת ·
עברה שתים וזעם שלש ומשלחת מלאכי רעים ארבע ולא דרש צרה
והוא מן התימה ומה יעשה לה :

שער תשעים   במה שאמר רבי אליעזר אמור מעתה במצרי' לקו
ארבעים מכות · ועל הים לקו מאתים מכות ויקשה
זה לפי שהוא לא הוכיח כי אם כל מכה ומכה של מכות מצרים היתה
של ד' מכו' ונתחייב מזה שבמצרי' לקו מ' אבל לענין הים לא הוכיח כלל

שער אחד ותשעים   בדרשת רבי עקיבא שכל מכה ומכה היתה
של חמש מכות · כי זה יותר קשה מהראשון
כי איך יצוייר שבכל מכה ומכה תהיינה כלולות ה' מכות שאילו דא
מן דא ומה הבחינה אשר תחייב המספר הזה :

שער שנים ותשעים   במאמר רבי עקיבא אלו עשה בהם שפטים
ולא עשה באלהיהם · אלו עשה באלהיהם
ולא הרג בכוריהם כי הנה השפטים שעשה בהם הם עשר המכות
והוכו המצריים במצרי' והיתה כללות בתוכם מכת בכורות ויקשה
אם כן למה הוצרך לפרט אותה ולומר הרג בכוריהם כי זאת מכלל
השפטים היא ואם ראה לזכור מכת בכורות בביאור למה לא ביאר
גם כן החשך והדבר וכל הנפלאות :

שער שלשה ותשעים   אם היה שזכר ראה מכת בכורו' בעצמה
היה ראוי לזכרה אחרי השפטי' ולומר אלו
עשה בהם שפטים ולא הרג בכוריהם · אלו הרג בכוריהם ולא עשה
באלהיהם · ותבא מכת בכורות מסוכה לשפטים שהם שאר המכות
ומשפט האלוהות באחרונה כי כן נזכר בכתוב ועברתי בארץ מצרי'
והכיתי כל בכור ובאחרונה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים והוא
לא עשה כן שזכר האלוהות בין השפטים ומכת בכורות :

שער ארבעה ותשעים   במה שאמר ר' עקיבא דיינו בכל המעלות
טובות ובכל אחת מהן · וידוע שאם היות
שכלוכם היה די לענין תשועתם וגאולתם מבלעדי האחרות הנה יש
מהן שלא היה די בעצמם אם לא יתחברו אל האחרות כאלו תאמ' נתן
לנו את ממונם ולא קרע לנו את הים לא היה די לנו בזה כי היה
מצרים נוסע אחריהם להרוג ולאבד את כל היהודים וכן אלו קרע
לנו את הים ולא העבירנו בתוכו בחרבה' לא היה די לנו כי מה
תועלת בקריעת הים אם ישבעו בו · וכן אלו קרבנו לפני הר סיני
ולא נתן לנו את התורה לא היה די לנו כי בקבול התורה בשלמו לא
בקורבתם אל ההר בלבד :

שער חמשה ותשעים   בטעם הפסח שכתבה בו התורה ואמרתם
זבח פסח הוא ליי' אשר פסח על בתי בני
ישראל בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל וגומר · ולזכרון החסד
הגדול הזה מהצלת בכורי בני ישר' באה מצות הפסח בכל דור ודור
ומצות קדש לי כל בכור באדם ובבהמה ותחתם נבדלו הלוים ומצות
הפניית וגם המזוזה באו על זה והוא דבר מתמיה מאד לפי שאם
המצריים נתחייבו במכת בכוריהם לפי שהחזיקו בעבדו את ישראל
שאמר עליו הפסח בני בכורי הנה ישראל לא היו מחוייבים באותה
מיתה כפי גזרת הדין ולמה יומתו מה עשו ואם המלך נוה לנעקת

נואלו דם איש אחד להרוג את הדורשים האם ראוי שיאמר לעלובים
בנועקים דמי אחיהם שעשה עמהם חסד בשלא הרגם ג"כ · כי הנה
הדורשים היו חייבי מיתה לא הנועקי' העלובים · ואיך ישפו כצדיק
כרשע · וכן היה ענין ישראל הם צעקו אל יי' בצר להם מהמצריים
וישמע אלהים את נאקתם וקבע את קובעיה שאם ראה ראוי שיאמר
אליהם שהגדיל לעשו' עמהם חסד ורחמי' בשלא הרגם בכלל המצריי'
השופטים השופט כל הארץ לא יעשה משפט ואתה תראה כי במכת
הערוב הפלא יי' את עמו אשר בארץ גושן לבלתי היות שם ערוב ובמכ'
הדבר נאמר גם כן והפלא יי' בין מקנה מצרים ובין מקנה ישראל
ובמכת החשך נאמר ולכל בני ישראל היה אור במושבותם ולדעת
חז"ל בכל המכות היתה הפלאה והנה לא נעשה שם סימן וכתיבת
הדם על המשקוף שלא ילקו עם המצריים ולא נצטוו על זה במצות
גם בקריעת ים סוף כשבאו בני ישראל בים וינאו [?] מצרים אחריהם
והמצריים טובעו בים סוף אחד מהם לא נותר · ובני ישראל הלכו
ביבשה · ולמה לא נצטוו על אותה תשוב במנוה מעשית ומהסימן
בהוראת שעה כדי שיוכו בהפלאה · ולא נתקנה עליה מצוה לדורות
כמו שנצטוו · בפסח ובקידוש הבכורות בעבור שלא הוכו עמהם ·
והספק הזה אבלי עצום מאד ותמהתי   הפלא ופלא מהמפרשים
איך לא העירו עליו :

שער ששה ותשעים   בטעם שנתן רבן גמליאל במצות המצה
באומרו על שום שלא הספיק בצקם של
אבותינו להחמיץ והוא תימה כי הנה קודם היציאה ממצרים בפרשת
החדש הזה לכם ראש חדשים נוה יתברך לישראל על מצות המצה עם
מצות הפסח שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על
מרורים יאכלוהו · ואמר היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג
ליי' לדורותיכם וגומר שבעת ימים מצות תאכלו וגומר ואם נצטוו
בהיותם במצרים קודם היציאה על אכילת המצה ואיסור החמץ איך
יאמר רבן גמליאל שהיה טעם מצותה על שלא הספיק בצקם של
אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליה' · ומה ההגלות בזה [?] ולדעו :

שער שבעה ותשעים   מאין לנו מצות המרור לדורות כי עם היות
שיאכלו אותו בפסח מצרים כמאמר ואכלו
את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו כבר יאמר
אומר שהיה זה מיוחד לפסח מצרים כשבין ולקחו מן הדם ונתנו על
שתי המזוזות וגומר · ובמצות וככה תאכלו אותו מתניכם וגומר
שלא היה מצוה לדורות והמורה על זה שבפרשת זאת חוקת התורה
שהיא מצוה לדורות לא נזכר המרור · וכן בסוף פרשת משפטים
ובסוף פרשת כי תשא שאמר לא תאכל על חמץ דם זבחי ולא ילין
לבקר זבח חג הפסח · אבל לא זכר דבר מהמרור · וכן באמור אל
הכהני' נזכרה מצות הפסח בקרבן ובמדבר ראה אבכי בפרשת שמור
את חדש האביב זכר מצות המצה והפסח בכל משפטיו אבל לא זכר
דבר מהמרור וראוי אם כן שנדע מאין לנו מצות המרור לדורות :

שער שמונה ותשעים   במאמר בכל דור ודור חייב אדם להראות
את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים כי הנה
החובה הזאת חייב אותה המגיד מן הכתוב שהביא ואותנו הוציא
משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו ·
וכפי זה תפול החובה הזאת על הדורות שירשו את ארץ ישראל וישבו
בה שראוי שכל אחד יראה עצמו כאלו הוא יצא ממצרים לפי שאלו לא
יצאו משם לא היו גרים ונכבדים בעלי קרקעות ואדוני הארץ · אבל
אנחנו בגלותנו שלא ירשנו הארץ ונולדנו בגלות בארצות אויבינו מה
החיוב אשר לנו להראות את עצמנו כאלו יצאנו ממצרים ומאחר שהוא
ראיה שהביא ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את
הארץ ואיך הוציא מזה לפיכך אנחנו חייבין להודות · ולמה יביא
שבעה שמות של הודאה להודות להלל ולשבח לפאר לרומם להדר
ולקלס · וזכר חמשה מאמרים מתחלפים · והטובות · הה' הוציאנו
מעבדות לחירות · והשני משעבוד לגאולה · והשלשה מיגון לשמחה ·
והרביעי מאבל ליום טוב · והחמישי מאפלה לאור גדול · ומה ההבדל
אשר בין המאמרים האלה ·

שער תשעה ותשעים   מה ראו חז"ל לתקן קריאת ההלל בלילה
הזה בבלוע לחצאי' מתחלתו עד למעינו
מים קודם הסעודה ושנברך עליו ברכת הגאולה ואחר הסעודה
נגמור את ההלל ונברך ברכת השיר ולא ברכת הגאולה · ויותר
ראוי היה שנגמור את ההלל בפעם אחת מבלי הפסקה כדרך קריאתו
במועדי יי' · ואחרי השלמתו נברך על הגאולה · ואם נאמר שחששו
לטורח התינוקות עם היות הטורח קטן מאד [?] קריאת ההלל
מראשו ועד סוף וברכת הגאולה לאחר הסעודה והנה במקרא מגלה
בליל פורים אחרי העם לא חששו לקטנים ולא צוו שיקראו אותה
להנאים [?]

שער תשעה וחמשים למה היה על כל פנים ויתכן עבודה
קשה ועשיתו יותר מהמובן למה לקח קרבנות
עבודה קשה והקושי פיזיולוגי או עבודה יותר מהמובן ולעניים
ומכניין העניים ·

שער ששים נקודתו וזכור את בריתי את אברהם את יצחק
ואת יעקב ויקשה כי לא מצינו בכתוב הקב"ה בברית
כי אם לאברהם ולבד בין בהבטחיו שבאחד ביום ההוא כרת יי' את
אברם ברית · פתכם ביצחק ויעקב לא תמצא זכרון ברית ואיך
יתיר אם כן את בריתי את אברהם את יצחק ואת יעקב ·

שער אחד ושישים במה מדרשו וירא אל עכייכו זו פרישות דרך
ארץ · ויקשה זה לפי שלמטלה דרשו ויעמדו
כמו שכתוב ויפיתו עליו פרי מכים · ואם היה העניו מכניין ערי
מפכנות אין לנו דרשו עליו גם כן וירא את עכייכו שהוא למוד
מעכייכו ודרשו על פרישות דרך ארץ שלא נזכר בכתוב ·

שער שנים ושישים איך הוכיחו פרישות דרך ארץ מפסוק וירא
אלהים את בני ישראל וידע אלהים · כי הכא בכתוב הזה לא נזכר
כלישות דרך ארץ והדרשות הקמו הם מנד הכתמת הלשון ·

שער שרשה ושישים למה דרשו ויהיו לאותו ומנו ר' על כל הב
הילוד היתור' תשיכוהו שהיה היתי בלתת
הרע הגדולה שבגדה עליה' כמו שתרץ מדרשו לאותו ואת עתליהו
שער ארבעה ושישים מה ראו לדרוש ואת עתליהו על הבנים כי
הכא בכתוב שהניחו להוכיחו לא נזכר לשון
שוכל וידוע שלשון עתל הוא כדרך שיכול · ויכין עכייכו ועתליהו
לחד הוא ומקומו מחיוב אם כן הנך לימוד בדרשותם ·

שער חמשה ושישים במה מדרשו ואת לחציהו על הדחק · והכה
לחן ודחק · ויקח בעכיכם ח' ויהי הושיעו
חכיים בהגדתם בשיכוי הלשון ואת לחציהו זה הדחק · והרי הוא
כלישון יתיתו את עכיכו והו שתל · ואת עתליהו זהו הפוכו ·

שער שבעה ושישים במה מדרשו ויוכיחו יי' מוכנדים לח על ידי
מלאך וכו' ויקשה מאחד לזה מה שלמה הכתוב
הפורש ויכלח מלאך ויוכיחו מתנדים שהוא המורה שיכוח על ידי
מלאך הכן הדרשה ·

שער שבעה ושישים במה מדרשו על מכת בכורות הכי ולא ברוך
ויקשה לזה מ"ה שאחר הכתוב כפי' ולא יתן
המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף ואחרו חז"ל על ואתם לח תצאו איש
מפתח ביתו עד בקר מכאן מסכתכו לשות למשחית לשחת ואיכו מנחין
בין בדיק לרשע · מורה שכל ברק לו שלוח בשעה מכת בכורות ·

שער שמונה ושישים מהמגיד דרש ויוכיחו יי' מוכנדים לח על ידי
הרחיה שהני עליו מסבחן ועברתי בארץ מצרי' לאיכו מדבר מהיניהה
כי אם מכות בכורות · ואיך הוכיח ממה שדרשו בכות בכורות
היניהה ואיך כדין דרשה לרחיה ·

שער תשעה ושישים ועברתי בארץ מצרי' ולא תלאך והכיתי
כל בכור מהיניהה ברק ובן דרשו ובכל אלה ·
מנרים לעשה שפטים אבי ולא שליח ויקשה הא לפי שאין ההענרה
שוין בכלי שעתו וההכאה שוין בשני עתו · כי ההענרה יהיה
בלילת שהיה שוין ההכאה · ויהיו ג"כ שני עכייכו מכת בכורות
ומכתי השוחות · ואיך מ"ל דרשו ובשו ההענרה שוין בשני עתו
שער שבעים מה מדרש המגיד בזה שיהיה מוציאים שלילת המלוך
ושלילת הערב ושלילת השליח ומהרחיה שהני עליו
שלח דרשו fn שלשתם על דבר אחד · אבל דרשו שלילת המלוך לעצין
ההטבורה ושלילת הערב לעצין מכת בכורו' ושלילת השליח למשפט
שחות ואיך יוכיח הגיוד מזה שלשת השלוח האלה יחד בעצין היניהו'
שער אחד ושבעים רחיי לשאול מה רחיה הקל בה לעשות מכת
בכורות בכבודו ובעצמו ולא שלח על ידי
מלאך כמו שהיתה מכת חשכה שלא תשור שכתוב בה וישלח מלאך יי' ויך
במחנה תשור ומה שהחליל אני יי' לפי הוא מהגיתי בין עפה לעפה
וצין נכור לשלוחו בכור והחזיק בורגי ממשון בן יוחאי בספר
הזוהר דבר דרש הוא ·

שער שנים ושבעים במה מדרשו ביד חזקה זה הדבר · ויקשה
למה לח דרש יד חזקה על מכת בכורות
מכקרות בן בכתוב שבאחר ולא ביד חזקה · ובלחתי את ידי וידוע
מכות מכורות היו היתה כנגד היניהה בעצם ושליה יאחר ויוני ילמו
יי' מוכנדים ביד חזקה לח על הדבר שכתב בתורה ·

שער שלשה ושבעים במה מדרשו ובזרוע נטויה זו החרב כמו
שכתוב ושלופה בידו נטויה על ירושלים
ויקשה לפי שהמצריים לח הוכו בחרב ולאיך יאחרו שלופה בידו
בשבת החרב והפקוק שהניח המגיד שהוכיחו שכתוב ושלופה בידו

תשובתו נשבו כעוו על ירושלים ואיך יוכיח מזה שהי' חרב ממש ·
שער ארבעה ושבעים במה מדרשו ומורדת גוי זה גלוי שכיכה
כי הכה לח ירדה שכיכה בתוך בני ישראל
כי אם ממעמד הר סיני ואיך ומכה זה שכלל בכי מנרים · והכתוב
שלמד ולכל היד שחזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיכי
כל ישראל · פרט המורא הגדול בכיים ובגבורות שבמדבר · והל' מכן
פירשו על מעמד הר סיני ומה לו לעצין מכות מנרים ·

שער חמשה ושבעים איך הניח רחיה על הות מורא גדול גילוי
שכיכה מפסוק במכות בכורות ומופתים
ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע כטויה ובמוראי גדולי קשה כלם מהות
והוקרים למכות מנרים המנהלות והמורה עליו אומרו ומורא רים
גדולים לעין רבים הם מאחר שהיו גלויים מהשכיכה רבים ·

שער ששה ושבעים במה מדרשו ובאותות על היושה ויקשה זה
לפי שהמשי' היה כלי לאותות שכתבו באשר לאחר
לכל לא היו האותות עשה המטה כי הדבר שהו' כלי לו לאחריני לדבר
לאחר אין דיבור לי' שהוא הוא עצמו והכתוב שהניח לרחיה חולק עליו
שלמד מאר תשמה בו את האותות מורה שלין המטה האותות והם
אומר זה על אות התנין הנה הוא היה אות פרעה לא לאותות רבים ·

שער שבעה ושבעים במה מדרשו ומופתים זה הדם וידוש
ממכת הדם היתה מוכת פרעה ומוכתי
הוא פס כולו · וכמ' היות שיגדל אומרו שהדם הוא מכלל המופתי'
לח יגדל שהוא מופתים ·

שער שמונה ושבעים בראיה שהניחו מכבו ובתתי מופתי בשמי
ובארץ דם ואש ותמרות עשן · ויקשה זה
לפי שהפסוק הזה היכו מדבר ביוכיחי מנרים והוא מיועד על
הגאולה העתידה ושם קרא מופתים הדם והאש ותמרות עשן
עשוי · ומה לח דרש שהם המגיד בחלת ובמופתי שהיה המורה על
הדיבוי ודרש מופתים על הדם בלבד ·

שער תשעה ושבעים למה נדרשה שכתבו שכפוקים הלה לח וכתי
ומכל מכות מנרי כי הם שתים בלבד הדבר
והדם ומה לח דרשו ב"ש שהר המכות הלה לח היה יותר טוב לדרוש
ובאותות ומופתי' על כללות המכות ומה תיזדרשו אותם על הדם בלבד ·

שער שמונים במה מדרשו ביד חזקה · תים ובזרוע נטויה שתים
ובמורא גדול שתים ובאותות שתי' ובמופתי' שתים
ויקשה זה לפי' שעשה היות לאותות מורה על כמים וכן מופתי' לחיותם
לעין רבים ומיכוכו רבים כמים · הכה יד חזקה וזרוע נטויה ומורא
גדול שכולו בלעין יחוד לאיך ידרשו כל אחד מהם על פרוש ומה היחם
אחר ים ליד חזקה עם לאותות לו עם מופתים לזידרוש שתים כמוהו
וכן בזרוע נטויה ובמורא גדול ·

שער אחד ושמונים לאיך מיכוי המופתים שכתבו ומנרים מכו'
בלבד ולא הכיולו בכללם כם ההפך המוכ' כתם
וכם נרעות יד הכניולו והכה כם ההפך המוכ' כתם ר"ה הדרשון שעשה
משה לעיכי פרעה ובעשת שלוחותו לאחר ראה כל המופתים אשר
שמתי בידך ועשיתם לעיכי פרעה שלוחו לדברו על הנ' שכיים שעשה
לו כשבלחו · וכמו שהדם שהיה אחד מהם שכתב בחיכין הי' כלה היה
רלוי שכיים האחרים ובפרט שכם ההפך המטה לכתם ·

שער פ"ב בשמיכין שהיה כותן ר' יהודה במכות דבך עדש באחד
ורלוי לדעת מה ראה בעיין השמיכין הלה כי הם אוכם
בלעין הכתוב שכאחר שלקח פסוק אחד למחכתה · ועם הם בעצמם
דברים בלתי מוכנים ולא תשיעין מה כתו בשמיכין הלוי לחר כתן
ובלילה מוות רבה לחרו שהיה כתוב על מטה משה דבך עדש באחד
לחל זה אין רלוי פיזון בפסוקו שלה היה כן לאחרו רבי יהודה
היה כותן בהם בשמיכין ·

שער פ"ג זו בפר המכות ולאיכתם והוא שיש לשאול מה היו
המכות זה המספר עשר' ומה בעשו שו שכתבו בכתוב
ולא היו לחרות · הלה כאחר שכפל הדבר הוה ביקרה ובהזדון הלה
הדברים הנעשיים הם מכוכים להכלית מונבל ויודוע וכל שכן
האלהיים שכלם נחכמה עליוכה ·

שער פ"ד בדרשת רבי יוסי הגלילי נאחרו מכין שהם לומר שלש
המנרים במנרים עשר מכות ועל הים לקו כ' מכות כי
הכה זה לא יאמר אדם לעולם רבי יוסי מכין שהם לומר והם הוא
אחרו שכתוב לא היה רלוי שיאמר מכין שהם לומר שלש עשרה מכות
לקו המנרים במנרים וכ"ש על הים · תדע זה שבמכות מנרים כאחרו
אנכי ועל הים מה תו' ויוסי ישראל וכו' לא שיאמר מכין שהם לומר ·

שער פ"ה בראיה פרעה יוסי סרל על שבי דברים האחד שלקו
המנרים במנרים עשר מכות והשני שלקו הים כ'
מכות · ובשכוכה והראיה התנה שהעיד והוכיח רבכיה שלקו על
שים מאתים מכות · ולא הכיחו הראיה שלקו המנרים במנרים

כלו ואיך היה זם מי יתן ומרע :

שער ארבעים במחמ' כרוך פומר הנעמתו ליעקב כי הוא אמר
הזה מעמירת הנפשיתו וקיום הבטרו לא קבול
עליו ברכה לפי פשטו מענינו הוא אמת ומאומים כונר י' ונא
אים לא ויכוב וכן אדם ויתבחש ואיך יאמר על זה בדרך האם
הפופט כל הארץ לא יעשה משפט ונא יקים את דבריו :

שער אחד וארבעים במאמרו שהקב"ה מחסיב את הקץ וכאו גלה
זה המאמר שהקב"ה מכה יום ליל ולילה
לילה ימי גלות מצרי וכל תותם ד' מאות שנה שנגזרו בין הבתרי'
בדי להביא את הקץ בעתו והפך זה פרשתה התורה שעשה היות
בהיה זמן הגלות ד' מאות שנה ומפי עצתו המרו ג' פרשיו לעזר נתן
נתנו כי יתן מרשה לעזר נתן אמר לעבדיך ועתה ועמנו נא עבדיך
בארץ גשן :

שער אחד וחמשים בעניין הדרשות האלה שלא עשה להם
המעיד דבר כי אם שהבו' שבחוקי
בספר והיה כי תבוא בארצך וידוי הבכורי' והוכיחם עם בפוקים
אחרים שנאמו בספר ויגע ובספר אלה קמות ואדרה ונא ג' פרשיו
כמו שאמר ויגר שם שהוא בהיה כי תבוא בארץ וישמרו אל פרשה
לעזר בארץ נתנו שהוא בספר ויגע • ויעבונו שהוא בפרשת כי
תבא והביא לרחיה ויעמידו עליו שרי מסים שהוא בואלה בחות •
ויתנו עליהו תבודם קשה שהוא בכי תבא והביא לרחיה ויעבידו
מנדים שהוא בושה מחות וכן השאר • ויש לבאול מה ראה להביא
בפוקי ראיה על בפוקים בהיות אלו ואלו דברי התורה ודברי
אלהים חיים :

שער שנים וחמשים שם שהיה פרנה המעיד להבכי' בפוקים
בעלו נתוים בספור המאורע עם
בפוקים בעלו על זה בשמבה תורה נוידוי הנכוחים למה שבא
בקר ההגד' מבפוקי מבכה תורה והוכיחם עם בפוקי המאורע
ויותר היה ראוי שיבאה בקר ההגדה בספור המאורע ויניח
עליהם בפוקי והיה כי תבא :

שער שלשה וחמשים במה שאמרו מלמד שהיו יצר' מנויין
בם ואתם תראה בלא הוכיח הניון הנו
בפוק בלל כמו שבאה בספר הדברים שדרש ואם לא תבא עליו
ראיה מה ראה לאמרו ולדרשו :

שער ארבעה וחמשים במאמרו ויהי שם לגוי גדול מלמד שהיו
יצרהל מנויין • וכן אמרו ויגר שם
מלמד שלא ירד להתקע ולא תמנע בדר בלא למדת מי שאמר מלמד
שלא נאתי שו נלוד ואין בפף בלא שבאה זה בתקרה כי שם לשבש
מה כיון שבכל ספר הדרשות לא אמר כן :

שער חמשה וחמשים במ' פדרשו גדול וכנוים על כרו ויברכו
וירבו ויעצמו במאד מאד עד שהיה גדול
וכנוים הם בני תולדי' והפסוק כהניח עליו נוכרו בו ד' תולדות
שקם פרו וירבו וירבו ויעצמו • והיאך יכניאו בני הכתובים
הללו ואם בפוק פרו וירבו וגו' שאמר כלו על הדבור כמו פדרש
חזל שהיו יולדות שבא בשרם אחד • ויקשה למה המעיד לא דרש
גדול בכני עצמו על הריבוי שנוסם בפני עצמו על דבר אחר
כמו שבאה בשאר מלות הכתוב :

שער ששה וחמשים במה פדרשו ורב כמו שנ' רבבה כצמח
השד' בתוך בשאמר על הגידול ויקשה
למה לא דרשו לותו על הריבוי שהוא הלמד מבניהו • ועוד כי
בפוק שהביא דבבה כנוסה הבדה בתוך בזכר לבן דבבה ובאון
גדול ותרבי ותגדלי ותנוחי ולבן שדי בדברי שדים • ומה ראו
ק"ל ליהם הפוק הזה לאמת ורב ולא למלת גדול ולא למלת שנוס
ואיך יפכי ותרבי ותגדלי והנוחי בשדי שדי' שם מלת ורב בלבד •
שער שבעה וחמשים למה הזכירה עבין וירבו לותנו בירבו
בפוק הבא בתהבוה לו כן ירבה וגו'
כי הבה לא בזכר נאותו בפוק רשה לפידרם עליו • גם כי במה
שאמרו הבה בתהבוה לו לא הדעו ליעקב כי אם במה שנאה
פרשה לכל שבדיו כל הבן הילוד היאורה וגומר • ויקשה למה
המעיד זכר בפעה ולא בפעל :

שער שמונה וחמשים במה פדרשו בויעבונו בבין שבי
המסכנו' ודרשו ויתנו עליהו עבוד
קשה שם בפוק ויעבידו מנדים וירעה בעבין שבי הכתובים אחד
בפעונות בורך הוא היה הבנוי בשבי המסכנות :

על מה שקרנו חז"ל בפסוקי התורה לומה לא אמרה בתחלת הסדרה
קודם שידרוש שלא הכתובים מכבר כדרכו בה ומה היתה תשר
יש לברכה זו ל' וכרה קודם דרשת הרכעשה בכים :

שער עשרים למה התורה הקדים פשם פקום כלומר כל המקום
שבתן תורה ליסראל וכבר חבנו הכשים להבטל
מן הספר הזה לפרש המקום הנזכר כאן על הר סיני שבו נתנה
תורה לישראל וקבלוה משם · וכאשר פתחנו בחלבה מעשה מקב
תורה מפיהו והוא נאמת דעת מוטעה :

שער אחד ועשרים מה רחה המגיד להביא כאן דרשת הר'
בכים פביאור בו עכין גזלת יערי'והיניחה
תשם ואחר זה יהיה מאמר מתחלה שובדי עבודה זה שזכר בו
תרח ובחור ואברהם ומשתל בין הבתרים ויעקב ובן וירידה
למצרים ויחזור לאחרי כן פשם אחרת לפשר הגלות והעבוד
והיציאה מהם והיה רמוי שיקדים לפעוקה מאמרמתחלה עובדי
עבודה זרה ובחור שומר הנטיעה היה פעמדה ודרשת ויעבדו
וגומר ואחרי זה יזכור דרשת הרבעה בכים ופל דבר על מקומו
יבוה בשלום :

שער שנים ועשרים מה החלוקה הזאת אחר עשה המגיד בל'
בכים אחד חכם ואחד רשע ואחד תם
ואחד שאינו יודע לשאל · כי הכה החלוקה הזאת ליכה שלמת
הכתורה · והחלוקים אשר זכר הינם מקוצלים בעצמם והיה
ראוי שיאמר אחד חכם ואחד בכל לו הוים בשר לית ידע מ' רשע
ואחד בדיון שהם הבכיים לו מקוצלי' בעצמם מה שאין כן חכם
לרשע ולא תם לשאינו יודע לשאל :

שער שלשה ועשרים בשדר זכרון הראשה בכים שזכר
לשאול החכם ואחריו הרש' ואחריו
תם ואחריו שאינו יודע לשאל · ולמה לא זכרם בשדר הפרשיות
הרשע תחלה אבל בשדר בת אל הרשעה בפרשת משבו ותקו לכם ·
ואחריו שאינו יודע לשאל שבת בפרשת קדש לי כל בכור ואחריו
תם בשם בנוף הבשר · ובפרשת והיה כי יביאך ונו' והחכם
באחרונה שבאה פרשתו בסוף קדר ותתחבן :

שער ארבעה ועשרים מה היה שהרש' החכם ותם ושאינו
יודע לשאל אין מוכן אלא בלשון יחיד והגדת
לבנך · והיה כי ישאלך בנך · ופרשת הרשע ושאלתו בתם
בלשון רבים · והיה כי יאמרו אליכם בניכם :

שער חמשה ועשרים למה שדרשו פרשת כי ישאלך בנך מחר
לאמר · מה העבדו והחוקי והמשפטים
שהיו בסוף סדר ותתחבן על מצות הפסח כי הנה הפרשה הזאת
על כל מצות התורה החקים והמשפטים שדבר לו לבד מצות
הפסח ופקוצי הפרשה יוכיחו זה · ושם היות זוכר בה עכין
יציאת מצרים היה זה מפני שהוא שרש המצות כלם וזכרון שיהם
וכן זוכר מצות השבת ומצות הכיצית ומצות הגר ומצות אחרות
אחר לפי שיהיה הוא שהיה השאלה על מצות הפסח בלבד
שער ששה ועשרים למה לא הציב המגיד אל שאלת החכם
התשובה שהשיבתו התורה בזאת
פרשה שאמר ואחרת לבנך שבדים היינו לפרעה במצרים והיא
תשובה מתיחסת אל השאלה ולמה לא זכרה המגיד וזכר דברים
אחרים מתוך שאת שאול לו כי לכל הפסח אין מצטרין לאחר
הפסח שקוזין שהיא תשובה בלתי מתיחסת לעכין השאלה ·

שער שבעה ועשרים מה רחה המגיד לדרוש פרשת מצו
וקחו לכם על הרשע ואת הרשע והשיבה אחר מצת בשאלה הזאת ·
השם לפי שהוא מלת לכם ולכן דרש ולא לו לפי שהוציא את עצמו
מן הכלל · הכי גם כן בשאלת החכם מלת לכם · ולמה לא אמר
עליו שהוציא את עצמו מן הכלל · ואם תאמרו לפי שקרוב מצות
הפסח עבודה כוכבים היא שבודק פרק כיון שכתב הרמב"ם ניקוטליי"ת
הבה הוא ליעלת הקרוב אצל שהכתוב קורא המצוה הזאת עבוד'
שלחי ומחרתם את העבודה הזאת ושבדתם את העבוד הזאת
ומשם שם כן מצאו הרשע שאמר מה העבודה הזאת וגומר

שער שמונה ועשרים למה לא נתן המגיד על שאלת הרשע
התשובה שהשיבתו התורה בנדו
ואמרתם זבח פסח הוא ליי' אשר פסח על בתי בנ' בפצרים
בעלו הכגיד והשיבו בדברי חרון אף להכעיסו אף את הקשה
את שניו וכו' ובשאלה הקודמת במתוקת עומדת ·

שער תשעה ועשרים למה מדרו חז"ל בתחלת הרשע פפוק
בעבור זה עם ו"י לי · כי הכה הפבוק
הזה היה בפירוש שדרשו על מי פהיכו יודע לשאל ואיך אם כן
ידרשו אותו שכי פעמי לעכין הרשע ולמי פהיכו יודע לשאל ואתה
הגיד אתת בלשע התשובה שהזכרה התורה בעכיכו ואתן התשוב'
שלח בהזכרה בעכיכו כי אם בעכין שהיכו יודע לשאל :

שער שלשים למה הבין הכתוב בעכין הפסח דמה שהזכר
והיה כי יאמר אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם ·
זה לא בהזכר על מצות הפסח אלא הרחה שהפסח ההיה תצוה
במצות הצר בחם בהזכר והיה כי יביאך יי' אל'ביך וגו' והעברת
כל פטר רחם וגומר ועל זה אמר והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר·
לא על מצות הפסח אלא נזכרה בפרשה :

שער אחד ושלשים מה רחה המגיד להזכיר פשת מה ואת לתם
לבדו ולבקוין כפיו על הפוחל · ואולי
שבכיון למה שכיון הרשע בהזכרו מה העבודה הזאת לכם · כי
כח שכי המתארים אחד אחרי שכבר ביארתי בלה הוכיח הרשעתו
ואמלת לכם כי אם נעשה הפסח בם ואם שכיכם דברים אחדים
דבכו למה ייחס המתאר האחד לרשע והשבי לתם :

שער שנים ושלשים איך דרש המגיד בשאינו יודע לשאל
פסוק בעבור זה בהיות שכבר דרש
הפסוק הזה עצמו על הרשע כמו שנזכר בשאלה ואין ישעה אתי
דרשות לשני עניכים מבתוב אחד :

שער שלשה ושלשים מה היה שאלת הרבעה בכים בשכים
מהם החכם והרשע לומר בתשובתם
לעכין מי אתה והיה בתשובותיהם דברי אחזן בלה זכרה התורה
ואתם ובשאינו יודע לשאל לא אמרה לעכין אף אתה ולא עניכים
אחרים נמצן כי אם פפוני התורה שנזכרו בתשובותיהם ·

שער ארבעה ושלשים למה חל"ק יניו הגדת מי שאינו יודע
לשאל על הפסח בלומרם יכול מרשע
חדם יכול מבשוד יום לא אמרתי אלא בעבור שים מצה ומרור ולא
דרשו כזה בעכין החכם ולא בשע ולא אמרתם כי לא אמרו שהיה
תשובתם בלולה זה ביחוד ולא יהי יכול שהיו שם כן בגן הרביצי
זה :

שער חמשה ושלשים למה אמר מתחלת עובדי עבודה זרה כי
ירש' לעכין מאמר הזה שורך בפי בעם
היות שרוך להתחיל בגנות ולסיים בשבח הנה כבר התחיל
בגנות מתחלת עבדים היינו לפרעה במצרים והמשיך עכין
הגאולה ודרשת הבכי' בעכין הפסח והמב' להתחיל בגנות מה
לאחור · ואם על כל פכים הנה פעם אחת להתחיל בגנות מה
לו להתחיל מתרח · והיה הדוחי שיתחיל מגנות מצרים או מירושת
בין הבתרי' ולפי הנראה לכאו' לחניו על מצרים היה לו עם כחוב אחיו
שער ששה ושלשים אם היה במאמרו כתי הקדמות האחת
מתחלה עובדי עבוד'זרה היו אבותיכו
והשבית מעכשיו קרבכו המקו לעבודתו מה הוכיח והניח רחים
על ההקדמה הראשו'מדברי יהושע בעבר הנהר ישבו אבותיכם
משלח ועל ההקדמה השכית שעשתה קרבכו המקום לעבודתו
לא הניח רחיה כלל :

שער שבעה ושלשים מה רחה יהושע לזכור בדברי לישראל
עכין עגל וירושתו והכה לא היה זה
מערך הדברים · ואם רצה להודיע כל זרע יעקב אחיו עשו גם
כן זרע הגרהם מבני קטורה ומ'לא זכר ושמעל בכו ולא ירושתו
שער שמונה ושלשים בלמדו ויעקב ובניו ירדו מצרימה ·
כי אם הודיע שיולדו ליעקב ב' בכים
עשו ויעקב ושעשו ירש את הר שעיר היה לו לומר ויעקב ובניו
ירשו את ארץ כנען להוות תוחלת עכין עשו וירושתו לא שיאמר
שעשו ירש את הר שעיר ויעקב ובניו ירדו מצרי'לגאולה הכה ה"ל
היה זה כימן להבה לעשו ובכיהם ליעקב בהפך מה שאמ' הכביא
ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי :

שער תשעה ושלשים בלמדו ויעקב ובניו ירדו מצרימה
והוא מאמר קשה שיורה שהם ירדו
במה שרבותם והביאתם ואינו כן כי הם מבני גזרת בין הבתרים
וכמו שדרשו ירד מצרימה לכוס על פי הדבר · ואולי שכרש
הירידה הזאת הם היתה לתיכם בחירית או מוכרחת הם היתה
בסבת חטא בדרך שנזכר שנזכר והמו החטא או הם היתה בזולת חטא

וזה החלילי לעשות בשם יי אל עולם

שער ראשון

למה סדרו חז"ל המאמר הראשון מהגדה בלשון תמיה שבת עבירה וכו' ובשאר המאמרים שבהגדה נתו כלם בלשון הקדש והיה ראוי שיהיו כל המאמרים כלם בלשון אחד אם בלשון הקדש ואם בלשון תרגום מתחלת עד סוף ובפירוש המאמר תזכור דשות החמשים בזה ומה שהוא יותר קרוב אל המושכל :

שער שני למה קראו המקום לחם עוני כי היו נענים כפי מה שהגיד רב נסי ישראל לבבה ושם מפני שהיו זכר לעוני מצרים והעני נקרא עני בלשון ארמי ולשון עברי וזה הכתוב מעיד עליה כן . וראוי שם כן לדעת שם המאמר הזה מבאים לדרשת רבן גמליאל או מולך עמו :

שער שלישי למה היתה התחלת ההגדה בשבח המקום בלבד ולאחרים בלשון עברי . והכי נמי הפסח שהוא לזכור עליו ד' נרים ולא הן פסח מנה ומרור כמו שאמר רבן גמליאל ולכן היה ראוי שיתחיל בפסח שהוא הקודם . או לזכור על שם יחד לא שידרוש מהמוזה בלבד . גם כי מאמר רבן גמליאל היה ראוי שיהא בתחלת ההגדה כי הוא היסוד שהכל תלוי בו :

שער רביעי למאמר הא עתה הכא לעבדי והתם בארעא דישראל הא עתה הכא עבדי לעבדי והתם בארעא דישראל והוא מאמר כפול והיה די במאמר אחד מספיקו . גם כי זה ענינו במאמר בסוף ההגדה כן יי' אלהינו יגיענו למועדים ולרגלי לאחרי' ממחים בניין עיקר ושם היה המקום הנאות אליו לא בתחלת ההגדה שאינו מקומו :

שער חמישי במאמר מה בשתה שונה שם בשאר מיני הכזית המצה והמרור והעבול שתי פעמים . והשבח ולא זכר הפסח שהיו קורבנות בלילה הזה ולא בשאר הלילות ולא חיוב הדכורות . ולא רבוי פעמים בנטילת ידים . ולמה לא שללו על השאר הלילה כמו שללו על המצה והמרור ועל ההסבה והטבל :

שער ששי שם היתה שלחן מה בשתה כשאר הלילות הקטנים אין לו זכרון בה משקידת הקערה מן השולחן ושפשה עבדים מורים על התחלת הסבודה ועבדינו מורים על הסבודה .

שער שביעי בתשובת עבדים היינו לפרעה וכו' . והוא סנה את השלחן על היינה ועל המרור . ועל ההסבה והטבול . הנה בזה התשובה מספקת על הכזית מצה בלילה הזה מכל הלילות לפי שבחשון יכלו מהמצרים עד חצי הלילה הספיק בקצת להחמיץ כרבן גמליאל אבל לשאר הטבול וההסבה לא היה דבר וגם לא לשאר המרור והיה לו לומר שמררו את חייהם המצריים בעבודה קשה ושלשן היתה לכזית המרור כמו שיזכור אחרי זה . ולמה לא זכרו שם בן בתשובה הזאת :

שער שמיני בתחלה ולבו לא הכין הקב"ה את לבותינו מתחלה עדין לבו ובניהו וכו' והוא שהמאמר הזה היה יכול לשאול על זה כי שם מה בשתה הלילה הזה מכל הלילות לא נאמר בעבה חג הפסח כיון שלשו לא היינו היכולים מהמצרים כי שם דור אחר רחוק ממנו מאד והיה ראוי שתהיה התשובה בשאר הטיבול לא בדבר אחר :

שער תשיעי שהכה המאמר הזה תחלתו בשוף והגדת בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא מהמצרים ושם היה בחלת המקום הנאות אליו ומה היה לזוכרו כאן שלא במקומו הראוי אליו ובכל כיון שהיה עתיד לאומרו אחרי כן :

שער עשירי כי מה הרוחקו לבני הגלות כמונו היום בשיעור תשובתינו ממצרים לבאמור ואל לא הושיע הקב"ה את לבותינו ממצרים עדין לבו ובניהו ובני בניהו משועבדים היינו לפרעה במצרים כי אולי היינו יושבי' שם בשלוה מישראל בגלות הזה וימשמשו ומצאו שלחנו הלא עוד לבו עבוד את מצרים ממש בתחלה בתחלת השמדות והגירושין אחר לחרב ואחר לרעב ואחר לרעב ואחר לשבי לשבי . ועוד מהמה הניחה מכלל הדת לתוקף הגזרות :

שער אחד עשר נאמרים ולא הושיע הקב"ה את לבותינו ממצרי' עד שנ' ובניהו ובני בניהו ובני בניהו משועבד

דברי יצחק בן השר אהרן יהודה אברבנאל זצל

כי מצולי גדלי העומר והכבוד ובית והון כחלת תכות
ות י מעלה רמה עם מלכים ויושבי ארץ בחריהם
ועטירותם והייתי קדוש לאלהים · ואלי ומן הקוף מלתי · ובתוך
עיר הוספתי על כל אשר היה לפני תורה וגדולה שנדי ומפחות
ובני בית מוכלי נחתי ומשתי · כי תכביד כל עוני על פי
לא ידעתי ספורות :

כי דרך חויה בפני מלך ערין ונוטע בגד מלך פורטוגל מעל
פי האדמה מקום קברות קנותי ומפני הרב היוכה הזה
מלך מלאכי מות · בטחתי את בחלתי · בדתי מחקומי בכפור
לכוף כדרור לנוד · ובאתי אל מלכות קסטיליא ונתקי · ממה
יפנו ככחות למכלת בית דוד הגבור אשר מעולם לבני
הפם · מי יתלל גבורות :

כי הפרני אלהים בארץ אשר היה עם עוה ה את הנרכות בחמני
בכפתי לי כף ואחז קניתי לי כבוד תלבים ועדי הארץ
הייתי לרקע לכל עמי בני ניון הזקיפים פלגי ם וכן רבים · והמה
חכמים מחוכמים מיחסותם דבנל ויחלו כמשר לי אחרי דברי לא
יפנו פמם לבני ויעל בבודי ובכפח כל בחלי לף המכתי ובפך
תנרתי עתדה לי אמרות יי אמרות טהורות :

כי הנה אלהון יי אבאות · חפץ להפחית חומת בת ניון גלות
ירושלים אף בספרד היה יי כאויב להפחיד להדון ולאבד
את כל היהודים ישלח בם חרון אפו עברה וצרה משלחת
מחבלים והפליכום אל ארץ אחרת ויגרשום מבית תעבוגיהם
מארץ תגוריהם יוניקום קרלו מאריהם תלח · ויפח העם את
מנוקם על עפמם בשאלותם ברוחות ·

כי ראיתי אלהים קיים ם פניש בלחם בעמו חבל בחלתו לאמר
אפפה עליהם רשות הגרוש עד אין מספר ויתחלבו מגוי ם
גוי וממלכה אל מדבר הפמים ואני בתוך הגולה ברכו מעברה
בנפש מלון לבו חרדה הרמה בכלה המעלה ובאחריהם מעברי ים
בקנו למלכו כאפונה בסופה ונחת בתקבלו למרכו שתה נהיכ
יי לנו ועל הפולטים בחנך יאחרו ז הכרות :

כי הכיר אלהים פתה ומקני ארץ בארץ אשריתי לי יד ועם
בקדושים אשר בארץ המה עוטר לבוחר בעולם ובמיטר
בשחתה ובעוות לנב תרוב כל · ויהי כבון לפני · הנביש בני
והנחלן נאני ניתי בית ועד לאחמי הרודים עם העופי במלחמת
יי אמה תרשיעו תורה תרבין בנהריש · אמם רועה לבון יפרחל
אם לא אחבר אם לעמי אם לבנעו ידי לא אפורות ·

כי בעלה ירושלים ויהודה בפלגם אם אשר בפנו לעזרה לא
פוכח לנו · כי בפח יי עליכן גוי מרחוק בני נרפת מבחי
יי ויבאו על הארץ לבחתה ועל יפר ידו גורל עם לבני הארץ לבני
פדום קוו שמעו לבלול שלו ולבוז בז ולאחר לניון לא יזכר עם
ישראל עוד כתנו למשפה יעקב ויפראל לבזוזים וירכו בנות יהודה
מבת חרב והרג ורעב ובאבן בפע וחבורות :

כי בעת ההיא אחר יי לבלות · בתתו את ישראל הרריפורו
בחוקה · בשתו את הדידים מיי יהם גם בכיהם ובנותיהם
לכו בפני · ושיכיהם רוחות ויתן לאל יהם · ודעים מעמי
הארץ בעבו תורות חלפו חק · ובלו מיהם הזדונים וזה הארחון
עצמו טורח קלקל למו קומו ולא יתוקף עמיכו · אחרו בגוים
אל תעבו בארצכו ואחקומו רשות דעות וברות ·

כי אחפפו עלי רעות אפס ואחמונם שלנו אלהים בעודיים וכל
אחר בכחפתי עשרתי מבאתי אזן לי הון עתק ובדקה אשר
יעבה אותם האדם ומי בפם · הלכו בעבי וכל בפרי ואחמדי
העוני לקחו להם פרפו תמו מן בלעות ואחבאתי רוח לעיפות אבת
כיכם ואך לבפרי והייתי בע וכד בארץ ואמונה בעור עבי כאורח
נעה לבון אפני אדבות אדבות מדברות אדרום לבריות :

כי אחמרו אזני בית בדיב אזה בופר את הפרדים אזה פוקל
בפלם ואמחזקי אפפע את המעפים כי עתה ריקם פלחני
הומן כבודי משלני הרחיק הדלו קדושי ואיודשי · נבי ניתי
ואמהותי אחתי ובני יגלוני והבם בארץ אחרת ובאחרתי אבי לבדי
גר בארץ בכריח יאפ אזני עוני · ואחעטף עלי בפגי הלך אך
ובכה מל אהרות ·

כי זקנתי אהיות לאזים עובני בחי ואיובו אלי כתחול שלפוש
ואור עיני גם הם אין את · חי אפני הרוחות נאדונו אמעמל ובפם
אנים לבי בחרחר רע ומר ולף כי אקדם קדמתה חיים יעבר
כאזים חיידב פרעים הן עתה קטנתי מכל החסדים ואני אחה אלי
נא נגוי לא אשמע לבוגו והדבר אין בי ואיובכה לובל לקלקל
בכים קבות ונבורות :

כי אמעתי לומרים הבה יום נא מועד מועדים אבח הוח לנו
מוצת אביונים מנית עבדים · והבה עתו את דודים ·
בלי אפתקך בפני נרה ויגון אחנח ובפני לומנה דומם ואכרתי
ימים אקדם אלה הם מועדי ושמחת בפחי · בשור אלוה בלי
אהלי האזה וילדיה בפח לי אזים ניש בניב לשלחני בניבותי בערי
ואהה רבות אחנותי אבה אל אחוזה חוכרות :

כי יודע כל בער אמי את כל בנודי · וכל העם רואים אם
לבלתי פתי לבדי לא בפקו מעולחני לחבים חכמי ובינים
זה השולחן אשר לפני ה יום ניש יניב לומר ולילה לילה יחוה
דעת הלא קרם לאחי על שולחני לעביים מרודים ובאו החודים
והיה כל אחבקש יי ילך בחם את זה לשומת את בני הומה לי ·
והמה כדו לאחתי בארחי אם בוערות :

כי אחה לשבר בפני אמרתי בנשריתי דברתי אחי אל לבי לאם
הקיה כאיש בדרם לו חולם חלום לאה אמות בלח עתך
מה יתן לך ומה יוסף לך כי אזכרה הרשונות אבל על דאבדין
ואדוש אלו ריבות דניך הוח יי כי כל דרכיו אם בט · פיש לח
כעוך לו׳ ובתורתו אהבה דרום מעל בפר יי׳ פקודים מאחתי לב
כי הם אקור חיים באחות נאחות :

כי לא נזה ונקו עבות עבי ואין אשבור לי׳ לחושים והסיר לב
אחות על בנים ויושיבם לנחת טוב האזן אלהינו ונאקום
בניחים ההמה ובאזן האה בימי אחרי היה זבח אשפה לנו בעיר
זאחי הבריבי גם שתה אחפון זבחי נדק שולה וכליל בחוקת יי׳
ועשית אשם ניי׳ אלהיך בפירום אהגדות ושרנות דברי דודים
ושביבי אחב קלות ואחורות :

כי אחנדא שים ועד אבוחו אקום אם דבר אחלך ודאו אביב
זאת אחוקת אשפה ובכל אקום אקבר אוגב לשמו הגדת
אם אחנות ובאידו ובפלחנו ואחנחה יתידה אשכחת בספורי
והגדותיו ובושרים בשם יבינום בספופם לא ידעו ולא יבינו ·
ואתה בן אדם אחפש לוחה בבל׳ ואנחן ואבל בוב שם ודבת
והיו למופורות :

כי יבבון עליהו אבבל יפוע חבש ויובף לקח אמרתי את
לפעות ני׳ פירום בהגדות אשפה אקיף בעביני העלות
ובעבות ויגלופני הגולה ובפלחותיה בולל פרפיות ודרופים
ושעתים בבבדים אחדים לא פשרום הדפוטים אחוקים אדבש
וכופת נופים ואקרא שם אהמחל הזה זבחפסח
כי הוא זבחי אלהים אחרון בבבדה :

ובגדלת הגודלה לחולבי אדברות :

כי הפה שוה הכת׳ הבינה וגם אקדה על דרך שלה ואחובה
והיו האלות והפקדות בדרבונות לעבדות למנות דברי
אחן על אחובתה · ושערי אדק לבבם לאיתתם · על בן אחיתי
הבה נאתי בזכרון אהלות הבולות בדברי אהגדה בפי הגיור
הראשון ואגדרם בשערים לעלון ליוודיש לדעת לעות את יבף
דבר לבקוף עיניש עבודת עבודת :

סדר ליל פסח בקצרה

קדש ורחץ כרפס יחץ מגיד רחצה מוציא מצה מרור כורך שלחן עורך הלל נרצה צפון ברך

קדש יאמר קדוש וכוס כתנו לרבי הקדוש לשבל׳

ורחץ יטול ידיו לעבוד רחמון ואל כטילה זו כחלקו הפוסקים
אם יש לברך עליה אם לא ואחכו כוהנים עלה לברך
והמשקה כערכות שיש בהם פקק לא הפסיד ואפילו לרבי עקיבא
לידי כטילה מבד אחר כגון שיסך רעליו ויפסק כדכתיב הטור
ליכו מספיק דהא ליכו גופיה כתב בסם לבני מיחן ז׳ דדווקא
כשרוצה להתעלל אחריו מיד לו היה מבדך על כטילת ידים אבל
בלא תפלה לא ואפשר דברכת נוטל פרי האדמה והמגפן והכלל
הוי כתפלה ואכל מקום שהן לא נהגינן לברך על נטילת ידים על
כטילה זו ואפילו לרוב בני מדם כטילה זו ליכו כוטל שלא כדבעי
הבית לבד ואיכו מברך עליה ומאי המסובין מיכם מוטלים בכלי
ואין עשם כרוב לזה וכן כתב המהרי״ל מהרי״ם לא הגריך
המסובין ליטול ידיהם לאכילת ירקות אבל מהרי״ל בכל פעם
שיש מוכל היה אומר להחדים שיטלו עם הס׳

כרפס יקח כרפס שהוא לשון חיפוי וישבלבו בחומץ ויברך נוטל
פרי האדמה ואכלו זו הוא שיטי שטושלין קודם שטובלה מה
שאין דרך לאכלות כן בשאר הימים ואין מברך כשיש מהם ואפילו
האוכל כזית מהם לא יברך אחריו בורא כפשות רבות וכולי ואין
אכלו זה אלא בחומץ לבד ולא בהרוסת לפי שהרוסת מצותו עם
המרור ואין לאכול ממכו קודם שיצותו ואפילו יש לו שאר ירקות
שאין אכלו הרשון הוא בחזרת לפי שכי ן לאכלו בהרוסת
כיון שאין אכלו הרשון עיקר מצותו ומהרי״ל היה מיהר בתשובה
שי שאין לו שאר ירקות כי אם חסה שהרס תלוי׳ דקיימא לן
כרבינו חכמל דמברך אאכלו ראשון נורעה בורא הגפן ואל
תאכיל מרור ואעפ״כ שכי לו כוכל ליה אלא כרוכה כל״ל:

יחץ ואחר כך לוקח המצה האמצעית

הנעל הבית הזה וכותן לו ומתכה גם הלוקח יוצא שב״ל:

יין הרוסת

הרוסת כוצאין לותו נתחיל עם זכר לטיט וכבכה לאכול בו
מקלשין לותו ביחוין וכפחל פכח בשבת אסור לתת
בהרוסת חומץ בשבת אף על דרך שכתב בתרומת הדשן פ״ג
פיש שהעשוך יום הגל לה רכה ויתן החרוסת בכלי תחלה ואחר
כך החומץ ויערבכו בכלי עצמו שיכשר לו בהגבכו ורוקח סיחן
רפ״ו כתב וזה לשוכו ושום׳ החרוסת ביום שבי שהוא ג׳ ולא יהיה
לשפות ממילאי בשת שהוא יום עוב הרשות בידו דהמריכן בפרק
ערבי פסחים חרוסת מצוה היכו מכשירי מצוה השתא תלוין
כדוכין החרוסת מבעיא שהו מצוה של ל וכותבי לשפותו מתפוחים
ואגוזים ואגוזים ופרסים עליו חיזוכי קידה וקכמון זכר לתבן
וחומן לדבר אלא יפחת חרוסת תבן חרוסת עץ תבן דחיי תיבות
לופ״ל ניהו נוע עץ דחיי תיבות עיימלר ניהו אלא מצוה
לתת גרעיכי רימוכים תוך החרוסת כדי להקהותו וכתב הרוקח
ומוהכי׳ כו קנת מה שבעיר הביצים תגוזים תבכים ורמוכי פלפל
זנגביל וכמון וכרכום ומירהך לתל התפוחי׳ ואגוזים השיקר עכל

מוציא מצה מרור כורך שלחן עורך הלל נרצה

ופורסה לשכים הפרוסה יותר גדולה יקח לאפיקומן ויכיח לותה
במפה על הסלמן זכר לקרושת במלוחת והפרוסה הלחרת
יחזיר בין שתי שבלחות ואף על פי שמצה הלחרת היא עליכה
אין זה מקום מובילין על המצות דבמה שפורסין הלי לעצית
לשכים אין זה פוסק מעשה ואפלי התחלת מצוה בשליב׳ היא דגם
מברכין המוצ׳ ואכל מצה ומצה ושתמת דלא מבעיכן המצעית
תכף לקדוש הוא לשומטו להו לחתת עכי דדרכו של עכי לפרוסה:

מגיד יאמר ההגדה על פי סדר זה ינהיג הקטן שבה המכות
ואין יאמר היא לחתת עכיה וכ׳ עד כלכו כני חורין ואין יכוה
להסירה משל הסלמן כלו כשר אלא כדי שיפתלו התמוקות למה
מסיחין הפת ועדיין לא אכלו והסירת הקערה היא לבו במקום
עקירת הסלמן וים מדקדקים להוציא ממכה התבשיל כשמגיעין
לותה מקום דאמר בשר חין ברוך להבציה ואין ברוך דדווקא
כשהומר כשא שהיו תבותיכו חוכלים ברוך אחד קאמר אלא להבציה
אלא יהללוך כלו הקדיש בשמתו מחייש לכך אלא במה
שמבציה הקערה היכו בהאי זמה כלו הקדיש בשמתו וכתב
הרוקח בשם מהר״י מולין ול כשמתחיל הא לחתת עכיה יעבציה
הקערה ובא לותו המצה בידו ושם הבצהתו מובלקן תן השלחן
לעמיו כד שחגיע לשבדים לשבדים היינו לפרעה דכתיב בשל כפר מ״ק
שמוכין עליו דבדים ולכן ההיה מגולה קצת בשעת ההגדה דלחי
הוא מכוסה הוי כמלן דליתיה דמי כדאשכחן בפרישת מפה
בשבת שאשם שלא יראה הפת בושתו אלא כשהגיע הכום בידו
כשמגיע לשיבך בכון לכשותו ואהני טעמא שלא יראה הפת בושתו
וכן מוכח בפרי הדשת שכ״ל ומוציא לכל לאחד כיש שכי כדי
שיהללו התמוקות למה שותין כוס שכי קודם כשולה ואם אין
בהן הכמיה למה לאחתו שיהללו ואם לאו הוא שהל שמעו ואפילו
שכי תלמידי חכמים הבקיאין בהלכות הפסח שותין זה לוה מה
כשתכה וכולי ואומר מהרי״ל שאם יש לחדם הנותן אין ברוכין
לומר מה בשתכה והשיב על שראה פעם אחת בחייו מהר״
משם

לם מפורים וכן מהלוי נעשית לין מנרסים על סהלל בלילה זו
משום דמחלקים לותו לכהני המשורה ולמחר הסעודה ועוד
דלת מניכו לנרך לעשות ארבעה כוסות דכהי כוסות הם על
קדוש וברכת המזון ככל סתר רבנים ' תל' מהרי"ל שכתוב ברוקח
לת שתה הארבעה כוסות בהסבקה לת יניח ולת פירש מה היה
ההסבקה וברוקח לו שרוצה לומר שלת יסבקין בדרכים בעלים וכו'
וברוקח שלכו כתב פירוש שסבק שמה גדולה ביניהם מורגן לו
כוס ראשון ומקדשין עליו ולת ישתול ידיו קודם הקדוש דקדוש לין
נריך בטילה ומייהו מי שרגיל לישתול כל ימות השנה קודם הקדוש
ולת חייב לקדום שסבק מפני שהיא נריך בשורה שהרי תמור
לשכול עד שיקדש נם עתה יכול לישתול קודם ואחיתו נכי קבל
קדוש שלכבוד שם כל ימות השנה כוהגים לישתול קודם הקדוש ושם
כל זה בלילי פסח לת להניחן לישתול קודם הקדוש חולני בכירת להו
דלתירת ההגדה הוי השתול ראשון שמושיבין תכף לחר
הקדוש לת חבכין לכילה דהת כסח דברכתה שניהי להו דלת
מנרסין על בטילה שמושיבין לכבניהם על בטילת ידים ומהרי"ל
לוקה בטעמי לתריהי על זה ולם הוה מינהי שכת לומר יקנר"ש
בחבקי מהר"ק מסבר שפכת שפכת מעשה שסבה רבי לומר
בנדלה בלילי פסח שהל מחולתי שכת ולת נזכר עד שלכלו הירקו'
וכנמר הלנדה זכר ולת הרנה לחזור להנדיל עד שבניס נש ישראל
ובמ"ק עליו חבדיו ולתרו שהיה לו לחזור מיד ' לכן כשדומה
דסבור עבד ' ושותה בהיסבה לת היכר נריך לשתות שסם
לחרת ולם ירגיל לשתות לפילו כוס שוטה שלת ידע בידו
פיכוין לבדלה שלת יעבור לנרך שסם שבית שלת יהת כשוכח על
הכוסות וכן כתב הרב רבי מת"י מרוטנבורך שסשהו לם יכולין
לנרך על ג' כוסי שיין הטוב והמביב בלילי שבת והביב פיכולין
לנרך שלהו נראה כשוכח על הכוסות רק לם יגרך בורח בדי
הנפן כמו שנרך על הכבוסות והן הולכין לשיטתן שמנריכין
לנרך בורח בדי הנפן על כל כוס וכוס הילכך מסתברת להו
למימר שלם יכרך יותר שנראה כשוכח לכל לדעת הר"ם שלין
נריך לנרך שם"ה על כל כוס וכוס לין חילוק לם יגרך לם לת שלם
לבו מועבים לותו כשוכח לפילו בלת נראה כמו שכת הדוקח לין
מנרסין שעשה כשם שנרסת תנר גחלנו היה כתו שעשה כשם
כתב בעור כלף מלן דלית ליה תמרת בלילי שבת מקדש
לריפת והיכי שנידך שרי המוניח ובעב לריפת' ומנח ידיה
עילויה ואומר מה בשתבה וכל ההגדה עד נחל ישראל ומברך
לתרור והדר כריך מנה ומרור ואוכל בלת נראה והרי"ז גיולת כת'
שלכו מברך בשעת קדוש שלת המוניח ועומד הקדוש ואוכל
ומשקל בירקות ועומד הקדוש ואוכל ומשקל בירקו' ועומד ההגדה
ולחר כך יברך על אכילת מנה ועל אכילת מרור ובעל השעור
כתב שמיד בקדוש לחר שכירן המוניח יברך על אכילת מנה
ועומד הקדוש ואוכל ואכלו שהוכל מנה ואכל מרור שלין לריפתן
בין לאכילת מנה לאכילת מרור עד כלן ולתי לת דומה לריפת הויכח
לתרי שיושבל בירקי מיד בלת קדוש ולתי כ יסדר ההגדה והכולל
עד למעיינו מים ויקדש ויברך המוניח ויגמור הקדוש ויברך על
אכילת מנה ויאכל ולחר כך מרור כסדר שם יקדש מיד נריך
לאכול מנה מיד ולנרך עליה ומרור לחריה מיד שלין להפסיק
בין מנה למרור ובמת מנה כל הסדר ועוד שם יקדש מיד
מנה שלשלו עיבול הרגלו הוא לחר המוניח והין כלן היכרה
לתיכוקות הילכך מוטב לעשות קודש הקדוש כדי לקיים הסיבה
בסדר מנה שיהא כל הסדר וכן דעת רב נעראלי שכתב ולם
לין לו יין מסדר ההלל וההגדה על הפת יין מה בשתבה והוא
ומברך המוניח ואוכל מנה וגומר בעודתו וכתב בעל הטעור כי
מי שלין לו יין עונר לדרבכן לתירו ולת יפתנו לו מלרבעה
כוסות ונריך לשכול מה שיש לו ויקיים מנות חמשה ולת
יסמוך על הפת כשם כום לחד לת קיים השבעה לכן יאמר
בל מה שיש לו להוניח הוגלת עד שיביא שיש או מחוקים כמו
שהולדם נריך לחזור לחר לתרוב ולחר לנולב וכביכו יוסף בר רב
זרביכו הלי כתב מי שלין לו יין מקדש על הפת בלילי שבתות
ויומים טובים חוז מלילי שבת שהרי לתרו ולת יפתנו לו מלרבעה

כוסות וצריכות הרבה שיזהר ל"ל מי שלוכו יותה יין כל
השנה מבני שמזיקו לו שוכלו מהו שיעשה כל השנד על הפת
כמי שלין לו יין וכו' תשובה מסתברת שכל שים לו יין נריך לדחוק
לת עצמו ולשתות ולברך ברכי יהודה בר לוליני דלת הוה שתי
חמרא ושתי חרבעה כוסי ניהלי דשבת ועד שגרתא
וכרבי יוכה הרבסיכן בירושלמי רבי יוכה שתי חרבעה כבני דלוני
בשבת והוין ריביה עד שברתא רבי יודה בר רבי לוני שתי
חרבעה כמי דלוני שתי כמי בבדיים ולם על פי שמי שלין לו יין
שוכה מדרו על הפת לין לכין לשפר מהרי לשפר ועוד הם
לשמר לו שקובדיעטן ונייו מבובל כדלתיתה בירושלמי כרם שרני
בשחים עד כלן לעמו ׃

דין השלישה מצות

המצות יהיו מבודרין זו על זו לותה שים לה שמיו לחד
למעלה ומנרכין עליה השוביח ' ושים לה שבי
מיכין בלחמנא זבונעים חניה לשיקומין והניחה לילית מנה
ושים לה שלשה מיחים לכריכה ולם החליף לת שכב ויהיו
מכוכי בשפה כשביל ההדום כדי שלת יהלה הפת נוטתו וכשחוו'
הקערה לפניו ותתחיל עבדים היינו וכולי ולן מעלה ומצות כדי
לומר עליהם ההגדה כמו שלומר להם שומי שטוענין עליו דבריס '
וכשלומל לפיכך חוזר ומכשה המצות ' והביב מהרי"ל שם בלחבי
מנה לחת מן המצות בכון לשפות מנה לחרת ושום לשמכת
דשלשה שבדין ועוד דומכין לריכה שמור גמור לשלר מצות
ונריך שמור לשם מצה מצוה ומיכין בשעים על ידי נויות מן קטנו'
ולם הקטן רבותינו עליהם הטלו לשכין לשיקומין לשמור על שלר
המצות היכה דלין לשיקומין היינו משום שהוא זכר בשלמת מכל
מקום לת בקל לשכין מנה שהן חלוריותה אבל לם נשברה לחת
מן המצות דבתי לשבי מוחי ה"ר ש"ם לנחת לותה בשיקום לותה
שיפרוס ממנה לשיקומין דשלמו הכי בוחשים לחת לשי לם היתה
השלישית ומשום הקדימת כיון לבן לת יפה לחת והוה לי
מהר"ם ש"ה מהל"ם הוסיף פשם לחת על שבשתברו שתי מצות
ליטול לחת השלמה לכל השנה וכבר זכר לשעל שבורגי לעשות
מנה רביעית משני חלקים שיש בשלישית ולת תעשה לחת מהמצות ׃

דין השני תבשילין

השני תבשילין הם לחד זכר לפסח ולחד זכר לחגיגה
וברוקח יש חומרים זכר למעה ולשהרן והביב
מהרי"ל נתבוב למהגנגו לישתול בשר זרוע והביב הכי לשכיח בשר
תגודה ועשתת פירש הרוקח ' זרוע על שם זרוע נטויה ביניס
דמשתעשין בישתת דבעי רחמנא רחוקה עלין לשובעי ולכ"ע
הלי מבשל תבשילו תודה היה ולחר מהרי"ל שלחר שתח ויקין
שתבשילין גם בלילה שביה נריך לבשל בערב פסח מבעוד יום
ולת משחבשה דלין יוסעוד מכין לחברו ולפילו חל ערב פסח
בשבת כוחלין שני תבשילין והמקדימין שלת לישתול כל שים תבשיל
לחד משום דחגיגה אינם בלה בשבת לת יפה שם עושים שבלילה
עושים לותם כמין קדרים מתם והם לוכם מלת לזכר בשלמה ׃

דין חרור ושאר ירקות

לשבול לשמן עושה תכף לקדוש לוקח מהירקות שירצה
ומיהו מנוח לחזר לחר כרפס והוא לוקח בלשון
משכבו מהר"ם שים נו אותיות ס"ם ר"ך רמז לב' דבות שעשו בערך
וגזור דבסוף הקין ניסן שהוא נדלים נו קוטים דומה להם שקשה
ולכך לוכלים ירקות קודם לכילה כדי שיהלו אותיות לשה
לוכלים ירקות קודם לכילה ויש לו לתחלת השעבוד לקוסם
קס לתבן עד כלן לשון הרוקח ומהר"ר מולין ל"ל בשלמה היה מנוח
כרפס היה לוקח קפלוט הנקרא בלעז לתוך משום דכתיב כמות שהוא

היין עכור כם ומשומר בענביו שם בכח והוא כמעט בפעל כן
חלק השכל הזה וקוי ה' יחליפו כח ויברך עליו בורא פרי העץ כי
כמו שיש לנו והוא מעלה רמה על הדומם כן בגלל חלק השכל הזה
יובדלו המדברים מהבלתי מדברים וזה זך ואם ישר פעלו כי בשמת
ועודנו במדרגה הראשונה נמשל כבהמות כדמה כי מה כחי כי
איחל הותו · והכתוב יכנה זה החלק רוח · באמרו והרוח תשוב אל
האלהים אשר נתנה וכמו שאמר ויפח באפיו נשמת רוח אחר כך
יבא היין והוא הפרי המכוון בנטיעת כרמים · כן השכל הזה
כשיגיע אל חלק אשר יאמר בו כי הוא זה שכל בפעל תמיד ויבורך
עליו אז בורא פרי הגפן כי כל הטורח והעמל אשר עמלו בוליו
בו ואשר יקווה ממנו כאשר נטעהו שורק ויעזקהו ויסקלהו הוא
כתיבת יינו המשמח אלהים ואנשים כן תכלית היין האנושי ומקוה
ישראל אשר בשבילו נוצר והאדם לעמל יולד שיהיה לו זה החלק
ופעל ידיו תרצה כי לא בכח יגבר איש וכשהוא במדרגה הזאת
יחדש אז נבואות ויגיד עתידות ויעלה למדרגת הנבואה והיא
היתה מדרגת כל הנביאים ואבותינו הקדושים אשר באורן המה
ואדם הראשון קודם שחטא היה לו זה חלק מאל · כמו שאמר הרב
המורה ח"א פ"ב ויקרא בלשון מקרא נשמה · כאמרו נותן נשמה
לעם ההולכים עליה וכמו שאמר ויפח באפיו נשמת רוח
חיים כי לא היה בו לא היולאני ולא חומר ולא עבר כח רק בפעל
תמיד כמו שבאר הרב המורה הנזכר ואעפ"כ אדם ביקר בל ילין
ויהי לנפש חיה הפך כוונת השם כביכול והוא השכל ההיולאני כמו
שאמרנו ובאר הרב הנזכר · וכסדר הזה תקנם הפייטן הגדול
בתפילת מוסף של ר"ה יום גדול ובורא בפה רוח נשמה והוסיף
חיה ... היה הרביעית כאשר נאמר · והיין אחר שעלה
למדרגתו המקווה ממנו באחרית הימים יהפך אל ענבים אחר אך
טוב מן הראשון והוא שיתחמץ · כמו שאמרו בגמרת ברכות רב
הונא איתקפו ליה ארבע מאות דני חמרא כו' עד עלו דני חומץ
יותר מן היין וגו' ויברך עליו שהכל נהיה בדברו והוא לשון תמוה
והגדלת ענין כמו ומה רבו מעשיך שהוא לשון הגדלת והתמהון
לאמור זה הדבר ההיה חבר בתכלית החסרון ודרך הפסד יעלה
למדרגת השלמות בתכלית מה שאפשר כן האדם כשהגיע למעלה
שיהיה לו השכל בפעל אז המקוה ממנו שיהפך אל ענבים אחר
טוב ממנו אשר אין ערך לו והוא שיפסד הגוף וישוב לעפרו
כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה כמו שאז"ל נשמתן של
צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד וזה ימות בעצם תומו וישאר
השכל נקי מכל שיג והלאה וחלק אין להם עוד בעולם אך יעלה
למדרגת הנבדלים כי היא אז כולה רוחניית ותעמוד בגן עדן או
עולם הבא בלי גוף וגויה בלי אכילה ושתייה ושאר צרכי הגוף
כמלאכים וכוכבים מזיו שכינה · אלו הם ד' מדרגות השכל
הנמשל ליין אשר נתן האלהים לעבות בו והן הנה הארבע כוסות
שחייב כל אדם לשתות בליל פסח אשר הלילה הזה מורה לגאולה

הנפשיית ומלאו כל ספרי המפרשים מזה · וע"כ
דקדקו חז"ל והגדילו שאפילו עני שבישראל ואפילו המתפרנס מן
הצדקה ומן התמחוי ישים כל השתדלותו בבלא יפחתו לו כי זה
סוף כל האדם בשיעברו עליו ארבע כוסות הללו יהיה כך שכר
לה' ויזכור להגיע עד מלון קנס והוא החלק הרביעי · ולכן
אמרו בין שלישי לרביעי לא ישתה ר"ל שלא יפסיק בין שלישי כשהוא
שכל בפעל לרביעי עד שיתעצם ויעלה למדרגת המלאכים שלא
יקרהו כי אם קרה לאדם הראשון כמו שאמרנו · ועתה בא
כא וראה כמה גדול כחן ודעתן של חז"ל בשהם אמנו תקרא כל
זה שאמרו ד' כוסות כנגד ד' לשונות גאולה האמורות במצרים
והוא אמרו והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי אתכם כו' · כי
לבעבור שגאולת מצרים היא רומזת אל גאולה הנפשיית והוא דבר
הסכימו עליו כל המפרשים · ואם ככסף כנכפת ... לך
ראשו מזם · ולכן אמר הכתוב בראשונה והוצאתי אתכם מתחת
סבלות מצרים כי בחלק השכל ההיולאני יאמר בו לשון הוצאה כי
הוא בכח אז ונופל עליו מלת הוצאה כי הוא יוצא מן הכח אל
הפועל וזה יתמוך יד ימינו · אחר כך אמר והצלתי אתכם מעבודתם
כי מן השכל ההיולאני יבא אדם לפעלו אל חלק השכל הנאמר
בקניין ותצלח עליו רוח ה' · להיות צורה ועצם נבדל באופן מה
ולכן אמר והצלתי והוא מלשון הצלה זה אוד מוצל מאש כי הוא
כאצל מן האחרים ונחלק הזה הוא נאצל ונבדל משאר נ"ח כמו
שאמרנו · אחר כך אמר וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים
גדולים והיא אז הגאולה האמיתית כשנגא אל המעלה הזאת שיהיה
שכלו בפעל תמיד ואז נאמר עליו ותחסרהו מעט מאלהים · אחרי
כן אמר ולקחתי אתכם לי לעם וידעתם כי אני ה' והוא אחרי
המות כשנלקח האדם אל השם להיות במחיצתו כמו שנאמ' בחנוך
ויתהלך את האלהים ואיננו כי לקח אותו אלהים ואז וידעתם כי
אני ה' וכן הסכימו רוב המפרשים על כי לא יראני האדם וחי ר"ל
בעוד בחיים חייתו מקושר וכלוא בכבך החומר · אבל אחרי מותו
אשרי הזוכה לו כי יהנה מזיו שכינה לדעת את ה' באמתות ·
הנה לך שבד' מאמרים הקצרים הללו גמזה תורתינו הקדושה ד'
מדרגות השכל אשר עליהם רמזו חז"ל ביסודותם כראוי ומונק ונוו
לנו לשתות ארבע כוסות להיות לפנינו לזכרון עד עולם הגאולה
הנפשיית האמתית · ולכן תלו רוב ברכות על הכוס להיות על
מנחיכו תמיד · ולו ידע הרב רבינו משה מיימוני הסוד הגדול
והנורא הזה לא יצא מפיו לאמר בספרו מורה הנבוכים ח"ג פרק
ק"ו וזה לשונו אבל הקרבת היין אני נבוך בו עד היום איך צוה
להקריבו כו' עד ולא נראה לי בו טעם כו' · ואתה תדע למה בא
הקרבת היין להורות ככל אשר אמרנו להיותו רומז אל השכל
וכל הקרבנות והפעולות נעשו בבית המקדש היו בהשכל ודעת
את ה' · זהו הנראה לנו בשתיית ד' כוסות ובפירושו וברוך האלהים
אשר גלה לנו מה שלא נגלה לאחד מן הקודמים ואתה דע לך :

דין ארבע כוסות

אחד אנשים ואחד נשים חייבין לשתות ארבעה כוסות של יין
על הסדר אשר נבאר · שתהן זה אחר זה שלא כסדר יצא
ואפילו אם אין לו אלא מזון שתי סעודות ימכרם ליקח יין לצורך
הארבעה כוסות אע"פ שנצטרך אחר כך לקבל מן הצדקה · וכן
כל מצות הנוהגות בלילה הלילות כגון מצה ומרור נשים חייבות
בהם גם כן וגם לפני התינוקות טוב ליתן לפני כל אחד כוסו ·
ומנהג לחלק להם קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי וישאלו · שיעור
הכוס רביעית ומדת הכלי שיכילנו ארכו כרוחב שני גודלים וכן
רחבו וגבהו כרחב שני גודלים חצי גודל וחומש גודל · ושיעור
זה הוא כמו שני קליפות בצים דהא אמרינן כביצה ומחצה הייכו
שיעור הכלי המחזיק ביצה ומחצה דהוי קרוב לשני קליפות
ריקנות · וכתב הרוקח אם אין לו כי אם רביעית הלוג יין יקח
ג' רביעיות מים ויערב עם היין ויהיו ארבעה רביעיות · כום

ישועות בגימטריא רביעית יין לכוס ישועות אשא בגימטריא
שמגביהים הכוס מן השלחן טפח אחד ואין צריך שישתה כלו אלא
רובו ואם היין חזק צריך למזגו ושיעורו רביעית לאחר שימזגו
ומביא הטור בשם מהר"ל שאפילו ביין חזק אם אין דרך האיש
ההוא למזגו לא ימזגנו ואם בתאו חי יצא ובלבד שיהי' בו רביעית
וישתה רובו ויין שלבו לכתחלה איכו צריך מזיגה והיתה בירוש'
שמנוה לחזור אחר יין אדום וידאה לטור שאם הלבן משובח יותר
מהאדום שהוא קודם וכן כתב הרוקח · ויין מבושל כתב רב האי
גאון שאין יוצאין בו ומברכין עליו שהכל · ובירושלמי יש שיוצאין
במבושל ובקונדיטון · ומהר"ל לא התיר מבושל כי אם למי שלא
כתה יין מעולם ובאגרות תרומת הדשן התיר · והכוסות צריכים
הדחה ושטיפה דכוס של ברכה הם אמר מהר"ל הא דלא מברכינן
אקבו לשתות ארבעה כוסות משום דאין שותין אותם רצופין כי

כשחל בשבת מוסיף בשבת לומר זה הקדוש

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ ב
בְּמִצְוֹתָיו וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה
מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן
אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ
בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת
מִצְרַיִם כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל
הָעַמִּים וּמוֹעֲדֵי קָדְשְׁךָ בְּשִׂמְחָה
וְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ
יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ
לַזְּמַן הַזֶּה:

וכשחל בשבת לומר זה הקדוש

ויכלו הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם:
וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה
וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ
אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא
אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱמֶת בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ אֱמֶת אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם
וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת
לִמְנוּחָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים
לָשָׂשׂוֹן אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם חַג
הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ בְּאַהֲבָה מִקְרָא
קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ
וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים שַׁבָּת
וּמוֹעֲדֵי קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן בְּשִׂמְחָה
וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ
הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ
וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

ואם יבוא בשבת במוצאי שבת לומר

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן: בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ
מִכָּל עָם וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה
מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן
אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ
בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת
מִצְרַיִם כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל
הָעַמִּים וּמוֹעֲדֵי קָדְשְׁךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן
הִנְחַלְתָּנוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל
וְהַזְּמַנִּים:

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

ברוך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ
בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי
לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת
לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ וְאֶת יוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ
הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
בִּקְדֻשָּׁתֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין
קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ
מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ
לַזְּמַן הַזֶּה:

ויש נוהגים לו רוכן בהיכנת שמחל ולח יכנך לחריו ויביח לפניו קערה שיש בה שלשת מינים פירות זו על גב זו ל"ג וחוזרת מקורין ליטרון ושאר ירקות כמו כרפיל ופפיו ופבי תבשילין זרוע וביצה ולו דג וביצה והפיו יהיה מונח לו ישתר הדגרים שלש יפגע בחחרים תחלה ולח יברך עליהם הוי כמעניר על המינות וביטל ידיו ומברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

ויקח פחות מכזית מהפיו וכוכלו בחוזן ומברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱמֶת בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה:

ואינו מברך לחריו וכוכב מצה השמינית מן הפלפה לפניו וכוחן חניה לחחד מן המסובין לומרה לחפיקומין וחכיח הפני חוזר בין שתי הפלפות ומניחם הקערה עם המינות והתבשילין ומברך ואומר כל לחמן:

שולחן ערוך ואוכלין כל צרכיהם · ואפילו כהנו שלא
לאכול עד שיעלה עמוד השחר אלו לא נהגו על פי הסוד
ולא נהגו על פיו · נוהגין מהר"ם היו אוכלין נעוץ בשעורת הלילה
בערב כל דבר משום דתינוס ניחא ניעתך דנעשה להחכיח
לפרקינן בכותר ואבקינן כוותיה שלא לאכול בלילה ראשונה משום
דבר שיש בקערה של הסדר ועל כן יש אוכלים ניחים בעין
כי הם על ידי תבשיל של מרק שעושין מנגיס טרוכות · ובשעת
זה נהגו לאכול תחלה מיד טעמא דלעיל דאיתי בפסח תעודה
שיש בהגיס שלא לאכול שלא בשעורה כדי שלא לעשות יותר
מכדי עכולים · ואמר מהר"ל דאין נכון לעשות השעורה יותר
מדאי כדי שלא יבואו לידי סירה ולא ייכלו לאכול אפיקומן · ונם
כן שלא יאכל אפיקומן על הלילה בשה דשוכח צריך לאכלו
לבעל לא יאכל אלא מצה · ועם שלא יישבו התוקפות ושיכול לומר
ההלל שלאחר השעורה · מכל מקום טעמי צריך שלא יעשה
שעורתו יותר מדאי ובשרש כשאל פסח בשבת · דאז מיסבים
תוך הלילה הרבה בתיקון כל הצריך לקערה על השלחן · וכל שכן
שם יאכלו אפיקומן לאחר חצות הלילה כמו שעושין מקנת מהמקדק
כשי לאחר מנוה בשבתה · וכפר כזכר לשעל שיכול לצרך הטעם
והמעיב על שיכוי יין ולא הוי שוכיח על הכוסות ואיכו בתעודה
לאיתא דיש מהאילין שלא לשתות יין כי אם ממין אחד ·

צפון לאחר גמר כל העשורה יאכל אפיקומן רומה לעומר
כזית מהמצה השמור תחת המפה וכר לפסחא הכאכל
על השובע ויאכלנו בהיקבה ולא יגרע עליו ואין צריך לכרכו
במרור וכן אין צריך לעוכלו בחרוסת ואם שכח ולא אכלו עד
סגמר! יזיו לצרך לו שיאכל כן וכצריך לו אפילו צרך כצר וכאצר
קודם שצרך בורח כדי הגפן · כתב הגאוני שיטול ידיו
ויברך המוציא ויאכלנו · ואם לא נזכר עד אחר שצרך בורח כדי
הגפן לא יאכל פעם אחרת מפני שהיה צריך לצרך בורח פרי
הגפן על הכום אחר שיצרך ברכת המזון בכית ומפתח מרכה
בכוסות · ובכל כי האי גווכא כדאי הם מצות שלנו לסמוך
עליהם כי כלם שמורות מעשת ניסה ולזה הסכים הר"ם ז"ל
ומשהתילו לאכול אין ישקרו ממקומם לאוכלו במקום אחר ואם
לאחר שהתילו לאכול ממנו יכולו כל כני החבורה חציב קיבתם
הטעת ולא יכלו עוד ממנו אפילו באותו מקום אחציב במקום
אחר לבל אם יכלו מקצתם אם לא מקצתו בשיעור שלא כתקנתו
משום לא חציב פילוג ועוברין לאכול כזה ממנו ואפלו
לאותם שכתקנתו לבלותם בשיעה
חציב פילוג ולא יאכלו לאותם שיבואו ואחר
שאפיקומן אין לאכול שום דבר כר
מכסה מברכת מזונא וכסף
דהלילה אז גמרן דכתי
לית ליה רשותא

בערב הפסח כשנאים מצית הכיכות יהא
שלחנך ערוך ועליו קשרה וכם שלא
מצות ומרור ירקות ליטוגה ואפיו ובני תשמישין כמר וביצה

לאחת חמרא לגלח מיא פירש הרב רביכו יונה הטעם לפי שחייב
לאדם לשבוח כל הלילה בהלכות הפסח וביניהת יגיעים ולפעמי
כאים ובשלחות משעה הקדוש ברוך הוא לאלותיכו שר מתחשבו
סיכה ואם יעתה ישתכר ובני מיתת בשבת חייב לאדם לשפוך
בהלכות הפסח וביניהת מגרים כל הלילה ווהו שפרכו מפשה
בהי אלישר ורבי יהושע סקיו מסקרים כיב את מגרים כל
הלילה וכתב התעור כשם בשל שנוהי הלקט וזה לשוכו המהדרין
שבי מרחל כוהגין ליל שבי בליל ראשון לכל דבריו זכר לפסח אבל
מי שרוצה לאכול אפיקומן כל ככי אחר נאחר הלל לוקל ושותה ואין
בניו כלום אבל במצת מוניא שבשלו מכל המהדרים ועובר על
דברי חכמים שאמרו לעולם לא יוכי אדם את עצמו מן הכלל כך
כתן לשוכו · ומהר"ם היה אוכל דבית הוי לפילו ביצה שכבו קודם
שהתחילו לאכול אפיקומן וכן כראה מהרוקח · והיה זהיר
לאכלו קודם חצות ואם רגיל במים אחרונים יעול ידיו קודם
ברכת המזון ·

ברך ומוזגין לו כום שלישי ומברך עליו ברכת המזון שברך
בורא פרי הגפן ושותהו בהיסבה · שתהו בלא
הפסקה צריך לשתות פעם אחת בהיסבה ושנה לאחר אחר ומזון
מעום ההלל כיצד יתעלר בשורת הפתח ·

ההלל נרצה מוזגים לו כום רביעי ואומר שכתוב
החקך על הגפן בכשיעור ובשמחה ובשיר ·

ההלל · ואיתיא במדרש הקורא את ההלל צריך שיהיו עליה
כדי סיפא אחר תומר למכים הודו וכתב הר"ם ז"ל ולא נהגו כן
דאי מעום הודו דומר בשלשה בני בחבורה ובניו שהגיעו לחינוך
וכתוב בתורי ואני רואני בעלי כפם בתכבוז מהדרים להפיג
שלשה על הפשוטים בשני לילות ושיהיו נמי שלשה עשר עד כאן
לשוכו אומר מהר"ל מרגו ר"ם ז"ל היה כשר שאיכו כן שלשה
עשר להקרות הודו ואחר שהיכו מתחה רשה בשיעורים בכתי
חיישות לקרות את ההלל בליל ששי שאף הם היו רואים כך
ואחר דלפי זה אפשר שיכול ות הכשיר להקרות הודו · ואלו לי
מלי שכת מפורים דהא גם כן היו בחורים כם ואיכיכן בקדושת
שלשה ואפילו הכי אין מ כיחות לשכשים · והעיד המעלה בחי
דצריך לפסחם הכם נרגים ויפה טפי בשכשים · ואחר שגמר
אומר ברכת השיר ובלי שתיה מלי ברכת השיר רבי יהודה
אומר יהללוך יהוה אלהיך כל מעשיך ורבי יוחכן אומר
בשמת כל חי ותותם ברוך · וכוון דלא תתיר הלכתא לא כמר
ולא כחר שבדיכו כתרוייהו ואיכם מיקיים בילללוך ולא אומר
עד כי תשוש וכר שוש אתה ז ואומר הלל הגדול פיס
כי לי וכי לעולם חסדו ובשמת כל חי ויתקדש
ויתפאר ויתרומם ויתעלה ויתהדר ויתברך
יחתום שבי פעמים בעכין אחר וכן
היה נוהג הר"ם ·

אחד זכר לפסח ואחד זכר למקדש · ואחרוכת זכר לעניי ·
מיס ומלח ומוסיפין הכוהות ואחר כך מוזגין כום רביעי
ויברך על היין ;

יעקב בן לאאדוד מרקריאה זל׳:

מיום היותי לאום · ומעט נמות תרדם לי · הייתי מסתלה לדעת למה נזו תורתנו חלל לעשות תרגם כוכות בליל פסח · מה ראו על כב · ודקדקו זה עד שאמרו שתלילו עכ· מיצרש לפי שהתפרכם מן הקופה ומן התיחוי לח יפחתו לו תרכ׳כוסות · וכי אין שליחי לרבינו לח יעשו · מה בח זה לגמדנו · להרגילנו להיו׳ מסובין ויין ולאשוך בין בשריו · ולם אמרתי להעלות על ספר דעת כל המתחרים ולא תבר דברו מזה · ועמנו מספר ויקון הקורח נסם כי לאריכו למעביתם · זה לומר בכה וזה לומר בכה · ולין נם גם לאחד מחכלה תכבוד תורתם · לפי עביות דעתי · לבר יתמה דבר התעוכב על הלב וקשה עור מחת כי כולם יסובבונהו ובוכבו יערכו על מלמר מלל שלמרו בסנהדרין עדבי סמחים · תרב׳ כוסות כנגד תרבע לסנות נחולה התמורות במצרים והקחתי והנלתי ונחלתי ולקחתי · וקשה לם כן לפי כולו שלמת תר׳כ׳כוסו׳ בספוק הוה מלן דכר סמיה · יוכרו לו׳ לומה להסקות עכו׳ בחרו לרבע כוסות · ולח לרבע לחם לחכול לפנוע · לו דוחמת זה · חלח דבר חי לבי · ולכן לת לחר לחדים לם בפי לותו לדבר · מה שלח נעלה לחחד מן הקודמים · ונרם כל בניש׳ הטשה קטנה ככף לחם והיה לחיה הטרה נדולה לכמה שבינים · ותכוכה תלחד נם כן טשם כלשר הסמן של פסח מנה ומחור · נם למה ק כשו דוב ברכות על היין ועל פרי הנפן · ולומרו על הכוס · ואומר כי כלשר יבחן הסן כמוסי כמבלהו מתחלק לשנים · לחחת בכל לחר יפה בכל עוב לכל עוניהם לעבוד לת השם לבבת בכל דרכיו ולדבקה בו · הכת הבנית הן הבה היו בדבר פשר יפנה וירבוע ותחמנה בחמר ולריחות לכם ומשם יפרד והיה לג׳ רחשים · לחחת תרדוף תשיג לחר המלחה · כי עוב הוח לירחה שיהם יפבוע · להשתר נם הפתרך על כל בכן לום יחד · הפנ׳ת שם כל מחויתם ותכליתם לל הערב · ויתנללו כבת בי יין מסחיהם לחכול ולשתות לנבות בעון ולכבול יהך · ויהי הערב ויבלו בב · הבלישות לחחרי לשר לח יושילו הלבו · להתעבר בדשן בשם וכל התעבונים ידומם לבם יוכילו · וכשבשמור על כוכת הכבודים במנח בחל זה כיון יוסף בן ירובעל · כי ממסך מכלים הוח ודמיונו לבעילך והנבדרים לחריו לל ללו הנ׳מיכים · ויותם בן ירובעל הוח ככוי לל הבכל ערם יבח לבוצל כי לזבוח יקום ולין לם שהוח ככוי לל המובלות · כי לין לו קנין לו במובלות ולח נשר כי לם כח · והוח בן ירובעל · לם בעל הוח יריב לו הבעל · בשם הוח בשר מוסבם ושרום בחבר המובלות הוח לעיך חח והוח יריב ריבם לעמוד כנד דעות הבבהרות והמדות המנוכו בחור בעוב ומלום ברש · להתוכח עם לניעלך שהוח ככוי לל הדמיון לשר מתבשל בלבבו לאמור לפי לחילך ושבולה על רוחי היה תהיה · לכן לאמר יותם הסוכר לל כל כתות הרמחים ולשר יתחלק לליהם המין הלמוני הלך הלבו הבנים למשח עליהם מלך · ידוע כי הבת וב רבל על לנוכו לבבות המין המלוכי בשם בן כלאמרו כי הלדם בן השדה · הן לפי בן יבש · וזה שהו לשר יקרה לו הוח כי כמו שבשים יש מהבו בן מדיש ובל עושה פרי למיכהו · וים מהו בוקי סריקי לשר בחלים בשרו מהבו · זה חלק לדם רשע

מחלוה · לשר לח יעשה סרי כופו יובד לחם על ניהבם וים מהבו עושה פרי סמוכלות · ולאמר הפלוסוף כי הלדם בן היה כמו לילן הכוך רחבו בלרן · שערותיו הם בדמיון שרשי הילן לשר יסתערו לחת הבה ולחת הבה · ידיו והרגליו הם סביבותיו ובוף הלדם הוח בוף הילן וקומתו · בן כל לשר יתלה בילן כדמותו ובלמו · ומלת בחבש · וכמו שהילן כופו בעוב בלרן · וכן כפרותיו למעלה · ולחדש רוחות השולה ופריו מתוק · לחך בן הלדם היה כיחך ממבו גופו וכופו בעוב בלרן · ל׳ כופים לנד מעה ודמכי בחמר · ופעולותיו ומעשיו הומריות · ובן גם בן ההסכלה לשר מלרן הנמחת ולנד שלחה · יתלל לידש מה למשלה מה למעה מה לבניים מיק לחמור · ויבן בין ויגמול שקדים שקר בב דנרו לעשות פרי · והוח המדש לשר בו נדעת לת ה׳ כי זה הכלית · מין הלבוש · לשר בעבילו היה כיהה · ולכן נשח יותם לת המשל הזה הלך הלבו הבנים למה וה עליהם מלך · ועוכו הלבו המין המכוכים בשן לילן בדק ליחח עליהם מעך ל׳ לנקש להם תכלית לשר תלין · ויבן כי כבמי שהמלך יוסב בדעת והוח נשבל ותכלית לכל לשר תרתיו וישבדוהו · כן הלבנים דקים ומחוים נקש תכלית לשר לליהם יבבו כמערה לחן · ויחמרו לל היית לבי חלבי עליהו ל׳ לחה תהיה על כולנו ולילך מנחת פעולתינו והוח כבוי לל דבילת הבדרה והכבוד · כי כלשר יבח המן מן הבוד יוסף על בבי כל המסקים · כן הבוד לחר כבוד חבנו ודבונו נעלות ולחשול · ביום ובלילה על כל הלבנים ויחמר להם הוית החלתי לת דמני לשר בי יכבדו לליהם ולבנים ולבלבתי לנוע על הבנים בתמיה · הסיב הזית כי התכלית הוה לם כי הוח כמות נשבמו הוח סבה למעלה דמה פעמים מה · ע׳כ יתלן לת דמנו להיות תכלית לחבנים דקים וכוחזים דוגמתם כי דבילת הבדרה והכבוד הנם כי מדה דשה היח עובה היח נבד מה · כי בעבורה יסיב הלדם לפעמים שלמות מה · המשל בוה כי מי בחוב החבן מיקלוחו דב ויובינהו דקם כמלך נבדוד · וממנו לבדו הבלו תורה · הבה יסתדל בכל עוז שימבלו בו דבר טוב ותיחר מה הן תורתם מעשים כי יודע בבסנו הוח בלה יסב עם הלרן בדחם מבולל מתיחר טוב מה · וע׳כ ערום · ערים נדעת לשר בם יבוב עיבי הלדם · ועיבי הלבנים הבה יבקר · לחמור שלה בשלם · ולשלוח למשן יסיב מוחלו דבר וחול · מתוך שלה בשמה יבח בשמה · והקש על זה בשלר המדות · ע׳כ דבילת הכבוד לם כי היח בעשמה כמותה תביח הלדם לל מיסיב מן העלמויות על כן לחמר הזית שהוח מבל לל דבילת הבדרה כשלר לחמרנו · שהוח נדול הערך בלופן מה ולכן לין כלה לבסיל בכבוד · ולחמר החלתי לת דמני לשר בי יכבדו לליהם ולבנים כי לין יתלה המלוכה והכבוד · ה׳ נחות נחות לבם · ונם לחבנים לבמי היל הרחויים להתבבד · ולח לים ולבלתי לבוש על הבנים בתמיה · כרחות הפחותים הלה כי התכלית הזה יהדופו ולח יעניו · כבו לל הדבים לנקש תכלית לשר ויחמרו הבנים לתלבה לבי מלבה עליהו · והוח בבוי לל מבבל ומשלה ולשר יבשם לבך · המדה הזחת לף היח תעיב לחדים החלתי לת מקדי ולת תבונתי בבוב · כי היח לם רשם היח בעיני הדומים הנה קיח נדולת הערך נם כן בערבם כי לבול ונלה הוי עוב בשיוקה ממבו בשער הרחוי כי יוכב בעבורה וחיתה בפני בעלך כי המחבל והמשלה יבחיר הנוף על בריחותו ומתבונתו וידוע כי נם בחליית הנוף לת דרם ה׳ והבבל יתבללו ולח יבשם פעולותיו לל בבוך · לבן לחמר כי נם התכלית הלזה הוח עוב בערבם ולבן חבל להיות לעזרם · בדחות הלבנים כי המדות הלזה בלמים לם לתבו בחופן מה · הולבים לל הנפן לשר הוח בבוי לל הבבל שיהיב הוח בבלותם · ולעשות בל משמיהם בהבבל ודעת · ולמה המשילו הבבל לנפן יען בתב מלחר זה והוח מעיב לבם כי הוח מבמה מלבים וחבנים וכי עוב הוח מחוד מחוד ויקחו לרם מבל לשר בחרו · כי לח יחות לבנזה וחבל לחבים ולח לשבם בעשות בל פעולתם בהבבלה חבל להבבין לרעיב · לן ויחמרו בל הבנים לל הלשר לבי מלבה עליהו · נדחותם כי לין מעשה וחבנון בשחול להם תכלית בשלר בוף בל

ואתה הקורא

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר · ההגדה הזאת בעבור זה עשה לי ·
למען שבליל פסח לא תרפש בנרות ספר אחר · כי בא זה בנקודע
וטעמיו וכל הלכותיו · ומניד לאדם מה שיחו · והיה כי ישאלך
בנך לאמר פה החוקים והמשפטים אשר צונו י״י אלהינו · תברוק
בחורין ובכדקי פירוש החכם השלם דון יצחק אברבנעל הנודע
בשערים · שאל ויגדך העלומות חכמה · כי הוא הקשה אליו
וישלם · ונגד לו על פי הדברים והדינין והמנהג · במנהג יהוא בליל
זה הן מחכמי ספרד הן מחכמי אשכנזים · בפה תאסר ובפה נוכל
לו · ועוד טעמוסוד לארבע כוסות ומה ראו על ככה · וטעם פסח
מצה ומרור · לא שעדו הראשונים וחדשות אני מגיד · אולי לא
נראה כמוהו לטוב בכל דברי המחברים עד הנה לכן הגד תגיד לבני
ישראל · וקרא זה אל זה ואמר חושו וקנו וכל המספר ביציאה הרי
זה משובח ׃

סה דברי הרופא ולא לו

יעקב מרקריאה

הגדה

עם פירוש הרכס השלם רון יצחק
אברבנאל הנודע ביהודא
וישראל שמו

זבח פסח

וכיוצא עליו כי הקראנה
טעם וסוד ארבע כוסות
וטעם פסח מצה ומרור

ואבר על יד אחד מן התלמידים ויעקב
פרקריאה שמו

וכל הדינים אשר ינהג בליל פסח הן קהל
הספרדי'ם הן עם האשכנזים · בקצור
מופלא וסדור נאה

כדפס והוגה כרב עיון תחת מיטלת החכמן
החכמן קלי'טופיל מהדרון זלה"ה

פה ויניס דטריניטא
שנת שכח
לפ"ק

BIBLIOTECA CIVICA DELLA CITTA' DI TRENTO

34

La Hagadà col commentario d'Isacco Abravanel
Riva di Trento 564 (1561) con prefaz.ne di Marsala.

Annali del Carmoly e Ind. Bampi N.° 25.

G. B.

*

5.000

5.080

BIBLIOTECA COMUNALE
TRENTO

ex libris

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO
T
0
D
9

Q 4 Rm

Inches
Centimetres
KODAK Color Control Patches ©Eastman Kodak Company, 1977
Kodak
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
Brown
Black